

ჩვენი მწერლობა

გამოდის თვეში ორჯერ პარასკეობით

ფასი 1,50 ლარი

6 თებერვალი 2009

№3(81)

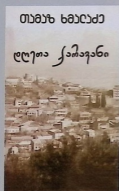
1516
2009

ლაშა იმედაშვილის დეტექტივის ხიბლი
ხელმოცარული მსახიობის დრამა
ამერიკული მოლოდინის კომკეები
მარკესის ფანტაზია და რეალობა
ნაილი ნეკერიშვილის ლექსები
მარიო ბენედეტის ნოველები

წიგნის თარო

11 თებერვალი წმინდა მოწამე
აშოტ დიდი კურაპალატის
ხსენების დღე

შინაარსი

პრი და პარლამენტი	2	კლავს რინი მოლოდინის კოშკები (ამერიკის ახალი პრეზიდენტი)
წითელი და წაღები	3	ზურაბ გაიპარაშვილი პირველი ეროვნული უნივერსიტატი კავკასიაში
გალაქიონის ქაღალც	8	ვახტანგ ჯავახიძე შვიდმოცა თუ დანაშაული?
გაბრუნება	9	ნინო ვახანია მისამამ განვითარება
მისამამ-ინტერვიუ	10	„ჩემი სველა გავაჩუქა...“ (თამარ შიშველაშვილს ესაუბრება მამუკა ვაშაყიძე)
დრამატურია	12	ნონა კუპრეიშვილი თამაშით შეაყრდნობი
პირველი შთაბეჭდილება	17	მაკა ჯოხაძე წააღმევხე დინებაში და თავგზადადებები
პოეზია	18	ნაილი ნეკერიშვილი ძარბოვ ზღაპრებზე და სხვა ლექსები
უსწორების სწორება	22	კარლა ბენედეტი მორანტა მორავიას ნინადადგება
პრობლემა	24	გაბრიელ ვარსია მარკესი წანტაზინა და მხატვრული შემოქმედება ლათინურ ამერიკასა და კარიბზე
მედიკალი და მსტრიალი	27	მერაბ კალანდიაძე „აუსტრალიის მზის რუმი სივნი“ (ნაპოლეონი ანა კალანდაძის შემოქმედებაში)
მომავალსა სივნი	30	ფორეცტა ლამაშიძე მცირე მონათხრობი ჩემს ცხოვრებაზე (1921 წლიდან 1937 წლამდე)
კრიტიკა	43	ხათუნა თავდგირიძე ეროტიკული სველის გამო (გიორგი კეკელიძის „ცრუ“ და „მართალი“ ოდებში)
დიალოგი	45	„შირი არაბისიანიკაღის ცხოვრება სათავგადასაცლო რომანის გმირს შეხვარება“ (თამარ ლონდაძეს ესაუბრება როსტომ ჩხეიძე)
კავრება	48	მარინე რევიშვილი უჩვეულო სიგლი (ლამა იმედაშვილის დეტექტიური კრებულის განხილვა)
კრიტიკა	52	მიაა ჯალიაშვილი ხატიანი სული ლაკირინთში (მიაა შირიანიშვილის ორი ახალი თარგმანი)
ლიტერატურული სწორება	54	შოთა რუსთაველის სტიქანდინანტატი
პოეზიის მარღიანება	55	გაიუს იულიუს კატულუსი ბირანიქის ნანახი
უსწორების წინადა	58	ანდონის სამარაკისი ერთ ლექს
	60	მარიო ბენედეტი ორი ნოველა
შეხარება	63	მღაბარი გუსტავ უტი

დადგენილი „ილიონი“
მისამართი: თბილისი,
ჩუბინაშვილის №41
რედაქცია – (995 32) 96-20-62
რეკლამა – (995 93) 65-93-68
გაერცელება – (995 99) 41-95-21
ფაქსი: (995 32) 96-20-62
E-mail: info@mtserloba.ge

მთავარი რედაქტორი – როსტომ ჩხეიძე
პროზის რედაქტორი – ივანე ამირხანაშვილი
პოეზიის რედაქტორი – მაკა ჯოხაძე
კრიტიკისა და თარგმანის რედაქტორი – თამაზ ნატროშვილი
მხატვრული რედაქტორი – კარლო ფარულია დიზანერი – მალხაზ იაშვილი
სტილისტ-კორექტორი – ნინო დეკანოიძე დაკაბადონება – თენგიზ რობიაშვილი
ოპერატორი – თამარ ჩიხლაძე სარედაქციო მენეჯერი – ეკა ბუჯიაშვილი
გაერცელების სამსახური – ლევან კიკნაძე

გაერცელება: თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
გაერცელება: თბილისი, ჭავჭავაძის ქუჩა, 17
ტელეფონი: +995 32 550 0162

გაერცელება: თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
გაერცელება: თბილისი, ჭავჭავაძის ქუჩა, 17
ტელეფონი: +995 32 550 0162

„ჩენი მწერლობის“ მომდევნო ნომერი გამოვა 20 თებერვალს

საქართველოს
პარლამენტის
სტრუქტურული
ბიუროს მიერ

ამერიკის შეერთებული შტატების ახალი, ორმოცდაათობზე, პრეზიდენტის ბარაკ ობამას კურთხევასთან დაკავშირებით მწერალმა და პოლიტოლოგმა პატაჩა ჩხეიძემ — „ჩუმი მწერლობის“ რედაქციის თხოვნით — რამდენიმე მუკითხვით მიმართა გამოჩენილ ამერიკულ პოლიტიკურ მოაზროვნეს, ამერიკის კათოლიკური უნივერსიტეტის პროფესორს კლავს რინს, ვინც ანაც საპასუხოდ მწერი სტატია მოიღო.

- ნატო კლავს, საინფორმაციო სიტყვის მოსმენისა ნინაბმდეგობრივ განცდები გამიჩნდა და ამიტომ მსურს გკითხოთ:
- რას ფიქრობთ ამერიკის შეერთებული შტატების ახალ პრეზიდენტზე?
- ხომ ძალიან თუ არა განახორციელოს ცვლადობა (ახეთი იყო მისი დევიზი) შეერთებული შტატების ცხოვრებაში?
- მძრ არ დაუბრუნდება ამერიკის დამუკუნებელი შაპების იდეებს?
- გაავრდებს თუ არა მსოფლიოს დემოკრატიზაციის კურსს?

კლავს რინი

მოდინის კოვკები

ამერიკის ახალი პრეზიდენტი

მინდა ვიფიქრო, რომ ობამა შეძლებს საჭირო ცვლილებების განხორციელებას; მას აქვს ამის მანხი. მაგრამ საინფორმაციო მედია და ამერიკის „ლიბერალური“ კულტურა ისეთი აღფრთოვანებითა და უკონტროლოდ შეგება ობამას და ისეთი უკუხური მოლოდინის კომპები ავგო, რომ იმედგაცრუნება მისალოდელი.

ობამა თითქოსდა შრამაშტრუტელურსა და პრეკამეტულ გზას ირჩევს ებინეტის წევრების დანიშნისას. კლინტონის ადმინისტრაციის შრავალსი წევრი მის ადმინისტრაციამო იწყებს მუშაობას. მაგრამ ობამას თემა, საარბევო კამპანიის დროს, იყო „ცვლილება“. იგი და მისი შრეკლები ფიქრობდნენ, ეს თემა არჩევნების მოგებაში დაგვემარებაო. ალბათ ობამაც ფიქრობდა, რომ რაღაც ცვლილებებს მოახდენდა, მაგრამ მის მიერ განანიღებულ თანამშრომლებში გვაფრთხილებნენ, რომ ის არ არის დამოუკიდებელი ადამიანი, თავის ნებაზე რომ მოქცეულეს.

მან მოიგო საბრეზიდენტო არჩევნები, დემოკრატებმა გაიმარჯვრეს მოხიციები ნარძომადგენელთა პალატასა და სენატში, რამაც მას გარკვეული ძალაუფლება მიანიჭა, მაგრამ ობამას არც ისეთ მძლავრი საფუძველი აქვს ძალაუფლებისას, როგორც შეიძლება ვინმემ ნარწოდგინოს. პოლიტიკაში მას არასოდეს ჰქონია ძალაუფლების დამოუკიდებელი წყარო. არასოდეს ეკავა მნიშვნელოვანი აღმასრულებელი პოსტი. პოლიტიკაში ჩიკაგოულ მღიერს, ამა ქვეყნისათა სპონსორობაზე დაფუძნებული, მძლავრი (კორუფციის გამო უარყოფითად მიედგინებოქმული) პოლიტიკური ნაქანის შემწეობით სარგობდა და ყოველთვის სხვათა გარკვეული ფინანსური ახაროების დხმარებით მოქმედებდა, რომელთა შორისაც ზუსანიშნავია პრიცკერების ოჯახი, რომელსაც აბლოკავორი აქვს საერთაშორისო ფინანსურ ძალბოთან. ობამას საკანონმდებლო გამოცდილებაც შეზღუდულია. საბოლოოდ იგი ძალზე სუსტად არის აღფრთოვლილი მისიასეთი, რომ განახლებული, ენერგიული ქმედებით გაანაწყნოს მძლავრი ფინანსური ინტერესს ჯგუფები.

მაგალითად, მის მიერ განანიღებულ პოსტები გვიჩვენებს, რომ ამერიკის მძლავრი და ძალუფლების მკერობელი ელიტა მართავს მის ადმინისტრაციას.

თუ ობამას ნარსულში ჩაეხიდავთ, იგი შემარცხნენ, უფრო მეტიც, რადიკალი შემარცხნენ პოლიტიკოსია. მაგრამ მისი ნარსული ფრთხილად მენიღებს მედიამ და მისმა მენეჯერებმა და ხარბიუნტო კამპანიისას სრულიად განსხვავებულად ნარწომანინეს, როგორც ზომიერი ცენტრისტი. იგი ჯერაც ცდილობს ამგვარი იმიჯის მენარსუნებას. მისი საინფორმაციო მიმართება, მკვირდი გამონაკლისებით, სხვა პრეზიდენტებზე მეტწილთ ნაკითხათა, ფორჯ უ. ბუშის ჩათვლთ. მინდა ვიფიქრო, რომ ობამას პროვინებაში არის ჭემარჩად კონსერვტული ასპექტი, პატივისცემა ძველი ამერიკაში, რაც ფროთა განმავლობაში გაძლიერდება, მაგრამ შთაბეჭდილება მრჩება, რომ იგი მიაკვება ყურადღებით შედგენილ გეგმას, სცენარს, მომზადებულს იმ პირთა მიერ, ვინც იგი დაფინანსა და შეუძლება პოლიტიკაში. რამდენადაც იგი გონებაგახისნელი და მრავალმხრივ უნარიათა და საბრეზიდენტო არჩევნებშიც გაიმარჯვა, უბრალო თორიანად არ იქცება სხვათა ხელში, მაგრამ ვერ იქნება ძლიერი, დამოუკიდებელი და ნამდვილად მესაბურთი ფიგურა, რისთვისაც უნაზებდია.

წუ მოელთ სერიოზულ ცვლილებებს შეერთებული შტატების საგარეო პოლიტიკაში. უფრო მეტი საუბარი იქნება, რომ საჭიროა მოლაპარაკებები ახლო აღმოსავლეთში, ყველა მხარის ჩართვით, მაგრამ, სამხილო მინზეთა გამომ, ობამა მნიშვნელოვნად ვერ შეცვლის ამერიკის პოლიტიკას, თუნდაც მოინდომოს. ახალი საბელშიწივი მდივანი, ყოფილი სენატორი ნიუ ორკანმა, პილარი კლინტონი, უფრო მეტად დაუჭერს მხარს ისრაელს, ვიდრე აქამდე. თეთრი სახლის მტანის ხელმძღვანელი, რომ ენაზული, მოახლავს გახლავთ ისრაელის არმიით სრუტის ომის დროს. ენაზულის მმას, ისრაელის სახელმწიფოს შექმნამდე, სონისტორი ტერორისტული ბანის წევრი იყო და ირგულსტევისა და პალეესტინელბს ებრძობდა. ყოველიც ეს გვიჩვენებს, თუ როგორ არის მიმშული ობამა აბლოკურთხეულიის პრობლემებს. მას ესავიროება განსაკუთრებული ნებისყოფა და დაფინანს, რათა ძირული ცვლილებანი მოახდინოს ამერიკის პოლიტიკაში ამ ნაწილში.

ობამა, აგრეთვე, გაავრცელებს ამერიკის პოლიტიკას მსოფლიოში დემოკრატის გავრცელებისას. მან თქვა, რომ ეთანბნება ბუშის საგარეო პოლიტიკის პრინციპებს, გარდა ირავისა, და სამხედრო ქმედებებს ნაკლებად მიმართავს. განაცხადა, რომ მეტი ყურადღება უნდა გადაიტანოს იმ ნაწილს დახმარებაზე, ვისაც აქლა დემოკრატია და დემოკრატიული არჩევნების ინსტიტუტები. ამ ხალხებს დახმარება სჭირდებათ უფლებათა დაცვის, კორუფციისა და სიღარიბის მიმართულებით.

ობამა, გარკვეული აზრით, უფრო მეტად აგრესიულია, ვიდრე ბუში.

კოვხინსოვანცქ
ქიტხინცქოვანცქ
წყლი მწერლობა თბავადალი, 2008

ზურაბ გაიპარაშვილი

პირველი ეროვნული უნივერსიტატი კავკასიაში

ვევდა ერს აქვს გამორჩეული თარიღები, რომლებთანაც ამა თუ იმ ქვეყნის ისტორიის მნიშვნელოვანი მოვლენებია დაკავშირებული. 1918 წლიდან 26 იანვარი (ახალი სტილით, მ დეკემბრული) ქართული ხალხის ცნობიერებაში ორმაგად მნიშვნელოვან თარიღად იქცა. მანამდე იგი საქართველოს ყველაზე დიდი მუხისა და მნიშვნავის დედა აღმამუნების ხსენების დღე იყო, ხოლო 1918 წლიდან მან ქართული საზოგადოების ცენტრად განათლების დასაბამის სიმბოლური მნიშვნელობა შეიძინა. 90 წლის წინათ, 26 იანვარს, თბილისში ვარკუბანში ქართული სათავადაზნაურო გამზავის შემოხმაში საზეიმოდ გაიხსნა კავკასიაში პირველი ეროვნული უნივერსიტეტი, რომელმაც, ქართული სავანეზამაღებლო ტრადიციების გათვალისწინებით, საფუძველი ჩაუყარა საქართველოში ევროპული ტიპის უმაღლეს სკოლას და ხელი შეუწყო კავკასიაში საუნევერსიტეტო განათლების აღორძინებას.

...შორს დარჩენილიყო მეოთხე საუკუნის ფაზისის (ქ. ფთი) მახლობლად არსებული კობლეთის ფილოსოფიურ-რიტორიკული აკადემია, ადრეული მუხაბაჟუნების ქართული სამონასტრო კომპლექსების სკოლები და საგანმანათლებლო ცენტრები საქართველოსა თუ უცხოეთში, გელათისა და ივლითის აკადემიები... საუკუნეების ქარტახელებს თან გაპოლიდა ერთიანი და ძლიერი საქართველოს დიდება და მასთან ერთად მნიშვნელოვანი თვითმყოფელი ეროვნული კულტურა, მეცნიერება და განათლება. ქართლ-კახეთის სამეფოს რუსეთის იმპერიის შემადგენლობაში შესვლამთან ერთად, დაიწყო მისი ცემოდა ამ სამეფოს უკანასკნელი მეფეების სურვილი — საქართველოში გაეხსნათ უმაღლესი სკოლის ტიპის ლიცეუმები... მაგრამ სამშობლოს დამოუკიდებლობადაკარგულ ქართველებში არ გამქრალიყო თავისუფლების ნურერილი და ეროვნული უმაღლესი სკოლის დაარსების ოცნება...

პირველი ქართული ცნობა საქართველოში უნივერსიტეტის დაარსების აუცილებლობისა და მისი მოთხოვნის შესახებ გაჩნდა 1832 წლის მუთქმულთა წერიტ, რომლის წევრთა უმრავლესობა ნახიარები იყო რუსულ და ევროპულ განათლებას. მაგრამ ეს მოთხოვნა იმ დროის მუხატყვისობაში განუზარცადებლად აღმოჩნდა ისევე, როგორც თვით 1832 წლის მუთქმულები.

XIX საუკუნის სამოციან წლებში საქართველოში სამოღვანეო ასპარეზზე გამოვიდა ახალი თაობა, დიდი ქართველი საზოგადო მოღვაწის ილია ჭავჭავაძის მეთაურობით, რომელთანაც დაკავშირებულია სულიერი აღორძინების ახალი ეტაპი საქართველოს ისტორიაში. ამ წლებში უნივერსიტეტის დაარსებისათვის ბრძოლა განსაკუთრებით გააქტიურდა.

უმაღლესი სკოლის დაარსების რეალური შესაძლებლობები კიდევ უფრო გამოიკვეთა მას შემდეგ, რაც

თბილისში დაარსდა სათავადაზნაურო საადგილმამულო ბანკი. იგი რუსეთის იმპერიაში არსებულ ბანკებს შორის ერთადერთი იყო, რომელიც თავის შემოსავლას ნოდებრივ დანიშნულებით კი არ იყენებდა, არამედ ერს კულტურულ-საგანმანათლებლო და სამეურნეო ინტერესებს ამხარდა.

ქართული კულტურისა და განათლების გადარჩენა-განვითარების, აგრეთვე ეროვნული მეცნიერული საქმიანობის ორგანიზების ზელშენწყობის საქმეში განსაკუთრებით დიდი როლი შეასრულა „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელმა საზოგადოებამ“ და „საქართველოს საისტორიო-საეთნოგრაფიო საზოგადოებამ“, რომელთა წევრები ძალ-ღონეს არ იშურებდნენ საქართველოში უმაღლესი სკოლის დასაარსებლად.

XX საუკუნის დასაწყისიდან ქართული უნივერსიტეტის დაფუძნების მისია პეტერბურგის უნივერსიტეტის აღზრდილმა და მისმა პროფაგ-დოცენტმა ივანე ჯავახიშვილმა იკისრა. იგი სამართლიანად ითვლება ილია ჭავჭავაძის გზის გამგებლებზად ქართული ეროვნული თვითმეგნების შეწარმუნება-გაძლიერების თვალსაზრისით.

მე-19 საუკუნის დასაწყისიდან მოყოლებული საქართველოში უმაღლესი სასწავლებლის დაარსებაზე საუბარს მუდმივად თან ახლდა პოლემიკა ქართულ საზოგადოებრიობაში იმის თაობაზე, თუ რა სახის უმაღლესი სასწავლებელი უნდა გახსნილიყო — პოლიტექნიკური ინსტიტუტი თუ უნივერსიტეტი? პრაქტიკული მოსაზრებით, საქართველოს, როგორც აგრარულ ქვეყანას, ინსტიტუტის ტიპის სასწავლებელი ნაადვილად უსაჭიროებდა. ამ იდეას მხარს ისეთი გამოჩინული ქართველი საზოგადო მოღვაწე უჭერდნენ, რომლებიც იყვნენ ნიკო ნიკოლაძე, ვასილ პეტროპოლი, პეტრე მელიქიძევილი და სხვები. ამ საკითხის ორგულე (ცხარე კამათი 1917 წლის დასაწყისში პეტერბურგში მცხოვრებ ქართველთა შორის კვლავ განახლდა. თემა იმიდენდ მნიშვნელოვანი იყო, რომ მის ორგულე კინოთატრ „ელტაში“ შეკრებილმა საზოგადოებამ საგანგებოდ იმსჯელა. ივანე ჯავახიშვილმა ნაიკთხა მოხსენება თბილისში უნივერსიტეტის დაარსების აუცილებლობის შესახებ და საზოგადოებას ქართული უნივერსიტეტის მონახას, აგრეთვე ის სამართლებრივი საფუძვლები გააცინ, რომელსაც 1914 წელს ევროპო უმაღლესი სასწავლებლების შესახებ კანონის გამოცელა იძლიოდა. იგი რუსეთში მყოფ ქართველ მეცნიერებს სამშობლოში გამოძახე ვარეუბისკი მოუწოდებდა.

მეცნიერთა ერთი ნაწილი, ნიკო ნიკოლაძის მეთაურობით, კვლავ ამტკიცებდა პოლიტექნიკუმის უპირატესობას. მეკრების მონაწილეთა უმრავლესობამ ივანე ჯავახიშვილის იდეას დაუჭირა მხარი.

1917 წლის თებერვლის რევოლუციის პირველსავე დღეებში პეტროგრადში ივანე ჯავახიშვილის ბინაში შეკრებილი ქართველი მეცნიერთა ჯგუფი სულ უფრო განცხოვრებლბით მსჯელობდა საქართველოში უმაღლესი სასწავლებლის გახსნის თაობაზე. მათ რუსეთის დროებითი მთავრობისგან მხარდაჭერის მოპოვებაც სცადეს, მაგრამ ამაოდ... ყველა ჩვენგანი მზურვალედ უჭერდა ივ. ჯავახიშვილს მხარს. ახლა უკვე სიტუცა მთავრობას ეკუთვნის. და ი, ჩვენ ზამთრის სასახლეში მივიდვართ. დროებითი მთავრობის მეთაურმა გარგნულად თბილად მივიტოდა, მაგრამ თხოვნის დაკმაყოფილებას არ თანავიგერძობს. — თქვენ არ გავით არც ქართული სახელმძღვანელოები და არც ქართველი პედაგოგები გყავთ. ასეთი ცუდა პოლიტუდ ნამოწინაა, მაგრამ ის კე-

ხით დახმავრდა. იგივე შედეგი მოგვით თქვენც... ფინანსური დამხარების შესახებ კერძისკო კრისტო არ დამუშავას. — ინსებნება მალეა ნუცუბიძე რუსეთის დროებითი მთავრობის პრეზიერთან ა. კერნსკისთან შეხვედრა.

ივ. ჯავახიშვილი სამშობლოში 1917 წლის გაზაფხულზე დაბრუნდა. 12 მაისს თბილისში, პეტრე მელიქიძის ბინაში, უნივერსიტეტის საზოგადოების დამფუძნებელთა პირველი შეკრება გაიმართა. ამ დღეს დაფუძნდა „ქართული თავისუფალი უნივერსიტეტის“ საზოგადოება, რომელმაც იდით როლი ითამაშა უნივერსიტეტის დაარსების საქმეში.

ამ კრებაზე სიტყვით გამოსულმა ივ. ჯავახიშვილმა ვრცლად ისაუბრა და დაასაბუთა ქართული უნივერსიტეტის დაარსების აუცილებლობა. „ქართული უნივერსიტეტი ერთსა და იმავე დროს სამეცნიერო კულევა-ძიების და ცდის დაწესებულებაც უნდა იყოს და უმაღლესი სამეცნიერო სასწავლებელიც, სადაც მეცნიერების შესახებ და სამეცნიერო მუშაობის მეთოდების და პრაქტიკის შეთვისება შესაძლებელი იქნება. ამ უნივერსიტეტს პროფესორები და ხელმძღვანელები მარტო ლექციების შეითვებენი კი არ უნდა იყვნენ, არამედ უპირველესად ყოვლისა მეცნიერნი და მკვლევარნი, რომელნიც თავიანთ ნაშრომებით მეცნიერების წარმატებას უნდა უზრუნველენენ ხელს და მეცნიერებაზე ცხოველ მისამაძიე მავალითაც იყვნენ მოზარდ თაობისათვის“, — ამბობდა ივანე ჯავახიშვილი.

რუსეთის ხელისუფლებამ სცადა, თბილისში ქართული უნივერსიტეტისათვის ამიერკავკასიის უნივერსიტეტის დაარსების იდეა დაეპროსპირებინა და ამით დაეზბოკოლებინა ურთველი უმაღლესი სკოლის გახსნა.

მარტოც, მეტრსმეტად რთულ პირობებში, ურთიერთდაპირისპირების და ბრძოლის ფონზე, რუსეთის მთავრობის ძალისხმევით, 1917 წელს თბილისში რუსული უნივერსიტეტი დაარსდა. ქალაქის საბჭო დიდი აღფრთოვანებით შეეგება ამ უმაღლესი სასწავლებლის დაარსების ამბავს და ყოველგვარი დამხარება აღუთქვა მას. კავკასიის უნივერსიტეტი ხელისუფლების მხრიდან ნივთიერად უზრუნველყოფილი იყო. მას უკვე ჰქონდა შენობა, მიწა, დაფინანსება, კლინიკებისათვის - საავადმყოფოები. ქალაქის საბჭოს ხელისუფლებამ რუსული უნივერსიტეტის საქმემ, რომ სრულად დაიფინანსა ქართული უნივერსიტეტის ზედი. მოსალოდნელი კი იყო, რომ ქართული ინსტიტუტი მიიღებ ათმადლებდნენ ხმას ქართული უნივერსიტეტისათვის და აუხსნიდნენ საბჭოს, თუ რაოდენ სათაკლოა და უმართებულა, საკართველოს შედეგად ქალაქი თბილისი რუსულ უნივერსიტეტს იარსებებს და სრულად უზალეუბელყოფილეს ქართული უნივერსიტეტის საქმეს“, — ნერდაც გახვითი „აღიონი“ 1917 წლის 19 ნოემბერს.

რუსეთის ხელისუფლება ცდილობდა, კავკასიის რუსული და თბილისის ქართული უნივერსიტეტების გახსნასთან დაკავშირებით, ურთიერთდაპირისპირების საფუძველზე, შიდა კონფლიქტების გაღვივებას უკვე აღარ შესწევდა ძალა ამ პოლიტიკური დაპირისპირების ინსპირირებისათვის, რომელსაც მრავალი ათეული წლის განმავლობაში აწარმოებდა თავის გუბერნიებში. თბილისში მოქმედმა კავკასიის უნივერსიტეტმა ცოტა ხანში, რუსეთის მთავრობის სახით, დაკარგა ძლიერი მხარდამჭერი,

როგორც ფინანსური, ასევე საკადრო თვალსაზრისით. კავკასიის უნივერსიტეტმა 1920 წელს არსებობა შეწყვიტა.

ამავე ელად ქართველმა რუსეთის განათლების სამინისტრომ გავზავილი ქართული უნივერსიტეტის წესდების დამტკიცებას. 1914 წლის კანონის (კერძო სასწავლებლებთან დაკავშირებით) თანხმად, უკრო უმაღლესი სასწავლებლის გახსნა მთავრობის გვიერის ავლითაც შეიძლებოდა, მაგრამ ეს საჭირო გახდა იმისათვის, რომ უნივერსიტეტს მისეკმობა პროფესორებისათვის სამეცნიერო ხარისხის მინიჭების უფლება.

პეტრეპურცადან პასუხი არ მოვიდა, რუსეთის მთავრობა არ აპირებდა ქართული უნივერსიტეტის გახსნაზე თანხმობის მიცემას. საბოლოოდ, წესდების ძირითადი დებულებანი 1917 წლის 2 დეკემბერს ამიერკავკასიის კომისარიატმა დაამტკიცა, მაგრამ ფინანსური პრობლემების გამო ვეკლა, კეთილისმზურველიცა და ხელისმეშველიც, ივანე ჯავახიშვილს ურცედა, უნივერსიტეტის გახსნა მომავალი წლის სექტემბრამდე გადაეფი. ჯავახიშვილი თითქმის მარტო დარჩა მოზღვავეული პრობლემების წინაშე, მაგრამ მისმა მწიგნობამ, ოპტიმიზმმა და ლოგიკურმა დასაბუთებამ — რომ თუ 1918 წლის დასაწყისში არა, ცხრა თვის შემდეგ კიდევ უფრო უპერსპექტივო იქნებოდა უნივერსიტეტის გახსნა, — დაარწმუნა მისი თანამებრძოლები მცირეერიცხოვანი გუნდის წევრები და დეკემბრის ბოლოს პრესაში უკვე განრდა განცხადება ქართულ უნივერსიტეტში სტუდენტების მიღების შესახებ.

პირველი ქართული უნივერსიტეტის გახსნას, 50 წლის გადასახედიან, 1968 წელს ემიგრაციაში მყოფმა პარიზის ქართული სათვისტომოს თავმჯდომარემ, პუბლიცისტმა ლევან ზურაბიშვილმა სამართლიანად უწოდა „საქართველოს გონების სუვერენობის აღდგენა“.

კავკასიაში პირველი ეროვნული უნივერსიტეტი — თბილისის უნივერსიტეტი ქართული ხალხის მხარდაჭერითა და სამშობლოს სიყვარულით ანთებული, გულმზურვალე პატრიოტ მეცნიერთა ძალისხმევით დაფუძნდა, მაგრამ მირც გამოირჩეულია ივანე ჯავახიშვილის ღვაწლი. უნივერსიტეტის პირველი რექტორი პეტრე მელიქიძე იყო ამბობდა: „ივანე ჯავახიშვილი ბრძანდება ერთადერთი დამაინტესტელი, სულსწამდებელი და ერთადერთი რაინდი ჩვენი უნივერსიტეტისა, აქ მას ვერაინ შეეტკება და შეეზარება“.

მოგვიანებით უნივერსიტეტის დაარსების მნიშვნელობის ასე აფასებდა მისი ერთ-ერთი დამფუძნებელი აკადემიკოსი გიორგი ახვლედიანი: „ეს იყო კულტურის უდფეული მონაპოვარი, რაც კი ოდესმე შეუძენია ქართველ ხალხს მთელი თავისი სახელგონი ისტორიული ბრძოლისა და არსებობის მანძილზე. გარდა იმისა, რომ მან მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა მსოფლიო მეცნიერებათა სავანურში, იგი და მის ნიადაგზე წარმოქმნილი საქციალური ინსტიტუტები საფუძვლად დაედო სახალხო მურწერობის აღორძინებას ჩვენში...“.

ქართული უნივერსიტეტი უფრო დიდი იყო, ვიდრე სასწავლო-საგანმანათლებლო და სამეცნიერო დაწესებულებებს. შემთხვევითი აღბათ არ იყო, რომ უნივერსიტეტმა სტუდენტთა პირველსავე თაობას მოუწია ისეთი მოვლენების ემიგრენტში აღმოჩენილიყო, რომლებმაც ჩვენი ქვეყნის ისტორიული გეზი შეცვალეს. პირველმა სტუდენტებმა შემდეგნი თაობებს პატრიოტიზმისა და პუშანინზის ზნეობრივი მავალითები დაუტოვეს.

...იდეა 1918 წელი და საქართველოში დიდი პოლიტიკური ცვლილებები ახლოვდებოდა... თბილისში იანერის ზამთრის ცივ დღეს პირველი ქართული უნივერსიტეტი გახსნილყო, ცოტა ხნით ადრე ქართულ ეკლესიას ავტოკეფალია აღედგინა, მალე სახელმწიფოს დამოუკიდებლობას გამოაცხადებდა საქართველოს ხელისუფლება. დაარსებიდან ორი თვე იყო გასული და უნივერსიტეტის პროფესორთა საბჭო აღმფრთვით, ტკივილითა და ოპტიმიზმით სავსე პოლიტიკურ განცხადებას აკეთებდა, „უნივერსიტეტი არ დაიკეტოს და ლექციების კიბევა გავრძელდეს. იმ სტუდენტთა და მსმენელთათვის, რომელნიც ომში წავედნენ, გამოტოვებული ლექციები განმეორებული იქნეს... ფთხოვოს, ვისაც ჯერ არს — დაყენებულ იქნეს საიმედო დარაჯები და ყოველგვარი ზომები იქნეს მიღებული, რომ საომარ ასპარეზად არ გახდეს უნივერსიტეტისა და მუხუდუნების ახლო-მახლო მიდამოები. სამიმროების მოახლოების დროს პროფესორები უნივერსიტეტის შენობაში უნდა დარჩნენ და ხელი შეუწყონ მის დაცვას.“ — საქართველო-ოსმალეთის ომის დროს შექმნილ ვითარებას ეძღვნებოდა 1918 წლის 3 აპრილს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორთა საბჭოს სპეციალური სტეფანის და დაადგენილება, რომელიც ახალგაზსნილი უნივერსიტეტის პირველი პოლიტიკური განცხადება იყო. თუმცა თვით უნივერსიტეტის დაარსება ხომ საქართველოს დიდი პოლიტიკური „დეკლარაცია“ იყო. განა სიმართლის პატარა ნაილის შეცვალა ნიკო ნიკოლაძის, გიორგი წერეთლის, ვასილ პეტრიაშვილისა და მათი უზენის არგუმენტებში, როდესაც ისინი ინსტიტუტის უპირატესობას ასაბუთებდნენ? განა საქართველოს მართლაც არ სჭირდებოდა ინჟინრები, ექიმები, აგრონომები? პრაქტიკული თვალსაზრისით, იანებ პროფესორი ინსტიტუტები უფრო ხელსაყრელი ყოფილიყო საქართველოს ეკონომიკისა და მურწრობისთვის, მაგრამ ივანე ჯავახიშვილი როდესაც ასაბუთებდა, „სულ სხვა უნივერსიტეტი“, მან ყველაზე უკეთ უწყობდა, რომ უნივერსიტეტის დაარსებით ქართველობა ეროვნული თვითმყოფადობის, დამოუკიდებლობის შენარჩუნებასა და დიდი ქართული კულტურის რაწვეტილი ხიდების აღდგენას ცდილობდა. უნივერსიტეტმა ეს თავისი არსებობის 90 წლის განმავლობაში მრავალი მაგალითით დაადასტურა.

1918 წლის 30 ოქტომბერს თურქეთისა და ინგლის-საფრანგეთს შორის გაფორმებული მუდროსის ზავის შედეგად, ოსმალეების მიერ ამირკავკასიის ოკუპირებული ტერიტორიების დატოვებისთანავე, სომხეთის ჯარმა მისივე დაიწყო წინ წამოწევა და ლორე დაიკავა. ნოემბრის ბოლოს სომხ-ქართველია ჯარებს შორის ომი დაიწყო.

თითქმის ყველა დაწესებულებაში იმართებოდა საერთო კრებები, სადაც ისმოდა სამშობლოს დაცვის მოწოდებები.

„ქართული უნივერსიტეტის დაარსების დღიდან, საქართველოს ჯერ იყო ოსმალეთმა შეიჭურსია თავისი გათამამებული ჯარი. სამშობლომ მოუხმო ახალგაზრდობას და ისინიც თავიანთ ვალდებულების შესასრულებლად გამოცხადდნენ. ქართველი სტუდენტობა შეგნებულად მოწყდა ახლად დაარსებულ მეცნიერების კერას და ნაცვლად სამეცნიერო წიგნებისა თოფ-ზარბაზნებს მოჰკიდეს ხელი. მათ დაამტკიცეს თავისი მამულიშობლობა და სამშობლოსადმი სიყვარული, ჯერ ოსმალეთთან და შემდეგ რუს-სომხებ ბოლშევიკებთან ბრძოლაში ქართველი სტუდენტობა წარსულ წელს სისხლის ემბანში განიბანა. მათ სისხლის ნიჟებში ვერ შეაშინებს, ისინი გაფაციკვებით ელიან საქართველოს მთავრობის ზარის ხმას, ამა, ეს ხმაღ და მთელი ქართველი სტუდენტობა აგვარს ისხანს.“ — წერდა ე. პატარიძე გაზეთ „საქართველოში“ 1918 წლის 20 დეკემბერს.

თბილისის ქართული სათავადაზნაურო გიმნაზიის შენობა არქიტექტორი ნ. კლიაშვილი, დ. გრმაკოვის ფოტო

მოვლენებს კვალდაკვალ ეხმანებოდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი და ცდილობდა პოლიტიკურად აქტუალური საკითხებისათვის მცენიერული დასაბუთება მოეძებნა. 1918 წლის 18 დეკემბერს ივანე ჯავახიშვილმა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პირველ აუდიტორიაში როგარეულ ლექცია ნაითხა თემაზე: „ქართველობა და სომეხთა შორის სადაო ადგილების ეკონომიკური და სტრატეგიული მნიშვნელობა“. მან ვრცლად ისაუბრა და ისტორიული ფაქტების შემეგობით დაამტკიცა, რომ სადავო ადგილები: ახალციხე-ახალქალაქი, ლორე და ზამბაკი ეკონომიკურად სულაც არ არიან დაკავშირებული სომხეთთან, როგორც სომეხთა საზოგადო მოღვაწენი ამტკიცებენ, არამედ ეს მათვრედ ისტორიულად საქართველოს ეკუთვნოდა... ქართველები და ქუდავ და ქუდავ და საქართველო, რომელიც 30 საუკუნე არსებობდა, ჩვენი მკურდით დატული, კვლავ იარებებს... გაუმარჯოს საქართველოს, გაუმარჯოს ქართველს შედრობას!“ — ასე დაასრულა ივ. ჯავახიშვილმა ლექცია და სტუდენტობას სამშობლოს დასაცავად მოუწოდა. „სტუდენტობამ ერთმამ დაადგინა,

რომ იგი მზადაა, მოუხდევად იძისა ენებათ შათ თუ არა მო-
ბილიზაცია, ჩვენებრონ ჯარის ნაწილებში და ნავიდენე იქ,
სადაც მათ მოუწოდებთ მთავრობა, მათი მახსოვნილოური
მოვალეობის შესასრულებლად". (კლიხე, სახელმწიფო უნი-
ვერსიტეტი, ვაზ. საქართველო, 1918 წლის 20 დეკემბერი).

...რა არის უმაღლესი და უღამზესი სამშობლოს სიყ-
ვარულისა? — მამინ, როდესაც ეს ფრაზა მარო მაყაშვილმა
დღიურში ჩაწერა, იგი ჯერ კიდევ არ იყო უნივერსიტეტის
სტუდენტი. ერთი წლის მერე, 1919 წელს, გადამწყვეტა ფრან-
გული და ინგლისური ენების საფუძვლიანი შესწავლა და
სიბრძნის მეტყველების ფაკულტეტზე ჩაირიცხა.

1921 წელს საქართველოში განვითარებული ურთულე-
სი კატაკლიზმებში მძიმედ აისახა უნივერსიტეტის ცხოვრე-
ბაზეც. სამიოდე წლის წინ მოპოვებული დამოუკიდებლობის
სამბოქთა რუსეთის მიერ საქართველოს ანექსია მოჰყვა.
დამფუძნებელმა კრებამ ქართველ ახალგაზრდობას, სრუ-
ლიად საქართველოს სამშობლოს დასაცავად მოუწოდა. ამ
მოწოდებებს აქტიურად დაუჭირეს მთავი უნივერსიტეტის
პროფესორებმა და სტუდენტებმა. სამშობლოს თავისუფ-
ლებისათვის ომში მნიშვალ სტუდენტებს ბრძოლის გზა და-
ულცივა უნივერსიტეტის რექტორმა.

ელვის უსწრაფესად იცვლებოდა ვითარება ფორნტზე,
ამის შესაბამისად, ტარდებოდა შილი რიგი ლინისძიებები
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში. უნივერსიტეტის
რექტორმა ივ. ჯავახიშვილმა დამფუძნებელ კრების პრე-
ზიდენტიმან არსებულ თავდაცვის კომიტეტს წერილით მი-
მართა: „პატივი გვაქვს წერილობით გაცნობით თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორთა საბჭოს დად-
გენილება, მიღებული სასწრაფოდ მიწვევას საგანგებო
სხდომაზე 16 თებერვალს 1921 წელს, ფრნტზე შექმნილი
მდგომარეობის გამო, რომელიც სიტყვად იმავე დღეს
მოგახსენებ. ა) თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
პროფესორები, დოცენტები, ლექტორები, ასისტენტები და
სამოჯგოფოდ სამეცნიერო-სახანალო წინაღის პარაიდი შე-
მადგენლობის წევრები მზად არიან ყველაში, მთელი თავი-
სი ცოდა, გამოცდილება და სიცოცხლე შესწირონ საფ-
რთხებში მყოფის ძვირფასი სამშობლოს თავისუფლების
დაცვის საქმეს და სთხოვონ კომიტეტს, რათა მათი გონებ-
რიუ თუ ფიზიკური ძალა გამოიყენოს ისე, როგორც მას სა-
უფრუბოებოდ მიანიჩა სამშობლოს დაცვის მიზნებისათვის. ბ) უნივერსიტეტის სამათემატიკო-სახუნებისმეტყველო
ფაკულტეტის ლაბორატორიებსა და სამკურნალო ფა-
კულტეტის კლინიკებს კარები ღია ომის საქართველოსათ-
ვის.“ ქართველმა ოქრებმა თავგანწირული წინააღმდე-
გობა გაუწიეს მტერს კოჯრის მისადგომებთან. ქართული
ჯარი სისხლისგან იცლებოდა. საქართველოს ოკუპაციის
ქვეს აღარ იწვევდა, არადა, სულ ორიოდე კვირის წინ, 1921
წლის 4 თებერვალს, უნივერსიტეტის პროფესორთა საწ-
მომის სახელმწიფო დეკუმა გაუგზავნა დამფუძნებელ
კრებსა „საქართველოს უფრდილო ცნობის გამო.“

მარო მაყაშვილმა არ გაითვალისწინა მშობლებისა და
ახლობლების თხოვნა და 17 თებერვალს, როდესაც რუსული
არმიის ზარბაზნების ხმა უკვე თბილისის შემოგარენშიც
გაჰმა, წითელ ჯვარში მოწყალების დად ჩაწერა. იმავე
დასდეს სახეარულ რაზმთან ერთად კოჯრისკენ წავიდა.

„საქვარელო მამა, მე ჯერჯერობით კარგად ვარ...
მტერი ჯერ მორს არის. ძალიან სცხებენ ჩვენები. ძალიან

აღვრთოვანებული არიან... ყველანი ძალიან მადლიერნი
არიან ჩემით... ცოტა თხილი თუ შესაძლებელია და რამე
ტკბილეული გამოგზავნეთ...“ წუ გემიანი. გავმარჯვები
სახელმწიფად. შენი მარო“, — ამ პართის დაწერიდან რამ-
დენიმე საათში, 19 თებერვლის საღამოს, ყუმბარის წამ-
სხვერვა იმსხვერპლა სიფრთხილად გოგონას სიცოცხლე.

23 თებერვალს სამხედრო ტარის გადაკვლივად, 21
ქართველი ოქნერის საფლავებთან ახლოს, განცალკევებ-
ბით დაკრძალეს მარო მაყაშვილი... მოვიანებთ საბჭოთა
რეჟიმსა ეს ტარადი ააფეთქა და მის ადგილზე სოციალის-
ტური საქართველოს მთავრობის სასახლე ააგო. მარო
მაყაშვილის საფლავიც დაიკარგა...

ქართველმა სტუდენტებმა უნივერსიტეტის გახსნის
მეოთხე წლისთავი გლოვით აღნიშნეს, „ნასულის 25
თებერვლის შემდეგ, როდესაც საქართველოს დამოუკიდებ-
ლობა ტლანქად გაითელა უცხო უზემი ძალის მიერ,
ქართველ ერს დაუდგა მძიმე სამგლოვიარო დღეები და
ყოველი საზემო დღესასწაული შავი ძაძებით შეიშობა, ცხა-
დაია, რომ ქართველი სტუდენტობა განუყოფელი ნაწილი
მთელი ერისა, ჩვეულებრივად ვერ იდღესასწაულებდა თავის
ტრადიციულ დღეს — ეროვნული კულტურის დასახსნის და
ვერ დაარდევდა ეროვნულ მთლიან გლოვას. ასეც მოხდა.
ქართველმა სტუდენტებმა 26 იანვარი გამოაცხადა
მწუხარების დღედ. ამისთვის განიზრახა სამგლოვიარო
პანიშვილის გადახდა იმ გმირთა სხვისთვის, რომელნიც
გმირულად დაიხოცნენ სამშობლოს თავისუფლებისათვის
გადახდილი ომებში.“ — წერია ტვილისის სახელმწიფო უნი-
ვერსიტეტის სტუდენტობის ბიულეტენში, რომელიც 1922
წელს გააქრცულეს ახალგაზრდებმა. მერე დიხანმა, 70 წლის
განმავლობაში, კომუნისტური მმართველობა 25 თებერვალს
— წითელი არმიის მიერ საქართველოს ანექსიის დღეს —
ზეიმობდა... ათწილი წლების შემდეგ, 1989 წელს ერო-
ნულ-განმათავისუფლებელმა და სტუდენტურმა მოძრაობამ
25 თებერვალი გლოვის დღედ გამოაცხადა და საპროტესტო
აქცია მოაწეს საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ,
რომელიც თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეზოში
გრანდიოზული მიტინგით დაგვიგვირდა.

„ყოველი ქართველი გრძნობდა თავის თავს
თავისუფლად. ატაცების ღიმილი უერთოდ ყოველს...
ძლიერ გვედრისა და ქართულ დროშიც დაინახები. და
მეშვიერად ფრიალებდნენ... მე სულ მაყანაკლებდა. ჩემს
არსებში რაღაცა თრთოდა. ოჰ, რად გვიშლიან სხვები, რა
უნდათ ჩვენგან? წმიადი გიორგი, იყავ მფარველი
საქართველოს!“ — ასე განიცდიდა 1918 წლის დეკემბერი
დამოუკიდებლობის 6 თვის ზეიმს მარო მაყაშვილი. ნაცნობი
გრწონდა ჰქონდა მე-20 საუკუნის 90-იანი წლების ქართველი
ახალგაზრდობას უნივერსიტეტის გუმბათზე საბჭოთა
დროშის ნაცვლად საქართველოს დემოკრატიული სახ-
ელმწიფოს შავ-თეთრ-მწაბული აღმის აღმარებისას.

სტუდენტობა ყველგან სტუდენტობა... ენერგიული,
დაუღლაღი, მეოცნებე, ეროვნული ენერგიის მატარებე-
ლი... თავისუფლებადაკარგული კვეყნის სტუდენტობა
მითუფრო დაუფრთხილო სულის ქვეყნითაა განსტყველ-
ლი. თბილისის უნივერსიტეტში სტუდენტობის წინააღმდე-
გობა არსებული რეჟიმისამდე ხან მინავლებდოდა (თითქმის
ტკივილი მიუშვებოდა), ხან ახალი ძალით იფეთქებდა.
უნივერსიტეტის თეთრი კედლები არასოდეს მოუტოვებია

ტაბაქმელის თეთრ თოვლში მოცველილი ახალგაზრდა მამო მყავამელის მემამოზე ენერგია, ხან ჩნდებოდა, ხან ქაში მიფარებოდა, რათა ახალი ძალით გამოჩენილიყო 1942 წლის შექმულთა, სამანელის (საქართველოს აკვედემისათვის მებრძოლი ახალგაზრდა ნაციონალისტები) ამბოხში, 1978 წელს ქართული ენის დამცველი ახალგაზრდების, მეოცე საუკუნის 90-ანი წლების ეროვნულ-გამათავისუფლებელი სტრუქტურული მოძრაობის, მეოცე და ოცდამეერთე საუკუნეების მიჯნაზე საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის დამცველ მებრძოლთა სახით... „დაპყრობილ ქვეყანას უნდა ჰყავდეს მნივნილოვანი და ხელისუფლებანი, რათა არ განყდეს კულტურის უწყვეტი ჯაჭვი, — წერს ერთგან მწერალი როსტომ ჩხეიძე, — უნდა ჰყავდეს პიროვნებანი, ვინც მკვეთრად შეეხლენ ბიან ხელისუფლებას, ოღონდ არც ისე გაიზიანდნან საქმეს, სატუსალოში ამოჰყონ თავი, უნდა ჰყავდეს საპატრიოტოებში გამოჩენილი თუ გადასახლებული მამული-მშველიც, უნდა ჰყავდეს — თუკი აუცილებელი შეიქმნა — იარაღით ხელში გამოსულნი და არც ზეარაკად შეჩერდნენ (ში, ლმერთო) უნდა მოხსიკლნოს. ეს ველადერი ერთად ქმნის ნი ააღ მდგეგობის სულს, რასაც ველარაფერი ჩაქლავს.“ ქართულ უნივერსიტეტში მნივნილოვანი-მეცნიერნიც მოღვაწეობდნენ (რომელთაგან ბევრი აუდიტორიებიდანაც გამოიადე და სატუსალოებშიც გამოიამყვდა ანტიკორუპციული რეჟიმმა), სამშობლოს თავისუფლებისათვის იარაღით გამოუსულნი იყვნენ და ზეარაკად შეჩერდნენ...

თბილისის უნივერსიტეტის პროფესორ-მასწავლებლები: (სხედან) მიხეილ კონიაშვილი, ვრიკოლა ნათაძე, ივანე ჯავახიშვილი, მიხეილ ზანდუკელი, ალექსანდრე დიდიბულიძე, მიხეილ თაქაიშვილი, (დგანან) ნიკო მგელაძე, სერგო გორგაძე, იასონ მოსესელი, ანდრია ბენაშვილი, ვასილ კაკაბაძე, ნიკო ჩიკოვანი, სლომონ ქურდიანი, გიორგი ახვლედიანი, გიორგი კონიაშვილი, კორნელი კეკელიძე, ვჰგანი ჭოლოშვილი

მეოცე საუკუნის ოციან წლებში მერს კიდეც მყოფ სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობისა და სუსტი საერთაშორისო მხარდაჭერის გამო, ქართულ საზოგადოებაში, მათ შორის სტრუქტურებშიც, მუდმივად არსებობდა გარეშე ძალის აგრესიისა და თავისუფლების დაკარგვის შიში. „შენს გაუშვამლობას არ ეყო შენს თვალთმაქც სამეფოში ზედ-მათა და უდნანაშალოთა დანთხეული სისხლი და აპა, შენს მურტალ ხელს ჩემსკენ იძვირ, რომ შეარხიო ჩემი სულის სიმშვიდე... შენი მუქარა მე ვერ მამოხრებს... თუ მოიქცევი, მზნადა ვარ გამოვიწოდო ძმური კავშირის ხელი და თუ არ შეიცვლი ბოროტ განზრახვებს, შეც ძალა შემიწევს. ტყუილად ფურცობ კვლავ დამპირონ...“ — წერდნენ ახალგაზრდები საბჭოთა რუსეთის მხრიდან მოსალოდნელი საფრთხის შესახებ თბილისის სახელმწიფო უნი-

ვერსიტეტის პირველ სტრუქტურულ უფროს „მოზაელში“ 1920 წლის მაისში. მაგრამ ეს იყო პირველი მსოფლიო ომისა და რევოლუციების მიერ შეტორტმანებული სამყარო და იმავე სტრუქტურების სიტყვით, რომ ვიქცავთ, გახახლებსა და აღორძინების ჭზაზე მდგარი საქართველო, კანაბიქრებულ ოკეანეში განმარტობებულ კუნძულად ქცეული, ბევრ დაბრკოლებას, ძლიერ ქარტეხილს მოელოდა... ოცდამეერთე საუკუნეში ქართული ახალგაზრდები ვერ წარმოადგენდნენ, თუ საქართველოს დამოუკიდებლობის დასაცავად ბრძოლაში მართ მყავამელის დალუპებან 87 წლის შემდეგ ისტორია ტრავიკული სიზუსტით კვლავ გამეორდებოდა და თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სტრუქტურა კვლავ რუსეთის აგრესიის მსხვერპლი გახდებოდა.

...ახალგაზრდობაში ლექსებს ვინ არ წერს?.. ისიც წერდა ლექსებს, ჩუმიად, თავისთვის. სიყვარულზე წერდა, სიკეთეზე და სამშობლოზე წერდა... მისტიკასა და ფაბულურ ნინასწარ ქვრეტას მერე აღმოაჩენს მკითხველი მის ბოლოდროინდელ ლექსში, რომდნაც მისი ავტორის სული ქართულ გვირგვინზე ციკორ საუფლოს შეუერთდება: „იანაცხეს საქართველო იმ ვეჯაკე ბიქვითია, ვინც იბძლია, ვინც დაღვარა სისხლი საქართველოსთვისა და შეკლეს სამუდამოდ მათ კარებს სამართისა.“

ეს ლექსი შალვა გაბუნიაძე 2008 წლის გაზაფხულზე დაწერა. შალვა 1989 წელს დაიბადა. 2006 წელს დაამთავრა ქ. ფოთის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის სკოლა და იმავე წელს ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის უმახინტარული ფაკულტეტის სტრუქტურა გახდა. მომავალ საქვიალოზად არამოსტკეა აირჩია. სექტემბრიდან შალვას ქუვეციტის უნივერსიტეტის ენების ცენტრში უნდა ესწავლა არაბული... — 2008 წლის 6 აგვისტოს, საქართველოზე რუსეთის ჯარის მიერ განხორციელებული შემოტევის პირველსავე დღეს სამშობლოს დასაცავად წავიდა. 8 აგვისტოს სენაკის რეზერვისტთა ბანაკის დაბომბვისას ორჯერ გამოიყვანა დაჭრილი მჭკობრები სამშვიდობის, მესამედ ნულარ წახვალა, — ურჩიეს, არ დაიჯერა, დაჭრილებს დახმარება სჭირდებოდა... შესამედაც წავიდა და უკვდავებაში გადაამიჯდა...

თაობები მიდიან და მოაქვთ ახალი ენერგია და იმედი. მიდიან და მათ მიაკვთ პირველი ქართული უნივერსიტეტის სახელი, რომლის ხილად დირსება ვერავინ და ვერაფერა გაახუნა.

ვახტანგ ჯავახიძე

ხეცდომა თუ დანახაული?

ვაკე, ილია ჭავჭავაძის გამზირი, ნომერი ხუთი. აქ, ელიტარული სამკურნალო კომპლექსის ეზოში, მეორე სართულზე ასასულელი კიბისა და ძირითადი კედლის კუთხეში, 1959 წლის ჩეიფმეტ მარტს, ჩეიფმეტ საათისა და ორმოცდაათი წუთზე, დედაც გალაკტიონ ტაბიძე, რომელიც იქვე გარდაიცვალა, ისე რომ წვეთი სისხლი არ დაუღვრია და მინაზე არაფითარი კვალი არ დაუტოვებია.

ამ ორმოცდაათი წლის განმავლობაში ამ ადგილას გაიარა და გამოიარა ათასობით, მილიონობით ადამიანი, რომელთაგან ერთეულებმა თუ იცოდნენ ამ ფაქტის შესახებ. სამწუხაროდ, როგორც ჩანს, არათუ რეალობა მოქალაქეებმა, კომპლექსის დირექციამაც დაივიწყა, რომელიც ისტორიულ შენობაში უბედობდა მოღვაწეობდა.

დაახლოებით ათი წლის წინათ, ცნობილი ქართველი მხატვრის თენგიზ შირვაშიძის ანუ ჩუბჭიკას სახელოსნო-სალონი, გაჩნდა იდეა: ამ შეუმჩნეველ და მივიწყებულ კუთხეში დაგვედო ვებერტილა ლოდი და ნაგვეწერა: „1959 წლის 17 მარტს აქ დაასრულა სიცოცხლე გალაკტიონ ტაბიძემ“. გამოითქვა მოსაზრება, რომ არაგვის ხეობაში შეიძლება ასეთი დიდი ლოდის მოპოვება. ზამთარი იდგა და იდეის აღსრულება გაზაფხულისათვის გადაედეთ. გაზაფხულზე ჩვენი ყურადღება პოლიტიკურმა მოვლენებმა უფრო მიიპყრეს. მოგვიანებით უნივერსიტეტის

ხელმძღვანელობას (ვინაიდან სამკურნალო კომპლექსი უნივერსიტეტს გადაეცა) ვაცნობე ამ იდეის შესახებ, ჩემი „უცნობშიც“ მიუთითო წმინდა ადგილის აღნიშვნის აუცილებლობაზე.

წელს ამ საბუდისნერო თარიღს ნახევარი საუკუნე უსრულდება. 2009 წლის იანვრის პირველ რიცხვებში დამირეკა გალაკტიონის პარტიოტმა ფიზიკოსმა ვანო ყვავილაშვილმა და გამოთქვა სურვილი ჩვენი განუხორციელებელი იდეის დაფინანსებისა.

ადგილის წინასწარი დათვლიერების მიზნით, მეორე დღესვე ვენვით სამკურნალო კომპლექსს. სამწუხაროდ, კიბისა და შენობის კუთხეში, პირველ სართულზე ადრე განლაგებულ საქვების ფანჯარაზე, მიშენებული აღმორდა პატარა — დაახლოებით ოცი კვადრატული მეტრი ფართობის — ნაგებობა, რომელშიც მოექცა ჩვენთვის საინტერესო ადგილი. არადა, საქვებზე მეორე მხრიდანაც აქვს ასეთივე ფანჯარა, სადაც შეიძლება მიშენება, მაგრამ, როგორც ირკვევა, მაშინ მიშენებლები არავინ გააფრთხილა.

არ ვიცი, როდის მოხდა მიშენება, ეს ნებით თუ უნებლიე დანახაული, რომელიც აუცილებლად უნდა გამოსწორდეს და, ალბათ, არც ის ოთახი უნდა დავტოვოთ უყურადღებოდ მეოთხე სართულზე, რომელიც უკანასკნელი ნაბიჯები გადადგა „ეკარდისფერ გზაზე“ ასქარებულმა.

როგორც კომპლექსის დირექციამ გვაუწყა, სამკურნალო კომპლექსის ფართობისა და მისი ასპროექტის მიზნობრივი სახელმწიფოა. ამდენად თბილისის მერიისა და საკრებულოს უმტკიცებლად შეუძლიათ დააფინანსონ მიშენების გადაადგილება.

წულარ დაეყოფნებო, ნუ მივიღებთ მონაწილეობას დანახაულის კვალის დაფარვაში. ქართველ ერს არ უნდა დაუკარგოთ ეს წმინდა და საბუდისნერო ადგილი, როგორც გაფრთხილება, როგორც სამხილი, როგორც ბრალდება!

ასეთი იყო გალაკტიონის აღსასრულის ადგილი

ასე გამოიყურება დღეს

ნინო ვახანია

მესამე განზომილება

2008 წლის „ჩვენი მწერლობის“ მე-19 და მე-20 ნომრებში ორი უჩვეულო ნოველა გამოქვეყნდა (დინო ბუცატისა და რუბენ დარჩიოს). უცნაური და უჩვეულო თვით ნოველათა სიუჟეტებია და კიდევ უფრო საყურადღებო ისაა, რომ ასე განსხვავებული ნოველები საერთო საფიქრალსაც აღძრავს, მარადიულ და საჭირობოტო საკითხებზე დააფიქრებს მკითხველს, ჩვეულებრივი, ყოველდღიური, მუქანიური დროიდან ამოგდებს და თავის საკუთარ დროში აცხოვრებს, მცირე ხნით მაინც, თუმცა, ვინ იცის, რა არის დრო და ხანი...

დინო ბუცატი, „შეხვედრა აინშტაინთან“

თარგმანი ჯანო ჯიქიძემ.

უსანსრული და შეუცნობელი სამყარო შექმნა შემოქმედმა, ჩვენ, კაცთა მოგვცა? სასიამოვნოდაც და თანაში საცემდაც. რა არ ასვენებს ადამიანურ გონებას? რად სურს, საზღვარი იქით გადაიხედოს, საიდუმლო აღარ დატოვოს, თვით უზენაესი გაუტოლდეს და შევიტროს? შესაძლებელია, ამ შევიტრებში ადამიანი, ღვთის მიერ შექმნილია შემოსაზღვრულმა გონმა გაიმარჯვოს, აჯობოს ყველგან მყოფ, მარადიულ, შეუზღუდავ გონს? დიონ ბუცატის ნოველათა („მეჩინა“) მთარგმნელი და შესანიშნავი ესეის ავტორი გვაკ სურდაია წერს: „თავიდანვე მარცხისათვის განწინარულია უსასრულო სამყაროს სრულად შეცნობის ცდა“.

სხვა სამყაროს, შესაძვე განზომილების არსებობის რწმენა აწვალავს კაცობრიობის ნაწილს გაჩენის დღიდან. განა არა, ნაშით უზილათ, ნაშით შეუტრეზნათ, მერე მისი ბსოცნა ეერასოდეს ამოუშლიათ გულდანი და მწარედ უკენესათ: „მასსოვს იგი დრო“, „მხოლოდ გული გრძნობს“, „ვერ განამოთქვამს ენითა“, „რალავ სხვა, ... მაგრამ სადაა დამაბასტურებელი მეცნიერი საბუთი? ფოტო, მონში ან რაიმე სხვა? თუნდაც ფორმულა? ნოველის პერსონაჟმა აინშტაინმა (შეცინერის, მოახლოების განზომილებული სახე) მყისიერად გამრულდებული სიერცე იხილა. იგი, მკითხველო, ეს სიერცე რა სიერცეა? დადგინდა. გადაწვდა. გაირღვა გონების წინაშე აღმართული ყველა ზღუდე და ჯებირი. აზრმა შეაღწია ყველა ნაპარსში. აღარაფერი დარჩება აღმწერელ-აღმწესნავი. საგნებით შესაძლებელია სამყაროს დამსა-დანალიკება უმცირეს ერთეულად და ისე შესწავლა. კაცობრიობის ხელისაგულზე გადაქმლება პასუხი ყველა იდუმალ და დღემდე პასუხგუცემელ შეკითხვაზე. აი, სულისა და სხეულის ინდგამარება, რისთვისაც ღირდა სიცოცხლე. მხოლოდ ქალაქდზე გადატანა, ფორმულის მორგება და დარჩა და... მაგრამ აინშტაინის სიუველი გაახარებს ეინშტ განა?“ თუმც

ის, უზილავე ყველას რომ დასცქერის და კაცის ბჭობაზე იცინის ხოლმე?... სწორედ ამ დროს აინშტაინს ხორც-შესხმული სიკვდილი გადაეყარა.

ბენზოკოლონის შემის ტანსაცმელი ჩაცმული, კუნთმაგარი ზანგი-სიკვდილი (მთამბეჭდი მხატვრული სახე) სრულიად მოულოდნელად (როგორც ყველას და ყოველთვის) შეხვდა და სული მოსთხოვა. აქ წუთისოფლის ამოუბასა და სიკვდე-სიცოცხლის პრობლემაზე დავ-ვაფიქრებს მწერალი, მაგრამ რაც შემდეგ ხდება... ორჯერ სიკვდელგადავაგებული მეცნიერი სამუშაოს ამოაგრებს. მისია შესრულდება, მისი თამამად შეუძლია, სიკვდილს დაემორჩილოს. ნოველის ფინალში კი ირკვევა, რომ იმეკენად ნასვლის შიში აუცილებელი ყოფილა მეცნიერული გამოკვლევის დროულად დასამთავრებლად. ხოლო შედეგი? უწყინარი ფორმულები კაცობრიობის ბედნიერებას როდი ემსახურება. ეშმაკთა და ტარტაროზთა საუფლოში ზემოკიდდება. ღვთის ნათის გაბრწყინებას კი არ მოახსენებს, კატასტროფისა და სრული სიზნელის საწინდარი.

იქნებ არც უნდა შეიქრას ცოფილი კაცი უზენაესის საიდუმლოში? უფრო სწორად, არც კი სცადოს ბედის საზღვრის გადახეხვა, იქით გადახეხვა? დატკბეთ ამ სამყაროში, უთვალავი ფერი რომ გვევობა და ის ერთი, ერთადერთი აქრძალვა თუ სურვილი შეგსრულით — ნუ ვისვენებთ, ნუ მოვიწოდებთ, ნუ გადაიხეხავთ... უზენაესის მიერ განწმენდილი ზეფთია და სწინით ბრმად ნუ ვისარგებლებთ, თორემ ჩვენივე თავებდობა ვითომ სასიხარულოდ ჩვეს გულს ექნება? რით დამთავრდა მინდა გაღწევა ზედასიხარუ სახეაროში? რით დამთავრდა მიზლოური იაკობის შერკინება უფლის ანგლოზიანა?..

მაგრამ რა უყუთი იმ ერთ, ერთადერთ ნაშს, რომელიც მთელი სიცოცხლის ტოლფასია? რით შევადგინო, როგორ გავზომოთ ადამიანის სიცოცხლის ხანგრძლივობა? და საერთოდ, რა არის დრო ან სიცოცხლე?

აუხსენლია გზანი უფლისაინ...

II

„დამისახელებ ბრძენი, რომელიც გაბედავს და იტყვის ეს ასე“. ჩვენ არაფერი ვუწყით... ვინ იცის, დანამდელებით, რა არის დრო? ვინ აგისნით დამაჯერებლად, რა არის სიერცე? მეცნიერება ბრმასავით, ხელის ფათორი მიიკვლავს გზას და, როდესაც ქუმპირიტების მართალ ნათებას მოჰკრავს თვალს, ჰკონია, მიზანს მივაწივთ? — მაგრამ ეს ხომ სხვა მწერლის სხვა ნოველიდანა (რუბენ დარჩი. „სენიორიტა ამელიას ამბავი“). თარგმანი ელენორა კუჭავამი.

კიდევ ერთი თავგრდამხვევი, იდუმალი, აუხსენლი და თვისი უცნაურობით მიმზიდველი სიუჟეტი. ნოველამი ამბავს ბრძენი ექიმი ყვება. ფართო განათლებისა და ინტერესების მქონე ადამიანი, ვინც დიდი ხნის განმავლობაში ეუფლებოდა კაცობრიობის მიერ დარკოვნილ ცოდნას, ვინც შეისწავლა აღმოსავლეთიც, დასავლეთიც, მონლა ცა და დაბლა ხმელეთი, ყველადრის მცოდნე, ყველგან მჭერტიკა... რა შეიძლება ვერ ასწინს ამ ადამიანმა მეცნიერულად? რას

ვერ მისწვდება მისი ჭკუა, სიბრძნე, გამოცდილება? სულ უბრალო გარემოება ექცა თავსატეხად — სიყვარულით შეპყრობილი პატარა გოგოს უცნაურობა. უცნაურობა? უბრალო და უმნიშვნელო ამბავი? არ ჩაუთვლია უმნიშვნელოდ არც მწერალს, არც პერსონაჟს.

მხოლოდ ურწმუნო, იდეალებს მოკლებულ, შინაგანად ქაღალდ, სულით მკვდარ ადამიანს არ აძლევებს, არ შემტავს სენიორიტა ამელიას ბედისწერა. სალი გონებით, მტკიცე ლოგიკით მოუნდომელი, ჭკვიანი რომ ვერ მიხვდებიან, ისეთი ვრწმობა. სიყვარული და არც მთლად სიყვარული ჩვეულებრივი, სტანდარტული, ტრადიციული გაგებით. 12 წლის ბავშვი, ოჯახში სტუმრად მოსული ოცდაათს გადაბიჯებული მამაკაცისგან კამფეტებს ეღის, ის, სტუმარი ცოლად შერთვის უფროს დებს პპირდება, ამელიასთან კი ნრფელი, უმნიშვნელო გრძობები აკეთებებს. არ შეიძლება იმ უზიდავი ძაფების განყვება, მათ რომ აერთიანებ. ეს რომ მოხდეს, სამყარო უნდა ამოყრადვდეს, ყველაფერი უნდა გაუქნას, წარსულიც, აწმყოც და მომავალაც უკუნით უნდა დაიბრუნოს. მტკიცე, ურყვევი,

უნყვეტია ეს შინაგანი ლტოლვა. და ნეტა ჭმუშარტებამ ამ ერთხელ ასე თვალნათლივ იჩინა თავი? გამრუდებულმა სიერცემ, ჩვენთვის უხილავმა ხსვა, მესამე განზომილებამ ამ ერთფეროვან, ტრადიციულ დედამიწაზე აღბეჭდა თავისი ექვემდებარე არსებობა?

ოცდასამი წლის არყოფნის შემდეგ არგენტინაში დაბრუნებულ ექვსი ასეულის ცელქი, სიტოცხლით სახსე 12 წლის ამელია დახვდა ჩვეულებრივი, ყოველდღიური შეკითხვით: კამფეტები მომიტანენ? ოცდასამი წელი ამოიშალა მისი ცხოვრებიდან. ირგვლივ ყველაფერი და ყველა შეიცვალა. გაიბრინა დრომ (რომლის შესახებ არაფერიც არ ვიცით). ყველაზე აღიბეჭდა ნღების გასვლა, მაგრამ იმ მრუდში მოხვედრილ გოგონას (თუ გრძობას) ვერაფერი შეეხო, ვერაფერი მიეკარა.

და რა თუ მოხვებრივია: სენიორიტა ამელიას დროში დარჩენა უფრო დღების ნაზი გლეჯა და ნუხილი? ვისი ცხოვრება ემსგავსება ან არის ნამდვილი ცხოვრება? მართლაც რომ, აუხსნელია ჭზანი უფლისანი.

ქსპარს-ინტარვიუ

„ჩემი სევდა გავაჩუქე...“

საუბარი
მამუკა ვაშაქიძესთან

- ახლახან გამოიცა თქვენი მოთხრობების პირველი კრებული «გაჩუქებული სევდა», ხომ არ დაგვიანეთ?
- ამას დაგვიანება არ ჰქვია, ეს უფრო სიზარმაცეა.
- არ გეტყობათ, რომ ზარმაცი იყოთ.
- ჩემი საქმისთვის საკმაოზე მეტად ზარმაცი ვარ.
- რატომ დაარქვით თქვენს წიგნს «გაჩუქებული სევდა»?
- ყველა სევდანი ნოველა მოვაგროვე და მკითხველს ვაჩუქე. ჩემი სევდა გააჩუქე.
- როდის და როგორ შეიქმნა თქვენი პირველი მოთხრობა?
- ვერ კიდევ ბალში დავედი. სულელურ ზღაპრებს ვწერდი. ახლა მეცივინება, რომ მასხენდება.
- სერიოზული ნოველები?
- ეს უკვე სტუდენტობის დროს, ჩემი ლექტორის ავთანდილ არაბულის მეგულიანებით.
- პროფესიით თურნალიტი ხართ. გეხმარებათ პროფესია შემოქმედებაში?
- ძალიან. უამრავ ადამიანს ვხვდები, მწერლისთვის, თუ მწერალი გქვია, ეს ყველაზე მთავარია.

— რა პრობლემა ანუხებს დღეს მწერალს საქართველოში?

— მატერიალურის გარდა, არაფერი. ისეთ სანტერესო დროში ვცხოვრობთ, ყველანაირი თემა ხელისგულზე გაქვს გადაშლილი. წერე და იკითხე. სადარდებელს და საფიქრალს არ გილევევს.

— ვინ არიან თქვენი საყვარელი მწერლები?

— ნიკო ლორთქიფანიძე, მისივე ჯავახიშვილი, ოთარ ჩხეიძე.

— უცხოელებს არ სწყალობთ?

— ბოლო დროს იაპონელ და თურქ მწერლებს გკითხულობ.

— თქვენი წიგნი თქვენივე გრაფიკული ნამუშევრებითაა გაფორმებული. უფრო მეტად წერთ თუ ხატავთ?

— ერთნაირად. ვწერ, მერე გრაფიკულადაც ვაფორმებ.

— თქვენი მოთხრობები დათარიღებულია. მათ შორის, საკმაო დროა გასული.

— ხომ გითხარით, ზარმაცი ვარ-მეთქი. დიდ დროს კითხვას ვანდომებ. ამ პერიოდში ვერაფერს ვწერ. ვერც ვხატავ.

— ლიტერატურაში რომელი მიმდინარეობა მოგწონთ?

— მიმდინარეობაზე ვერაფერს გეტყვით. სტილი კი ისეთი მომწონს, როგორც ზემოხსენებული ჩემი საყვარელი მწერლები წერდნენ.

— თქვენი ნოველები ყველა მთავარი გმირი კვდება, რატომ?

— ყველა იქ მინდა დამხვდეს, სადაც, როცა დრო მოვა, მეც წავალ... გვოსტი ვარ.

— თქვენს ნიგნში ამაღლებულად მოგვითხრობთ გამოშვების „სამშობლოს“ შესახებ. რას ნიშნავს თქვენი „სამშობლო“?

— პირველად ექვსი წლისა ვიყავი, როდესაც მე და მამამ გამოშვებულმა „სამშობლოს“ შენობაში, ჟურნალ „დღეობაში“ ჩემი ნახატები მივიტანეთ. არ ვიცი, რა ერქვა იმ გრძნობას — შიში, რიდი თუ სხვა რამ. ნახატები დამბოჭდნენ. ვაზედა თითქმის ოცდასამი წელი და სწორედ აქ, გაზრდასა და პირველი „სამშობლო“ დაიწყო მუშაობა. მაშინაც ზუსტად ისეთივე გრძნობა დამეფუფრა და ბავშვობა გამახსენდა. ამ გამოშვებულობაში გაცივანი ისეთი ცნობილი ადამიანები, როგორებიც ბრძანდებოდნენ ბატონები: მურმან ლუბანიძე, შოთა ნიშნაძე, რეზო ინანიშვილი, ოთარ ჩხეიძე, ჯანსუღ ჩარკვიანი, მხატვრები, მწერლები, მსახიობები, პოლიტიკოსები და... შემდეგ უმეტესობა ჩემი უახლოესი, უფროსი მეგობარი გახდა. ახლა წარმოიდგინეთ, რა უნდა იყოს ჩემთვის „სამშობლო“ და რა ტკივილი იქნებოდა ჩემთვის და ჩემი მეგობრებისთვის მისი ასეთი მხარე ხვედრი და ჩვენი იქიდან გამოშვება.

— როგორც შემოქმედს, რას გაძლევთ ოჯახი და შვილები?

— უნდა, როდესაც შვილები პატარები იყვნენ, ხელს მიმოდებდნენ, ახლა ფულს მართყმყენებ. ისე, ჩემი შვილები ჩემი მეგობრებიც არიან, მაგრამ ზღვარი, რომელიც ვითარდება მინდა ნაწილობა (როგორც არ უნდა გააკვირდეთ), მათ მამა-შვილის დამოკიდებულებას უფრო უმჯაფრებს.

— თუ დაგინერიათ შვილებზე რაიმე?

— ნიგნში ჩემს ვაჭებზე მხოლოდ ერთი ჩანახატია. დასახელებად კი ვამზადებ სერიებს, რომლის პირობითი სათაურია „წერილები ჩემს შვილებს“. მათი უმეტესობაც მათ დაბადებამდე დაწერე.

— ერთ ჩანახატში „ონისებ უკვე ისწავლა ქართული“ თქვენს უმცროს ვაჭზე წერთ, რომელიც საფრანგეთში ცხოვრობს...

— ონისებ პარიზში დაიბადა და გაიზარდა. დედამისმა იგი პირველად სწორედ ნოემბრის დღეებში ჩამოიყვანა თბილისში და მამაც და მძინვე-პირველად მამის ყოველი (თუმცა ტელეფონითა და ინტერნეტით თითქმის ყოველდღეობად ვეზმინახეობდით ერთმანეთს). ნოველაში კი ნამდვილი ამბავია აღწერილი. ონისებ ნიჭიერი ბჭიძე, თბილი და არც ისე დამოუკიდებელი, როგორც უცხოელი მოზარდები არიან. ქართველი თანატოლებისაგან, მხოლოდ ფრანგულ-ქართული აქცენტით განსხვავდება. გატაცებულია მუსიკით და... ჭიდაობაში საპირიზო ადგილებზეც გადის.

— ნიგნს მამის ხსენება ეძღვნება, ხშირად გენატრებათ სოფელი?

— მამა სრულიად ახალგაზრდა, ორმოცდაათექვსმეტი წლისა მოულოდნელად გარდაიცვალა, მან სიკვდილის წინ

მშობლების გვერდით, სოფელში ისურვა დაკარალვა. უკანასკნელი თბილისე შეუსრულეთ... და ამით არ ვკარგავთ მამაპაპისებულ კერას, იმის მიუხედავად, რომ ქალაქიდან ჩასვლა ხშირად ჭირს, მაგრამ დედის წყალობით მაინც ვუვლით კარ-მიღამის. ჩემი ნიგნის მოთხოვნების უმეტესობა ჩემს სოფელზეა დაწერილი და ბავშვობის გახსენებაა. მონატრებით უფრო იქ გატარებული ბავშვობის დღეები მენატრება.

— „დრო მდინარეა, ქალი კი — ხიდი“ — ეს ოთარ ჭილაძეა. თქვენი თქვა?

— ბატონი ოთარი ჩემი უსაყვარლესი მწერალია. უფლებაც არ მაქვს, რომ არ დავეთანხმო, მაგრამ ერთს დავამატებ: თუ თერგვით მოვარდნილ დროში მოგინდევს ცხოვრება, ცუდი არ იქნება რამდენიმე ხიდის იმედი გქონდეს.

— რას როლს ასრულებს ადამიანის ცხოვრებაში ბედისწერა?

— ბედისწერის მჯერა და ამის საფუძველს სხვთა ცხოვრება კი არა, თავად ჩემი ცხოვრება მამძღვრებს. ჩემი ორივე ბუბია ახალგაზრდა გარდაიცვალა და ორივენი ჩემი მშობლების ამქვეყნად მოლოდინებს გადაყენდნენ. ორივე ბაბუა 1969 წლის რომ დღეს გარდაიცვალა. ჩემს ნოველებში მოხსენებული ბუბია და ბაბუა მამის მხრიდან მამა-ჩემის გამაზრდებელი იყვნენ. მამა უკვე ცოლშვილიანი იყო, ამის შესახებ რომ შეგაცყო.

— რას ვერ აპატიებთ მეგობარს?

— ღალატს, დანარჩენი ყველაფრის პატიება შემიძლია.

— როდის ხართ ნიღბით?

— არასოდეს. ისე კი მიცვია, მაგრამ არ გამოდის. მოკლედ „სპრიატის“ რეკლამისაგან ვარ — იყავი ის, მოკე ხარ!

— ყველაზე მეტად რა ან ვინ გენატრებათ?

— არავინ და არაფერი არ მენატრება. რატომ? ყველანი და ყველაფერი ჩემს ყოველდღიურ ფიქრებში, ნაწერებში არიან. ასე რომ, მათ „მოსანატრებელს“ არ ვაძლევ.

მე სოხუმზე ფიქრი ვიძინებ და ვიღვიძებ, ვფიქრობ ჩემს ნაადრევად წასულ მეგობრებზე, მამაზე, წინაპრებზე, სოფელზე, ჩემს სათაყვანებელ თბილისზე... ეს ფიქრი კი მონატრების საშუალებას არ მძლევს.

— გაძლავთ ექსპრეს-ინტერვიუსთვის.

— პირიქით, ბედნიერი ვარ, რომ ჩემი უსაყვარლესი, პროფესიული და საინტერესო უწრნაღის ნიგნით დამითმეთ. ყოველ მეორე პარასკევს ხომ სულმოუთქმელად ველოდები.

— თქვენ თბილისი ახსენეთ, „ჩვენი მწერლობის“ მკითხველებისთვის საინტერესო იქნება თქვენი თვალით დანახული თბილისი და თბილისელები...

— საშინელებაა... თბილისელებმა თბილისური კანონითა და ადით-ნესებით უნდა იცხოვრონ. ახლა პირიქითაა — თბილისი უნდათ თვინათი კანონით აცხოვრონ. ამაში „თინეიჯერული“ სურვილთა გაფეტიმებას ლომის ნიღბი უძევს.

ესაუბრა
თამარ შიშიშვილი

ნონა კუპრიშვილი

თავაზით შეპყრობილი

აინსა ერთ მოქმედებად

ოთახი. მამაკაცი ლოგინში წევს. ავადაა. ცოლი შუბლზე დადებებს ხელს.

ცოლი: სიცხე გაქვს. რა გიყო ახლა... შენ მოგიგეო, თუ სიცხიან ზაგმუთან ნაიდეუ... ის ხომ ჩემი შვილიშვილია... იმასაც მოხდევა უნდა...

მამაკაცი: ზაგმუთან ნაიდე... იმას მიხედე. ჩემს თავს როგორმე თვითონ მოვუვლი [პაუზა. ცოლს შეხედავს. შთელი სერიოზულობით] რა ეღერება თუ იცი დამარხება?

ცოლი: [გაღიზიანებით] შენ მართლა სიცხე გაქვს... რეებს ზოდად... აი, ეს ნამღლები დალიე, ოღონდ ერთბაშად არა... თანმიმდევრობით... [გადაჭრით] უნდა ნაიდე, სხვა გზა არა მაცქვს.

მამაკაცი: [კავი ხორავას ინტონაციით] -ჯერ შეიცადეო, მათქმუენით ორიოდ სიტყვა...

ცოლი: არ იმღი ხომ მასხარობას? [სამხარულაში გადის. ისმის ქურქლის ხმაური. იქიდან] რამდენჯერ გადის, ზოტის გამო მაინც მიიდი იმ გაიხთან თუ გაგასთან მეთქი... ზოლოს და ზოლოს, შენი თანაკურსელი ხომ იყო. თავი ვერაფერს მოაბი, აშასაც კი...

მამაკაცი: ნუ დამინყებ ახლა თავიდან... ავადმყოფობა მაინც მაცალე...

ცოლი: [მოიხეობთ სიშშივით, უფრო განუზრუნვლობით] საქმელი ქურაზე... დაგირეკე [ისმის შემოსასვლელი კარის დახურვის ხმა]

მამაკაცი: [ნაშტობით] „მადლობა ღმერთს, ძლიერ მარტო დავრჩი-იი“ [შეღისტოვებული ხარხარა] ჰა, ჰა, ჰა... [ხალას იცეამს. დგება. ლახლასით მიდის სარკესთან] ეს შენა ხარ? რას გეცხარ, შე ჩემბ...

ხმა სარკის სიღრმიდან: მე მულებები?

მამაკაცი: [შუბლზე ხელს იდებს] მგონი, მართლა ცუდ-ადა ვარ... [შემიზნებული მიხედ-მოხედვაც]

ისმის ძლიერი ჭექა-ქუხილის ხმა. მამაკაცი სასწრაფოდ ხურავს ოდნავ გამოღებულ სარკმელს. კვლავ სარკეს უბრუნდება. საკუთარ თავზე დაკვირვებას განაგრძობს. თავზე ხელს გადაისხამს. ორი თითი თუბლობან დადევლი ნაოჭს ისწორებს.

მამაკაცი: [წინისმოგებით] როგორი ორპირივით ბრძანა ჩემმა ცოლმა? ულიადეს... ჰო, მგონი ასეთი-ადეს... ეივლად მოდური მწერალი ყოფილა... ერთი რომანი აქვს. შენ რომ გიყურებ, მისი რომანის პერსონაჟი მახსენდება, დაჩაჩანაკებული პროფესორი, რომელსაც ჭექა-ქუხილის დროს მეხი მოხედება და გაახალგაზრდავ-

ებს... [მხრებში ლაღად იმღება] მიდი ახლა, რაც ვერ მოახარო, ის აკეთე... [კვლავ დაიქუხებს] ეუუუ... [მამაკაცი შეკრთება] მიდიო, თუ კარგი ბიჭი ხარო... [ნაღვლიანად ჩაიციუნებს] თითქოს ასე ადვილი იყოს... ნუდა მე რას ვიზამდი, ასეთი ბუდი რომ მწეოდა? რაც არ მითამაშა, იმ როლებს მივეარდებოდი თუ დამჩორებულნი... [აზრის დასრულებას ვერ ასწრებს].

კარვს ვიღაც ვერკავს.

მამაკაცი: [უკმაყოფილოდ] დაბრუნდა... როგორც ყოველთვის, ახლაც რაღაც დააინყვებოდა... [კარს აღებს]

ზღვრულზე ორი უცნობი მამაკაცი დგას.

I უცნობი: თქვენგან ხომ არ წვეთავს?

მამაკაცი: ბატონო?

II უცნობი: თქვენგან ხომ არ უწინავს... ყველა სადარბაზო მოვიარეთ და ვისგან წვეთავს, ვერ დავადგინეთ... თუ არ შეგახსურებთ, თქვენს სააბაზანოს დავაიკვლიერებო... [ინვერ შემოსასვლელად]

მამაკაცი: [ენის ბორძიკით] მ... მ... მობრძანდით, ბატონო!

უცნობები სააბაზანოში შედიან. სწრაფადვე ტოვებენ მას სიტყვებით აქც არაფერი, თუმცა აქ რას დანახავ... მამაკაცი დაბუღული ჩანს. თითქოს ვერ გარკვეულა, როგორ გააგრძელოს შეწყვეტილი ფიქრი. ისმის ტელეფონის ზარის ხმა. მამაკაცი ყურმილს იღებს. დაპირებს „ალოს“ თქმას, თუმცა იქიდან ისმის ავტომატური ჩანანერის ხმა: № ორგანიზაცია გატყობინებთ, რომ თქვენ გურიცხებათ დავალიანება, რომლის დროულად არდაფარვის შემთხვევაში თქვენი საქმე სასამართლოს გადაეცემა.

მამაკაცი: [ცდილობს გაანყვებინოს ავტომობსუხეს] მოიცაო, მოიცაო... რისი დავალიანება? ვინ ბრძანდებო?

ალო, ალო, რომელი სასამართლო? [ყურმილს დახატობებს] რა დავალიანება... თქვენნი დედა ვატყობ, აგერ არ არის ქეთიერები? [მოვიარდება კარადს. გამოიღებს უჯრას, მაგიდაზე დებს და ქეთიერების დასტაში გამწარებული იქცევა. პოულობს რაღაც სურათებს... უცებ ელდანაკარვითი ჩერდება. პაუზა.]

მამაკაცი: [შეცვლილი ხმით] ამას აქ რა უნდოდა? [თითქოს ოჯახის რომელიმე წევრს მიმართავს] ეს აქ ვინ ჩაეცრა, ასე... [ხელის მოძრაობა, რომელიც ნიშნავს სიტყვას, „შაბათივცემოდ“. ინყვებს სურათების დათვლიერებას] ეს... „ბაკულის ლორები“... ეს [ყურადღებით ჩააცქერდება] „დელოფის ნამება“... ეს... ეს [გამოცურხლებდა] სერ ჩარლზ მარლოუ... [სურათს გადააბრუნებს] მაშინ ბატონმა მიპინ მითხრა: ინტელექტი ღონიდი უნდა ითამაშო... მოკლედ მითხრა... მრავალმნიშვნელოვანად, როგორც ჩვეოდა [ოდნავ პათეტიკურად, ირონიულადაც, ცოცხლად] მამ, როგორ? „მსახიობი ხომ თეატრალური ხელოვნების საფუძველია“ [ემპაზება მისაკულობს. ინყვებს ხსარტვ] შესაშვ კურსზე ვიქნებოდით... ბატონი მიშა „უღარიმი“,

რალაც ბრწყინვალე ლექციას ატარებს... მგონი, დრამატურგიაზე (იხსენებს) პო, დრამატურგიაზე — პიუსის დაქუცმაცება ისევე არ შეიძლებაო, როგორც მოცარტის მუსიკაო... დღევანდელ დღესავეთი მახსოვს... შემოდის ინსტიტუტის თანამშრომელი ქალი: მიხაილ ივანიჩ, თქვენს კორპუსში წყლის მილი გასკდა, მთელი თქვენი ბინა წყლითაა სავსე... ყველანი გავისუსეთ... ბატონი მიშა კი არ განძრეულა, თითქმის გახვედა... შევეცქირით, გვიცივებით, ლამის ისე, მივხოვარს რომ თავიანი მონაყვები შესცქეროდნენ... (გაბეჯებით, ხმას უწეს) ის კი ჯერაც იქაა, გესმით იქ, იმ სამყაროში, ორიოდ წუთის წინ ჩვენ თვალწინ რომ შექმნა და რომელშიაც ეს-ესაა ყველანი შეგვიყვანა... დამანგრეველი პაუზა იყო... (შეხვედრის ამოხსენებებს) საბედნიეროდ, ზარი დაირეკა... (ისევ ახეთიქით გაიხვედა, თითქმის ყველა დამანახავს ეჭვებს) ამას კი ქეთიურები ჩაუტყნია კვლავაფერი... (რახინად) რა თქმა უნდა, ცოლია და თანაც (დამარცხვით) მარ-ჩე-ნალი-ცო-ლი... თავის თავს ყველგანს უფლებას აძლევს. მე არც წარსულს უნდა მქონდეს, არც დღევანდელს... მომავალზე ხომ ლაპარაკიც ზედმეტია. მომისტუმარ, დამასაფლავა ჩემს გეგმებთან და ოცნებებთან ერთად! (ამყავდ, თვითდაჯერებით) მაგას რომ არ შეეხვედრებოდა, დღეს... (თავმოხრებით) სულ სხვა ცხოვრება მიქნებოდა, დღეს რეალისტული მსახიობი ვიქნებოდი და არა... (შესაფერის შედარებას ეძებს, საკუთარ ხალხს მიავსებს) ძველი ხალხთაგანი მივიწყებულა... (თითქმის უცებ მოაკონდა, წყნით) ზოგიერთი ჩემი ბრწყინვალე შეგობარი კი, ჩემივე ცოლის ვასაგონად, ამბობს... მავალითად, ზარა ჩიქოვანი... ოჯახური ცხოვრების არაქვეითებ, ანალიტიკოსი... ეს ქალი რომ არ იყოს, კარგა ხნის მიცვალებული იქნებოდიო... ტყუ (ბრახდება) რა ესმით ამით ჩემი მოწოდების, ჩემი დანიშნულების, ჩემი ხილვების ბოლოს და ბოლოს... ამ ყოველდღიურობას ჩაბლაუჭებულ პრაგმატიკოსებს, სულნამცევებს... (ნიშნის მოკვებით სანქნებულ თვის აიშვარს) ვაჟა-ფშაველას თურმე ცოლი ეუნებოდა: ნეტა რას ჯღაბნიო? გესმით, რას ჯღაბნიო, (თითქმის სუნთქვა ეკრება) ვაჟას ... აი, ესაა ქალის ბუნება... თქვენი არ ვიცი, მე კი თავიდანვე უნდა ამედი ინიციატივა... სიტუაცია მემართა, ასპარეზი მომეთელა, როგორც ხალხიანზე გასულ, გამარჯვებისთვის მებრათულ მოქდავეს... და (მოხრება, თითქმის წარმოსახულ ხარს რქებში უნდა წყვას). მაშინვე რქებში, რქებში უნდა მეტაცა ბელი... წარმოიდგინე (განსხვავებული ინტონაციით, პლასტიკით, წელზე მოიწვევებოდა) რა შეძლო იმ პეტრუწიჩო, რა მასალა დაამუშავა, ა? როგორ ყინწად უდგას წინ ეს ზორცმსხმული სიბრძივე, ყოველგვარი ქალურობის უარმყოფელი ეს ანომალია, ვიუტი ტიკინა... ხა, ხა, ხა (წერიული სიცილი) და შხაქვარი პეტრუწიჩო, ნახეთ რას ეუნებება:

ჩემო კატუნე, ჩემო კატავ — საკატეოიდან, ფალსუტაკეით საკატუნეო, ძვირფასო კატავ! შენ მორცხვი და თავმდაბალი ხარ, ბრალად კი გდებენ უხეშობას, ველურ სიმკაცრეს, ახლა მე ვხედავ, რომ ეს მხოლოდ ქორი ყოფილა!

შენ ხომ დინჯი ხარ, უღრესად თავაზიანი, სიცოცხლით სავსე, გულკეთილი, მკვირცხლი, კუდრატა და ისე ნაზი, როგორც ია გაზაფხულისა. შენ არ გჩვევია წარბის შეკვრა, ირბოდ ექვრა, ტურჩების კენჭვა, ბრაზიანი გოგოებივით. ლაპარაკის დროს, პირში შეშება სულაც არ გაყვარს და ტბილ საუბრით მუდამ ხიბლავ საქმროების გულს. მამ, რად გჭორავენ, თითქმის კაცი კოჭლი არისო? ო, გამკილაკო ქვეყნის ენაზე, შენ მას ცოლს სწამებ? ის ტანსარო და წერტეტაა, თხილის ყლორტკით. ყური დამიკვებ, ჩემო კარგო, ჩემო კატუნე, მესმა რა შენი სილამაზის უსაზღვრო ქება, თუცე მისე ზუსტი, რა ლირსების ღირსიც შენ ხარ ჩემს ცაცე სურვილით აღვივლო, ცოლად შეგიერთო... რაო? ვინც აღმძრა აქ მოსვლისთვის იმანვე დამძრას? ო, ჩემო კატუნე, მნახეთ თუ არა, უმალ მიხედით, რომ მოძრავი ვარ? როგორ? რა არის ეგ მოძრავი... საცაცი სკამი? გამოიცანი... მამ, მოდი და ზედ დამაჯეცი...

(შეალობს უბრუნდება. აღტაცებით გარეშე) მე კი საკუთარი ცოლისთვის ისიც კი ვერ მითქვამს, ჩემთან დანექი-მეთიო... მომე-მეთიო, ქალო... მიდი და წარმოების უცვლელ ხელმძღვანელად, ადმინისტრატორს, დიდ მდინარეზე ხე-ტყის დაცურების მენეჯერს, ბუღალტერთა მთავარ ბუღალტერს, მოღალათა შორის ყველაზე ყვირითანი მოღალტერს უთხარი, ეგ შენი საქმე გადად და ახლა, სხვა, უფრო სასიამოვნო საქმეს მომიკეთო ბელი-თქო?! (თბილისური ინტონაციით) გივი არ იყო?! (პაუზა. თვითორიონით, სინაწლით) ბავშვების ბედი არ გადელვებსო! — ესაა მისი ჩემთან თანაცხოვრების ლაიტ-მოტივი. უკაცრავად, ვისი ბედი უნდა მალეღებდეს? იმ შვილის, რომელიც დედას ათასჯერ ეკითხება: გამაგებინა, რაზე ფიქრობდი, ამ კაცს რომ მიყვებოდიო? ეს უმცროსმა იკითხა... უფროსმა კი... (თავჩაქინდული, სევდიანად) მეჯერა, რასაც მიყვები, ბავშვობაში თან არამე მიყვებოდი, მაგრამ არაფერი მახსოვს. ახლა კი კარგად ვხედავ, რასაც მიყვებოდი. ეს დელიკატური მაინცაა (ირონიულად), ის კი...

— ნიკა! ცხოდენ ვილაც მოუთმენლად ამოსხამებს მათ აივანს. მამაკაცი ფანჯარასთან მიდის. უბალისოდ პასუხობს) მამაკაცი: არ არის.

ბოჭი: ნაიდა რეპეტიციებზე? (პატარა, განროპული ბიჭის ხმა, საქმიანი ინტონაციით) მამაკაცი უარის ნიშნად მხრებს იჩეჩავს. ფანჯარას შორდება.

მამაკაცი: (ბუზუნით) კმ, რეპეტიციებზე... მსახიობობაზე არასოდეს უოცნებია. (განწინებულ) სადღაც გააკასტრინებს და ერთ მშვენიერ დღეს... (მწარედ ეცინება) ამ ღლაპამ უსტყად იმ სცენაზე ამყო თავი, რომელზე დგომბზეც მთელი ჩემი შეგნებული ცხოვრება ვოცნებობდი... ამაზე იტყვიან: „ფლავი ვის შიოდა და წინ ვის ედგაო...“ (თითქმის შესცივდაო, ხალაის საყელოს აინჯს.

საკონტრასტო მუსიკაზე, არტიკულად ნამოჯდება და გააძლიერებს

მამაკაცი: (მეოცნების ინტონაციით) მე კი... ვინ აღარ ეყოფილვარ წარმოსახვაში... მგერამ ყველაფერს აი, აქ [საკუთარ გულზე მოუთხოვს], შიშითი ეხარმადილ... სხვები უფრო რეგისონის დასანახად დაფაფურბდნენ... ასე ვთქვათ, რეგისონზე მუშაობდნენ... (პათეტურად) მე კი სხვა ტაქტიკა ავირჩიე... [მკვეთად შეცვლილი ინტონაციით, თითონინით] როგორც აღმოჩნდა [დამარცხლით] ნამეტინი!!!

[კრანდასთან მიდის. ფერად ნაქრებში იქცევა. როგორც ჩანს, ცოდის უჯრაა. ბოლოს შისთვის სასურველ პავროვან მარფს პოულობს. ფროხილად მოხივებს. განცდილი]

მამაკაცი: „საყვარლის ღამის სიზმარი“. (ისმის ფლეიტის ხმა) ობერონი. ჰაერში ატყეპის მსგავსი... სიმღერით მთარბილი... ერთი ჩამოეკრა და... [შესაფერხის მოძრაობით ინებს ტრამპეტის კიბვას]:

ყველიო ტკბილო, ნითლად ნაღებო, ამურის ისრით დაქრლო თავად. ამ ყმანელი თვალში ღრმად გაუჯეტი და ყველაფერი თავისით წავა, რომ გაიღვიძებს და დაინახავს, მოეჩვენება ამოტრღლ ღერწმად ვენარასავით ნათლის მფრქვეველს შერე თვითონვე დაუნებს ხეუნნას!

[დვალამაიის წყევს, რადან პლასტიკა შეუფერებელი უჩვენება. ხელებს გამძვარ სხეულზე ჩამოისხებს. ხალაში გამბზუვული, თმებგაჩეჩილი და უმაროვი გამბზარა მამაკაცი საკმაოდ კომიკური].

მამაკაცი: [წახად, შაჰავრებით] რა საბეულო, მენ ისეთი დამჯერე იყავი, ისეთი შორილი... ისე შეკრული, როგორც კარგად ნაგები ნავი... ეს მკლავები დაჭიმულ აფრებს ჰგავდნენ, ქარის მიმართულებით მქროლავებს [მცურავ ნავს თუ ხომალდს განასახიერებს]... ქიმი კი ხელო, მგრეპამდე დაყრული თმებით დამწვემებული თავი ითვი... ეს ყველაფერი ღმერთმა ხანგრძლივი და უსაერთო ცურვისთვის მომცა, ხელებისა და ოკეანეების გადასასვრად, ვინრა, სახიფათო სრუტეებში გონიერება და მოხერხებულება გასაღებია... მე კი პირველივე წყალქვეშა დინებამ თავგაზა ისე ამინია, ვინ იცის, სადღაო საით ნავედი, რა ნაღებს მივეცი თავი... მუღლებში მიმამადგარმა საჭე ისე დაეატროლე, თითქო საულსწრავლობით დაბრმავებულს ერთ დღეში, ერთ საათში, შესაძლოა, ერთ წუთშივე შემეძლო დედამისის გარშემო შემოვლია... ვითომ ერთმანამად და ბევრი მოვიწლომუ?... არა, არა... [გაფთრებით] ბევრი მოვიწლომე კი არა, სცენაზე ფეხს ისე ვადგამდი, როგორც დამსხვრულ მუღლებზე მოსახიფლე იოკა, როგორც ახალმამინებულ ჩელითან ნამით შეყოვნებული დედა... ხოლო სცენა თავიანთისთვის კი არა, სისხლიანი ბრძოლის ადგილი ყოფილა, დანადგული ველი, რომეზე ზედავ გამანადგურლის გარემუ გიშვებენ, ალაღებებენ და მარტო... მოკლედ, სცენას ის ქალბატონო ყოფილა, აღტაცებასა და ხელზე მიხვების კი არა, გაფიქვას რომ საჭიროებს! [დამარცხლით და უსიარცხლილად] დაიბ, გაფიქვას! [ატაკცხობით, ტემპში]

ყველაფერს, ცხადია, არ ეშვებო... გგონია; მალა, სულ მალა მიიწე... შენი აზრით, ახალ-ახალ სიმაღლეებს ესწრფი. თურმე ჩქინად შივადამიგ ისე უნდა დამეპ, არაფერი დაიშავო – ეს ნიჭიერების, ოსტატობის გამოვლენა ყოფილა... არადა თუ შენებულად დამეკი, რაღაც ოტკინე კიდევ – ცოტა გიყვარვინიო, გეტყვიან, მამა!... და მაყურებელთა დარბაზში, ამ გაუმადარი საკრეფავის ხანამი გადავისვრიან – გასაგრილებლად!

[ისმის უკმაყოფილების გამომხატველი მაყურებელთა დარბაზის ხმა]

[სცენის სიღრმეში – ოთახის კუთხეში საგულდაგულად დამალული კონიაკის ბოთლს გამოაძერვებს. დაისახამ. გადაჰკრავს]

მამაკაცი: თურმე „Comedi klap“-ების ეპოქის კარიბჭესთან ვმდგარვარ... არაფერი ვიცოდა... [უძებ გამხიარულებულად ნეარზე ხელს ჩამოისვამს, გიტარას დაწვება. ისმის იმერული სიმღერის პირველი აკორდები. გულწინამდებლად მღერის, თან ფეხი სკამზე აქვს შემოღმშული] „არ ვაკოცო-ოო არ იქნება-ა-ა, ვაკოცო-ო და როგორ...“ [საკუთარ თავს ისე ამხნევებს, როგორც რინჯე გასულ შორივს – მწერთნალი] მიდი... მიდი... მიდი [ხარდება. გიტარას ლერწმე მიავდებს. ხელებს ხალათის კალთებზე ისე ჩამოისვამს, თითქოს რაღაც მნიშვნელოვანი და გადაუდებელი საქმის კეთებას უნდა შეუდგეს].

მამაკაცი: აქეთ, ჩემო ბატონო, აქეთ მობრძანდი! [ისმის სახეობ მარშის ხმა. მამაკაცი წარმოსახულ სტუმრებს მაგიდასადე მუძვდება. საკამებს გამოისწვს, „მოსულეს“ ფეხებზე ფანადაზად ეგება]... შამა შენი ქირმი, შენ მიმიხედ მაგ საპატიოეცემული კაცს, არაფერი დამიკვიცილდე... ქალბატონო აგარინია, რავა მაისის ვარდით გაფურქვნილხარა, რამ გარგით ნეტა ასე?... კოსტა, ყმანელი, შენებურად ზემდგომ არ მოვიფიქვე, იცოდე, შეუისტოლა კაცია ჩვენს სუფრაზე, მეღისტოლა! ახლა კი ნამდვილად დოუღებს ჩემს მტრებს თვალებს... ძვირად დოუჯენ, ძვირად, ჩემს გამასხარავებსა... [ვილიმ გაბლო სუფრას დახადებს, ხომ არაფერი აკლიაო. უცებ სახე შეეცვლება] ეკვირინე, ეკვირინე! მოიტკა, მოიტკა, ქალა... მაგი არა... არ გეყურება? ოტკა უნდა ამ კაცს, ოტკა, არ სეაშს ღერის... [შხრას „ერთ სტუმარზე“ შეაჩერებს. დახმეული] რავა ბრანეთ? ისეთი ხომ ძურაკ-ო! აგი რას ნიშნავს, ჩემო შამა? [ავისმომასწავებლად, განწირული ხმით, თითქოს ყვიროს]... დურაკი ვარ ამისთანა სუფრის გამმღელი?... [შუსიკა ძლიერადება, მასთან ერთად ხაშურც, როგორც ჩანს, განვე-გამოწვება] კი ახლა, კი, ყმანელი, დახმანდი, თუ გიყვარდე... ვიყო ერთი საღამო დურაკი, რა მინდა მერე?... ჰე, დოუკარით ახლა, დოუკარით საცქვეაო... [ისმის გარწონის აკორდები. მამაკაცი პლასტიკას იცვლის. ის ახლა უკვე სხვა პერსონაჟია]

მამაკაცი: ე, შოში კარონე, გვიმძერი, გვიმძერი-მეთქი [ტაშს უკრავს დამორცხვად, ვითომ მოცეკვავე ქალიშვილს-კარონას]. ერთი ბუჩიკა დაუკარი და შენებურად ითამაშე კიდევ... არა, არა... მაგი ნატალიას მიეცი, შენ კი ჩამოუარე [ვიდაცას დაღრჩევა] ჩამოუაროს ამანავ! რა უჭირს, მართა ჩემი! ისამიწონინ... [დადარქით] თავი დოუკარი, ყმანელი... არ ამ შეიძლება, უსათუოდ უნდა ითამაშოთ ორივემ ერთად! [მართას] მართა ჩემო, ეს ყმანელი ცოლსათხოვარი უნდა იყავს, ვატყობ, ისე ვამოიყურება!... [შუღარით] უნდა მომიხმარო,

შენ გენაცვალე! (კაროენას) კაროენა, მიდი ბოშო, არ შემინდე... მუხლები გამართე მაინც, რამ დაგაკუტა... იქნებ შენი შედისა იყვას... რა უშვებებმა დაგიბრინეს მგ ხელებში, მე უხერო?!
(ამაჰაკი შეტევილებმა და თითქოს კაროენად გარდასახება უშნოდა და ნახი ხშიო)

ამაჰაკი: (კაროენა) ჩემი რა ბრალია... ყოველთვის რომ ასე მომხდებოდა? მე არ გათხოვთ გათხოვებას! მამოყვით ჩემთვის!

ამაჰაკი: (კვლავ ფარისაბანის პლასტიკას და ხმის ტემპის იბრუნებს) იქნება მისთვის! კმ, შენახება არ გინდა, ქალბატონო? რა ვქნა, ვერ შეგინახეთ ყველა, ბოშო, ვერ...
(ამაჰაკი კვლავ თავის თავს უბრუნდება):

ამაჰაკი: რა ქნას, მართლაც, რა ქნას - მეთქი? რა მოუხერხოს გაუხადლის ცხოვრების ნალერდალით მარნუხებს? ვის მიადგეს? ვის თხოვოს შებრალდება... როდესაც წინასწარვე იცის, რომ იქაც მსავით ღირსებააყროლი დახედება?!... არავინაა, გესმით, არავინ ხელისგამომინდენი... ისღა დარჩენია, ცისკენ აღაპურის თვალები და ამ კონსერვიონ სიცარიელეთ შექრნუნებულმა დაიღრიალოს: მე შემიბრალა ვინმე? (ყვიროს) ცისისხლიანი ინტელექტუალები ამას გაუცხოებას იქაბიან, მე კი სიყვარულის ნაკლებობას დაგარქმევდი... ან სულაც უსიყვარულობას... ზავ-შუკობანი ზღაპარს რომ მიკითვადენენ (ციტირებას ახდენს)

...და ბოლოს ისე გაუჭირდათ, რომ მშობლები იძულებული გახდნენ ბავშვები ტყეში წაეყვანათ და იქ დაეტოვებინათ... ჩემი ცნობიერება ამას როგორღაც ვერ დევნებულა... ერთი მშობელი მაინც დამანახა, ამაზე ხელს რომ მოინერს-მეთქი... უკანასკნელი თხოვნიტი წლის მანძილზე მე მცე არავითერ შეშვარეია მსგავსი სურვილი... (თვითონვე უკვირს თავისი ნათქვამი)... გამოდის, რომ ზღაპარში მიცხოვრია... ეცხ... (ისმის საცქვეთო მუსიკის რიტმები, უფრო ლაიონო-ამერიკული. ამაჰაკი გერ დაბალი ტემპით იწევს მოძრაობას, შემდეგ თანდათან აზარტში შესული ცდილობს „სამასს“ მონახაზი გააკეთოს. უცებ მოწყდება, სკამზე ჩამოვდება. ხელის მტვერებს ჩამოყრის. შემდეგ კონიკას მიწვდება. ისხამს)... არ მითხრა ახლა, ფინიხელი ცხოვრების წესს ვაძლევ უპირატესობას... (სიცილი წასვდება) დაჯერება გამიჭირდება... თანაც გაგაფრთხილებ, ნამლები უნდა დალიო... (ისმის ტელეფონის ზარის ხმა).

ამაჰაკი: (თიხს ტელეფონისკენ გაიშვრს) აი, ისიც... როგორც ყოველთვის ზუსტად დანიშნულ დროს... (უფრო მიღს იღებს. ნაძალადევი სერიოზულობით) პო, ვსვამ... სწორედ ახლა... (კონიკას დადგარავს) პო, კარგა... (უფრო მიღს ჰკიდებს).

(თიხხში მდგარ სკამზე დაგვიდებულ საკუთარ კოსტუმთან მიდის. ვხიბიან სიგარეტის კოლონს იღებს. კოსტუმს ისე დაეცქვრება, როგორც დიდი ხნის უნახავ მგებარს).

ამაჰაკი: პა, როგორა ხარ, თუ იცი, ჩემო ძეგო! მოწყენილი ხარ, მაგრამ ამაყი არა? სერიოზული გმირივით ამხნაზა ხომ არ დაგემართა, თუ გახსოვს კიდევ რამე?... პეროვსკაია თუ გახსოვს, პეროვსკაია 90-იანების თბილისის სეფე-ქუჩა. დასაწყისშივე, ჩვენს გვერდით მალაზია გაიხსნა, უჩვეულოდ აბდელილებული... წარწერაც შესაბამისი ჰქონდა „ეთერი ლამე“. ცოლს ვუთხარი, მოდი ჩვენს სახლსაც გაუკეთო წარწერა, ოღონდ „შავი ღღე“ დაეარქვათ-მეთქი... ომირის გრძობა არავინ დამიფასა, რადგან ყველა ზედმეტად სერიოზული იყო... ბედად ბელეტაჟზე ცხოვრობდი და შენი ოჯახი პირდაპირ ფანჯარებში გახსნილი დახლით იჩენდა თავს (ისმის და ძლიერდება სიმღერის ხმა კინოფილმიდან „ყვარყვარა“: ტრულალას ფული რად უნდა, ტრულალა თვითონ ფულა...). გაურკვეველი წარმოშობის საქონელითან ერთად, ღამ-ღამებით, ტყეების ზუზუნში უსინათლოვით გაშვებულნი

მზატარი თამარ მინაშვილი

დაისახლებსები მიერ სახელდახელოდ მოშვადებული ნამცხვრები როგორღაც ურცხვად იმბრეობდნენ... ცოლი ვაქრობდა, თუ მას ასე თამამად შეიძლება ეწოდოს... ამ სახლ ინტერიერში ვერაფრით ჩავეწერი... ყოველი საღამოც შესაბამისად ცოლის ისტერიული კვილით იწყებოდა... (ხმას აწერს. გაკაპსებას გამოხატავს) ადადექი, ისე მაინც დადექი ჩემ გვერდით, ვიდაცას ამაჰაკი ვგონებ და მომერდება! მეც ვდგებოდი ჩემი ოჯახის მხრივ ულუფის დასაცავად - ბუტაფორული ფარისკაცე, ბუტაფორული კამუფლაჟით, რომელშიც ყველაზე უწყვეტი იარაღი მედო... (ხელს კონიკას ბოთლს დაადებს).

უცებ სახეზე ორევე ხელს მიიღებს, თითქოს ეს-ესა ფხიზლება, გონს მოდისო.

ამაჰაკი: ღმერთო, რა სურათები წარმოუდგა თვალნი სანყალ ქართულ საბჭოთა მსახიობს... ღამის წყვადიდან ამოყვინდადენ და ჩვენს ფანჯარაში რომ

ამოკუთვნილი თავს (ხელში მართკუთხედს მოხაზავს) ეკრანის გამოსახულებებს ჰკვიდრნენ... უ... უ... უ... კამერა რომ მქონოდა, რა დოკუმენტურ მასალას შევქმნიდი? (გატყვიანობს)... ჩვენი ინსტიტუტის კომპიუტერის მდივანი ლამის პეკელასთან რომ დავინახე... უპასუხელებო, ლენინისთავიანი სამკერდე ნიშნის გარეშე, რომ იტყვიან, უცნაურად ეგზალტირებული (ქვეტანს ამ უკანასკნელ სიტყვაზე აკეთებს), მიეხვედი, თეთრად და შავად სამყაროს აღქმის „საბჭოური სამოსზე“ რომ დამთავრდა... (სიტყვა „სამოსზე“, ცხადია, გამოკეთილად და ირონიულად).

ისევ კოსტიუმს მიუბრუნდება. ფრთხილად ჩამოფრთხავს, თითქოს ბუნებასაც აცლისო.

მამაკაცი (ყრუედ)... ისინი ძირითადად ტკბილეულს ეტანებოდნენ. ამბობენ, „იმ დროს“ ტკბილი ასწორებსო... ნაოდა, ერთხელაც ჩემმა ცოლმა ეკლერის ნაცვლად ამოღოლიერი რომ მიაწავდა, იმან არც აცია, არც აცეცხლა და საცოდად ქალს ტყვიების ნიშბი შემოავლო თავზე... ტახ, ტახ, ტახ, ტახ... (ისმის რაღაღური სრლის ხმაც). აი, ასე (წრფელ მოძრაობას აკეთებს)... მეგონა, ხმას ამოვიტყდი... კაცობისა და ოჯახის ღირსებას დავიცავდი, მაგრამ ვერ-აფეროვ ვერ ვიქვი... (წურწულით, მაგრამ გარკვევით) შემეძინდა... (სიგარეტის ნაწილს საფურცელში ჩასრისავს. მაფურცელთა დარბაზისაგან ერთხანს ზურგშეკვეთილ დავას, მხრები ოდნავ უარსობს. შესაბამის ტირის კიბეებზე... პაუზა... შემდეგ ხმაბაბლა, ნაშლებობი, თითქოს ეკვილიანად და მგრძობიარედ).

მამაკაცი: „საქართველო-ოო ლამაზო-ო, სხვა საქართველო სად არი-ოი...“ (დარბაზისკენ შემობრუნდება)... გარედა მტრის თვლის დამსებობი, შვიდიანი კი მოვიყარის, ჩემო აჟო დედინაცვალ... შენ, სწორედ შენ ამინტენ სული, შენ დამიკარგე მოსვენება, შენ ამომახტუნე საკუთარი სხეულიდან და წარმართული მსხვერპლები ასად დაკეცილი მიმომხვანტე და სამყარო მინდორ-ველებზე, მთებსა და ხეობებზე, ანკარა წყაროებსა და ჩანჩქერებზე, ბალებსა და ვენახებზე... დამაშივდა, მომიმინაურე, შემდეგ კი ვაშნირე და მიმატოვე... ყველა ქრილობიდან სალბუნინი სახვევები ამავლოყე, ეანგზადის ბალივი გამომივიგნე, სასულთი აპარტი უღმობლად გამომირთე... (ქორეულად) თვითრეაღიზაცია, პროფესისიანდმი ერთგულება, ააქ? რომელი თვითრეაღიზაცია, მენი ქორბი, როდესაც ღამისაა უფორენო, უსქესო უსქესებად ვიციკეთ... რაღაცების თუ ვიღაცების საცდელ თავგებად... კაცები უსაფრთხო ბუდეებს ვეძებთ, სადაც არანაირი გადაწყვეტილებები არ იქნება მისაღები, ქალები კი ამ საყოველთაო უპასუხისმგებლობის შემყურენი, ყველადრის საკუთარ თავზე ამლებთ, ქალებს კი არა, დროგის გამწვე ცხენებს ჰგვანან... მითხარიო, რომელი უან გაბენი გაძლებდა ამ ხლარებში... (საკუთარ თავს) გაიგე, ეს ქვეყანა არ არის, ეს არც საბლია, აქ მხოლოდ გამჭოლი ქარი ქრის... მარადიულ თვარტში ვართ, სადაც ყველა მსახიობზე მეტად თამაშობს... (სკამზე ფეხს შემოვავს) როგორ ითქვამ? (პათეტურად) „ქართული ხალხში ცხოვრობს უკუდავი აქტიროული სული, იმას უნდა მუდამ სხვა იყოს...“ გამწულ-გამომწულს ნამდვილი სახისაგან მკვეთრად განსხვავებული ნიღაბი შეაჩეროს, არარსებული ზეიმის არსებობაში დაარწმუნოს, სხეაც მოხიბლოს

და თავიც მოიტყუოს... დრო, დრო შეაცდინოს, რომ როგორმე, რამდენიმე საათით მაინც გადასწიოს მოსალოდნელი კატასტროფა! (მაგიდაზე ჩამოჯდება. ხელის მტევნებს კლავ უწვოდ ჩამოჯდება)... რის სანახავად უნდა მოვიდეს დღეს მყურებელი თეატრი, როდესაც უკანასკნელი თხუთმეტი-ოცი წლის მანძილზე ნებისმიერი ჩვენგანის ცხოვრება ყველაზე გონებამახვილი დრამატურგის გამონაგონს უფუკრავს. იქიდან რაფინირებული სიმამრე გვიტყვის, აქ კი „სიღარიბის ქუხილია ისმის...“ (უცებ მაგიდაზე ავარდება. იღვძო მოხრილი დატრიალდება, აქარული ცვაკის იღვძოს შესარულება. შემდეგ წამოიძარება, ორივე ხელში თითქოს თითო ქვა უდევს და არჩევს, რომელია უფრო მძიმეო) აქვე გარეგნულად რესპექტაბელური პედოფილის აღსარებაა, იქით კი მუდმივად მოუწყობელი სამშობლოთი განაწივრლის ხმა: (უკუივლი კუნძულზე დაჩრტნის თავგანწარვით, პორიზონტზე ვაგს რომ შეინჩნავს) მიშველეთ! აქა ვარ, აქ და ჯერ ისევ ცოცხალი ვარ აქა ვარ-მეთქი! (ხელს ვალ-მკურნელ ირტყამს, ამით საკუთარ თავზე მოგვინძვებს. ნერვიულად, აქტანებით) გესმით? გაუცქელი, გამოვლინე, ნუთუ ვერა მზედავთ? (ყვარის) ოპ, კიდევ ერთხელ ამომასუნთქე, კიდევ ერთი სუფთა პაერის ტალა შემამეებინა ამ გამამბარ ფილტვებში... რაღაც-რაღაცები მოამჩრეკინა... კიდევ ერთხელ ამათუხთუხებინა ეს ძველი ჩაიდან... იქ... იქ რომ დაიდგას ისევ... იქ, სადაც ყოველდღიურობის შშირი არ არის, სადაც აღარც მარტობაა, აღარც უსარგებლობის მწარე განცდა... (ხლდებს შლის, თითქოს გასაფრენად ვშხაბდება) სადაც ვენისის მღლაგრ ფრთაზე ისე ზიხარ, როგორც ზღაპრული უფლისწული ფსკუენჯზე და მზადა ხარ საკუთარი ბორცის უკანასკნელი ნავთეფვი შესწირის იმას, რომ ამ შეწყვეტს სამყაროდან სამყაროში ღვთაებრივი გადაფრენა... (ეს ფრხა როგორღაც ბუნებრივად გადამიხრავდა მუხლირის მონოლოგში. ისმის ქარის, უფრო ქარიხილის, თინდათან გაძლიერებული ხმა).

... ჩამოიქროლე, ქარიშხალო, გამძვინვარებთი უბრე, მანამ ლანველი არ დაგასკდებიან! ჩამოუქროლე, წამოშალე ნიადაგებო! ნალექი მთელი დედამიწა, ძირითებითმაშდექ! კაცთა ფიქრზედაც უსწრაფესო ცეცხლის ისრებო, მუხის გამპობო მეზობატხის ნინამორბედნო, გიგორილ ცეცხლი ნაუკიდეთ ამ ჩემს ქალაქას! მოვარდი, მეზო, დედამინის შემარყველო. და გააბრტყელე ეს ქვეყანა ბურთითი მრგვალი. გაანადგურე, შეუშალე ბუნებას სახე, წამოახველე და ერთბაშად წამოანთხე თესლი უშაღურ კაცთა მოვდების დამბადებელი...“

(გმოციებისგან იცლება. უსიცოცხლოდ)... მე იქ ვიყავი, ჯადოსნური ჩიტი ხელთ მეყრა (მუხტად მკერულ ხელს ვაშლს)... და გამიფრინდა... (მწარედ ატირდება).

უცებ ოთახში მამაკაცის უმცროსი ვაჟი შემოვარდება. მაგიდაზე მდგარ, ხალაში გამახვეულ, თმაგანქლი, ატრებულ და ხელემატართულ მამოს რომ დაინახავს, შეგდება.

ბიჭი: (ცულგროლად, განსაკუთრებული ინტერესის გარეშე) რა ხდება აქ?

მამაკაცი: (უბრუნლად, დამნაშავესათ) რა ციცი, შეილა... გამანაშა ამ ნათურამ, ვერაფერი მოუღებრხე... (ნათურის ჩაბრახნის იმიტიაციას ქმნის. ფრთხილად, ხუნემით ჩამოღის შავიდიდან. უბრუნულობის გასაფანტავად მჯილს მოაჯივინებს) იცი რა? ... ისეთ საინტერესო რაღაცებს მივაგენი... (მიბრუნდება).

ოთახში არავინაა. მამაკაცი გაუჩინარებულ თვალებით დაძვბს. ბიჭი ისევ გამოვარდება შეროფ ოთახიდან, კარებისკენ გაეშურება, ნამღერებით მიაახებებს.

ბიჭი: ნავედი-ი-ი!
მარტოდ დარჩენილი, მამაკაცი ფრთხილად მიძრაობს ოთახში. ნიუთებს შექანეკურად ავლებს ხელს. ფიქრით სხვა-განაა. ისმის ტელეფონის ხარის ხმა.

მამაკაცი: დიახ... (სრულად ახლებური ინტონაციით) არა, ნოდარო, არაფერი დამიწიყებია, უბრალოდ სიცხე მაქვს... არც აეროპორტის შექვეთა დამეწიყნია, გევიცე-ბი... არც წუნეთში ავცანა... უბრალოდ სიცხისმი საქვს როგორ მიუფუჯე... მესმის... მესმის... როგორც კი გამოკეთებდები... (უხალისოდ, მორჩილად) პო, ხვალეე...

თაროზე შემოდებულ ტაქსის ტრაფარეტს ჩამოიღებს და სკამზე ისე დაედება, თითქოს ცუნე შემოაჯდო. ტრაფარეტს მერღზე შიკარებს. წარმოსახვაში საქვს მართავს. ისმის დონ-კიხიძის სიმღერა. წარმოსახულ მგზავრებს გვერდით უხს, დანიშნულების ადგილისკენ მიჰყავს. ესაუბრება.

მამაკაცი: დიახ, ქალბატონო... ასეა ქალბატონო (ჩაიციინებს) სხვებს არ ვევაგრე... სედეიანი? ... ჩემი სედეი-ანობა ტაქსისტებისათვის ჩვეულ დაღლილობას არ

შევა... მართალია... მე რომ მიყურებთ, ნამსახიობარი ვარ... თუმანიშილის მონაფე ვიყავი... ფულს როგორ გამოგართმევთ, თქვენ იმის დედა არ ბრძანდებით? ვერა... ქალბატონო... (ამჯინად კვლავ არარსებულ მგზავრს უკვე მამაკაცს მიმართავს) დიახ, ბატონო! მეც ვიციბობ... თანაც ახლოს... საიდან? ჯგუფელები ვიყავით. გიკვირთ? ეგ არაფერი... რა ელირება? რას ბრძანებთ, იმის ახლო-ბელს ფულს როგორ გამოგართმევთ...

ისმის სხვადასხვა მგზავრის საუბრის ფრაგმენტები უყვლას თვისი თვმა მიჰყავს უცნაურ ტაქსისტთან. ამ ხმაურში იკვებება ცოლის რეპლიკა: ისევ არაფერი მოუტანე ოჯახს? მამაკაცი ვურებზე ხელებს შემოიძვობს. შორს, ყრუდ, პასუხად მისი რეპლიკაც მოისმის სამაგიეროდ, იცი მე დღეს ვის ჩამოვარდა ხელი? ხმები მინფუება. დგება მტანჯველი ჩინი. სხევა ოდნავ ხანველდება. პაუზის შემდეგ ნაოფება მხოლოდ ის ადგილი, სადაც ხალათის ჯიბეებში ხელბრანწყობილი მამაკაცი დგას.

მამაკაცი: (სადაც, გულწრფელად და შვიდალ) ... მინდოდა მინდობოთ გასულ ბიჭს დაემსგავებოდი, ჩიტებს რომ უსიტენს... (ისმის გულშიწანფნდობი მელოდია. ლამის ჩურჩულით) ... კიდევ ერთი ტელეფონის ხარი, კიდევ ერთი შანსი... მხოლოდ ერთი...

გარკვევით ისმის ტელეფონის ხმა. მამაკაცი ადგილზე გახვდება.

ფარდა.

პირველი შთაახილება

წყალქვეშა დინებები და თავგზაბნელები

ნონა კუბრეიშვილი — ნებისმიერი არეულობისა და ექსტრემალური სიტუაციების განვითარლება შეუძლია ამ უცნაურ ქალს. მისი სულისკვეთება და პროფესიონალიზმი თვით უღრმესად ფეოქტებად გარემოშიც კი მოულოდნელ სულიერი კომფორტს ქმნის, რადგან ამ საყურადღაო გამოშვლების ეპოქაში გულსისუკით მარადიულ ღირებულებებზეა ორიენტირებული. ეს იგრძნობა არა მხოლოდ ლიტერატურის ინსტიტუტის კათედრის სხდომებზე, სადარო გამოსვლებსა თუ ლექციებზე, არამედ ქუჩაში შემთხვევითი შეხვედრების დროსაც კი, როცა ფიქრისა და ანალიზის ნაყოფით ლოგეკურად, შეუმჩნეველად შეჰყავებარ იმ დაცულ წრეში მაცირი და მხაურიანი რეალობა ყოველ-ნამიერად რომ უტყვს და ებეოქება.

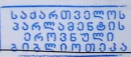
ამიტომ ყოველთვის საინტერესო და მნიშვნელოვანია მისი დაჯივრება, აზრი თუ შეფასება, როგორც კლასიკური თუ თანამედროვე ქართული ლიტერატურის, ხელოვნების შესახებ ასევე ზოგადად, ქვეყანაში მიმდინარე პროცესებსა თუ პრობლემებზე. ესაა მისი ინტელექტუალური თუ სულიერი კონსტრუქციის ბუნებრივი მოთხოვნილება, მდგომარეობა. სასურველი გარემოდან, ესთეტიკური ინტერიორიდან ნებისმიერი ვასელა და ყოფიერების განამანაში ჩართვა მისთვისაც ისეთივე

არაორგანული და მტკიცეულია, როგორც შემოქმედებითი ბუნების მქონე ნებისმიერი ადამიანისათვის. მაგრამ ნორს როგორც პიროვნების ძალა სწორედ იმაში მფლავნდება, რომ იგი არ ითრგუნება და ახერხებს საკუთარ პროფესიას და საკუთარ ბუნებას არ უღალატოს. ყოველივე რაც ზემოთ ითქვა შესანიშნავად გამჟღავნდა მის მიერ დაწერილ ერთაქტიან პიესაში. გამოჩნდა ისიც, რომ ნონა კუბრეიშვილი ძალიან კარგად იცნობს არა მხოლოდ კონკრეტულ პიროვნებებს, არამედ ზოგადად ადამიანის მოთამაშე ბუნებას.

მთავარი ენი ერთი და რატომ თამაშობს. მთავარია რა მოაქვს ამ თამაშს — ნგრევა, სეკულისი და სასონარკვეთა თუ სიკეთე, ნუგეში და კათარზისი.

იმდენად დიდია „თამაშით შეპყრობილის“ ნოსტალგია თვატრალური სცენისადმი, რომ მთელი არსებობა გინდა ცხოვრებამ კიდევ ერთი შანსი მისცეს და მისი იმეოქმედებითი შესაძლებლობები განახორციელოს. ვინც მისი წყალქვეშა დინებებით თავგზაბნეული რამდენი ხელოვანი და ზოგადად ადამიანი ელოდება ამ შანსის გამოჩენას დღევანდელ საქართველოში.

მაკა ზონიანი

სად არის ნაილი ნეკერიშვილი? ამ შეკითხვას ხშირად გაიგონებთ პოეზიის მოყვარულთა წრე-
ებში. მართლაც იშვიათად ჩნდება ლიტერატურული პრესის ფურცლებზე.
თუმცა შეკითხვის რიტორიკული მხარე ალბათ სხვა რამესაც გულისხმობს.
სად არის? — ისევ იქ, სადაც ყოველთვის იყო, თავის პოეტურ ქვეყანაში, რომელიც არასოდეს
დაუტოვებია.

გახსოვთ, როგორია მისი პოეტური ქვეყანა?
ეს ლექსები გაგვახსენებენ — ტკივილებად და ცრემლებად დატეხილი სტრიქონები.
ციხე-კოშკით მკერივი და შეუვალი უსაბაურო სტრიქონდები;
კიდევ ერთხელ შეგვახსენებენ, თუ რა არის „უსულო სულიერების“ სევდიანი ფილოსოფია;
რა არის წყვილადმი დარჩენილი დაღლილი სიყვარული და ვისთვის იწუნება დარღვის ყვაილე-
ბის მძიმე გვირგვინი. აქ არის პოეტი, რომელიც გახსოვთ, რომელსაც არ ავიწყდებათ.

ნაილი ნეკერიშვილი

მადლობა ჩემო კარგებო,
რომ მყავდით და მიყვარდით.

არაფრისათვის ვალში მყოფი ვარ,
ასე არიან ალბათ ხეები
და ნაცრისფერი სახლის ჩიტები,
რომლებიც მუდამ სიყვარულის
საყდართან სხედან
და ყოველ გამგელს
თავის სულის ნაწილად თვლიან.

უცვლელია სიყვარული
რომელიც ვარდის ნაწიში
განებაზე
და თვალუბის ვარსკვლავებში
ვაცურავე,
ბატონსა და ბატონიშვილს
ვეფერებოდი
და გულწილობით ვატატავებდი
მულჩაუბრელ უძილობაში.

საიდან მოდის ფერადი შუქი,
ვის უსმენს მუდმივ გულის გული,
ხასხასა ველო,
დროის სრბოლაში თვალის გზაში,
სიცილ-ტირილში,
სიყვარულის პურს ვინ იძლევა?

ჩემს ძაბას

როდესაც გაივლით ამ ჩაუთიბავ
ბალახებში
თქვენთვის ნამოენთება სუსტი
ნიაფი,
რომელიც გამუდმებულად
ერთს უსტვენს, ერთს მღერის:
- მადლობა, ჩემო ძვირფასებო,

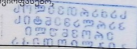
ვინ ჩამომკიდა ყელზე
დარდის ყვავილებს გვირგვინი
და სად არის მშვიდობის ველი,
რომ გულის სისხლით აყვავებული
იქ მივიტანო.

ვიღაცა ფიქრობს:
- ტყვეობაში სული გაძვრება,
გაზაფხული ველარ მოარჩენს,
დარდის კედელზე სისხლის
ყვავილებს
ვინ წაიკითხავს?
მაგას გონია სიყვარულის
სიტურფე არჩენს.

უფალო აანთი სიყვარულის
ჩირაღდანი,
რომ მართლებმა ჯურღმულის
კარი გააღონ
და ოქროსფერ შუქში
ერთმანეთი იპოვონ.

დასწყევლოს ღმერთმა
სიავის გესლო,
თავზარდამცემი უგუნურება,
ფიცბი, ფიცბი, ტყვიასავით
გაუგებბაო.

როგორც ძვირფასი სამკვლევი —
სისხარული შემომეხვია,

გაზაფხულის მზიან დღეზე
კარგი რა არის?
ხელისგულზე სიყვარულის
სასახლეა აშენებული
ამელელ-ჩამელელი მიდი-მოდის
კარი ღია.

სისხლისფერ მინდორზე
აყვავდნენ დარდის ყვავილები,
ეაი-ო! ზუზუნებს ქარი
და ხის კენწეროებიდან
მონვეთავს ბინდისფერი მძივი,
მწუხარების ჩამოსაცლელად.

ჩვენს იმედებს
ჩიტების ბუდეებში სძინავთ
და გაზაფხულს ელიან,
რომ ცაში აიჭრნენ
და დარდის ბაღლაში
სიხარულის თქემით გადარეცხონ.

გზები დაეკარგე,
უზნოთა ქვეყანაში ვარ,
სიხარულის პანანინა
ნაპერნკლებს ვეძებ,
და კეთილ ნებას სინათლისათვის,
რომ მტრედის გუნდებს
ცრემლით სველი ფრთები გავეშვრო.

ჩვენ ვეკიდებით ყელზე
ძვირფას ადამიანებს
და სიყვარულის ტვირთს
ვაზიდინებთ,
ჩვილობიდან სიკვდილამდე
ერთმანეთის მონობაში ვართ,
გამუდმებით გულის ძაფის
საქანელას ვეთამაშებით.

გულმონყალების თვალისმომჭრელ
შუქში შევედი
და ცრემლებით კალთა დამისველდა,
გმადლობით უფალო,
რომ ამ სამადლობელ სუფრასთან
მომიწვიე.

ყველა კარები დახმულია,
გალაფანი - თვალუნდენელი,
ეს ქალაქი სადღაც შორსაა,
მე გამოგზრუნდი
და პანანინა მინდორი ენახე,
სადაც ჩემი გული ეტევა.

რომელ დარს მოჰყვევი
ჩემო სიხარულო?
გულის კარების შემძვრელო,
გაზაფხულივით პირმოცინარო,
დავინყებულ საკნის ნათელო.

ჩემი სულის ტახტზე დაბრძანდი,
სიყვარულო
და სინათლით შეიმოსე,
რომ აუხსნელ სინაზეში შეხვიდე
და ვარდები გააღვიძო.

სევდის სარტყელი
ჭრელი გველივით შემომხეხია
და მინას მიმაკერა,
სად არის
გამომხსნელი ანგელოზის ფრთა,
რომ ალუბლის ყვავილთა
სითეთრეში შევიდე
და სიხარულის სიმსუბუქე მივიღო.

ძვირფასო! ეს არის
პანანინა სიმღერები,
რომელთაც ხის კენწეროზე
აშენებულ სასახლეში ვმდგროდი,
როცა სევდის ძაფს ვართავდი
და მარგალიტის მძივებით
ვთამაშობდი.

შენ დაიხარჯე,
ტყვილ-მართლის შუქი ბუტბავდა
და ცარიელი დაგხვდა დარბაზი,
არც ყვავილები, არც მუსიკა,
არც საყვირები, რომელთაც გააქეთ
დედამინიდან დიდი გზენება

და სიყვარული,
მკვდარი ჩიტი ქიანჭველების
ბუდეს დაეცა.

•••

სიყვარულის გარდა ყველაფერი
ბნელია,
სიჭრელე ალქიმის -
კერპების დაბრუნება
და დედამიწის სიმწვანეში
ცეცხლის სიმზურველე.

•••

ამ უსულო სულიერებაში,
ამ ყინულებში,
რა უნდა აკეთოს სამოთხის ჩიტმა,
რომელსაც სიყვარული დაევალა
უფლის თვალში ჩაქსოვილ ბუდეში
და რომელსაც სიხარულის სიმღერა
ასწავლეს.

•••

აი, ახალი განაჩენი ცხოვრებისაგან,
ყელის გამოჭრა სწრაფად
და მშვიდად,
მეგობრისგან ოსტატურად შესრულებული.

•••

ალარც მახსოვდა, რომ ოდესღაც
სიხარულის ჩიტი ვიპოვე,
იმან წაიღო ჩემი სიზმრები
თავის გულის ზეიმებში,
უცხო ნალკოტში,
საკვირველი ფრთები მაჩვენა.

•••

მზის დაბნელება -
შეცივებული სიმინდები,
ძიში ჩიტების
და არეული გულისცემა
დედამიწისა.

•••

დარდის გუდურავ!
რა ჭია გჭამდა,
რამ დაგანაცრა?
საით მიპყავდი ბედისწერას?

ვის გულს მიგაბა,
ვინ დაგავალა
ია და ეარდის მინდვრის
მორწყვა,
ცრემლის მდინარით?

•••

უფალო! აი ჩემი სისხლიანი
ფრთები
და ცრემლის ნაკადული,
როცა შენს გზაზე ვიდექი
და ვფიქრობდი
იმ აბრეშუმის თვალსაკრავზე,
რომელშიც მხოლოდ სიყვარული
აღწევს.

•••

ვიღაცა იტყვის -
თეთრონ იყო უცხო ფრინველი,
ზღაპრების წიგნში ბუდე ჰქონდა,
ოქროს ართავდა,
გულის სიმშვიდით სულდგმულობდა,
მზის სხივზე იწევა,
ზურმუხტის ტყეში მომღერალი
ერთი ფოთოლი.

•••

უფალმა იცის, უფალს ვენდობი,
ხელისგულები განვდილი მაქვს,
ცრემლი ჩამომდის,
შენყალბების ნიშანს დაეექებ.

•••

სინანული და ცრემლი -
აი სასჯელი, რომელიც
ყელამდე გვწვდება
და ანგელოზის ფრთებს
ამშიმებს.

ზურას

აქ ვნებულთა და გაბზარულ
გულთა გასამთელებლად,
ღამღამობით დადის
უფლის მთავარი ანგელოზი
ლოდის ასანევად
და ქრილობების შესახორცებლად,
რომ შესძლო და შეხვიდე
მისი ფრთებიდან გამოსულ ნათელში.

ნიკე ზურას

ყინულის ლოდი, მძიმე ტვირთი,
დედოფლის წინ ჩანჩქერად დნება,
ნელა რბილდება გახევებული
გულის სარქველები,
სწრაფშემსვენელის კეთილი ნებით
სისხლს ეძლევა მოძრაობის
თავისუფლები,
ჩანს, ზეციერმა უმწეოთა
უძღურებას მიუგდო ყური.

სიყვარული დაიბალა
და გვერდზე გადავა,
უიარაღო დაერჩი წყვილიადში,
შიში მაქვს ცდომის და
უნდობლობის,
ურწმუნოებამ არ წამართვას
თვალის სინათლე.

ძართულ ზღაპრებზე

ამ ნიგნში ჩავრჩი,
აქ დაეშვა ციდან ვარსკვლავი,
და ვარდმა პირი გადაუხსნა
ყვავილთა ქარებს
რიტრაქისფერი სამოსელით
ფეხშიშველმა შემოვიარე
გულმზიანეთი
საკვირველი ქვეყნიერების.

განგება ჩემი ასე რთულად
წარმართავს საქმეს,
ბოლო კეთილი – გულის დაცლა
ძვირფასი ტვირთით
ცრემლების ტბაში მუხლმოდრეკით
თაყვანისცემა,
სიტყვა მადლობის
ანგელოზის ფრთით წასაღები.

უმწეოთა თავშესაფარო –
სიყვარულო!
შორს გაიწიე, საიდან გვიმზერ,
თან წაიყოლე
ღმობიერება და სათნოება
თავმოდრეკა მოყვასისათვის,
უძღულობას გადაეცე ქვეყნიერება.

ვინც საკვირველის ფრთა მოიტანა
და ოქროს ეაშლი უბით ატარა,
სიყვარულის ნიშანს დატოვებს –
მოვის პერანგი სისხლისაგან
გაბამდებოდა.

ჩაირეცხება ალქიმით გაბრუნება
და გაგიკება,
ჩემო ძვირფასო,
გადაგდებულ სარკეს მოძებნი
და საკუთარ სილამაზეს დაუბრუნდები
რომელიც გულის სისხლით ფასდება.

ნაზი, ნაზი სიყვარული შემეყარა,
ქართლის გზაზე, შემოდგომის პირს,
მთების კონტურებს
და გლუვ გულმკერდს ფერდობებისას
მწვანეს და ოქროს
გრძნეულების სული ამოსდის.

ზღაპარში ვზივარ...
რძისფერ ნისლში
თეთრი ცხენები ფრუტუნებენ
და სიმაართის მძიძიებელ
რაინდს ელიან,
რომელიც იმით ცეცხლოვანი
წარწერებით ბორკილს დაადებს.

ყველა მიყვარდა...
განგის ნაპირზე
ლოტისის გულში
ჩანოლილი თავგონის მზერა,
უიტმენი – სიყვარულის ბაიარატარი
და მოუღლეელი ერთგულებით
არიადნას გორგალს ვახვევდი,
ქართულ ზღაპარში –
უძვირფასეს სიყვარულში
დასაბრუნებლად.

ერთგულება არის ჩემი სამსახური,
გულის გულში დამკვიდრებული,
ბატონი და ბატონიშვილი
სისხლით და ცრემლით აწონილი.

მორანტი მორავიას წინააღმდეგ

ახლანდელი კერძო კოლეჯიანი აღმოსავლეთის ულზა მორანტის ბარათი ნაკლებად ცნობილი მწერლის მარია ვალისადმი, რომლის მუშაობა ფედერაციის ველი, მორავიას მოხიბვლებისა და რომან „ავისტინოს“ გამოცემული იყო. ბარათის წამყვანი პირები პიზის უნივერსიტეტის პროფესორის, კრიტიკოსი კარლა ბენედეტის შვირე სტატია.

პლაგიატი, პლაგიატირობა ერთ-ერთი ყველაზე საჭირობოროტო თემაა მსოფლიოში, უხსოვარი დროიდან მომდინარე, და არამარტო ლიტერატურაში. მწერლობას ამ მხრივ თავისი გასაჭირი ადვანს და აუცილებელია მიზანმიმართული ფორტიფიკაცია და კვლევა მის მოსაზრებებზე.

იტალიიდან ჩვენი ყურნალის ემისიის წინაშე გვალის მიერ მოწოდებული მასალა ამ საერთო პროცესის ერთ-ერთ დეტალად ვიკლუბისხმით, თუმცა ცოცხალი არ იყოს იუმორით მეფერილად — ცოცხალი დავის საგნადაც რომ ქვეყლა.

სიცრუე, პლაგიატიზმი და ჯადოქრობა

მორანტი და მორავია. XX საუკუნის იტალიური ლიტერატურის ორი გამოჩენილი რომანისტი. ორი განსხვავებული დამოკიდებულება მთხრობის. ისინი მორავის მანძილზე ერთი ჭერქვეშ ცხოვრობდნენ, ერთი ნებობდნენ ერთმანეთს და უკიდურესად განირჩეოდნენ ერთმანეთისაგან: ერთი — გაუმზარავი და ნაყოფიერი ელექტრონული სადგურივით, მეორე — ღრმა და ბოჰოქარი, როგორც მშორავი ეულკანი. სტილიც განსხვავებულია: მორავისა და სხვადასხვა პერიოდით: ერთი სწორხაზოვანი და ნელ-თბილი, მეორე — ზიგზაგოვანი და მწველი. ჩემი შეხედულებით, მათი ნაწარმოებთა ღირებულებაც არ ყოფილა ერთგვაროვანი: მორანტის ორი რომანი „არაკოელი“ და „სიცრუე და ჯადოქრობა“ გაცილებით მეტს იწონის, ვიდრე მორავიას ყველა რომანი ერთად. როგორ აფასებდნენ ისინი თავიანთ ამ განსხვავებულ მგრანობებებს? წინამდებარე ბარათში საუბარია „პლაგიატიზმზე“. ვინც ორივეს შემოქმედებას იცნობს, ეს სიტყვა

ელზა მორანტი

არ გაუკვირდება. მორავიას ბელენივებოდა „აკრეფა“ და ორიგინალურად გადაშუშავება იმ იდეებისა, რომლებსაც გარეში და დრო კარნახობდა, ბევრ მაგანს, ალბათ, „იდეების მილიონები“ ცოლსაც დაესხება. ვინ იცის, მსგავსი რამ რადენჯერ მომხდარა მწერალ და ხელუფან ნეკელითა შორის, ერთობა ხომ ურთიერთგაცვლის გარეშე არ არსებობს. მაგრამ ფაქტი ისაა, რომ ასეთი ერთობა ელზასა და ალბერტოს შორის არ არსებობდა. „რალა მწერალი ცოლ-ქმარი და რალა მავი ქორი“, — წერს მორანტი. შეიძლება კი ამ ფრაზის განზოგადება? თუ მეორე ცნობილი ელზასა და ალბერტოს შორის და სარტოს გაუიხსენებთ, მათზე შეიძინოთ ადრე რომ შეუღლდნენ პარიზში 1929 წელს, ამ უკანასკნელთა ერთობა მთელი ცხოვრება გავრელებდა. ქვემარტივი პუნქტში ამ ბარათისა, ჩემი აზრით, არის არა პლაგიატიზმში დედანამაულებს მორავიას, არამედ გულდაღნევეტა, რასაც ვერ ფარავს მორანტი. მაინც ვის ერჩის ელზა? ცხადია, რომაული ლიტერატურული წრის „რასისტ ანტიფემინისტებს“, და აფორისტულს, მომავალში სიმართლე არ დაამახინჯრო, შეცდომით ის არ გამოავლახებოდ ალბერტოს პლა-

გიატიზმად. თუმცა ცოცხალი ქმარსაც ერჩის, „დედ“ მორავიას, რომლის მიმართაც გაორებული გრძობა აქვს, ერთი მხრე აღდრთოვანებისა და მეორე მხრე ფრუსტრაციისა. ეს ნაილად ჩანს სხვა ბევრი დოკუმენტიდანაც — მათი განხატებული ოჯახური ცხოვრება ძალზე მერყევი და კონფლიქტური იყო. ელზას ბარათი საფოსტო შტამის მიხედვით 1948 წლიდან დათარიღებულია, იმხანად იგი ნაკლებ ცნობილი მწერალი გახლდათ, გამოქვეყნებული ჰქონდა მთხრობები და ერთი ზღაპარი, რომანი „სიცრუე და ჯადოქრობა“ კი ბარათის დადსრულად რამდენიმე თვის მერე გამოვა, ვიარეჯოს პრემიასაც მოიღებს და ლუკასის (უნგრელი ფილოსოფოსი) აღფრთოვანებასაც დაიმსახურებს. სიმონა და სარტრი სტუდენტობის წლებში ხვდებოდნენ ერთმანეთს და თანაბარი მდგომარეობა უჭირავთ საზოგადოებაში; ელზა და ალბერტო კი ერთმანეთი მაშინ გაიცნეს, როცა ალბერტო უკვე აღიარებული და ცნობილი მწერალი იყო, ელზა კი უცნობი და ღარიბი ამიტომაც, ალბათ, მათი ურთიერთობა არ ყოფილა თანასწორი. ლიტერატურული ბედი კი ამ ორი წყვილისა გარკვეულწილად ერთნაირად წარიშობა. დღეს სიმონა და ბოუვარის წიგნები უფრო იკითხება, ვიდრე სარტრისა, და გული მწყდება, როცა ერთი ავლენენ ციკლოლოგადიან კითხვულთა, სიმონა დე ბოუვარმა „გადაამუშავა სარტრისაღივლი თემები და ქალთა ემანსიპაციის პრობლემებს მიუსადაგა“.

ფიქრობ, ლიტერატურული ნეკელი ქალბინისთვის უფროა წამგებიანი, მითუმეტეს, როცა ისინი თანაბრად ან მეტად შემოქმედუნარიანები არიან, ვიდრე მათი ქმრები.

ანაკაპირი, 15 იანვარი

უფიქრდასესო მარია, ძლიერ ამაღელვება იმ ფაქტმა, რომ შობის სამზადისის მოხებდავად, დრო გამოიძენე და მისალაცი ბარათი გამომიგზავნე, მაშინვე მიწოდდა შეპასუხება და ჩემი მხრივ ახალი წელი მომელოცა, ვერ მოვახერხე. დაგვიანებით, მაგრამ მაინც გწერ და გულისადავდ გისურვებ ამ ახალ წელს შენთვის ბედნიერება, სიხარული, დიდება და სიყვარული მოეტანოს.

მე კი, როგორც ჩანს, ეს წელი ინტელისში მოგზაურობას მივადის. ათი წლის წინათ ძალიან მიყვარდა მოგზაურობა, მაგრამ მაშინ ამის შესაძლებლობა არ გამაჩნდა, ახლა კი ძალზე გადაღლილი ვარ, მეტბერი მგონია ჩემი თავი და გული მწუხრება იმის გაფიქრებაზეც, რომ ჩემი კატის — ჯუზეპესი — დატოვება მომიხვეს.

გამახარა იმ ამბავმა, რომ ბენას (სანდრო პენა — პერ-მეტეკოსთა მომდევნო თაობის პოეტი. მთარგმნ.) თქვენთან ერთად გაუტარებია შობა — ჩემს მაგივრად — (და თქვენდა სასიხარულოდ). ჩემთვის კი ნამდვილად სამწუხარო იყო, რომ არ ჩამოხვედით; 31 დეკემბრის საღამომდე იმედი მქონდა გიხილავდით, მაგრამ ამოა.

მე დიდი ამბით ვიზიემ შობის ღამე "გულიონებთან" ერთად (გულიონე — ნეპოლურ დიალექტზე - ბიტი. მთარგმნ.). მერე აღარავითარი დღესასწაული. უნდა გამოვტიფებ და ჩემთვის უკვე დღესასწაული ორ კატეგორიად იყოფა: ან სრულიად უმნიშვნელო, ბავშვებს რომ სჩვენიათ, ისეთი (სამობაო ნაძვის ხე, ანთლობა, საჩუქრები), ანდაც ორიგინალი! ეს მეორე, რამდენადაც ვიცი, მოდამი აღარ არის. სავალდებულო ცეკვა დაზვენილი მანერებითა და ფორთოხლის წვენით კი ჩემი საქმე არაა. ამიტომაც სულ არ მივტყირი მაღალი საზოგადოების სოიარეეს, ახალწლის ღამეს რომ იმართება ხოლმე.

აღიწეს "ტომ სოიერის" წიგნი გამოუვუჯზავნე (სანუხაროდ, არც ისე კარგი თარგმანია, მაგრამ სხვა ვერაფერი ვიპოვე), იმედია, მიიღო და შეინანარებს ჩემნაირ წაყლანდებულ ნათლიას, სხვა უკეთესი სამახსოვრო რომ ვერაფერი მოიფიქრა, რა უნას, მეორე ნათლია, პიერო, უარესი ჰყავს.

დიდად კმაყოფილი დავრჩი, შენ და პენას აღბერტოს მოთხრობა რომ მოგწონებიათ, მით უფრო იმტომ, რომ საქმე ეტება იმ მოთხრობას, რომელიც "ტემპობი" (ალბერტო მონდადორის მიერ 1939 წელს დაწერილი უოველკვირული ჟურნალი — მთარგმნ.) დაიბეჭდა და რომელშიც საუბარია მასაურ ქალზე, მერე ანგელოსად რომ იქცევა; ჩემი კმაყოფილება კი ისაა, რომ ეს მოთხრობა საბრალო პლაგიატია მკირეტიანი მოთხრობისა სათაურით " გრაციას ქარაფუტა ამბავი", რომელიც პირველად "ბელტემპობი" (1940 წელს დაარსებული ლიტერატურისა და კულტურის აღმანაბი, მთარგმნ.) დაბეჭდვდ და მერე, 1942 წელს, ჩემი მოთხრობების კრებულში ("საიდუმლო თამაში") შევიტანე. განა რამეს ვერჩი (ჩემნაირმა იდეებით მილიონებმა შეიძლება თავს ნება მისცეს და ერთ-ერთი იდეა გააჩუქოს კიდევ). უბრალოდ იმტომ გუფუნები, რომ მომავალში, როცა წლები დაიწვენებას მიეცემა და ერთმანეთში აიოვვა, თქვენი, რასისტმა ანტიფემინისტებმა, შეიძლება თქვათ, რომ მე ვარ მისი პლაგიატორი და არა ის! საერთოდ, რაღა მწერალი ცოლ-ქმარი და რაღა შავი ჭირი.

გული მატკინა ჯანას ავადმყოფობის ამბავმა და, ვიმედოვნებ, მის მკითხველთა შორის ერთადერთი ხარ, ვინც სასთუმალთან მარტო არ მიატოვებს. ამდენი ცუდი ამბის შემდეგ გულითადად გეხვევი და გთხოვ, ყველა დამიკვირო.

პაულმას და სოტისის (ჯინო სოტისი, ცნობილი ადვოკატი, მთარგმნ.) სიყვარულის ამბავი მოვიკვას, მიულოდნელი სიხარვად, თუმცა, ვფიქრობ, პალმა ნამდვილად შეეფერება სოტისის, რადგან ცოტათი მონური ხასიათი ჰქვს. მაგრამ გული მწუხრება, თუ მარია ბ.-საც სწავდება აქვს, რადგან ეს უკანასკნელი პირველს ბევრად სჯობს.

სიყვარულზე მეკითხები, აღარ გამაჩნია ამის უნარი, ასე მგონია, არც არასდროს განმიცვიდა და აღარც მენევევა. ან რა იყო? როგორი იყო? ერთ დროს მეგონა, სიყვარულისთვის ვიყავი გაჩენილი, ახლა აველაფერი დამიფინყდა.

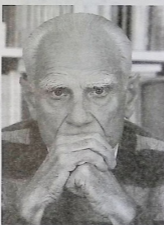
სამაგიეროდ, ჩემი წიგნია სიყვარულით სავსე. სამწუხაროდ, დავამთავრე წერა და ახლა ყველაზე მოსაბეზრებელი ხანი იწყება, ანუ: გამოცემული, დასტამბავა და ა.შ. მალე ბედნიერი (ყველაფრის მოუხედავად) ანაკარული დღეები სამუდამოდ დამთავრდება, რომში უნდა დაბრუნდეს, სადაც "უნდა იბრძოლო და უნდა ჩაღმე" (ეს ფრაზა, ალბათ იცი, მე არ მეკუთვნის, ერთმა თქვა, როცა ზედა მონტეკატინიდან ქვედაში ჩაიღობი). მინდა მხოლოდ დასვენება, დასვენება და დასვენება; გამოვიფიტე, ასეთნა მანუხებს და ფსიქიკური მოშლილობა თმის ძირებამდე; უკიდურესად მტანჯავს წარსულის გახსენება, სინდისის ქენჯნა და ბევრი სხვა რამ, მომავლისაც მემშინია. მაგრამ ეს სულაც არ ნიშნავს, რომ უბედური ვარ: ალბათ ახლა მაღალ მიტემში ვანავარდება მომიხედებოდა. ვხვდები, სამიწილად "ეგოსისტურ" წერილს გწერ, მაგრამ რაკი შენი ცხოვრებას შესახებ თითქმის არაფერს მიყვები, სხვა რომელი თემა გამოადგებოდა, შენს სიახლოვეს რომ მეგრძნო თავი.

შენი მოკითხვა გადავეცი "დიდ" მორავიას (ეს ზედასართავი შენ მომწერე და პატრიონად გიბრუნებ). იმედი მაქვს, მალე შეხვდებით, ჩემთვის იმ იშვიათი სიამონებთაგანი იქნება, რომელიც რომში მელის. გეხვევი და კიდევ ერთხელ გილოცავ შენ, გიგოს, პიეროს და ალიჩეს.

ელზა

ალბერტო მაღლობას ვიხდით მილოცვისთვის და მოკითხავთ ყველას.

იტალიურიდან თარგმნა
ნუნო პალაქანი

ალბერტო მორავია

გაბრიელ გარსია მარკესი

ფანტაზია და მხატვრული შემოქმედება ლათინურ ამერიკასა და პარიზებზე

ენის სამეფო აკადემიის ლექსიკონის მიხედვით ფანტაზია არის „სულის უნარი, იაზროვნოს სახეებით“. ძნელი ჩამოაყალიბო ამ სიტყვის პირველი მნიშვნელობის უფრო მწირი და ბუნდოვანი განმარტება. მეორე განმარტების მიხედვით, „ფანტაზია არის გამონადგომი, მოთხრობა ან რომანი, ან ამაღლებული და ნიჭიერი ნაწარმი“. ეს არა არის რა, თუ არა სუვერენი ჩამოყალიბებული პირველი მნიშვნელობის კიდევ უფრო ჩახლართვა.

სიტყვას „ნარმოსახვა“ იგივე ლექსიკონი შემდეგნაირად განმარტავს: „ცრუ აღქმა იმისა, რაც არ არსებობს რეალობაში, ან რასაც საფუძველი არ გააჩნია“. თავის მხრივ კასტილიური სიტყვების დიდმა მკვლევარმა დონ ხოან კორმიანასმა (რომლის მშობლიური ენაც, რა თქმა უნდა, გახლდათ არა ესპანური, არამედ კატალონიური) დაადგინა, რომ ფანტაზია და ნარმოსახვა ერთი და იგივე ნარმომადელობისანი არიან, და, რომ, საბოლოოდ, ბევრი ფიქრის გარეშე შეიძლება ითქვას, ეს ერთი და იგივეა.

ჩემი ერთ-ერთი დიდი ინტელექტუალური ხარვეზი ისაა, რომ ვერაფრით შევიძლი გამოვყო, თუ რისი თქმა სურთ ლექსიკონებს, განსაკუთრებით კი საშინელ რეპრესიულ საფრთხივებს – ენის აკადემიის ლექსიკონს. ერთელ ინტერესისა გამო დავეფიქვ მას, რათა დამედივნა სხვაობა ფანტაზიასა და ნარმოსახვას შორის, მაგრამ არ გამიმართლა: განმარტებანი არა მხოლოდ ნაკლებად გასაგებია, არამედ ამოყრაცეულიც კი აღმოჩნდა. იმის თქმა მინდა, რომ, ჩემი გავებით, ფანტაზია ისაა, რასაც არაფერი აქვს საერთო იმ სამყაროს რეალობასთან, რომელიც ვცხოვრობთ: ეს არის ფანტაზიის ნაცოფი, მონაჩ-მახი, თანაც ისეთი გემოვნებისა, რომელიც მოუღებელია ნატივი ხელოვნებისათვის, რასაც მშვენივრად მიხვდა ის, ვინც ფანტაზიის აბდაუბებს თავისი ადგილი მიუჩინა. რაც უნდა ფანტასტიკურად მოგეჩვენეთ, როცა ადამიანმა გაიღვივა და ნახა, რომ მწერად გადაქცეულიყო, აზრადაც არ მოგივია იმის თქმა, რომ ფრანც კაფკას შემოქმედებითი ღირებულება ფანტაზიაა. მაგრამ, მეორე მხრივ, უკმაყოფილოა, რომ სწორედ ფანტაზიაა უოლტ დისნეის უპირველესი მეთოდი. მე კი ლექსიკონის განმარტების საპირისპირო აზრი მაქვს: ვფიქრობ, რომ ნარმოსახვა ხელოვანის განსაკუთრებული უნარია, შექმნას ახალი რეალობა იმ რეალობის საფუძველზე, რომელიც ცხოვრობს, რაც, სხვათა შორის, ერთადერთ ღირებულ შემოქმედებად მიიჩნია. მოდით, ვისაუბროთ ნარმოსახვაზე ლათინური ამერიკის მხატვრულ შემოქმედებაში, ხოლო ფანტა-

ზია, ექსკლუზივის უფლებით, ცუდ მთავრობებს დავეტყოთ.

**I. ძნელად გადასაჭრელი პროზაზე:
ჩვენ უნდა დავიხივებო**

ლათინურ ამერიკასა და კარიბებზე ხელოვანი ცოტა რამ შეჩნდათ გამოსახვით. მათი პრობლემა სულ სხვა რამ გახლდათ: გაეზადათ დასაჯერებელი თავიანთი რეალობა. ასე იყო მუდამ, მოყოლებული ჩვენი ისტორიული დასასამიდან. ნარმოიდგინეთ, ჩვენს ლიტერატურაში არ მოიძებნება ინდიოთა (ამერიკის – ე.კ.) მეზოტიანებზე მეტად დაუჯერებელი, მაგრამ იმაგდროულად რეალობას უფრო მიჯაჭვული მწერლები. ისინი

იცნო, და უნდა ითქვას, რომ მათ ვერაინ ჩაანაცვლებს, მიხვდნენ, რომ რეალობა უფრო შორს მიდიოდა, ვიდრე ნებისმიერი ნარმოსახვა. ამ ტიპის ლიტერატურაში ქრისტიანული კოლუმბის დილორი უძველესია. განვიხილოთ რა ამ ნაწარმოებს, დანამდეგლებით არც კი ვიცით, არსებობდა თუ არა ეს ტექსტი სინამდვილეში, რადგანაც ჩვენი თვის ცნობილი ვერსია პადრე ლას კასასმა, მისივე თქმით, გადაწერა ორიგინალიდან, ხელში რომ ჩაუვარდა. ნებისმიერ შემთხვევაში ეს არაზუსტი ვერსიაც კი ვერ გადმოსცემს ნარმოსახვის ვასაოცარ ხერხებს, რომელსაც მიმართა ქრისტიანული კოლუმბი, კათოლიკური რწმენის მეფეებს მისი აღმოჩენის სიდადეგ რომ ერწმუნებინ, რომ ის ხალხი, რომელიც 1492 წლის 12 ოქტომბერს მის დასახვედრად გამოვიდა, ახალდაბადებულით გამოწყობილიყო. სხვა მემბრანებზეც ადისტურებენ, რომ ის ხალხი, რომელსაც მორალისაგან ჯერ შორს მყოფი, შიშველი იყო, რაც საესებით ბუნებრივია ტროპიკული კლიმატისათვის. მაგრამ ის ეგზემპლარები, რომლებიც კოლუმბმა ბარსელონის სამეფო სასახლეში წარსადგენად შეაჩინა, მორთული იყო პალმის მობატული ფოთლებით, ბუმბულითა და იმითა ცხოველთა კბილებისა და ბრჭყალების მძივებით. ეს მარტივი სასახლეა: კოლუმბის პირველი მოგზაურობა ოცნებებთან შეუხამბა ეკონომიკური კატასტროფა იყო. დაპირებული ოქრო ჯერ არც კი ეპოვნა, როცა დაკარგა ხომალდების უმეტესობა და, უკან მორუნებულს, თავის უზარმაზარი აღმოჩენის არანაირი ხელშეხებები მტკიცებულება არ გააჩნდა; და, საერთოდ, არც არაფერი, რაც გამაბრბინებდა ამ ავანტიურის ხარვეზს, ან მისი ვაგერებების მიზანშეწონილობას. ხოლო ტყვეების ისე გამოწყობა, როგორც ეს აღმირალმა მოიმოქმედა, თვალსაჩინოების დასაჯერ-

ბელი ტრიუკი იყო; რადგანაც მხოლოდ საუკუნე გასულიყო, რაც მარკო პოლო დაბრუნდა ჩინეთიდან ისეთი არაორაზრობის სიახლეებით, როგორცაა მაკარონი და აბრეშუმის ქაი, დენიი და კომპასი, და კოლუმბის მხრიდან მხოლოდ ზეპირი მონათხრობი არ იკმარებდა. მთელი ჩვენი ისტორია, დღემდე აღმოჩენისა, იმით გამოირჩევა, რომ ძნელად დასაჯერებელია. ჩემი ერთ-ერთი ყველაზე საყვარელი ნივთი ყოველთვის იყო იტალიელი ანტონიო პიგავეტას (რომელიც თან ახლდა მაგელანს ექსპედიციამ) „პირველი მოგზაურობა დედამიწის გარშემო“. პიგავეტას წერს, რომ ბრაზილიაში ნახა უკულო ჩიტები და ისეთებიც, რომლებიც არ იკეთებდნენ ბუფებს, რადგან არ გააჩნდათ თათები და რომელთა მდებარეობა კვერცხებს შუაგულ ზღვაში, მამრის ზურგზე დებდნენ და იცდებდნენ გამოჩენაკადე; და ნახა ისეთებიც, მხოლოდ თავიანთ მსგავსთა ექსკრემენტებით რომ იკვებებოდნენ. პიგავეტას აღწერს ღორებს, რომელთაც ქაი ზურგზე პქონდათ, დიდ ჩიტებს, კოვზისმავარი ნისკარტებით, მაგრამ უუნებებს; ჰყვება ცხოველებზე ვირის თავიანთ და ყურებით, აქლემის ტანით, ირმის ფეხებით, ცხენის კუდიან და ქიხინით. ისწორედ პიგავეტას გვიამბობს, თუ როგორ გადააწყდა პირველად პატაგონიელ გოლიას და იმაზე, თუ როგორ ნაუფიდა ამ გოლიას გული, რადესაც სარკეში საკუთარი გამოსახულება დაინახა.

II. იმ აბაშიანთა თავადაზსაპლაბი, შინც ღაიჯარა

უქვეყნია, რომ ჩვენს ისტორიაში ელდორადოს ლეგენდა ყველაზე ლამაზი, ყველაზე უცნაური და ყველაზე მნიშვნელოვანია. ამ ფანტასტიკური ტერიტორიის ძიებაში გოინალი ხიშენეს დე ესკადამ დაიპყრო თითქმის ნახევარი იმ ტერიტორიისა, რომელიც დღეს კოლუმბიას უჭირავს, ხოლო ფრანსისკო დე ორელიანამ აღმოაჩინა მდინარე ამაზონი. მაგრამ ყველაზე დაუჯერებელი ისაა, რომ აღმოაჩინა ბუნებრივი მიმართულებით, ანუ მიცუარავდა რა სათავედამ შესართავამდე, რაც მდინარეების აღმოჩენის საპირისპირო გზაა. ელდორადო, კუატემოკოს განძივით, მრავალივთ გამოცანად იქცა. მარადიულ გამოცანადვე ექვრ მაღლია. ასიოდვ წლის წინათ რეალობამ კიდევ ერთხელ გაგვაოცა: ერთმა გერმანულმა მისიამ, რომელსაც დავალებული ჰქონდა მექსიკაში პანამის სტრუქტურ ტრანსსოკეანური რკინიგზის მშენებლობის პროექტი, დაასკვნა, რომ მისი განხორციელება შესაძლებელი იყო ერთი პირობით: რელსები უნდა დამუშავდებინათ არა რკინისაგან, რომელიც რეგიონში ძნელად მოიპოვებოდა, არამედ ოქროსაგან. კონკისტადორთა ასეთი გულბერყვილობის ახსნა მხოლოდ შუა საუკუნეების მეტაფიზიკური ციხე-ციხლებითა და რაინდული რომანების ლიტერატურული სიგიჟით შეიძლება. მხოლოდ ამით აიხსნება ალვარ ნუნეს კაბესა დე ვაკას (სავარაუდოდ მეტსახეულია: კაბესა დე ვაკა ესპანურად ძროხის თავს ნიშნავს - ე.ი.) ზღვარგადასული ავანტიურა, რომელსაც რვა წელი-

ნადი დასჭირდა, ესპანეთიდან მექსიკამდე რომ მოედინა იმ ტერიტორიის გავლით, რომელიც დღეს შეერთებული შტატების სამხრეთ ნარმოადგენს; და რომლის ექსპედიციის ნეკრეტიც გზადაგზა ერთმანეთს ქაშინენ, ვიდრე 600-დან დარჩებოდა 5 კაცი. ერთი მუხევეით, კაბესა დე ვაკას ფრთხილ სახამად არა ეღვირადო, არამედ რაღაც უფრო ამაღლებული და პოეტური: იგი მარადიული ახალგაზრდობის წყაროს ეძიებდა.

გონსალო პისარო აღზრდილი იყო ისეთ მოკანებზე, სადაც ჯადოსნური მალამოთი ცხენისათვის რომელიც თავის მინებება შეიძლებოდა. იგი არც კი დაეჭვებულა, რადესაც უამბეს, რომ იქვე ახლოს, კიტკოში, XVI საუკუნეში არსებობდა სამეფო, სადაც სამი ათასი ხელოსანი ოქროს ავეჯს ამზადებდა, ხოლო ოქროსკიბიან სახახლეს ოქროსავე ჯაჭვებით დაბმული ლომები იცავდნენ. ნარმოადგენისათვის, ლომები ანდებოდა რაღაც ამაღვიარი უამბეს ბალბოსასაც სანტა მარია დელ დარიენში, რის შემდეგაც მან წყნარი ოკეანე აღმოაჩინა. გონსალო პისაროს მართალია არაფერი განსაკუთრებული არ აღმოუჩენია, მაგრამ მისი რწმენა შეიძლება შეუფასდეს იმ გრანდიოზული ექსპედიციით, რომელიც მან ზღაპრული სამეფოს მოსაძებნად აღჭურვა: 300 სპანელი, 4000 ინდიელი, 150 ცხენი და ათასზე მეტი ადამიანზე დაეკმეილი ძალი.

III. რაალბა, 3600 ალუნარლი

უაღრესად სერიოზული პრობლემა, რომელსაც ჩვენი ზღვარგადასული რეალობა უქმნის ლიტერატურის, სიტყვების უკმარისობაა. რომელიც საუბრითა მდინარეზე, ყველაზე მეტი, რაც კი ევროპელმა შეიძლება ნარმოადგინოს, არის 2.790 კმ სიგრძის დუნია. მისთვის ძნელი წარმოსადგენია (თუ არ აღუნერე) ამაზონის რეალობა, რომლის სიგრძეც 5.500 კმ-ია. ბელენ დელ პარას მხრიდან მოპირდაპირე ნაპირი არ ჩანს იმიტომ, რომ ის ბალტიის ზღვაზე უფრო ფართოა. რადესაც ჩვენ ვნერთ სიტყვას „ქარიზმული“, ევროპულს უშუალო თვალწინ დაუფლება ელევა და ქეცა-ქუხილი, მაგრამ ძნელად თუ წარმოადგენს, რისი აღწერაც ჩვენ ვცსურს. იგივეს იხევეს, მაგალითად, სიტყვა „ენკია“. ერთმა ფრანგმა, სახელად ქსავიერ მარიმიემ, თავისიანებისათვის გამოცემულ ნიშნულ აღწერა ანდების ნიშნა, რომელიც შეიძლება ხუთ თვესაც კი გაგვრძოდვს. „ვისაც ასეთი გრივალი არ უნახავს, - წერს მარიმიე, - გაუჭირდება წარმოადგენა, თუ რა სისასტიკით იკრებს ის ძალის. ელევა სისხლის ნიაღვრით საათობით ემეება მინაზე, ხოლო პაერი თრთის გაუთავებელი გრუხუნისაგან, რომელიც მთების უსასრულობას ერთვის“. ეს აღწერა, რა თქმა უნდა, არ არის შედეგობა, მაგრამ დასავლეთ კმარა იმისათვის, რომ ყველაზე ურწმუნო ევროპელშიც კი შიშის ძრწოლევა გამოიწვიოს.

ასე რომ, ალბათ, საჭიროა შეიქმნას ჩვენი რეალობის ამსახველი ახალი სიტყვების მთელი სისტემა. მაგალითები უთვალავია. ერთი პოლანდიელი მკვლევარი - ფ. ვეფ დე გრაფი, - ვინც საუკუნის დღესათვის მემორია რეალო ამაზონია, ჰყვება, რომ ნახა მდულარე ნაკადული, რომელიც კვერცხი ბუთ ნუთში ხაზარებოდა; ჰყვება, თუ როგორ გამოიარა რეგიონი, სადაც არ შეიძლებოდა მემად-

ლა ლაბარაკი მხოლოდ იმიტომ, რომ უმაღლეს ნიადაგად ის-
ნებოდა წყნა. კოლუმბოსი სანაპიროზე, მივარდნილ ად-
გილას შე გადავანყდი ერთ კაცს: იგი რაღაც იდუმალ
ლოცვას წარმოიქმნა და ძროხის წინაშე, რომელსაც ყუ-
რები ჭებო შეაფარა; ისიც ვნახე, თუ როგორ ცვიოდა
მკედარი ჭებო ლოცვისას. ის კაცი კი ამტკიცებდა, მუერ-
ხალხა შორიდანაც შემოიღია, ოღონდ უნდა ამიწეროთ
ცხოველი და მიმიითოთ მისი ადგილსამყოფელი.

1902 წლის 8 მაისს ვულკანმა მონტ პელემ კუნძულ
მარტინიკაზე სულ რამდენიმე წუთით გაანადგურა პორტი
სენტ პიერი და ლავამი ჩამარბა მთელი მისახლება: 30.
000 ადამიანი. გადაარჩა მხოლოდ ერთი: ლუდგერ სილვა-
რისი, ქალაქის ერთადერთი პატარა, რომელიც მისთვის
საგანგებოდ ამხელულმა (რომ ვერ გაქცეულიყო) შეუ-
ვალმა საკანმა დაიფარა.

მარტო მექსიკაც საკმარისა, დაუჯერებელ რეალო-
ბაზე მრავალი ტომი რომ დაიწეროს. უკვე ოცი წელია, აქა
ვარ და ადრინდელით ახლაც შემოიღია საათობით, დაუ-
ღალავად ვუყურე, როგორ ეკარხალებს ქოთანში ლობიო.
კეთილგანწყობილმა რაციონალისტებმა ამისთვის, რომ ამ
მოძრაობას მათში არსებული ცოცხალი ჩანასახი განაპი-
რობებდა. მე კი ეს განმარტება არ მაქაყაყილებს. უჩვე-
ულო ის კი არ არის, ლობიო იმიტომ მოძრაობდეს, რომ
მის მიერინ ჩანასახია, არამედ ის, რომ აქვს ცოცხალი ჩა-
ნასახი, რათა იმოძრაოს. ჩემი ცხოვრების კიდევ ერთი
უცნაური გამოცდილება აქსოლოტთან პირველი შეხვედ-
რა იყო. ხულო კორტასარი ერთ-ერთ მოთხრობაში გვი-
ამბობს, თუ როგორ გადაასწავა აქსოლოტს პარისის ზოო-
პარკში; თუმცა იმ დღეს ლომების ნახვა სურდა. აკვარი-
უმთან - პევედა კორტასარი, - გვერდ ადუარე უბრალო
თევზებს და უძვე აქსოლოტის წინ აღმოჩნდა. და ას-
კვინს: „მთელი საათი გამშებულნი ვუყურებდი, და როდე-
საც წამოვივდი, აღარაფრის კეთება შემიძლო“. მეც იგივე
დამეშართა პასკუაროში, იმ განსხვავებით, რომ სათით კი
არა, მთელი საღამო ვუყურებდი აქსოლოტს. მერვე რამ-
დენჯერმე მოვიწახლული, მაგრამ იყო იქ რაღაც, რამაც
ჩემზე უფრო დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა, ვიდრე
თვით ცხოველმა - წარწერამ გალის კარებზე: „აყიდება
აქსოლოტის სიროფი“.

IV. პარიზი: დაუპირაპრის სიმპიის ენატრი

ეს დაუჯერებელი რეალობა განსაკუთრებულ სიმძაფ-
რეს კარიბზე აღწევს. სწინამდევლები კარიბზე გადაჭი-
მულია (ჩრდილოეთით) შენარტებულ შტატების სამხრე-
თიდან (სამხრეთით) ბრაზილიამდე. ეს ექსპანსიონისტურ
რობადა არ გავგონო, არა. საქმი ისაა, რომ კარიბში არ
არის მხოლოდ გეოგრაფიული ზონა, როგორც, რა თქმა
უნდა, ფიქრობენ გეოგრაფები. იგი საკმაოდ ერთიანი
კულტურული არეალია.

კარიბებზე, თავდაპირველი რელიგიებისა და აღმოჩე-
ნამდელ მაგორ წარმოდგენათა ორიგინალურ ელემენ-
ტებს კულტურათა მრავალხანებოა შეუერთდა. ბოლო
მომდევნო ხანს სუვერენიტეტს შეერწყა მაგორ სინკრე-
ტიზმს, რომლის მხატვრული ინტერესი და ნაყოფიერება

ამოწურავდა. ამ კონტაქტებში აფრიკის შენახანი ძა-
ლიადობრივი და აღნაშთობრივი გახლდათ, მაგრამ წარ-
მატებული. სამყაროს ამ გზაჯვარედინზე გამოიბრძნა
უსასაფრლო თავისუფლების განცდა, რეალობა დმტრისა
და კანონის ვარგის, სადაც მავანს შეუზღუდავ შეძლე-
ვეთებინა, რაც სურდა: ყანალები მფევებად იღვიძებდნენ,
დეზერტორები ადმირალები ხდებოდნენ, შეძავები - გუ-
ბერნატორები. და, რა თქმა უნდა, პირქითაც ხდებოდა.

მე კარიბებზე დაიბადე და გაიზარდე. ვიცნობ მის
თითოეულ კუნძულს, თითოეულ ქვეყანას. შესაძლოა,
სწორედ აქედან იწყება ჩემი მარცხი: არასოდეს მომსვლია
აზრად, და ვერც ისეთი რამის შექმნა შევეძლი, რაც რეა-
ლობაზე უფრო განსაცვიფრებელი იქნებოდა. ყველაზე
მეტე, რაც მოვახერხე, ისაა, რომ პოეტური ხერხების მე-
ფეობით გადმოვიტანე ეს რეალობა ქაღალდზე. მაგრამ
არცერთ ჩემს წიგნში არ არის არცერთი სტროფი, რე-
მელსაც ნამდვილი ამბავი არ ეღოს საფუძვლად.

ერთ-ერთი ასეთი ტრანსპოზიცია ლორის კუდია, რე-
მელიც ასერივად აფორიანება ბუნდიათა მოდგმას წი-
ნში „მარტინის ასი წელი“. შემქმელი გამომყვების ნე-
ბისმიერი სხვა სახე, მაგრამ ფიციქრე, რომ ლორისკუდიანი
შვილის დაბადების შიშს რეალობასთან თანხვედრის
ყველაზე ნაკლები მანის ჰქონდა. მაგრამ როდესაც რომა-
ნი გახმალურა, ამერიკის სხვადასხვა კუთხეში გამოჩ-
ნდნენ ქალები და კაცები, რომელთაც აღიარეს, რაღაც
ლორის კუდის მავარი ვეაქცეს. ბარანიკოლიაში ერთმა
ყნახილმა პრესას განუხვებდა, დავიბადე და გაიზარდე
ლორის კუდით, მაგრამ არ ვამხელდი, ვიდრე „მთარბობის
ას წელს“ ნაიკითხავდიო. მისი განმარტება კი ერთი უკუ-
ბე უფრო განსაცვიფრებელი გახლდათ: „კუდი რომ მქონ-
და, არასოდეს მოთქვამს, იმიტომ, რომ მრცხენვია“, -
თქვა მან, - მაგრამ ახლა, როდესაც ვკითხვობ ან რე-
მანს და ვუსმენ მათ, ვინც უკვე ნაიკითხა, მივხედი, რომ
ეს კუდი ბუნებრივია“. ცოტა ხნის შემდეგ ერთმა მკით-
ხველმა სურულელ (სამხრეთ კორის დადაქალაქი) გოგო-
ნას ფოტო გამოიბეზავა, რომელიც ასევე ლორის კუდით
დაიბადა. რომანის წერისას, ჩემი მოსაზრების საპირისპი-
როდ, სურულელ გოგონას კუდი მოაჭრეს; და იგი ვადაჩრა.
მკითხველმა ეს ფოტო დაურთო ანგარიშს, როგორც
მტკიცებულმა ურწმუნო რაციონალისტათვის, რომ-
ლებიც უმრავლესობას წარმოადგენენ.

თუმც ჩემთვის, როგორც მწერლისთვის, ყველაზე
ძნელი „პატრიარქის შემოღობის“ მომზადების ხანა იყო.
თითქმის 10 წლის განმავლობაში ნაფიკითხ ყველგან
რისი ნაკითხვაც შესაძლებელი იყო ლათინური ამერიკის
დიქტატიორებზე, განსაკუთრებით კი კარიბზე დიქტატი-
ორებზე იმ განხრახვით, რომ წიგნი, რომლის დაწერასაც
ვაპირებდი, რაც შეიძლება ნაკლებად დამსგავსებოდა რე-
ალობას. ყოველი ნაბიჯი იმედგაცრუება იყო. ზუან ვისევე
გომესის ინტელცია ბევრად უფრო ძლიერი გამოდგა,
ვიდრე ნებისმიერი ნათელმზილველისა. პატივზე დოქ-
ტორმა დიუვალემ ამოაწყვეტინა მავი ძაღლები იმიტომ,
რომ ერთ-ერთი მისი მტერი, ცდილობდა რა დასხლტომო-
და ტირანს, ამომრუნდა თავისი ადამიანური არსიდან და
შეე ძაღლად გადაექცა. დოქტორმა ფრანსისამ, რომლის
პრესტიჟი, როგორც ფილოსოფოსისა, იმდენად დიდი

იყო, რომ კარლდისის პრემიაც კი დამისაბურთა, ჩაქეტა პავლეგავის რესპუბლიკა, თითქოს სახლი ყოფილიყო, და მხოლოდ ერთი ფანჯარა დატოვდა აღ, ფოსტა რომ შემოსულიყო. ჩვენმა ანტიონო ლოპეს დე სანტიანამ მდიდრულად დაკრძალა საკუთარი ფეხი. ლოპე დე ავირეს მოჭრილმა ხელმა რამდენიმე დღე იცურა მდინარეში და მისი დამანახვენი შიშისაგან ძრწოდნენ: ეგონათ, რომ ასეთ ყოფილიყო კი ამ მკვლელ ხელს შეეძლო ხანჯლის ტრიალი. ანასტასიო სომოსა ვარსიას, უკანასკნელი ნიკარაგუელი დიქტატორის მამას, თავისი სახლის ეზოში ჰქონდა ზოოპარკი ორკამერიანი ვალიებით: ერთ მხარეს მცეცები ჰყავდა ჩაქეტლი, ხოლო მეორეში, რომელიც მხოლოდ რკინის ერთი გისოსით გამოყოფოდა პირველს, – პოლიტიკური მტრები. მაქსიმოლიანო ურნანდეს მარტინესმა ელ სალვადორიდან, აიჭულა ქვეყნის განსწავლული საზოგადოება ნიუელი ქალაქი დაფარულიყო, რათა დაეძლიათ ნოთელას ეპიდე-

მია; ამასთან, გამოიგონა ქანჭარა, რომელსაც მირთმევამდე დებდა საკვებზე, რათა გაეგო, იყო თუ არა მონამულე; მორასანის ქანდაკება, რომელსაც დელსად ნახათ ტეგუსიგალპაში, სინამდვილეში მარშლ ნეის გამოსახულებაა: ოფიციალურმა კომისიამ, რომელიც ლონდონში მის მოსაძიებლად გაემგზავრა, გადაწყვიტა, რომ უფრო იაფი დაჯდებოდა საწყობიდან ამ მიწვევული ძველის ნაშროლება, ვიდრე მორასანის ახალი ქანდაკების შეკვეთა.

საბოლოოდ, ლათინური ამერიკისა და კარიბების მწერლებმა გულზე ხელის დადებით უნდა ვალდობოთ, რომ რეალობა უკეთესი მწერალია, ვიდრე ჩვენი. ჩვენი ბედი და, ალბათ, დიდებაც ის არის, რომ მოკრძალებულად, მაგრამ რაც შეიძლება უკეთესად მივბაძოთ მას.

ესპანურიდან თარგმნა
დაპროფსო კარვახალი

მხარალი და ისტორიული პასონაჟი

მერაპ კალანდაძე

„აუსტერლიცის მზის რუმი სხივი“

**ნაპოლეონი
ანა კალანდაძის პოეზიით**

ნაპოლეონის ცხოვრების და მოღვაწეობის შესახებ უზარმაზარი ლიტერატურა არსებობს. იგი დიდი პოპულარობით სარგებლობდა არა მარტო ისტორიკოსების შორის, არამედ სიტყვაკაზმულ მწერლობაში. ნაპოლეონზე წერდნენ: სტენდალი, ბალზაკი, პოუგო, დიუმა, ბერანტე, გოთე, შილერი, პანინე, სკოტ, ბაირონი, პუშკინი, ლერმონტოვი, დოსტოევსკი, ტოლსტოი, ლუდვიგი, მორე და მრავალი სხვა.

ნაპოლეონისადმი მათი დამოკიდებულება არასოდეს ყოფილა ერთგვაროვანი. ყოველთვის დომინირებდა ემოციები, ერთ შემთხვევაში დადებითი, ხოლო მეორე შემთხვევაში უარყოფითი. მკვეთრად იკვეთება როგორც ბონაპარტისტული, ასევე ანტიბონაპარტისტული ტენდენცია. პირველს განასახიერებდა სტენდალის ნიგინ ნაპოლეონზე, ბაირონის „ოდა ნაპოლეონ ბონაპარტეზე“ და მერეტეოკესის ნიგინ „ნაპოლეონი“. აქ სიტყვაკაზმულ ლიტერატურაში ნაპოლეონის განადიდება ზენიტს, პიკს, აღწევს. დ. მერეტეოკესის ცამი აყავას ნაპოლეონს და მის ერთადერთი შეცდომას იმაში ხედავს, რომ 1812 წელს ნაპოლეონმა რუსეთში ბატონყმობა არ გააუქმა. მისი ღრმა რწმენით, „ეს იყო ერთადერთი ლაქა მზეზე“, მეორე ტენ-

დენციას კი განასახიერებს უოლტერ სკოტის ნიგინ ნაპოლეონზე და ლეე ტოლსტოის რომანი „ომი და მშვიდობა“. საინტერესო საკითხია ნაპოლეონის სახე მხატვრულ ლიტერატურაში. აღნიშნული საკითხის შესახებ ქართულ ენაზე ლიტერატურა მწირად მოგვეპოვება.*

ნაპოლეონის პიროვნება არც ქართულ მწერლობაში დარჩენილა შეუმწვეელი და აღნიშნული თემის დამუშავების საქმეში ქართველმა მწერლებმა თავისი მოკრძალებული წვლილი შეიტანეს. ვადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ ქართულ მწერლობაში ნაპოლეონის პიროვნებით გატაცებას, დაინტერესებას, თავისი ტრადიცია გააჩნია და მის სათავესთან ქართული რომანტიზმის კორიფე ნიკოლოზ ბარათაშვილი დგას. უნდა ითქვას, რომ ქართულ მწერლობაში აშკარად დომინირებს ბონაპარტისტული ტენდენცია.

საინტერესოა აღინიშნოს, რომ ნაპოლეონის სახელმა გაიფიქრა ანა კალანდაძის პოეზიაში. ამ თვალსაზრისით, ყურადღებას იპყრობს მისი ლექსები: „ნაპოლეონის ნიღაბი აუსტერლიცის მუზეუმში“, „ო, იქ ექვევდა ნაპოლეონი“, აქ ცოცხლად ყვავილებს დადებს“. აღნიშნული თემის დასმის ინიციატორად პროფესორი დიმიტრი ცისკარევილი უნდა მივიჩნიოთ. ის პირველი შეხეი ამ საინტერესო საკითხს, მაგრამ ეს თემა საკვანგებოდ შესწავლილი არ ყოფილა და ამიტომ, მიზანშეწონილად ვცნობთ, ორიოდ სიტყვა გვეთქვა მასზე.

* ვ. დონაძე, ჰეინრიხ ჰაინე ნაპოლეონ ბონაპარტეს შესახებ, თბ. შრომები, ტ. 243, 1983. მ. კალანდაძე, ბარათაშვილი და ნაპოლეონი, ქართული მწერლობა, №3, 1989. მ. კალანდაძე, შილერი და ნაპოლეონი, „არტსუჯი“, №2-3. მ. კალანდაძე, ბაირონის „ოდა ნაპოლეონ ბონაპარტისადმი“, „დროშა“, №11-12, 1999. 2000 წლის 12-14 ივნისს ნაპოლეონ ბონაპარტისადმი მიძღვნილ საერთაშორისო კონგრესზე პროფესორმა ივანე მენთაშვილმა ნაიკოსხა საინტერესო მოხსენება „ნაპოლეონის სახე მე-19 საუკუნის რუსულ ლიტერატურაში“.

ჩვენი მსჯელობა მეტი დამაჯერებელი რომ იყოს, აქ მოვიყვანთ ანა კალანდაძის სამივე ლექსს, მით უმეტეს, რომ ისინი მოცულობით დიდი არაა.

**ნაპოლეონის ნიღაბი
აუსტარიციის მუხაზუში**

ო, ბონაპარტეს ბრინჯაოს ნიღაბს
სამარადისოდ გახსნია ბავე:
აუსტერიციის მუხს თუ უციონის
გამარჯვებული, ამაყი ფრანგი?
თუ წარმავალი იწვევს ამ ღიმილს
და დიდებაა თავი და ბოლო?
გამარჯვებული, დამარცხებული
აუსტერიციი და ვატერლოო
მორავიაში მისი მხედრები
კვლავ გაჟურჯებენ "ვიისოტა პრაცეს"
ისინი დგანან მორავიაში,
ერთუროთს მტრობა არა აქვს არც ერთს.
ერთად დაკრძალეს მეტოქეები,
ისინი ერთი ლოდის ქვეშ წვანან
მათზე გვიჩვენებს მორავიელი
და ფეხკრულით მიმოდის წყნარად.
გახსნია ბავე ბრინჯაოს ნიღაბს,
ბავე გახსნია ჩუმი და ცივი
მუხს მერთალი სხვი ადგას მის სახეს,
აუსტერიციის მუხის ჩუმი სხვი.

შეორე ლექსია აქ ცოცხალ ყვავილებს დადებს", რომელსაც დავრთვით მიზანერი: აუსტერიციში (მორავიაში) აგებულია ძველი - სასაფლაო 1805 წელს აუსტერიციის ბრძოლაში დაღუპულთა სსოვნის აღსანიშნავად*.

აქ ორ დეკემბერს მუდამ
მათი ხსენების დღეა
და ცოცხალ ყვავილებს დადებს
ლაშაზი მორავია
და ნატყვიარი ისევ
სტიკია "ვიისოტა პრაცეს"
და ირონიულ ღიმილს
მალავს "პატარა კაცი"
ო, სინანული მისგან
ცასავით მშორავია
აქ ცოცხალ ყვავილებს დადებს
ლაშაზი მორავია
მგვრამ ვინ ტირის ასე,
ო, ვინ, პრაცენის ველთა?
მსოფლიოს ყველა ქალი -
დაა, ცოლი და დედა
ისინი დგანან, დგანან
ძველ-სასაფლაოს კარად
ამდენი მსხვერპლი, ცრემლი,
გლოვა, წუხილი ემარა!
აქ ორ დეკემბერს მუდამ
მათი ხსენების დღეა
და ცოცხალ ყვავილებს დადებს
ლაშაზი მორავია

დაბოლოს, მესამე ლექსია „ო, იქ ცვეკავდა ნაპოლეონი“:

**აუსტერიციის ლაშაზ მინდვრებზე
მგზავრთმონატრებული
მოჩანს „კანდია“ - ძველი სასტუმრო,
ვითარცა ვანი ყუბოლოდ ეოლის
და როცა იგი ეფარვის მინდვრებს,
იღუმალი ხმით გვაუწყებს გიფთ:
- „ო, ის ცვეკავდა ნაპოლეონი“.**

პირველ ყოვლისა, უნდა აღინიშნოს, რომ ანა კალანდაძის ეს სამი პატარა ლექსი საინტერესოა და თავისებურ ნაპოლეონიანას ქმნის. ამიტომ ამ თემისადმი გვერდის ავლა, ვფიქრობთ, გამართებული არ იქნებოდა.

აღნიშნული თემატიკით დაინტერესება შემთხვევითი არ ყოფილა და მას, შესაძლოა, საფუძვლად ედო ამ ადგილების მონახულებით მიღებული შთაბეჭდილება.

ნაპოლეონისადმი მიძღვნილი ეს ლექსები იმ თვალსაზრისით იპრობას სურაღლებას, რომ ის წარმოადგენს საუკეთესო ნიმუშს, თუ როგორ შეიძლება ბიოგრაფი, დრამატის მიმართ აღსაცეს ისტორია გადატყდეს, გარდაიასახოს ნაზ, ლირიკულ პრიზმაში და სრულიად ახალი ღირსებანი შეიძინოს. ნაპოლეონისადმი მიძღვნილი ანა კალანდაძის ლექსების ლიტერატურულ ფასეულობაზე საუბარი ამკარად სცილდება ჩვენს კომპეტენციას და ფილოლოგების საქმეა. ჩვენ, როგორც ისტორიკოსს, გვაინტერესებს, თუ რამდენად აისახა პოეტის ლირიკულ პრიზმაში ისტორიული რეალები, კერძოდ, ნაპოლეონის კოლორიტული ფიგურა. მოგვხსენებთ, რომ იყო უაღრესად რთული და წინაღმდეგობებით აღსავსე პირიყვნა, რომელც ერთმნიშვნელოვან შეფასებას არ ექვემდებარება. მარტო შავი და თეთრი ფერები საკმარისი არაა და ფერთა გამა აუცილებელია.

აუსტერიციის ბრძოლა 1805 წლის 2 დეკემბერს ნაპოლეონის გმირული ეპოპეის კულმინაციაა. აუსტერიციი სამხედრო ხელშეწყობის კიდევ ერთი კლასიკაა. სამხედრო ისტორიკოსთა აზრით, ეს იყო ნაპოლეონის, როგორც მხედართმთავრის, მწვერვალი. ნაპოლეონი ამბობდა, რომ „ეს საღამო იყო მის ცხოვრებაში ყველაზე ზედნიერი“. მოკლეპირიყვნებს მიუტკეპელი შეცდომა მოუვიდათ და დატოვეს ბრძოლის ველზე გაბატონებული პრაცენის სიმაღლე. ნაპოლეონმა დაუყოვნებლივ ისარგებლა ამ მდგომარეობით და უმაღ დაეუფლა ამ სტრატეგულად მნიშვნელოვან პუნქტს. აღსაყმომორტყმული მოკავშირეების ჯარი გაყინულ გუბრანზე შეყარა, ხოლო ყინულს ყუმბარები დაუმიწა. ყინული იმსხვერუდა. ჯარისკაცები იღუმბოუნდნენ. ნაპოლეონმა ბრწყინვალე გამარჯვებას მიიღწია. ორი აზრი არ შეიძლება არსებობდეს იმის თაობაზე, რომ პოეტი ბრძოლის პერიოდებზე ინფორმირებულია.

ახლა ვნახოთ, როგორ შეიძლება ყოფილიყო ამ ბატალიებისადმი პოეტის მიდგომა. მისი დამოკიდებულება ამ საკითხისადმი საინტერესოა და არ არის ერთგვაროვანი. ეს არ იყო არც ნაპოლეონის აპოლოგია და არც მისი განქიყვნა. პოეტს აუსტერიციიდან გამარჯვების პოლესები და მინუსები ძალიან კარგად გაუსიგრძელებია. იგი მშვენიერად ზედგას, რომ აუსტერიციის ბრძოლამ ნაპოლეონის სახელი დადების შარავანდით შემოსა და ძღვემისილ პი-

როვნებად აქცივა. ამიტომ ნაპოლეონი მენაჭრის აუსტიცი-
ლიციის მსუხ.

ამავე დროს, პოეტის ნებით თუ უნებლიეთ ნაპოჭრის
ერთ დროად საჭიროებო სატყეიკარს - რა დასად იქნა ეს
ნარმატება მოაოვებული. ამ ნარმატებას მოჰყვა უზარმა-
ზარი მსხვერპლი ორივე მხარედი. პოეტის გმობს ომის
მიუღ სამინელეობას და ამ უსად მინელეული პროგრესი არ
მისწონს. ასეთი პოზიცია პუმანური და სასეციებით მისაღე-
ბია. იხეთ დიდ პუმანისტს, როგორც ქ-ნი ანა ბობანდებდა,
ცხადია, არ შეუძლო შეგუებოდა ვაკის კვლას, რადგან მ-
ლალი მიზნების განხორციელებასაც უნდა ისახავდეს მიზ-
ნად. მარადიული დილემა მიზანი და მისი მიღწევის საშუ-
ალებანი. მიზანი მისაღებია, საშუალებები - არა. პოეტის
მიდგომაში, თუ ჩვენ სწორად გავიგეთ, ვერავითარი ნინა-
ლოდებობას, გაორებას, ვერ ვხედავთ. საკითხი არის
არა მარტა და მრავალნახანაგოიანი. პოეტის დამოკიდებულე-
ბა პუმანურია. ფაქტობრივად, პოლიტიკური პრობლემები
მორალურ, თითოეორ ქრილიზი ინაცვლებს. ასეთ თვალსაზ-
რის აქვს არსებობის უფლება და შეიცავს რაციონალურ
მარცვალს.

მიყავს თუ არა ყველაფერი ამას პოეტის ნაპოლეონის
დაგმობამდე? პოეტი გმობს ნაპოლეონის ომების ერთ მზა-
რეს, მის დაპყრობით ხასიათს, მაგრამ ეს ნაპოლეონის
მიუღ მიღწეანობაზე არ უნდა გავაგრძელოთ. ვერარუ-
დობთ, რომ პოეტი ნაპოლეონის მოღვაწეობაზე მინიც და-
დებითა აზრისა იყო. ის ნაპოლეონში, უწინარესად, ხედავს
ნიჭიერ, ძლიერ პრიოვნებას, რომელმაც დიდ ნარმატებას
მიანდა. ცხადია, ნაპოლეონი უნაკლო არ ყოფილა.

მიუხედავად ნაპოლეონის ომების დაპყრობითი ხასია-
თისა, მასში რაციონალური მარცვალი მინიც რჩებოდა. აქ
ვესულისმზობით, რომ ნაპოლეონი დაპყრობილ ტერიტორი-
ებზე ფართად ნერგავდა საფრანგეთის რევოლუციის სო-
ციალურ მონაპოვარს. "ნემენდა ვეროპის ფეოდალიზმის
ავეგოსის თაღებებს". სწორედ ესაა იმ გმირული ეპოპეის
ისტორიული მნიშვნელობა, რომელიც ნაპოლეონის სა-
ხელს უკავშირდება. "მას შემდეგ, რაც ნაპოლეონმა ვერმა-
ნია გაანადგურა (1806-1807 წწ.), მან აქ, ამასთან ერთად,
ძველი უფროსა და უსამართლობის ნაცვლად საფრან-
გეთის ახალი კანონი შეიტანა და გერმანიის ხალხი ად-
მინაზურ ცხოვრებას შეაქნა", - აღნიშნავდა ცნობილი ქარ-
თველი პუბლიცისტი და საზოგადო მოღვაწე ნიკო ნიკო-
ლაძე. ნაპოლეონმა აბსოლუტიზმს მისაყვან ძლიერი დარ-
ტყმა, როლისგანაც ის ნემში მეტი ვეღარ გასწორდა.
სწორედ ამასი მდგომარეობა იმ გმირული ეპოპეის ის-
ტორიული მნიშვნელობა, რომელიც მის სახელთანაა და-
კავშირებული", - დასძენს ნაპოლეონის კომპეტენტური
რუსი მკვლევარი ევგენი ტარლე.

დასასრულ, ძალიან მოკლედ უნდა შევეხები ერთ მნიშ-
ვნელოვან საკითხს, რომელსაც ანა კალანდაძის ლექსითან
არანაირი შეხება არ აქვს. თუმცა საინტერესოა ნაპოლეო-
ნის მოღვაწეობის გავებისათვის. იგულისხმება ის გარე-
შობა, რომ დიდი ხნის განმავლობაში ძირითდად სამ-
ხედრო პინაპარტიზმზე ვიყავით ორიენტირებული.

ასეთ მიდგომას აქვს თავისი რეზონი. ნაპოლეონის სამ-
ხედრო ნარმატებები მართლაც თვალისმომჭრელი იყო. ის
სამხედრო საქმის ნოვატორია. დიდი მხედარიმთავარია.
ნაპოლეონის თავებრდამხვევება გაბარჯებებშია, ნებით

თუ უნებლიეთ, დარწდილა მისი მოღვაწეობა სხვა სფერო-
ში, პირველ რიგში კი, რა თქმა უნდა, მისი კანონმემოქმე-
დებითი მოღვაწეობა ანუ ადმინისტრაციული ბონაპარ-
ტიზმი". აღსანიშნავია, რომ უახლეს ისტორიოგრაფიაში
სულ სხვა აქცენტები გვხვდება, რაც საშუალებას გვაძ-
ლევს, ნაპოლეონის მოღვაწეობაზე უფრო სრულყოფილი,
ამომწარავი ნარმოვლება შევიქნათ.

თანამედროვე ავსტრალიელმა ისტორიკოსმა, სამ-
ხრეთ უელსის უნივერსიტეტის პროფესორმა, მარტინ ლა-
ონისმა დამაჯერებლად ცხადყო, რომ ნაპოლეონმა ოური-
დიულად გააფორმა და განამტკიცა საფრანგეთის დიდი
რევოლუციის სოციალური მონაპოვარი, შარლ დე გოლის
თქმით, "ნაპოლეონმა ერთნაირი გენია ჩადო სამხედრო
ხელოვნებაში და მმართველობაში".

საინტერესოა, რომ ნაპოლეონი თავისი კანონმემოქმე-
დებითი საქმიანობის შესახებ საკმაოდ მაღალი აზრისა
იყო და მოაოვებულ გამარჯვებებზე მაღლა თუ არა, მათ
გვერდით აყენებდა. "ჩემი დიდება მის კი არ არის, რომ შე
მოკლდე ორმოცი ბროლი მის, რაც იცოცხლებს მანად, ეს
არის ჩემი სამოქალაქო კოდექსი". ნაპოლეონის ამ სიტ-
ყვებს ყური უნდა მივუგდეთ. საესებით მართლზომიერია,
რომ "ადმინისტრაციული ბონაპარტიზმი" გაცილებით
უფრო სიცოცხლისუნარიანი აღმოჩნდა, ვიდრე სამხედ-
რო ბონაპარტიზმი". ნაპოლეონი არ იყო მთელად დამ-
პყრობელი და დიქტატორი. ნაპოლეონის სახით საქმე
გვაქვს ადვიტატორ-რეფორმატორიანი. მნიშვნელოვანი-
ად ამით შეიძლება ვნახეთ, რომ ნაპოლეონის პოლიტი-
კაში პოზიტორული მინიც ქარბობდა ნეგატიურს, თუმცა
ყველა ისტორიკოსის ასე არ ფიქრობს და ნაპოლეონში
დავს რეველუციის არადემოკრატიული მიმდინარეობის
ნარმოვლებად ვხედავს". რას იკნათბ. პოლანდიელი ისტორი-
კოსის მიერ შეიღის თქმით, "ისტორია დასრულებული
პოლემიკა", ნაპოლეონის მმართველობა, ანტიონი გრამ-
შის ტერმინით, "პროგრესული ცეზარიზმის" ერთ-ერთ სა-
უკეთესო ნიმუშად შეიძლება მივიჩნიოთ. ნაპოლეონის პო-
პულარობის გასაღებაც მთავრად აქაა საძიებელი.

ამრიგად, ანა კალანდაძის პოეზიაში გამოჩნდა ნაპო-
ლეონის სახეც. თავისთავად ეს ფაქტი საინტერესოა და
კარგად თავსდება პრბლემაში - ნაპოლეონი ქართულ
ლიტერატურაში. ამიტომ ამ ლექსების ნაყურება მართლ-
ბული არ იქნებოდა. მისი განხილვა საშუალებას მოგ-
ვცემს, ქართული ნაპოლეონიანის კიდევ ერთი ფურცელი
გადავშალოთ. ანა კალანდაძე ლექსებში ნაპოლეონზე
გამომოგვეცნა თავისი სულიერ აღლევებას, მისიკას, რომ-
მელსაც საფუძვლად უდევს განჭვრება. ამ ენოისა პოეტმა
ჩინებულად გაართვა თავი და შექმნა შესანიშნავი ლირი-
კული ლექსები, მაგრამ ეს ლექსები მხოლოდ მიშველი
ენოციის, სულიერი აღლევების მღვდელი არ უნდა იყოს. მას-
ში არის რალაც მეტი. უზარალოდ, აქ იმის თქმას ვაპირებთ,
რომ პოეტი ალბათი უახლოვდება ისტორიულ სინამდვი-
ლეს, ლირიკულ ფონზე კვეთება ისტორიული რეალებით,
რაც კიდევ უფრო მეტ ლირსებას მატებს ამ პოეტურ ნიმუ-
შებს. ეს ლექსები იმაზე უნდა მიგვაინიშნებოდეს, რომ პოე-
ტი ნაპოლეონის მიმართ კეთილგანწყობილი ჩანს. თუმცა
მის ცალკეულ ნაბიჯებს არ იწინებს. პროგრესი, წინსვლა
რთული და მრავალნახანაგოიანი პროცესია და ყოველთვის
სამართლიანი, ზემოპირევი გზით არ ხორციელდება.

ამ მოვარების ავტორი საქართველოს მკვიდრი, მრავალრიცხოვანი ღირსეული ქართული ოჯახის ერთი წარმომადგენელი იყო, რომელმაც ვასული საეკლესიო 20-იან წლებში ბოლშევიკური რევოლუციის დამყარების პირველივე დღეებიდან საკუთარ თავზე იწვენი მხარე ნების უსამართლობის, სისუსტის გამაზადგურებელი დარტყმა და იძულებითი ემიგრაციაში წასვლა მოუხდათ.

ფორცტა ლამბაშიძის ბაბუსი, XIX საუკუნის მინერალის ცნობილი საზოგადო მოღვაწის, „დიდ დეკანოზად“ მოხსენიებული ლამბაშიძის საკუთარ გამოქვეყნებულ (ხეტიფიქსი), მის მიერ შედგენილი ავარი და საეკლესიო წიგნები, ასევე, სასწავლო ხელმძღვანელები იხსენებოდა. იგი იყო რედაქტორ-გამომცემელი ჟურნალ „მწვემის“-ს, რომელშიც იმდროინდელი საქართველოს საჭირობათა საკითხები შექმნილიყო. დეკანოზ დავით ლამბაშიძისთან შეგონებულად და აქტიურად თანამშრომლობდნენ: ილია, აკაკი, ვაჟა, ალექსანდრე ყაზბეგი, იაკობ გოგებაშვილი, დიმიტრი ყიფიანი, ასევე „ვეფხისტყაოსნის“ შთარგმნელები, დამა ოლივერ და მარჯორი უორდროუები, და ბევრი სხვა.

ფორცტა ლამბაშიძის მამას, ვახტანგს, რომელმაც სამედიცინო განათლება უცხოეთში მიიღო, არ დასცალდა მთავარი სანადი დიდი ავსრულები - საკუთარი ქვეყნის სასიკეთოდ ედგანა სიცოცხლის ბოლომდე. მისი მეუღლე ვანდა, ამერიკაში დაბრუნებული უცხოელი ქალი, საქართველოს გულმურჯულე პატრიოტი, თბილისში ახალდაარსებულ უნივერსიტეტში ივანე ჯავახიშვილმა იწვლისური ენის პედაგოგად მიიწვია. ამავე უნივერსიტეტის ნომერ პირველი სტუდენტური ბილიეთის მფლობელი გოგებაშვილი და, მე-დედა ვახანა, რომლის ქალ-ვიანი, ნათა და რეზი ნიკოლაძეები, ამჟამად დასრულებული სტუდენტები, ამჟამად ბათუმის კვანდაც ქვემო-პედაგოგია.

ემიგრაციაში გადახვენილი ვახტანგი სამედიცინო პარიზში ქართული სათვისტომოს თავმჯდომარედ. მისი ხელმძღვანელობით მუდრე მსოფლიო ომის დროს შეიქმნა ორგანიზაცია „ქართული ეროვნული კომიტეტი საფრანგეთში“. ვახტანგის ხელში დღისა სურვილი პარიზის საავადმყოფოში საქართველოს ეროვნულმა გემშია ქაქუცა ჩოლოყაშვილმა, მისი სურვილისამებრ.

1951 წელს ვახტანგ ლამბაშიძის ვაჟადეკლავების გამო პარიზში გამოძავალი ქართული ჟურნალი „ბედი ქართლისა“ წერდა: „ვახტანგი შვილი იყო იმ სახლისა, რომელიც ამუშავებული იყო ძველ მტკიცე ქართულ საფუძველზე. ამ სახლის შვილები ჯიშითაც მწვენივრები იყვნენ, ვაჟაკობითაც განმთქმული, სულითაც ნამდვილი ქართველი და ამაყი, დამცველი ქართველობისა და მოღვაწეობის მსხვერპლის გამტყნები მისათვის“.

ამავე თარიღისამაია მიძღვნილი წერილი ვახტანგის „საქართველო“, რომელიც ვერმანაში, მიუნხენში გამოდიოდა: „ვახტანგი იყო ჩვენი ეროვნული სულისკეთების ნაწილი და აგრეთვე სიმბოლო აღმართის პატრიოტიზმისა. ეს იყო უღამაზესი, კეთილშობილი, გონიერი განსახიერება ჩვენი ერის სიძლიერისა“.

ფორცტა ლამბაშიძე

მცირე მონათხრობი ჩემს ცხოვრებაზე

1921 წლიდან 1937 წლამდე

მედეას გარდაცვალების შემდეგ მიხვდი, ცოტა რამ იცოდა ნათელამ თავისი ოჯახის შესახებ, და გადაწყვიტე მომეხსენო ჩემს ცხოვრებაზე. ის კი არა, რომ სრულად აღმწერა ყოველივე, არამედ მთავარი, რამაც საბოლოოდ ამ ქვეყანაში მომიყვანა.

1921 წლის თებერვლის ერთ ცივ ღამეს ერთმა მეგობარმა სამხედრო უწყებიდან მამას დაურეკა და ავისმომასანავებელი აშბავი შეატყობინა: ბოლშევიკები დილის ექვს საათზე თბილისის დაპყრობას ამიერებნო. ეს იყო ღამის სამი საათი. სუნანასა და მე გვეძინა, როცა მამა ჩვენს საძინებელში შემოვიდა, გვითხრა, სასწრაფოდ ჩაიცვი, ბათუშის მატარებელს უნდა მივუსწროთი. დედა, „ნითიე-ნი ჯერის“ ორგანიზაციის აქტიური წევრი, ბათუშში იყო წასული. ჩვენ გვეკონა, რაკი ერთა ლიგამ და-ურეკე და და-ურეკე გვალაიარა, რადე დახმარებას მივიღებდით, მაგრამ ეს ასე არ მოხდა. მედეა იმ დროს ლონდონში იმყოფებოდა, იქ წავივლიდა, ხოლო ჯერში მოხალისედ წასული ჩემი ძმა, რომელიც მაშინ მხოლოდ თექვსმეტი წლისა

გახლდათ, ფრონტზე იბრძოდა, ეს ბრძოლა კი გამანადგურებელი მარცხისთვის იყო განიწრული. ასე რომ, მე და სუნანა შინ მარტული ვიყავით. მასხურმა ცოტა ხნით ადრე დაგვტოვეს, თავიანთ სახლებს მიამურეს, რადეც თბილისი აღარ იყო ესაფრთხო ადგილი საცხოვრებლად. ქვეყნები ნიდავც ღრიალებდნენ, ფანჯრები ზანზარებდნენ, საკვები სანილით უნდა გვეძინა, ხალხი ქალაქიდან გარბოდა. სასწრაფოდ ტანთ ჩაიცვი, თან ვერაფერს ნავიღებდით, რადეცან რკინიგზის სადგურამდე დაბალიებით ერთი საათი ფეხით უნდა გვევარა. მატარებელი ხალხით იყო გაჭედილი, ქალაქს უკანასკნელი მატარებელი ტოვებდა. მამამ როგორღაც მოახერხა და შეგავძეოდა ვაგონში, თავად უნდა დარწმინდიყო, რაკი და საავადმყოფოში დატარილთა მოვლა-პატრონობა ეტარა, და გვითხრა, სადაც უნდა გვეყოლიყავით, უსათუოდ მოგვქებინდა მოვციანებით. მე და სუნანას დედა ბათუშში უნდა გვევოვნა, მაგრამ საქვერთულოდ, რადეცან ბათუშისკენ მიმავალი ჩვენი მატარებელი შუა გზაზე გაჩერდა და აღარ იძეროდა. ზღვისპირა ქალაქში ჩასვლას მატარებელმა სამი დღე მოანდომა. ეს ხანი მძიერ-მწყურადღის ვიყავით. საოცარი ის იყო, რომ უჭმლობის პირველი დღის მერე მიმშლის ვანიცა სულ აღარ გვეკონდა. შემინებული ვიყავი და სასწრაფოდ უნდა ვეყოლიყავი, რადეცან ვახანდით დედას, რანაირად და როდის? მამამ ქალაქ საშურამდე მივანდევით, ძალზე გრძელ გვირახი უნდა გავველო. გვირახი ვერ აღმართს მოვივებოდა, მერე დამართში გრძელდებოდა. ჩვეულებრივ, რომდესაც მატარებელი აღმართს ათავალებდა, დამართში დაშვებისას ყველა ვაგონი ამუხრუჭებდა. მაგრამ ჩვენი მატარებელი გვირახის ყველაზე მაღალ მონაკვეთში მოუღონდებოდა შეტორბმების, ორთქლმავალი ვაგონით აივრლდა, ვაგონები შემამოთეთებელი სიქართი ავანჯარებდნენ, ხალხი ანიოკდა, გამცილებლები წინ და უკან დარბოდნენ და გვეუბნებოდნენ, ვაგონები ვერ მუხრუჭებენ.

ან, ალბათ, ბოლშევიკებმა თბილისის სადგურში მატარებელ-
დღიან მუხრუჭები მოხსნეს და ახლა დღემართის ბოლოს,
გვირაბიდან გასვლისას, სადაც მკვეთრი მოსახვევია, დი-
დი მარცხი გველის, შესაძლოა, მატარებელი ლიანდაგიდან
გადავარდეს. ყველას 1904 წელი გაგვასხენდა, როდესაც
თურქული ჯარით სავე მატარებელი დაიშხვრა, მაგრამ
ამჯერად ჩვენ ბედაც გავვილიმა. როგორც მერე გაირკვა,
სადგურის უფროსი, რომელიც ქვევით, გვირაბის ბოლოს
იდგა, მიხვდა, ვერ იყო საქმე კარგად, რაკი თორთქლავლის
გამხით კივილი გაიგონა და რელსები ლიანდაგის გვერდით
შტოზე გადაიყვანა. ჩვენი მატარებელიც განზე გადავიდა
და გაჩერდა. ენაძაგებდით, არც მე, არც სუნანას ენა არ
გვემორჩილებოდა, გადატანილი
ელისაგან წიგმა გონება დამკარ-
გა, თუმცა მალე გონს მოვედით.
ვაგონებიდან გამომოვიდით და ცო-
ტაოდენი ფული შევგროვეთ, რა-
თა მემანქანისა და სადგურის უფ-
როსისათვის მადლობა გადავცემა-
და. ერთი-ორი დღის მერე თბილის-
ში ხმა დარხულა, თითქოს ჩვენი
მატარებელი დაიშხვრა და კვერ-
ვინ გადავარჩა. მამას თურმე ლამის
დამბლა დაეცა. საბედნიეროდ, ეს
ჭორი მალევე გავრუვდა.

გიორგი ნიკოლაძე და ვორჟევა ლამაზაშვიძე

ხაშურში ნაცონებებს მივაკით-
ხეთ, დაგვაპურეს. თმა მკებნარით
გვექონდა სავსე (მატარებელში
ბლომად იყვნენ ფრონტის წინა ხა-
ზიდან გამოქცეული ჯარისკაცები,
ალბათ, იმათგან გამომკვევით). პა-
რაფინით რამდენჯერმე დავიხა-
ნეთ, ვიდრე საბოლოოდ გავსუფ-
თავდებოდით. ახლა ჩვენი საფიქ-
რალს ის იყო, როგორმე ბათუმამ-
დე ჩავველნია. იქით მიმავალი მატ-
არებელი არ ჩანდნენ, თუმცა
იქიდან დროდადრო მოდიოდნენ.

მე და სუნანამ გადავწყვიტეთ, ნავსულიყავით სადგურში,
იქ გაჩერებულყავით და ბათუმიდან მომავალი ყველა
მატარებელი გვეთვალიერებინა, ეგება დედისთვის თვალ
მოგვეკრა. მხოლოდინი საზარელი იყო, უსუფთო გაურ-
ქველბოდა. თუმცა ცვდლომდით ერთმანეთის გამხრეე-
ბას, მანინ თავე ზაბანეულნი, სასონარკვეთილი ვიყავით.
სადგურში ორი თუ სამი დღის ლოდინის შემდეგ ერთი მატ-
არებელი ჩამოვდა და დედის შემინებული სახე დავიჩა-
ხეთ, ერთიორი ფანჯრიდან იყურებოდა. შეხედვრა ტკივი-
ლიანი, ძნელად აღსანერი იყო, მაგრამ დედის ნახვით გა-
მონვეულმა სისარულმა ყველა გასაჭირი ცოტა ხნით მიგ-
ვაფინა. ჩვენი ძმის აშხავი გვიცოხა, მამა სად არის, რა
გითხრათ, რა უნდა ექნათო. ჩვენ უნდა გადავგვეწყვიტა,
ბათუმში ჩაღვდა გვეცადა თუ თბილისში დავერბუნებუ-
ლიყავით. ამ ლაპარაკში რომ ვიყავით, მოვლოდნელად
უპირად ჯარისკაცს შორის ჩემს ძმას მოკვართი თვალ.
ქანცვანყველთი, კრიტაჭკრული იდგა. თუმცა მასთან
შეხვედრის განუზომელმა ბედნიერებამ ერთხანს ისევე აგ-
ვითაცა. მერე განგებაც დაგვეხმარა, გეთხრეს, „წიოდით

ჯვრის" დაჭრელებით სავე მატარებელი ბათუმისკენ მი-
დის, შევიძლიათ ახვიდეთო, და ჩვენი ავედით.

მატარებელი ტაატიტ მიდიოდა და ბათუმში ჩასვლას
ორი დღე მოვანდომეთ. საზარელი სანახაობის მომხსნერ
ვიყავით. ყველაფერი სისხლში იყო ამოსვრული, უფხვი,
უხელი ჯარისკაცები და ოფიცრები გაპყვიროდნენ და
შველას ითხოვდნენ, ჩვენ კი უწყო ვიყავით, გველონა რა-
მე, არც მონყალების დები და არც ექიმები. ერთ ახალგაზ-
რდა ჯარისკაცს ციებცხელება ჰქონდა, ბოდავდა, მასთან
ვიდექი, სასონარკვეთილი შევეურებდი. მყისიერად თავი
მოატრიალა და თვალები დახუჭა. მეტონა, ჩაქონა, დედა-
ჩემთან, სხვა დაჭრელებს რომ უჯლიდა, მივედი და ვუთხა-
რი, რა კარგია, იმ ახალგაზრდა
ჯარისკაცმა ჩაიძინა-მეთოთ; დედა
ნამოხვდა, დახვდა და ჩამხურუ-
და, მომკვდარო. პირველად შე-
ვესნარი ვილაცის სიკვდილს და
გაიფიქრე, რა უბრალო რამ ყო-
ფილა გარდაცვალება-მეთოთ. რო-
გორც იქნა მივანლით ბათუმამდე.
იქ ამერიკელები დროებით მონყა-
ბილ სასადლოში ლტოლულებს
აქმედდნენ. ჩვენც იქ შევედით, გა-
ფიცებული ჰური და შეწვარი
ცერეტი გვახელით. დედა საკონტელში
იყო ჩავარდნილი, არ იცოდა, რა
გადავწყვიტა, საზღვარგარეთ ნას-
ვლა გვეცადა თუ დაერჩენილიყა-
ვით. განგებამ ჩვენს მაგიერად გა-
დანყვიტა. ქუჩაში რომ გავედით,
სატვირთო გემის „ოლეგის" ამე-
რიკელი კაპიტანი მოდიოდა, გემი
პორტში გადასვლა აპირებდა. კა-
პიტანი მოგვიახლოვდა და გვით-
ხრა, ბათუმიდან ნასვლა თუ გე-
ნებო, ჩემს გემზე გაიყვანათო.

მძიმე გადასანყვეტი იყო სამშობლოს მიტოვება, მე-
ტადრე დედისთვის. ჩვენ ჯერ კიდევ ბავშვები ვიყავით,
ყველაფერი უბრალო თავგადასავალი გვევლია. ის, რომ
თბილისიდან ნამოსვლა მხოლოდ იმ ერთი ხელი ტანსაც-
ვლით მოვკისხავ, ზედ რაც გვეცემა და უსუფთოდაც ვიყა-
ვით, იმ წრუტებში დიდად ამ გვენაღლებოდა. დედა კი
ყოყმანობდა, მოსაფიქრებლად ვერ აღარ რჩებოდა. თბი-
ლისში მშვიდობიანად ჩასვლა საოყო იყო, ბათუმში კი
მოვლენები ელვის სისწრაფით ვიბარებდებოდა, ბოლშევი-
კები ქალაქში ფჯუფ-ჯგუფადა, ბოძოლით შემოდებოდნენ.
სხვა გზა არ იყო, დედამ გამგზავრება გადაწყვიტა და
ჩვენც „ოლეგზე" ასახვლელად გავაპურეთ.

გემზე ტევა არ იყო. გემბანზე მოვთავსდით, ლიბოთან
ახლოს (ალბათ, საზარელულის ტერიხა იყო), იქ უფრო
თბილდა. ჩვენთან გემის მეთაური, უფროსი ოფიცერი
მორისონი მოვიდა, კვრავითარ შემთხვევაში გემბანზე ვერ
დაგტოვებდით, და თავისი კაიუტა შემოგვთავაზა; მე საერ-
თო კაიუტაში დავიძინებო. ის ოთხი ღამე, კონსტანტინო-

პოლამდე გვეს რომ დასჭირდა, მის კაიუტაში გაატარეთ. თავისი პალტო მათხოვა, ფორთოხლებით გამოტყენილი ჯიბეები. უნდოდა ინგლისური მესხნავეა, დედას მუსთაფაზე, ამერიკაში წავიყვან და კოლეჯები გაეპირებოდა. უოტკაპან-რატი მქონდა მიმარჯვებული და გაუთავებლად გვიღებდა სურათებს. მზარეული უხედა გვიმასპინძლებდებოდა, ტემრელე ნამცხვრებსაც გვაჭმევდა. ოღონდ ოფიცირის მოვლის ამ ძალისხმევას დიდი ხუნი ახლდა, გვერდიდან არ მცოდნებოდა. უკვე გვარიანად მაღლიზანებდა და მუშველ კანჯოლებში ვემაღლებოდი, თუმცა ყოველთვის მყოფობდა. ერთი სული მქონდა თავი დამეღწია მისგან და მისი გემისაგან. ციოდა, ზღვა კი მშვიდი იყო. ერთი საესკადრო ნალმო-სანი წინ მიდიოდა, მეორე კი უკან მოგვედგა. ასე იყო თუ ისე, ბოლოსდაბოლოს მივაღწიეთ კონსტანტინოპოლს.

კონსტანტინოპოლში მემწეიკური მთავრობა დაე-ვხვდა. რაღაც თანხა მოგვეცეს და კეთილმოწყობილ ბინაში აღმოვჩნდი. ბიძაჩვენმა, რომელიც ქართული მთავრობის წარმომადგენელი იყო და მეტწილად ლონდონში ცხოვრობდა (იქ რაღაც ბიზნესითაც იყო დაკავებული და საქმოდ მდიდარიც გახლდათ) ფული გამოგვიგზავნა. მთავრობის წევრებმა დედას სათხოვეს ფრანგული ენის საკვალითები ჩაეტარებინა მათთვის. ასე რომ, ერთხანს ასე თუ ისე ყმაყოფილი ვიყავით ცხოვრების პირობებში. მარამ ამგვარმა ყოფამ დიდხანს არ გასტანა, რადგან ჩვენმა მთავრობამ მალე პარიზს მიაშურა, გაკვეთილები შეწყდა და აღარც ბიძაჩემს გამოუგზავნია მეტად ფული. მალე მედევნე შემოგვიერთდა, ლონდონიდან ჩამოვიდა და ერთ-ერთ ბანკში დაიწყო მუშაობა, სუენაცუ ჩვენთან ერთად იყო. კი სწავლა დაიწყო ჯოგინჯის ერთ ცნობად ამერიკულ კოლეჯში, რომელიც ქალაქვარეთ, ბოსფორთან მდებარეობდა.

საქართველოს მონატრება ამ დროისთვის უკვე ძვალსა და რბილში მქონდა გამჯდარი, დაბრუნება მინდოდა, მე-გარბრების, ჩემი საყვარელი სამშობლოს ნახვა. ლტოლვილთა ნაწილი დაბრუნდა, ჩვენი კი მამის გადაწყვეტილებას ველოდით. კოლეჯში სწავლით ძალზე კმაყოფილი ვიყავი, გულმოდგინედ ვმეცადინებოდი, რადგან სტიპენდიის მიღება უმაღლესი ნიშნებით უნდა დაგვესახურებინა. ერთმა ამერიკელმა მილიონერმა, ვინმე ბატონ ვიტმორმა, თორმეტ ლტოლვილ გოგონას სტიპენდიად დაუნიშნა, ათი - ერთად და ორი - ქართველს. რადგან დედაჩემი ურ ჯერსინში იყო დაბადებული, ამიტომ მერგო მეც ეს სტიპენდია.

საერთო საცხოვრებელში თავიდან რუსეთთან ერთად, რუსეთის მეფის ამაღლის ქალოშელებთან მომთავსეს. ეს ვერ ავიტანე და კოლეჯის უფროსს, ქალბატონს ვთხოვე სხვაგან გადავყვანებ. კოლეჯი ხუთთას სტუდენტს ვიყავი, ჩინებულ საცხოვრებელი პირობები გვექონდა, ბიბლიოთეკები, საოჯახო მოედნები და სხვა რაღაცები. ეს ყოველივე ოდნავ მაინც მიმსუქებდა უცხოობაში ყოფნის სიმძიმეს. კონსტანტინოპოლში ეპისკოპოსი ბაქ-სტონი ჩამოვიდა და ჩემს ოჯახს ფინანსურად დაეხმარა. ჩვენები „ოქროს ქიპკართან“ ახლოს ცხოვრობდნენ, სულ-თნის ერთ-ერთ სასახლეში, ბოსფორს რომ გადაპყრებოდა. ზოგჯერ, კვირის ბოლოს მივიდიოდი მათთან. სასახლე თითქმის ნანგრევებად იყო ქცეული, სანალები - რწყილებით სავსე. ბნელი მისახვედრი არ იყო, ეს სასახლე სულ-თანმა რატომ დაგვიტოო.

დადგა ნანატრი დღე. ამბავი მოგვივიდა ეპისკოპოს ბაქსტონისაგან, რომელიც საქართველოში ბაშვთა გა-დარჩენის ფონდის პრეზიდენტის მისით ჩავიდა, რომ მამას ნება დართეს ბრიტანეთსა და საფრანგეთში სამედიცინო აღჭურვილობის შესაძენად წასულიყო. მამა კავკასიაში ყველა საკურორტო ზონას განაგებდა, პატარა ცემში თვითონ ააშენა ბაშვთა სანატორიოში, ცეცად საბჭოთა სისტე-მაში ემუშავა, მაგრამ ამკარად ცტყობოდა, რომ შეუძლებელი იყო მათთან მუშაობა. ბოლოს მამას სანატორიუმში ჩამოართვეს, რამაც წარმოუდგენელი ტკიერი მიაციენა. უხარმაზარი სიყვარული, ენერჯიკა ბაქსტონი იქ მთელი წლის მუშაობა დასჭირდა. ახლა უკვე დიდხანს დრო გადავწვევყე-ტა, საით წავსულიყავით. ერთა ლიგა საფრანგეთში ამ შე-ერთებულ მტატებში უფსო მგზავრებას ვეთავაზობდა. საბოლოო გადაწყვეტილებამდე დედა პარიზს ვაგეტზარა, რათა გაერკვია, რამდენად შეეძლებოდა იქ წასვლას გვე-ლანი და სამუშაოს მოვნახ. მე კიდევ ორი ნელი მჭირდებო-და კონსტანტინოპოლში სწავლის დასაშინებლად.

გადაწყდა, რომ მამა, სუენა და მეცა დედასთან, პარიზში ჩავიდოდნენ. სამშობლოს მონატრებით დაავადე-ბული ჩემი ძმა ვერაფრით დაითანხმა მამამ პარიზში წა-ყოლოდა, საქართველოში დაბრუნება გადაწყვიტა და გამომამყვდის კიდევ ექვსი თვით ციხეში. რომ გამოუშვეს, თურქეთში ფხებით გაიტყა და პარიზში, ჩვენებთან ჩავიდა.

კონსტანტინოპოლში ჩემი სწავლის ვადა ძალზე სწრა-ფად მიიღია და დამთავრებისთანავე ჩემს ოჯახს მწვეურ-თი მარხიში. იქ სამზავრო ტემით გვემზავრე, ერთ ქართულ ოჯახთან ერთად გემბანზე მოეკალათით, მეზავრობის ფული არ გავგანდნე და ერთა ლიგამ გადა-ვიხანდა. ერთბა გაჭირვებულ დედმა გვემზავრნდი. თუ-თის ექვს საათზე უნდა ავმდგარიყავით, რადგან მეზლეაურებს იქაურბა უნდა გაერეცხათ. ის თერთმეტი დღე, რაც მარ-სულამდე მისვლას დასჭირდა, პურს და ტახის მკობილ ხორცს ვაჭმევდნენ, მაგრამ ან საქმელს ან სხვა რაღაცას ვინ დაეძებდა, ოღონდ პარიზამდე მოგვლენია. უცუესი დღე არც მარსელში დაგვადგა. დამის გავსაიყვი არ გავა-ნი, მე და ორი ქართველი გოგონა საროსკოპოში მოგვა-თავსეს, თან მკაცრად გავგავრობილხს, ფანჯარაში თვით გაპყაით და არც არავის ვაუღლით კარში. მეორე დღე პარიზსკენ მიმავალ მატარებელში ჩავსხვებით. ჩემი მშობლები სადვურში დამხდნენ. შევბედი ამოთსუნთქე, რა ბედნიერი ვიყავი, ბოლოს და ბოლოს მათთან ერთად რომ აღმოვჩნდი ჩვენ პარიზის ერთ ძალზე ლამაზ უბანში, ოტიში, თიფოლი გოტიეს ქუჩაზე დავახალდით.

განამავტოვა პარიზის სილამაზემ და ვფიქრობდი, რა სჯავის აქ ცხოვრებას-მეთქი, თუმცა მიტოვებულ სახლ-კარზე ფიქრი არცერთს მოსვენებას არ ვაგვადლდა. საქა-რთველოში მდგომარეობა დლიითადლე უარესდებოდა. 1924 წლის აჯანყების შემდეგ ხალხი ბლომად იყლიტებოდა. უმარია ჩვენი მემობარი ან დახვრეტის ან გაყვინებოდა. სამშობლოში ოდესმე დაბრუნების იმედი სულს ღაფავს, თუმცა მამა არ ტყდებოდა, სვეროდა, ეს რეჟიმი დიდხანს ვერ გასტანს და ვველანი დაებრუნდებოდა. ახლა უკვე სასწარფოდ უნდა გვემოვნა სამუშაო. მე ბედმა გამიღობა,

რიოლის ქუჩაზე გალინანის ბიბლიოთეკაში მდინადე მოვეწყვე, სუნანმა „მითელი ჯგერის“ გადასაღებ განყოფილებაში დაიწყო მუშაობა, მედგამაც ერთ ამერიკულ ფირმაში ძალიან კარგი სამსახური იძოვა. ჩემი ძმა მექანიკოსი კურსებზე სანახალებლად გრენობლში წავიდა. დედა ზულონის ქუჩაზე საშუალო სკოლის გამგე გახდა. სკოლა ერთ შედეგს დატოვებდა, ლის კეთილშობილი (მისი ვაჟი ოსლოში ცნობილი მოქანდაკეა), რომელსაც დედა ძალზე დაუმეგობრებდა. ასე რომ, ჩვენი თითქმის არა გვიძაღვდა რა, მაგრამ მამას გარკვეული არაფერი უჭონდა, რასაც ძალზე განიცდიდა. ზოგერთი ახლობლის ფინანსური დახმარებით საემიგრაციო კლინიკა გახსნა, მაგრამ ბოლოს ვალებს ვეღარ აუციდა და კლინიკა დაიხურა. პარიზში ცხოვრება წლების მანძილზე, თავდაზნებავი შრომის მიუხედავად, ჩვენითვის ხალისიანი იყო. ჩვენი ბინა საკუთარი ოუხენის გარეშე დარჩენილი, თბილისიდან გამოქცეული ყველა ახალგაზრდის თავშესაფარი გახდა, საღამოებს ერთად ვატარებდით, ცეკვებზე დადივოდით.

მომწონდა ჩემი საქმიანობა გალინანში, სანტერესო იყო. ყველა სასურველ წიგნზე ხელი მიმინდებოდა, უფრო ახალ-გაზრდის ვეცნობოდი. იქ უამრავ მწერალს ვხვდებოდი, მათ შორის იყვნენ კოლნევი, ჯეიმზ ჯოისი, ფრენკ პარისი და სხვები. სამეფო გვარის წარმომადგენლებიც მოდიოდნენ - მფუფრედერიკი და მარია რუმინოვიძიანი, ესპანეთის მფუფრედ ალონსო და მისი მცირეწლოვანი შვილები, პრინცი ნიკოლოზი და ბევერიკა. ყველა მესაუბრებოდა, ნასაკითხი წიგნის შერჩევაში მთხოვდნენ დახმარებას. ეს არ გახლდათ ჩემი მოვალეობა, მაგრამ სიამოვნებით ვუსრულებდი ისორიას. ასე მეგონა, ვერსადღის მთავარები და ამ საქმიანობას, რადგან ეს სწორედ საჩემო საქმე იყო, ყველა წერლობიანი მახალისებდა. ამავე დროს სორბონის სწავლების ცენტრშიც ვსწავლობდი, სადაც მისი საათებიც დავდიოდი, თუმცა ბოლოს ისე გადავიტანე, იძულებული შევიქნენ თავი დამენებებინა.

ამ მოკონებების წერისას ზოგჯერ დაეფიქრებულვარ, ლის კი ყოველივე ამის აღწერა? იმდენი რამ მოხდა, ყველაფერი რომ გადმოვიცე, სიტყვა ძალზე გამიგრძობდება, ამ სახით კი ნაკლებია. წლები წლებს მისდევდა, ერთი და იგივე ყოველდღიურობა, ერთი და იგივე სახეები, და გულის უკუნელში მფარული ვანიცა, ვაიყო კომინისტრებიც მყარად მოვიდოდი ფეხი და ჩვენი დაბრუნება ვეღარ შევძლო, ნუთუ უტოვებდით ცხოვრებისთვის ვარი განხიროლნი, ყოველდღიური სარჩოს მოსაპოვებლად განეული მძიმე შრომისათვის? შემსარავი იყო მემის უკრება, ნაპირზე გამორიყული მოფართობლე თევზს რომ წაგავადა, ან დედისა, მთელი დღის მუშაობით დამაშვრალი საქალის მზადებას რომ იწყებდა. რაღა თქმა უნდა, ვეხმარებოდი, მაგრამ ვეცლავეფს ამას მოუწყველნი ვიყავით. საქართველოში შედარებით უჩრუნველი ცხოვრება გვექონდა, ფული არ იყო მთავარი. მაშინ მშობლები ბევრს მოგზაურობდნენ, ძირითადად, პარიზში დადიოდნენ. იქ ჩვენი ამერიკელი დედუდა ცხოვრობდა (მოკვანებით იგი ამერიკის შერთული შტატებში გადასახდა და 82 წლის გარდაიცვალა. ის დედას მამაზე გათხოვების ვერ პატიობდა და არც რომელიმე ჩვენგანი ვეფონებოდი დედად ვაგონო და თუმცა ჩვენს სანახადად საქართველოში ხშირად ჩამოვიოდა, დედანანს ვერ ძლებდა, წესიერად არც კი ვიცნობდით).

ერთ დღეს ერთი ამერიკელი ქველმოქმედი, ბატონი რობერტ ჯექსონი მოვიდა გალინანში და ერთ საქმეში დახმარება მოთხოვა. სასტუმრო „კრიონი“ იყო გაჩრდილად, მაღალიხატანა ახლოს. უამრავ წიგნს ყიდულობდა და უმეტეს დროს ჩვენთან ატარებდა. რასაც მიხივდა, ვუბეჭდავდი. ბოლოს მადლობა გადამიხადა და მაგიდაზე 1000 ფრანკს ღირებულების ქვითარი დამიდო. ქვითარი მყისვე დავეუბრე და ვუთხარი, არ შემიძლია ამის ნახვა, რადგან სამუშაო საათებში ვებეჭდავდი-მეთქი. ანებდა, მაგრამ მეორე დღეს მოვიდა და მოთხოვა ოვეკლორთან წავყოლოდი, შემეჩრია ჩემთვის მისთანა საქალე. სურდა რაიმე ექუეებინა და შეემხევნა, მოსწან სახსოვრის მიღებას დაეთანხმებოდი. ისევე უარი ვუთხარი. რამდენიმე დღის შემდეგ კვლავ მოვიდა და მოთხოვა, ერთად ვეცაოხმამა, რადგან უნდოდა რაღაცაზე მოველაპარაკა. ცნობის მოყვარეობამ მშლია, დაეთანხმი და იქვე რესტორანში წავედი. მშენიერად ვისაუბრეთ და, აი, რა შემომათავაზა: მისი აზრით, იმ სამუშაოს, რასაც ვასრულებდი, არავითარი მომავალი ჩემთვის არ უჭონდა. იგი ჩიკაგოში დიდი ბიზნესით იყო დაკავებული (იმ დროს ატლანტის ოკეანეზე თვითმფრინავების ფრენას ფინანსურად უზრუნველყოფდა) და ეტება მექიქარა, რომ მასთან ერთად, როგორც მისი მდივანი, შტატებში გამგეზავრებულყავი. იმ შემთხვევაში, თუკი არ მომწონებოდა იქაურება, მიყიდოდა დახმარუნებელ ბილეთს და პარიზში, ლოდის ბანკში ჩემს სახელზე ანგარიშს გახსნიდა, და მე კვლავ შევძლებდი დეხმარებოდი ჩემს შობილებს ფინანსურად. ყოველივე თქმული მშენიერ ზღაპრად მომხევენა. ვუთხარი, რომ უპირველესად ჩემს შობილებს უნდა დავააპარაკებოდი. შეეთანხმით, რომ ერთიანთვის მეორე დღეს შევხვებოდი. აფორიატებული დაგზრუნედი შინ და ჩემს შობილებს ყველაფერი მოუყევი. მამამ მყისვე მითხრა „აჰა“, ჩვენი ამ კაცს არ ვიცნობოდი. შტატებში წასვლით დასაკალი ამბენოდა, რადგან ყოველ წელს მისი მოსალდენული იყო ჩემი მისაკენ გამგეზავრება (მას კვლავ სწამდა, რომ მოხვდებოდა კონტრერეკოლუცია და საქართველოში დაბრუნდებოდი), ამიტომ ერთად უნდა ცხოვროცათი და დაელოდებოდი ამ დღეს. ესეც რომ არა, უცნობი კაცთან ერთად ვერსად გამოშვებდა, რაც უნდა კეთილშობილი ყოფილიყო მისი ვანახრობი. ის ლამე თეთრად გვაგაფენ, იმპრე ვეფორიანი, თუ რა ვასაკალი შემთხვევა მისი სტატობადა ხელიდნა. ბატონ ჯექსონს მეორე დღეს შევხვდი, ერთად ვისაუბრეთ, მოუყევი, რა თქვა მამჩრემში მისი გეგმის პასუხად. ძალზე წაუხდა გუნება, მკითხა, ხომ არ მოიძლება შევხედე მამას და ვეცაოდა გადაეფიქრებინოო. ვიცოდი, ამით არაფერი შეიცვლებოდა, და ძალზე დაღონებული დაგზრუნედი ოცნებდი. ბატონ ჯექსონს კიდევ ერთხელ შევხვდი, ისევე ერთად ვისაუბრეთ, თავისი მისამართი მომიცა და მითხრა, თუ ოდესმე გაგიფიქრებდა რამე, მომწერო. ახლაც მახსოვს მისი მისამართი (ბ-ნი რობერტ ჯექსონი, ჩიკაგოს კლუბი, ჩიკაგო). ბევრს მოგზაურობდა, გამგეზავრების წინ რამდენჯერმე მომწერდა, მეკითხებოდა, აზრი ხომ არ შეიცვალაო. ან წერილებისთვის არ მამასუხია, ჩემს ვულგარეხილებს კი დიდხანს ვერ მოვერიე. არ ვიცი, იქნებ მამა მართალიც იყო, მაგრამ 21 წლის მამჩრანდა, საკმაოდ ზრდასრული ვიყავი საიმისოდ, რათა ჩემთვის სასურველი გადაწყვეტილება თვითონვე მიმეღო. თუმცა ვერც წარმომეფინა მამის ნების წინ-

ნააღმდეგ ნაბიჯი გადაიდგა – უსაზღვრო იყო მისდამი ჩემი სიყვარული და თავიანთიცმა.

1926 წლის ერთ დღეს ჩვენი ოჯახის მეგობარი, ბ.ნი გიორგი ნიკოლაძე, საქართველოდან პარიზში ჩამოვიდა სირბილში, უმაღლესი მათემატიკით ხარისხის დამცავად. სანატ-პეტერბურგის კურსდამთავრებული, თბილისში ცნობილი მათემატიკოსიც და მეტალურგიც გახლდათ. არ ვიცი, გაბედავდა თუ არა ჩვენს მონახულებას, ის ხომ საბჭოთა კავშირის მეცნიერებათა აკადემიამ გამოგზავნა, როგორც საბჭოთა წყობის ხელქვეითი. მათთვის ყოველთვის სახიფათო იყო ემიგრანტთა ოჯახებში მისვლა, მითუმეტეს, ის დროსთვის მამა ქართველთა კოლონიის პრეზიდენტი გახლდათ. ჩვენდა გასაკვირად, მოვიდა, გვინახულა. ხუთი წლის ასაკიდან ვიცნობდი, ჩემი ოცნების გმირი იყო. როდესაც პატარა ცემში ჩვენიან, სანატორიუმში ჩამოვლიდა, მე და ჩემი მეგობარი გვერდებიან არ ეცილებოდით. მაშინ სტუდენტი იყო და ოქროსფერლილეებიანი მოხდენილი ფორმა ეცვა. ერთხელ ვთხოვეთ, ორი ღლი მოგვეცითო, მოგეცა. გვაგაბრალეთ, პატარა კოლონიის ჩავდეთ, ბამბაც ჩავატანეთ და სასოებით ვინახავდით. აქამდე მჭონდა შემონახული მისი ფოტო, მუხლებზე ჩემი მეგობარი უზის, მგონი, უკვე დახეივ. მოგვიანებით, 14 წლისა, თბილისის ფიზიკულ-მედიკალური საზოგადოების წევრი გახდი, სადაც ინსტრუქტორად მუშაობდა. მისთან აღტაცება არ განვიღებოდა. ერთხანს, კვირის ბოლო დღეებში, მე და რამდენიმე ჩემი მეგობარი ფიზიკულ-მედიკალური ტერმინოლოგიის ქართული ლექსიკონის შედგენაში ვხმარებოდით. საკმაოდ შრომატევადი საშუაო იყო, თუმცა სიამოვნებით ვასრულებდით, რადგან ყველას ძალიან გვიყვარდა. იმ დროისათვის თავის ოჯახთან ერთად პეტერბურგიდან უკვე დაბრუნებული იყო, უნივერსიტეტში ლექციებს კითხულობდა, მეტალურგიაშიც მუშაობდა, სხვადასხვა ქარხანაში ცდებს ატარებდა. მაშინაც, საქართველოში ცნობილი საზოგადო მოღვაწე ნიკო ნიკოლაძე უმეტესწილად ლონდონში ცხოვრობდა და იქ მუშაობდა. პარიზში გიორგი ნიკოლაძის სტუმრობით ყველა აღტაცებული დავართი. მე და ის ბევრს ვსაუბრობდით. მერე ლონდონში წავიდა მამის სახანავად. იქიდან ყოველდღე წერილებს მიგზავნიდა და მალე ამკარა გახდა, რომ ჩვენს შორის მეგობრობა სიყვარულში გადაიზარდა. მალე ცოლად გაყოლა მოხვდა, თუმცა ვადაუტახტავი დაბრკობანი გველოებოდა. რა მუცლია, როგორ მოვეცულოდავი? საბჭოთა საელჩო არ მომიცემდა თუხას მასთან ერთად საქართველოში დასაბრუნებლად, თუ არ დავწერიდი აღიარებით განცხადებას, რომ თითქოსდა მივხვდი საბჭოთა რეჟიმის სიკეთეს, რომ მამამეცმა არასწორად აღმზარდა და მას სრულიად არ ეეთანხმებოდე, რომ ის და მზეტრეტი, ბურჯული, საბჭოთა კავშირის მტერი იყო და ამიტომაც აღარ მიწოდდა მასთან რაიმე საერთო მქონოდა. ამის დამხრად არ ვიყავი. კინაღამ დავხსნულდი. რომ არა მამის დაქვნიული თხოვნა, ვერც შევძლებდი ამის დანერას. მერე გაირკვა, რომ ეს ვერც კიდევ არ კმაროდა, მოსკოვმა უარი განაცხადა ვიხს მოვიმგზე, ჩვენ კი უკვე ვაგრადანეროდით ვიყავით 1927 წლის მაისში პარიზის ბერძნულ ორთაოლქუსულ კულტურაში. პარიზში ერთი წელი დავივადეთ, გიორგიმ მათემატიკური მეცნიერების ხარისხის დიპლომი მიიღო. საბჭოთა მთავრობამ დაავალა რამდენიმე მეტალურგიული ქარხნის

დათვალიერება საფრანგეთის ჩრდილოეთში. ვიყავდეთ ექონოსიკები, მოვართეთ თითქმის მიწელი საფრანგეთი და ნაწილობრივ იტალიაც, რადგან ბოლინოიში მათემატიკურ კონფერენცია უნდა დასწრებოდა.

ერთი წელი თავიანთ დახამამებში ვაილია. საქართველოში დაბრუნების დრო დადგა. ისევე არ ჩანდა ვიხს. საბოლოოდ, გიორგის დის ნაყოლით, რომელიც მოსკოვში ჩემი ხათრით ჩავიდა, ვიხს მივიღე. 1928 წლის ოქტომბერში მარსელიდან გავემგზავრეთ. სულის შემგვრელი იყო მშობლებთან, მედეათთან, სუბნასთან, ჩემ ძმასთან, გივისთან განპირობება. გახევებული ვიდექი. თუმცა კომუნისტური რეჟიმის დანგრევისა და თბილისში ჩვენი თავგყარის იმედი მაინც ბეუტავდა ჩვენში. იმედის ეს ნაპერწკალი აზღბო ოდნავ მაინც დამეხმარა როგორც დამეძლია განპირობების სიმძრავ, ჩემი მშობლები ქმუნის დაფარვას ცდილობდნენ, ერთთავად მიჩირებოდნენ, უსათოოდ დავბრუნდებით, თუნდაც იმ რეჟიმის პირობებშიცო (რაც ძნელი დასაჯერებელი იყო, რადგან ბერია მაშინ „გუ“-ს ხელმძღვანელებდა და, თუ მამა თავისას არ დაიძლიდა, უსათოოდ დახვრეტდა). მოგვიანებით, რამდენიმე საბჭოთა ჩინოვნიკი პარიზში ჩავიდა და მამას შესთავაზა, ფეიქრა დაბრუნებებო, რადგან ძალზე სჭირდებოდათ მისწარიო აღმართი, რომელიც კავკასიის ყველა კურორტს უხელმძღვანელებდა, თუმცა შემდგომში დაამტკიცებდას გადარჩენას ვერ პირობდებოდნენ. ან კი რა ფასი ექნებოდა მათ დაპირობას. მამამ მოხვდა, თბილისში მისი მეგობრებისთვის შევიხადა, დაბრუნებდა უსათოოდ იქნებოდა თუ არა. ყველამ მოთხრა, ეს საბედნიერო შეცდომა იქნება, არავითარი შემთხვევანი არ უნდა დაბრუნდებო. ჩვენს წერილებში მამასთან ერთად ადრე შედგენილ კოდურ სახელებს ვიყენებდით.

ზღვა მარსელიდან კონსტანტინოპოლამდე (ახლანდელი სტამბოლი) მვიდი იყო, ვისთანაც ვეცით მგზავრობით. ერთი დღე გავწერდით და ბათუმისკენ გავემგზავრეთ. ერთგვარი გაუცხოების გრძობა ამეკეცაბა – კომუნისტების ბატონობის დროინდელ საქართველოში ვბრუნდებოდით! ბათუმში ჩემი მული, თამარ ნიკოლაძე, თავის მათემატიკოს ქმართან, ნიკო მუსხელიშვილთან, მეგობრობდა და ნათესავეებს დიდ გუნდთან ერთად დავახვებდა, ჩემი ქმრის ოჯახმა დიდი წყულები გამართა. ჩემი მშობლების უანრავი მეგობარი ვინახულე, უჩვეულო პირობებში უხეზობად ცხოვრობდა, ყველა ნირნახმადარი, დაბეჭავებული იყო. თბილისში ვემბრთელა სახლში ვცხოვრობდით, კლუბით იყო: ჩემი დედაძალია, ორი მული – თამარი და რუსა — გვერდით და თითო-თითო ვაითი – გურამით და ნიკო. უკიდურესი გაჭირვება სუფევდა ირგვლოვ, ხალხი გასაცოდავებული, დაღვრული მენება, ღარიბულად ეცუთა, მთლად ხალხსდაკარგული იყო ვარქმი. ძალზე დაულონდი, ოლონდ ცვდილობდ გიორგის არ შეეშენია. როგორი სხვაობა პარიზსა და აქაურობას შორის, ვვიქრობდი, მაგარამ გიორგისთან ერთად ვიყავი და მეჭიროდა, მის გვერდით ყველაფერის აეატმდებოდა აზრი არ მქონდებოდა: კიდევ რამდენ ხანს იბოგინებენ კომუნისტები? გიორგისა და მისი სიძის, ნიკო მუსხელიშვილის, როგორც მათემატიკოსებს, სხვებთან შედარებით მეტი პატივით ექცეოდნენ, მეტი ხელახან ეძლეოდათ. საერთო სასაიდლო ანუ სადარბაზო ოთახი გვექონდა, დიდი ბუხრით. იქ ქმანს დროს ანდა სალაპარაკოდ ვიკრიბებო-

დით. ისე კი თითოეულ ოჯახს თითო ოთახი გვექონდა. საბუნდუნოდ, ეს ოთახები ისეთი დიდი იყო, სანოლ ოთახად, სასტუმროდ და სამუშაო კაბინეტად ვიყენებდით. ხალხისა-
ნად ვცხოვრობდით, მიუხედავად ამისა, უფრო და უფრო
ფუნდოხდით კომუნისტებს. კვირამი ერისხელ ოპერამი,
მეატრისა და კინოსი დავდიოდით. ზოგჯერ კვირის ბოლოს
თავს ვაჩორებდით, მიუხედავად იმისა, რომ მთავრი მთავრობით და
იქ მიქიციებს ვაწყობდით, უძველეს ტაძრებს ვათავალიერებ-
დით. კვირამი ორჯერ სავარჯიშოდაც ვადიდოდით. ირ-
გველი კი მდგომარეობა სულ უფრო და უფრო იძაბებოდა.

უმაღლეს სასწავლებლებში „წმენდა“ დაინყო, გიორ-
გიც საგულდაგულოდ დაიკითხა და პატრიოტული სულის-
კვეთებისთვის გაკიცხეს. ერთ ღამეს ძალზე ცუდი რამ მე-
ნდებოდა. ვითომ „გპუ“-ში დამიბარეს, იქ რომ მივედი, სარ-
დაფში ჩამავდეს. პანია სარკულიდან გიორგის სახე დავი-
ნახე, მე მყოფრებდა. ვემუდარებოდი, რესპუბლიკის მეთა-
ურთან მიდი, აქედან დამიხსენი-მეთქი. მეორე დღეს, სა-
დილობის დროს ჩემი უცნაური სიზმრის ამბავი ყველას
მოუყვები. ის იყო მოყვლა დავამთავრე, კარზე ზარი გაის-
მა, ოთახში ჩეკისტი შემოვიდა, ფურცელი გადმოცა, სა-
დაც ეწერა, რომ მეორე დღეს, დილის 11 საათზე მათ ბარ-
სახურში უნდა გამოეცხადებულყავი. თავზარი დაგვეცა-
მი ღამეს არცერთს თვლი არ მოგვიხუტავს და ვარჩე-
ვდით, როგორ მივასუსხა ამა თუ იმ შეკითხვაზე. „გპუ“-ს
სამმართველოში მეორე დღეს გიორგი წამყვა. მანამდე
რესპუბლიკის მეთაურთან იყო, ჩემს დაკითხვაზე დასწრე-
ბის ნება სთხოვა. ამ უფლების მისაღებად მეთაური ბერი-
ას დაუკავშირდა, მაგრამ ცივი უარი მიიღო. გიორგიმ კარ-
ამდე მიმაცილა და იქვე დაემუდგა. ნეტავ თუ კიდევ ენა-
ბავ-მეთქი, ვაგიფიქრე. რამდენჯერ გვექონდა გავიხილი,
დაკითხვაც მოსული ხალხი უფრო აღარავის უნახავს. გი-
ორგის საქონელი შევიქვით და დედის ნაწილში მძივი ჩავა-
ბარე. სასოწარკვეთილმა კიბე ავიარე. პატარა ოთახში შე-
მიყვანეს, ორი რუსი ახალგაზრდა იჯდა. მაგდვის ქვეშ
უზარმაზარ ელხასილ ნავაგს ეძინა. მასსოსეს, ამ ძაღლის
დანახვამ მარინცდამაინც არ დამაფრთხო, იმ ორ ახალგაზ-
რდა კაცზე უფრო კაცთმოყვარე ვერხვნი. მკითხეს, თარ-
ჯიმანი თუ გჭირდებათ, არა, უთარჯიმნოდვე იოლად წა-
ვარ-მეთქი. უამრავს მეკითხებოდნენ, დიდი ხნის წინათ
გარდაცვლილ ბაბუჯაზე, მამაზე, ბიძაზე, ბიძაშვილებზე,
დახლოდებით ერთი საათის შემდეგ მომხილნენ გაგზავ-
ნილ ჩემს წერილზე აღაპარაკდნენ. გამაფრთხილეს, რომ
ჩემს ყველა წერილს კითხულობდნენ, და თითოეული სიტყ-
ვა უნდა აზნებ-დამეჩინა, ასე ხშირად კი არა, იშვიათად
უნდა შენერა. სხვა რაღაცებთან ერთად იმის გაგებაც უნ-
დოდათ, მამას თუ შვიკნად რამე ვაგვირთ რომელიმე ნათ-
ვართან. ეს თქვენ ჩემზე უკეთ ვეცოდინებთ-მეთქი. ვუპა-
სუხეზე. ამ სიტყვებზე ერთი ძალზე გაცხარდა და: ნება გააქე-
რეთ, მითხრა. გავემედი, ველოდი, რას მტყუანდნენ. ჩემდა
გასაკვირად, მითხრეს, ნადიო. ოდნავ მოვეშვი, მაგრამ ეს
შემთხვევა ჩემთვის მძიმე დარტყმა იყო. უძილობა დამქეშ-
და, ტელეფონის ყოველი დარტყმა ან ხანი კარზე გულს
მიხიუქვდა. დაუტყველობის განცემ ვაძინებდა. ერთხანს
მე და გიორგი იმასაც კი ვფიქრობდით, მოდი, ესინჯოთ,
თურქეთის გავლით თავი გავალნიოთ აქაპარაბოთს. ვიღა-
ვები ვაგვეყვანოთ თურქე მწავლებლის დახმარებით, კარგი
გასამრჯელოს ფასად. თუმცა ეს სახიფათო ჩანაფიქრი

ყო. მესაზღვრეების შიშით მთებში სიარული მხოლოდ
ღამდამოხით თუ იქნებოდა შესაძლებელი. იქნებ აჯობებ-
და, ცოტა მოგვევიძინა, შესაძლოა საქმე უარესობის კენ არ
ნასულყო, ხნირი დედის მტროვებაც უშმიად ვაგვირგის.

პარიზიდან საქართველოში ჩამოსვლის წლისთავზე,
1928 წლის ივლის-აგვისტოში, გიორგიმ დიდი ახალფი შე-
წავა უმაღლესი მწვერვალზე, თეთრივლი დასავლეთ-
მწვერვალის ძირთან მისასვლელად ექვსი კვირა დაგვეჭი-
რა. იქ კარები გაუმალეთ. საკმაოდ ვრცელად აღწერე ამ
ექსპედიციის ამბები, ჩვენს მიერ გადაღებული მრავალი
ფოტო დაფურთხე ამ მონახობისთვის. ეს ყველაფერი თან მომ-
ქონდა 1931 წელს საქართველოდან რომ მოვედიოდი, მაგ-
რამ საბჭოთა მებაჟეებმა ჩამომართვეს და, როგორც მით-
ხნეს, ახლა საქართველოს გეოგრაფიულ საზოგადოებაში
ინახება. ყველაფერს დიდურში ვინერედი. თხოუმეტნი ვიყა-
ვით, ექვსი გამცილებელი გვყავდა, ერთი მე მომიჩინეს, რა-
კი გამოუცდელი ვიყავი ასეთ მაღალ ყინულზე მწვერ-
ვალზე აგვლით. ცოტათი მემოწინა, თუმცა არც ვაგვირგის
და არც სხვებს არ ვუშნებდი. მწვერვალზე ასვლის წინა
ღამეს დიდო ზევაი ჩამოხვდა, დანიყო თოვა. ამ პირობებში იქ
ასვლა შეუძლებელი იყო, სოფლისაკენ დავეშვით გამოდ-
რების მოლოდინში. გასაოცარი შეება ვიგარქინე, ღმერის
ვევედრებოდი ადვარი გარკვეულყოფიყო, მაგრამ ცა მოინ-
ხნეს, გადახვდა, მხოლოდ გიორგი და ორი გამცილებელი
მთამსვლელო შეეცდებოდნენ ასვლას. დღიადერთიან გავიდ-
ნენ ბანაკიდან, მათი ვარაუდი, ორ საათზე უკვე მწვერ-
ვალზე უნდა ყოფილიყვნენ. მწვერვალის ნევრი უკვეჩან
გარკვევით ჩანდა. გვითხრეს, შუადღისთვის მწვერვალზე
ნითილი დრომის გამოჩენას ელოდეთო. დიდურის დურბინ-
დებით მწვერვალს ვუყურებდით, მაგრამ ნითილი დრომის
არავითარი ნიშანწყალი არც ორ საათზე, არც ოთხ საათზე
და არც მოგვიანებით არ ჩანდა. ძალზე აფფორიაქდით, მამ-
ველი გავფიქრე გაგზავნა ვადაგვეციტეთ და უცემ შიოს
ფერდობზე მომავალი კაცი დავინახეთ, გიორგი იყო,
იფრადობზე ასვლისა და ელდანაცვლი. მწვერვალის ციკაბო
ფერდობზე სივლისას იმ ორ მთამსვლელს ფეხი დასვედინა
და ნაპრალობი ვადაჩქებლან. სახელში აურზაური ატყდა,
მწუხარებად მოგვიცა. ახალგაზრდა, მშვენიერი ყმაწვი-
ლები იყვნენ. ვაითო ცოცხლები არიან და მშვენივს ითხოვენ!
სოფლის მწყემსები, გამცილებლები და გიორგიც საძებ-
რად გაემუხრნენ. ორი დღის შემდეგ ცხედრები ნაპრალობ
იპოვნეს. ეტყობოდათ, მყისიერად დაღიეს სული, რაკი
ძვლები და თავის ქალა დამტყვევულ-დამსხვერპელი ჰქონ-
და. ამ ტრაგედიის შესახებ ჩვენმა რადიოოპერატორმა
თბილისს რადიოგრაზით აუწყა. დამტყვევლი ცხედრები
ორ ტომარაში ჩაასვლეს და უკან დასასაზღვრებელ გზას და-
ვადგეთო. ძალზე დიდ მანიჭლზე მოგვიცადა ცხედრების ტარ-
ება. გიორგი ვერ დადიოდა, ფეხი დაჩირქებული ჰქონდა,
ცხენის მოვნა მოვიტანა. პაპაჩეხა იდგა, ყველა ქანცვან-
ვეტელი იყო, ფიზიკურ უღონობას მგებობების დაღუბ-
ნი გამოწვეული შემზარავი განცდა ემთხვეოდა. აღარც
საკუბი გვექონდა. მწუხარებით აღსავსე იყო ჩვენი თბი-
ლისში დაბრუნება - მომტორილი მშობლების ფარალისტე-
ბის გაუთავებელი კითხვები, პანაშვიდები, დასაფლავება.
ის ორი ყმაწვილი, უნივერსიტეტის სტუდენტები, ძალზე
ცნობილი, ბრწყინვალე მომავლის მქონენი იყვნენ. უზო-
მოდ ჩაგვემწარადა ამ ექსპედიციის დასასრული.

ამ სტორიების ვერ და თან ჩემს თავს ვეკითხები, ნეტავ თუ შეუძლია ყველა იმ მნიშვნელოვანი ამბის გადმოცემა, რაც საქართველოში გატარებული სამი - 1928-1931 - წლის მანიპულირება გადამხდა. რამდენიმე უთქმელი დამართა. ეს სამი წელი ისე იყო გატარებული უზომო ნეტარებითაც და თავზარდამცემი მწუხარებითაც, რომ შეუძლებელია ყველაფრის ქალაქზე გაცოცხლება.

რამდენჯერმე მოსკოვშიც გავემგზავრეთ. ერთხელ მათემატიკოსთა საერთაშორისო კონგრესზე მოვხვდით, სადაც მსოფლიოში ცნობილ მათემატიკოსთა დიდი თავყრილობა იყო. კრებოში ბანკეტი გაიმართა. მეორე წელს ნიადაგმცოდნეობის კონგრესზე დასასწრებად პარიზიდან გიორგის ზიდაშვილი, ელისო და მისი ქმარი, ალბერტ დემონი ჩამოვიდნენ. ელისო მ დანერგობით მომიყვა ჩემი მშობლების პარიზულ ცხოვრებაზე. მიიღეს რუსეთში საგანგებო მატარებელი ვიზონგზარეთი, დროდადრო ვერადგებოდი და მეცნიერები ადგილზე სწავლობდნენ იქაურ ნიადაგს. მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხიდან ჩამოსული ძალზე საინტერესო ხალხი გავიცანიბო. უზომოდ მწველი ზაფხული იდგა, გაუსაძლისი სიცხე გვანუზებდა მატარებელში, ზოგჯერ ვაჩერებდით და სუფთა პარზე გამოვიდოდით, თუმცა ვართაც ისეთივე ხევატი იდგა. სტაქებში რომ მოვიდებოდით, მცირეოდენი ჩრდილიც კი საწილით საძინელი იყო. მერე გვითო ვოლაგზე გავიხრინეთ. გემზე რამდენიმე დღე დაეყავით. სასამაიფრო გახლდათ ეს მოგზაურები. ჩვენ, როგორც დამოღობატებს, ისე გვექცეოდნენ, საუკეთესო მომსახურებით გვანაბრებდნენ. ძნელი დასაჯერებელი იყო, რომ კომუნისტურ რუსეთში ვიმყოფებოდით. კონგრესი მთელ თვეს გაგრძელდა. თბილისში დემოლოგებთან ერთად დავერუხდით, ერთ კვირას დარჩნენ ჩვენთან. ბევრს ვესაუბროდით, რა გზას ადგევდით, ერთ ჩემი მშობლების მოსახლეობაზე და მათთან ერთად ერთი თვით ნავსულებიყავი. ელისო ჩვენი რესპუბლიკის მამინდელი მეთაურის დიდი მეგობარი იყო და მივიდა მასთან, პარიზში წასასვლელად ჩემი ვიზის საკითხი რომ მოეგვარებინა. მეთაური ელისოს დაჰპირდა, საამისოდ ყველაფერს ეილონებო, მაგრამ ერთი კვირის შემდეგ შევაცხოინდა, ბერასი ევლპარაკე და სასტიკი უარი მითხროა. ასეთი იყო ამ გეგმის დასასრული. მანამდე არც გვეკონდა არავითარი იმედი რაიმე სიკეთისა. ისინი ბათუმამდე გავაცილეთ, ფრანგულ გემზეც კი ავივლიყვით, რომელიც ოროდღე საათში პორტგაღმდეგ უნდა გასულიყო. აკაუდან კაცი გვეყავდა მოჩენილი, გვითვალთვალებდა, გადმოვიდოდით თუ არა გემიდან. უცნაური შეგრძობა მქონდა: ფრანგულ გემზე ვიდექით, თუმცა საფრანგეთში ნასვლის უფლება არ გვაქვინდა. რა კარგი იქნებოდა, ორივე რომ ნავსულებიყავით! თბილისში სავლერ, საინტერესო ცხოვრების მოუხდებოდა, შფოთიანი, მულეგარე სულიერი ყოფა ერთთავად თან გვდევდა. უშიშხოდ იხვრტობდნენ ჩვენი მეგობრები, გამოჩენილი ადამიანები, ვაი, თუ ერთ მშვენიერ დღეს ჩვენზე მოგვადგანენ!

საქართველოში ამერიკელთა დღეეგაციის ჩამოსვლას ელოდნენ, მათთან თარეგონად განამსწესეს. მათ დასახვედრად მანქანით კოსლოვსკიში გავემურეთ. საქართველოს სამხედრო გზით წავიდით. მეორე დღეს ადგერული დღეეგაციასთან ერთად. მანქანაში ერთი ამერიკელის გვერდით ვიჯექი, ბევრს მეკითხებოდა გლეხების კუთვნი-

ლი მინის ნაციონალიზაციის თაობაზე. რუსეთში ეს პროექტი წარმატებული გამოდგა, საქართველოში კი ჩიბადა და სწორედ ეს უთხარი სრულიად საიდუმლოდ. გზად თბილისსკენ რამდენჯერმე შევიჩრდი, გზადგაზა მთოლები გვხვდებოდნენ, მღეროდნენ, ცეკვავდნენ, მუნწვარი ხორციტ გვიმასპინძლებდებოდნენ. ამერიკელებმა დიდად მოილინეს, ამბობდნენ, ასეთი მშვენიერი ქვეყანა დასახი არსად გვიჩიხავსო. უამრავი ფოტო გადაიღეს. ეს ამერიკელი გაუთავებლად მელაპარაკებოდა, ერთთავად რაღაცებს მეკითხებოდა. იმდენი ქნა, ცოტა არ იყოს ეჭვი შემიპარა მის გულწრფელობაში. თბილისში რომ ჩავდიო, ამერიკელებს ერთ ბაღში დიდი წვეულება გამომართეს. რამდენიმე დღით ადრე მეკითხეს, თანახმა ვიყავი თუ არა წვეულებაზე ერთ-ერთი მასპინძლის როლი მიესულიყავი. რაკ ვიორგი არ მინიყვს, არც მე თემატისებოდა წასვლა, მაგრამ უარის თქმა მუუხერებოდა. თუმცა ეს საჩიორო ამბავი თავისთავად მოგვარდა. წასასვლელად რომ ვემზადებოდი, ტელეფონმა დარეკა. უცნობმა ხმამ მითხრო, თქვენი წვეულებაზე მოსვლა საჭირო აღარ არის, ნუ შენუხებებითო, და ტელეფონი გაითიმა. ვერ გავიგეთ, ვინ დარეკა, თუმცა უშალ მიხვდით, აღბათ იმ ამერიკელმა ჩვეის ხელისუფლებას მოახსენა, რაც მოუყვავი საქართველოში გაბატონებულ კომუნისტურ რეჟიმზე და სატელეფონო შეტყობინების მიზეზიც სწორედ ეს იყო. მოუხვდებოდა იმისა, რომ თარეგონთან სიამო ვენერე, ჩემთვის უცხოულებთან შეხვედრა აღარასდროს უთხოვნიოთ, რადგან ამ შეთხვევის შემდეგ სიიდან ამომილეს, რაც ოფიციალურ ქალაქის გამოგზავნით დამიბდასტურეს. ვიორგიმ და მისმა დებმა მითხრეს, უნდა გაფრთხილდე, რადგან ამერიკიდან ექვმოტანილთა რიცხები აღმოჩნდნენ. ერთთავად კი შევიხდით, მაგრამ მერე დავეყნარდი, რადგან ვიორგი, როგორც მეცნიერი-მათემატიკოსი და მეტალურგი, იმდენად იყო დაფასებული, მეგას, აფაფერი დამეშუქებდა-მეთქი, თუმცა კი ჩვენს სახლში იგრძნობოდა გვარიანი დაძაბულობა რეჟიმის გამოისობით - გაუთავებლად ემსჯელობდით შექმნილ ვითარებაზე. და მინც იყო ოპერა, კონცერტები, თავყრილობები, ესსაღმეციბი - ცხოვრება ვრცელდებოდა სიმძიმისა და მწხნობის ნახავის ფონზე.

ერთ დღეს მამისაგან წერილი მივიღე, რომელშიც მატყობინებდა, შენმა ძმამ თაქი მოიკლათ. ნინა წერილში თითქოს მამზადებდა ამ ძმამდე დარტყმისათვის, მწერდა, მხოლოდ დაიჭირა. ელდა ისეთი ძლიერი იყო, ხმა დაუკარგე, მწუხარებდა ერთიანად დახმარგუნა. 28 წლის იყო. საბრლო დედა თვალწინ მედგა - როგორ უნდა გადაეტანა ეს უხედაურება, როგორ არ ვიყავი იმ დროს სის გვერდით! ლტოლვილის ცხოვრებას ვერ შეუვრიდა, სამშობლოს მოსაძებრება აბრძობდა. საბჭოთა საპატიმროში ექვსი თვე დაატყ. მამას არ დაუჯერა და 1925 წელს ისე დაბრუნდა საქართველოში, სადაც მისივე ციხეში გამოამწყვდის. როცა გამოშვებს, მეგობართან ერთად თურქეთში გაიქცა, მაგრამ საზღვარზე შეიკარეს. დატემა მიიღეს, მესაზღვრეთ უკან თბილისში მგზავნიან, მამამ მიმეძვლოს გარეშო. მამა თურქეთის პრემიერ-მინისტრს, ენვერ ფუშას იცნებდა და დემუქით დაუკავშირდა. მისმა ჩარევამ გაჭრა, ჩემი მამა გამოიშვეს პარიზში (კომუნისტებსა და თურქეთს შორის არსებული შეთანხმების თანახმად, საზღვრის დამრღვევი დაუყოვნებლივ საქართველოში, დამსკვრი რაზმთან იგ-

ზავენბოდა). პარიზში რომ ჩამოვიდა, ჩემი ძმა ევლარ ვი-
ცანით, სულ სხვა ადამიანი დაინახეთ - დადუმებული, გა-
ნადგურებული. ბუნებით მზიარული იყო, დროდადრო
ვეუწყებებოდა, მისთვის ჩვეული ხალისი უბრალოდებო,
მაგრამ ეს მხოლოდ მოჩვენებითი იყო. და აი, უკვე ჩემი
თბილისი ყოფნისას, რომ ღამეს მამასთან პოლიციელი
მივიდა და აცნობა, რომ ჩვენი სახლის შორახლის გივი
კაფესთან მინახე დაცემული ნახეს, პირში გაჩრილი ტყე-
ით. ამ ტრაგედიამ საბოლოოდ გატება დედა, თუცა ხში-
რად მწერდა, მანუგებდა, თქვენთვის უნდა ვიცოცხლო,
ჩემზე ნუ იდარდებთო, მაგრამ თვეები თვეებს მისდევდა,
მე კი მიჭირდა ჩვეულ ცხოვრებას დაებრუნებოდი. ვერ ვუ-
რადგებოდი ხალისს ამგვარ ყოფას, იმ აზრს, რომ ასეთი
უბედურება დაგვატყდა თავს, გივი ხომ ვიყავი ლონით საესე,
სიცოცხლის მოყვარული იყო, ვიდრე ციხის ჯოჯოხეთურ
გარემოში მოხვედებოდა და დახვერტის ყოველწუთიერ
შემს იყებოდა. ჩემი ძმა იმ შემხარავი კომუნისტური სის-
ტემის უდავამაჟლო მსხვერპლი გახლდაო, სისტემის, რო-
მელმაც ყოველი ჩვენგანი მშობლიური ფესვებიდან ამო-
ძირკვა, განგვძარცვა ყველაფრისგან, რაც კი გვებადა,
რაც ჩვენითვის ყველაზე სასუქარი, უჭირფასესი იყო. გი-
ორგი ისე მიყვარდა, რომ, მიუხედავად ყველაფრისა, იმ
რეჟიმს მივბრუნდი - სადა არ წავიღოდი მისი ზართით
თუშმა ერთად ყოფნის ბედნიერი წუთები ამ გატყვებ მიზე-
ზედით ბეჭედი ჩაგვშამებია. ჩვენ მაინც იძუდეს არ ვკარ-
გავითო, რომ ეს რეჟიმი დიდხანს ვერ გასტანდა, და თუ
სამეტი არ დაადგებოდა და მგაიბარება კიდევ უფრო
დამსიმძებოდა, ქვეყნიდან წავიღოდი. ყველა ჩვენგანს
ქვეყნის სიყვარული ძეაღსა და რბილი გვექონდა გამგედა-
რი, ოღონდ ჩვენ, ლტოლვილებს, მიგაჩნდა, რომ ჩვენი
არსებობა კომუნისტური ბატონობის პირობებში გაუსაძ-
ლისა და საბიუჯეო იყო. გიორგისა და სხვა მრავალი ქარ-
თველის აზრით კი ჩვენ უნდა დაგრჩენილიყავით ჩვენს ქარ-
თვანში, ყოველი ღონე გვეხმარა ქართული კულტურის შემ-
ორჩენილი ნაშთების გადასარჩენად და თუ უნდა მიგვეტო-
ვებინა ჩვენი სამშობლო ჩასაძირად განჩირული გვეტო-
ასე ფიქრობდა ბევრი სახელოვანი, უნიჭიერესი და გამოჩ-
ჩვეული პიროვნება - მხატვრები, მწერლები, მცენიერები,
სხვა პროფესიის განსწავლული ადამიანები - საქართვე-
ლოში. ამგვარი შეხედულების სახალური მრავალმა მათ-
განმა სასუთარი სიცოცხლით გაიღო, კიდევ მეტიც გადაა-
სახლეს. დრო გადიოდა, სულ უფრო მეტი ცნობილი ადამი-
ანი ასეებოდა სიყვდილით, სულ უფრო მტკიცებოდა ჩემში
რწმენა, რომ ჩვენი ოჯახი საქართველოში დარჩენის შემ-
თხვედებით ბერძნის შავ სიაში უსათოდ აღმოჩნდებოდა. მა-
შინ გიორგის და მის ოჯახს - დედა და მათ ქმრებს - ხელს
არ ახლებდნენ არაფრანც, ყველა მათგანის საბჭოთაიერი
მოღვაწეობა იმ დროისთვის ჯერ კიდევ სჭირდებოდა.

მწელი სათქმელია, რა ბედი ეწვია გიორგის, რომ
ევოცხლა. მისი გარდაცვალებიდან ხუთი წლის შემდეგ,
1936 წელს, მცენიერების, პროფესორთა მკვლევობების
ახალი ტალღა აიორდა. დახვირტვა გიორგის ორი ბოძამი-
ლი და უამრავი მეგობარი. 1929-1931 წლებში გიორგი
სხვადასხვა შენაგნობაზე დღედაღამ ცდებეს ატარებდა.
ზოგჯერ მეც მივყვებოდი და უახლოვნი გერმანული ფოტო-
ამარტორი ქარხნებს, ლუბლერებს ფოტოებს ვუღებოდი. ამ
დღედაღამ ფოტოს გამგაღანებობითა და გადღებობით ვიყავით

დაკაეულნი სათობით კვირის ბოლო დღეებში, რადგან
სხვა დროს გიორგი ძალზე დაკაეული იყო. ამასთან,
უამრავ სამეცნიერო ნაშრომს ვებეჭადებ გერმანულ ინ-
გლისურ და ფრანგულ ენებზე. ყოველგვარ ეს ონგა მინგ
მებმარებოდა მცირედით მოგწყვეტოდი სინამდვილეს,
როგესაც ყოველდღიურად ამდენი ახლობლისა და ნათე-
სავის გამაოგნებელი მკვლევობათა შემხარავი ამბები
გვესმოდა. ხშირად ესტუმრობდი ჩემი მშობლების მეგობ-
რებს. მათ გამათობურებულ, გაუბედურებულ ყოფაში
ხილვა გულს მიღონებდა და მტანჯავდა. ჩამორთვის საჩ-
ჩო-სახადებელი, ადგილმამული, სახლები, თითო-ოროლა
ოთახი დაუტოვეს და ხმელა პურის ამარა იყვნენ დარჩე-
ნილები. მცირედენ შეებას მგვრიდა მათთვის საკვების,
ტანსაცმლის მიტანა, ზოგჯერ თინათინი დახმარებდა,
მაგრამ ეს მწირი ხელის გამაძრვა რა მოსატანი იყო მათ
მამულეში კვირახობით გატარებულ უმევენიერეს დროს-
ში, ლია ცის ქვეშ ზერებში გატარებულ ნეტარებით საესე
ბავშვობის უბედნიერეს დღეებთან. ერთხელ ბავშვებმათ-
ვის განკუთვნილ, მამას მიერ ამეწებული სანატორიუმის
მოსანახულბლად წავედით. ზამთარი იყო, შერბა დაკე-
ტლით დაგვეხდა, დაზარეს შეხვედით მხოლოდ. სანატო-
რუმი ბავშვებს აღარ ემსახურებოდა, მხოლოდ ტუბერკუ-
ლოზით დასნეულბულებს იღებდნენ. დასაჯთან ერთად
ის ადგილები მოიარე. ვუღო მეტკინა, სანარაჟოდ გვე-
ცალეთ იქაურობას. იქ წასვლა მეტად აღარასდროს მომ-
დომებია. როგორ ამიფორიაკა სულ ბედნიერბა მოგონ-
ებობა: აქ ყოველწლოვად 150 ბავშვი ორი თვით ჩემტუმ-
რობდა, სანატორიუმის ირგვლივ გამეწებულ ლამაზ პატარ-
ბა ბაღებში მწერლები ისევებდნენ, მამა მათ სთხოვდა
ბავშვებისთვის რაიმე დაეწერათ. მაშინ ისინი ჩემთვის
ზღაბრებდნენ გადმოსული ადამიანები იყვნენ, ფხაკრე-
ფით მიუხახლოვებოდი ხოლმე მათ სახლებს, ვერ ებე-
დავდი მათთან მიახლოებას და დალაპარაკებას. იქ შე-
ხულ მოთხრობებსა და ლექსებს საგანებოდ აკინძულ
წიგნის ათავსებდნენ. ეს წიგნი მამამ პარიზში ჩამოიტანა
და სიცოცხლის ბოლო დღემდე სათუთოდ ინახავდა. მი-
ჭირს ნერტილი დავუსვა მოგონებებს იქ გატარებულ
დროზე, მაგრამ მესმის, რომ აქ უნდა შევწებო, რადგან
ვერასდროს შეველვები იმს მოყოლას, რაც ვუღო მადგან.
შესაძლოა, ეს მხოლოდ ჩემთვის იყოს გრძნობის აღმეჭრე-
ლი, და თუკი დასაწერულბლად განგავრობ, ვეშობო, მკით-
ხელისთვის მეტად დამატყვეული აღმოჩნდებ.

ახლა მივადექი თბილისში ჩემი ცხოვრების ყველაზე
ტრაგაკულ ფურცლებს. თებერვლის ერთ ძალზე ცივ
დღეს გიორგი მინ ურეველოდ ადრე, შუადღისას დაბრუნ-
და. იმ დღეს ქარხანაში იყო წასული, ცდებს ატარებდა. ლია
სიერცემი ლითონის ღუმელთან იდგა, ყოველი მხრიდან
ძლიერი ქარი უფრავდა. ცივი, სუსხიანი ამინდი იყო. და-
წახვისთანავე მივხედი, ცუდი ამბავი დამარბოდა. მუსხე-
ბე მომეკვეთა, მახსოვს, ვკითხე, რა მოხდა-მეთქი. ღონე-
მისიღმა მამასუხა, ცუდად ვარო. ცახცახებდა. მაშინვე
ლოცნილს ჩანვა. ოჯახის ექიმს დავუხებოდი, მან ფოლტვე-
ბის ანთების დიაგნოზი დასვა. იმ დროს ანტიბიოტიკები არ
არსებობდა და ეს ავადმყოფობა საბედისწერი იყო. გიორ-
გის რაწინიმე ექიმი მკურნალობდა, ექთან დღედაღამ
მორიგებოდა, კონსილომები ყოველდღე იმართებოდა,
იღებდა საუკეთესო ნამცლებს, რისი მოვანც იქ შეიღებო-

და. ერთთავად შფოთავდა, მაღალი სიცხე არა და არ უნელდებოდა. გვერდიდან არ მიცილებდა, ერთი-ორი წუთით თუ გავიდოდი, მეძახდა, სად ხარ, ჩემთან რატომ არ ხარ, ამ ავადმყოფობას ერთად უნდა ვებრძოლოთ, თუ დამტოვებ, მოკვდები. ვუხსოვრებოდა დღიანჯობი. ჩემი ხელი ვაჭმევდი, სხვისგან ღუკვამს ამ იკარებდა. არც დედის, გავივებით არ უყვარდა, და არც დევის და-ხანზა არ უნდოდა. ბოდავდა, ესენი ჩემი მტრები არიან, მხოლოდ მე და შენ შევძლებთ ამ ავადმყოფობის დამარცხებასო. რაღაც გეომეტრიულ ფიგურებს მანერინებდა, ასე ამბობდა, თუ რამდენიმე თორემას ამოვხსნი, გამოვჯანმრთელდები. მეც ყოველდღე გაუთავებლად ვაცხებდი ფურცლებს გეომეტრიული ლოგარითმებით, ეცემა რაღაც ემელო-მეთუ. ერთხელ ისიც კი ვიფიქრე, იქნებ არასწორად ვწერ-მეთუ და ეს ფურცლები ჩემს მათემატიკოს ზიდაშვილს ვუჩვენე. მითხრა, უაზრობაა ამის წერა, ამაზე ნუ ფიქრობ, უბრალოდ, გააკეთე რასაც გეუნებოდა. დღეს დამეცვლიდა, გიორგის ღონე ენობებოდა, კარნახს კი მაინც არ ეშვებოდა. ძალზე ცოტა ვძინა, მეც ვფხიზლობდი. ვერასდროს მივხვდები, როგორ გაეუფლები თითრად გათენებულ თითხმებზე ღამეს და მის, ასე დაედღ-ღურებულის, ყურების. დღითიდღე ვხედავდი, როგორ მეცვლებოდა ხელიდან, მაგრამ სიკვდილზე ფიქრს არ ვუტყდა ვიშორებდი თავიდან. ამ აზრის გაღვივება ჩემს ძალღონეს აღმნიშვნებდა. ისეთი ძლიერი იყო, ბრძე, არასდროს ავადმყოფობდა. როგორ შეიძლება და ამ სუნს მისთვის ბოლო მოეღო. მე ხომ ამას ვერ გადავიტანდი! გიორგის დებისათვის ცხადი იყო ყველაფერი. დადავა მეთათხმებზე დღეც ოთახიდან გაიშვანეს, მიიხრეს, მგდამოკრება უშმიძვერა და აღსასრულის წუთებში მოახლოვებულაო. მაინც ვერ ვიჯერებდი. ყველა ექიმი მოედა, ზოგიერთი მამას ნაც-ნობივ იყო, ევლილდე კრებულ წუთებს, ეს წუთიც დავე-გა. 1931 წლის 8 თებერვალს, შუაღამეს, ტემპერატურა და-უვარდა, გაოფლიანდა, თან დაფინებით მეძახდა, მერე მო-ულოდნელად გაიღიმა და სუნთქვა შეწყვეტა. ეს დღიანი სიკვდილამდე თან გამყვება. ვეკითხებოდი, თუ გესმის ჩე-მი-მეთუ, ის კი იღიმიებოდა. ოთახში იყვნენ გიორგის დე-და, დევი, ექიმები, ექთნები, იდგა ვანგებადის ბალონები. ბოლისდაბოლის მივხვდი, რომ ყველაფერი გათავდა. ოთახიდან გავეარდი, შორს ყველაფერისაგან. ისე დავეშ-მედივდი თბილისს საშუადაშო, რომ ამ ოთახში აღარას-დროს შევესულვარ. ექიმებმა ძლიერმოქმედი ნაშლები და-მინიშნეს, სამი დღე საწოლში გავატარე. გაიმართა პანა-შვილები, მღვდელის არ მისცეს მოსვლის უფლება, მხოლოდ პატარა გუნდი მტეროდა. ზღვა მეგობრებით იყო სახვე ჩვენი სალი. არ მახსოვს რა ხდებოდა იმ დღეებში, გარდა იმისა, რომ მიიხრეს, ადვილ, დატარდალივე უნდა წავიდე-თო. ეს იყო სახელმწიფოს მიერ მოწყობილი ცერემონიალი. გრძელი პროცესია მიდიოდა, ორკესტრი სამგლოვიაო მარშს უკრავდა, იყო ბევრი მანქანა, მაგრამ ყველა ფეხით მიდიოდა. მივდიოდი მეც. ვიუტად ვითხოვდი სასახლის-თის თავის დახურვას. მართლმადიდებლურ რწმენას ენი-ნაოდნებებოდა, მიიხრეს. თუკი სამღვდელობებს არ დარ-თეს ნება ღვთისმსახურება შეესრულებინა პანაშვილის დროს, რა აზრი ჰქონდა ადათის დაცვას? ეს ჩემთვის ყო-ველთვის მოუღებელი იყო. საფლავთან უამრავი სიტყვა ითქვა. ფეხზე დგომას დიდხანს ვერ გაეუძელი, მანქანაში

ჩამსვეს. მთავრობას განათლების კომისარი წარმოადგენ-და. ქვეყნის სხვადასხვა კუთხიდან, უმაღლესი სასწავლებ-ლებიდან იყვნენ ჩამოსული, უამრავმა ხალხმა მოიყარა თავი. რეტდასახული ვიყავი, ლაპარაკის თავი არ მქონდა, შინ ნასვლა მინდოდა, ვგრძობოდი, რომ ავად ვიყავი. ცე-რემონიაში კიდევ რამდენიმე საათს გასტანდა და მინ და-ღამებულზე დაებრუნდი. ჩემი და გიორგის ოთახში მისი და ვაჟივდა, მე კი დის ოთახში შევედი. გიორგის ოჯახის და უამრავი ჩვენი მეგობრის სიყვარულით, გულწაღა-დობით ვიყავი გარემოცული და მაინც მტკიცედ გადავწყვიტე გავცლოდი ყველას და ყველაფერს, ყველაფერი მელარა პარიზში, ჩემს მშობლებთან, მედელს და სუნასათთან და-ებრუნებულყავი. მაგრამ ჩემს გზაზე ბერია იდგა. დარწმუ-ნებულად ვიყავი, არაფრით არ გამიმშობდა.

გიორგის უფროსი ზიდაშვილი, ბესიკი, ჩემთვის ძალიან ახლობელი ადამიანი, გამორჩეულად კარგი პიროვნება გახლდათ. ცოლშვილიანი იყო, ორი ვაჟი ეყვოდა. მინიშნე-ლოვან საქმიანობას ეწეოდა - ჰიდროელექტროსადგუ-რებს აშენებდა საქართველოსა და რუსეთში, ბევრს დაი-ლოდა საზღვარგარეთ. მან მითხრა, რომ აკეთე ენუქიძე, სტა-ლინის ბავშვობის მეგობარი და მისი უახლოესი ადამიანი, საბჭოთა კავშირის სახელმწიფო აპარატის მდივანი, უთუ-ოდ დამეხმარებოდა რუსეთიდან საზღვარგარეთ წასვლა-ში, თუკი ბერია აქედან გამიშვებდა. მე მივედი ჩვენი რეს-პუბლიკის მეთაურთან, რომელიც ადრე მამას კარგად იც-ნობდა, და დახმარება ვთხოვე. დამპირდა, ბერისა დაველა-პარაკებო. რამდენიმე დღის შემდეგ დამირეკა და თავის-თან დამიბარა. არ ვიცი რატომ, მაგრამ იმედინადა მიდე-ლოდი, უაზროდ მჯეროდა, რომ რაღაც სასიკეთო იქნებოდა. მაგრამ მეთაურმა შემატყობინა, ბერია ცოც უარზეყო, ასე უთქვამს, როგორ შეგიძლია წარმოიგინო, კომუნისტების მტრის ქალიშვილს მამასთან ჩასვლის უფლებას მივეცი? მის უნდა დაისაჯოს. გადავწყვიტე, არ მივიანიჭო ქალიშვი-ლის ნახვით გამონეუული სიხარული. ბოლოს მეთაურმა მითხრა, ძალზე ნუხვარი, მაგრამ მეტი არაფერი შემიძლი-აო. ისე მოხდა, რომ ბესიკი ვერმანახაში აპირებდა წასვლას მოსკოვის გავლით, და დამპირდა, ჩემს შესახებ ენუქიძეს მოსკოვში დაელაპარაკებოდა. გავიდა რამდენიმე თე-ამასობაში ბიბლიოთეკაში დავიწყე მუშაობა, საცემ გამოი-წეა, ვენსიასაც ვიღებდი, მაგრამ მარტოსულობისა და მწუხარების განცდა უზომოდ მტანჯავდა. ისიც მესმოდა, დარდს არ უნდა დავეთრავებ, რათა ქვეყნიდან წასვლა უსათუოდ შემძლებოდა. ველოდი, ველოდი სახანაულს-ერი დღეს მოსკოვიდან ბესიკის წერილი მივიღე. მწერდა, ენუქიძეს ველაპარაკე და ასე მიიხარა, სანამ რაიმეს მო-ვაგებრე, უსათუოდ თვითონვე უნდა ენახო. ბესიკი მირ-ჩევდა როგორც მომეხრებინა ენუქიძესთან შეხვედრა.

პატარა ჩემოდანში დედის ნახატა - კავკასიონის ქედის პანორამა, გიორგის ნაწიქარი ფოტოპარატი, მთებში ჩე-ნი ექსპლემციის ამსახველი ალბომი ჩავედი და გიორგის დასთან ერთად მოსკოვს ვავემგზავრე. ნოთუდ მოედანზე სასტუმრო „გრანდ ოტელი“ გაჭერდი. გვიიხრეს, მხო-ლოდ სამი დღე მეგობლიანი აქ დარჩნაო. მოულოდნელად გიორგის და გაცივდა, ძლიერ ავად გახდა და კრემლის სა-ვადმყოფოში დაანერეს. მთელი დღე საავადმყოფოში გა-ვტარებდი. უნდა მომეფიქრებინა, რა საშუალებით დავკე-რებოდი ენუქიძეს. დრო არ ითმენდა. სასტუმროში კიდევ

ორ დღეს შემებლო გაჩერება. მოსკოვის ქუჩებში ძალზე ციოდა, გადაენციოტე, ქურქი მყეცია, მაგრამ საბჭოეთის მოქალაქის ახალი ქურქის ყიდვის უფლება არ ჰქონდა - მხოლოდ უცხოელებს შეეძლოთ მისი ყიდვა. ნავედი მეორე მომზარების მალაზიში და ასტრახანის ქურქი შევიძინე. როგორც იქნა, გავითბე. ქუჩაში დავდიოდი და ფიქრობდი, რა გზას დავდგომოდი, როგორ მომეხერხებინა ენუქისქესთან შეხვედრა. სიარულსა და ფიქრისაგან ქანცვანყვეტილი სასტუმროში მივივდი, თოხაში დავჯექი და ფიქრი განგრძობე. უცხო ქალაქში ვიყავი, უცხო ხალხით გარემოცული, გიორგის და კვლავ ძლიერ ავად იყო. სასადილო თოხაში ჩავიდი. მოულოდნელად გერმანიიდან დაბრუნებულ ნაცნობ ქართველს შეხვედი. კომუნისტური პარტიის წევრი იყო და საქართველოში მნიშვნელოვანი თანამდებობა ეკავა. მკითხა, მოსკოვში რას აკეთებო. ვცდილობ საზღვარგარეთ გავალნიო-მეთქი. კონსტიტუციონარად ამიბირავს, ენუქისქესთან შეხვედრას რომ ვაპირებდი. ასე მითხრა, საბჭოთა ქვეყნიდან ნახვლა დიდი სისუღლეა, საზღვარგარეთ ყველგან უშუშეერობაა და აქ დარჩენა სჯობსო. რა აზრი ჰქონდა მისთვის იმის თქმას, თუ როგორ შეზიზღებოდა კომუნისტური რეჟიმი, რომ საბჭოთა კავშირში მხოლოდ გიორგის ხატირთ დავებრუნდი და, რაკი მარტო დავარჩი, პარიზში, ჩემს ოჯახთან შეერთება მსურდა. გაუთავებლად მელაპარაკებოდა, ცდილობდა აზრი შემეცვალა. როგორც იქნა, თავი დავაღწინე და ჩემს თოხაში დავბრუნდი. უკვე ღამის თერთმეტსაათი გამხდარიყო. ანახვეულად გადაენყვიტე ენუქისქესთვის დამეჭრა. ვიცოდი მისი ტელეფონის ნომერი. იქნებ მარტო იყო ასე გვიან ღამე და ბუდად, თვითონვე ეპასუხა ტელეფონის ზარს და დავრეკე და სწორედ მან აიღო ყურმილი. ვუთხარი, ვინც ვიყავი, ვკითხე, მისი ნახვა თუ შეიძლებოდა. ვაგაზილი შექონდა მისი სიკეთის ამაგიე, უაზრავი ქართველი ჰყავდა დახურეტასა და გადასახლებას გადაჩრეხილი. ვაგაო თუ არა, ვინ ვიყავი, მითხრა, უსათუოდ გიღებ ხელს, დღლის თერთმეტ საათზეო. ვიცოდი, რაოდენ რთული გახლდათ კრემლის შენობაში, რომელიც რამდენიმე წყება კედლით იყო გარემორტყმული, შედიოდა, და ვკითხე, როგორ შევძლებ-მეთქი. ანუ სწუხართ" - მითხრა, "მოვარჯებ, რომ ყველგან თავისუფლად გამოიაროთ". ისიც მითხრა, გიორგის გარდაცვალებამ ძალზე დამამწუხრა და გულთდადად ვითანატყნობო. მამარქმასაც იცნობდა და მისი ამბებიც გამოიკითხა. ჩვენს შორის მეგობრული განწყობი-

გიორგი ნიკოლაძე და ჯორჯეტა, გივი, მელეა, სუნანა, ვახტანგ და ვანდა ღამაშაძეები

ლება დამყარდა. შევხიბთ ამოვისუნთქე და იმედით აღვივსე. რაღა თქმა უნდა, იმ ღამეს თვალი არ მომიშოკვას. მეორე დღისას კრემლისაკენ გავემურე, ყველა ქიშკარი ღია დამხვდა. შენობაში შევედი, კიბეზე ავედი და გავიხედ-გამოვიხედე. არავიც ჩანდა, რომ მეკითხა, სად იყო ენუქისქის კაბინეტი. ერთ კარს მივაღვიე, რომელზეც დიდი ასოებით ეწერა „სტალინი“, შემდეგ კარს - „ენუქიძე“. ამ თოხაში შევედი. ვტებერთელა თოხაში იყო კვლავ მითხრა ჩამორიგებული სკამებით, სკამებზე ხალხი მდუმარედ იჯდა. თოხის შესაგულში ორი მაგიდა იდგა, რომელსაც ორი მდივანი ქალი მივდომოდა. სკამზე დავჯექი და ლოღინი დავიწყე. მანამდე მდივანი-ქალთან მივიდი, ვუთხარი ჩემი გვარი და ისიც, რომ თერთმეტ საათზე ვიყავი დაბარებული. ორიოდ ნუთის შემდეგ თოხაში მალალი კაცი შემოვიდა. ეს ენუქიძე გახლდათ. მამინვე ვიცანი, რადგან ბევრჯერ მინახავს მისი ფორმა საჯარო შენობებში, საფოსტო განყოფილებებში, რკინიგზის სადგურებში. მდივან-ქალთან მივიდა, რაღაც უთხრა და კაბინეტში შევიდა. გაიფიქრე, ალბათ დიდხანს მოიხილება ლოღინი-მეთქი, რადგან თოხაი სავსე იყო ხალხით. ყველას მასთან უნდოდა შეხვედრა. გამიკვირდა, რომ დღესაც მდივანი-ქალი

ჩემთან მოვიდა და მითხრა, კაბინეტში შევსულიყავი. იქ რომ შევედი, ენუქიძე წამოვდა, ხელი ჩამომართვა, მხარზე ხელი დამაღებ და მკითხა, რა შემიძლია თქვენთვის. დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა მასთან საუბარს, ბევრი რამ იყო დამოკიდებული იმაზე, თუ როგორ მივანვლიდი ჩემს ნაფიქრალს. ვუთხარი, რომ გიორგის გარდაცვალების შემდეგ საქართველოში დარჩენამ ჩემთვის აზრი დაჰქარგა, რომ ჩემი მომზარების ნახვა მინდოდა, რომ ბერიაშვილი უარი თქვა ჩემს ვაშტებზე და ახლა ერთადერთი იმედი ისაა, რომ ცემს თუ არა იგი ქვეყნიდან ნახვლის საშუალებას. ყურადღებით მისმინდა, მკითხა, რამდენი წლის ხართო, როცა ვუპასუხე, ოცდაფუთისა-მეთქი, გაიღმა და მითხრა: „თქვენ ხომ ბავშვი აღარა ხართ, რატომ გინდათ მომზარება თან ნახვლა? თქვენწიარი ხალხი, ფრანგულად და ინგლისურად მელაპარაკე, ჩვენ აქ გვჭირდება. დიდი საბოლოოებით დავინმანავდით აქ, კრემლში, ჩემს მდივანად. საზღვარგარეთ სამსახურის თეხნას დაიწყებთ, იქ კი უშუშეერობაა გამეფებული, უმნათისავე დაჰქარგავთ. არა გვიჩივან, რომ უაზრობაა აქედან თქვენი ნახვლის სურვილი? თქვენს მომზარებას მისწერეთ რაც გინდათ, ნეროლს დებლობატურ-რი ფოსტით გავგზავნი, ვერაფერი ნაიკითხავს. შეეცადეთ

დაარსებითი მამათქვენი, რომ დაბრუნდეს საბჭოთა კავშირში. ჯერჯერობით საქართველოში კი არა, აქ, ჯანმრთელობის სამინისტროში ძალზე საინტერესო საშუალო მიიღებს და ყველანი, ფინანსურად უზრუნველყოფილი, საუკეთესო პირობებში იცხოვრებთ". ამანვე ვუპასუხე, უმჯობესი იქნება, მამა პირადად ენახო და მოეხსენო ეს ყოველივე, ამასთან დავარწმუნო, რომ ღირს დაბრუნებამეთქი (რა თქმა უნდა ეს იმიტომ ვთქვი, რომ ქვეყნიდან ნასვლის საშუალება ხელიდან არ გამქვამა). ჩვენი საუბარი იმაზე მეტ ხანს გაგრძელდა, ვიდრე ვვარაუდობდი. არსადაც არ გამიშვებენ, გავიფიქრე. უცებ მითხრა: „კეთილი, რაკი ასე მტკიცედ გადაგინცვებით, გავიშვებთ, იყოს ნება თქვენი, ოღონდ უნდა შემპირდეთ, რომ ერთი წლის შემდეგ დაბრუნდებით, თქვენი პასპორტი ერთწლიანი იქნება“. მე ვუპასუხე, რასაკვირველია, გიდასტურებთ, რომ უშუალოდ დაგვბრუნდები-მეთქი (შეორად ვიცრუე). ყურმილი აიღო, საგარეო საქმეთა მინისტრს, ბ-ნ კარახანს, დაურეკა და უთხრა, დილისთვის ჩემს სახელზე პასპორტი გავმზადებინა. გულზე მომეშა, თავი სიზმარში მეგონა, ვერ ვიჯერებდი. ნორელი დანერა ბერლინიში ვილასთვის გადასცემდა, ვინც 200 დოლარს მომცემდა - იმის ეკვივალენტს, რასაც მე მის მდივან-ქალს დაეტოვებდი. მეორე დღით თავის მძღოლს გამოიშვავნიდა, რომელიც პასპორტს მომიტანდა, შემდეგ კი ვიზისთვის საჭირო ყველა საბუთი უნდა შემეგროვებინა. ეს ყოველივე ზღაპრად, დაუჯერებლად მქცევებოდა. იმ წუთებში ეს კაცი კომინისტკი მომიტანდა, მშვენიერი იყო ჩემთვის. უცებ გამახსენდა, რომ სასტუმროში ოთახი დილისთვის უნდა დამეკიდებინა. „წუ იდგარდები“, - დამამხიდა, - „მე ვიზრუნებ, რომ არაფერი შეგაზრუნოს. ახლა ნაღით, დაწყნარდით. რაც მთავარია, აღარ მოვიხდებოდა აქედან საქართველოში დაბრუნება და მერე ბათუმში წასვლა. ზეგ პირდაპირ მოსკოვიდან გაემგზავრებოთ. სვალნი-დღეი დღე გივყოფთ ყველფარის მოსაგვარებლად“. ხელი ჩამომართვა და მითხრა: „აუცილებლად დაბრუნდით, გახსოვდეთ თქვენი დანაპირები. თქვენს დაბრუნებას დაველოდები. ვიმდგურებ, თქვენი ოჯახიც დაბრუნდება. როგორც კი მაცნობებთ, მათთვის ყველაფერს მოვამზადებ როგორც ნებისა და რიგია. როცა გეტყვით მომწერეთ აქ, კრემლში, ოღონდ კონვერტს დაანერეთ „აეროსნაღორი“.

მაშ ასე, ყველაფერი მშვიდობიანად დასრულდა, მე მივიღე არს საბჭოთა კავშირიდან! არ შეიძლებოდა ვინმესთვის ამის განდობა. სასტუმროში დაბრუნდი, სახლიდი დიპლომატიური კორპუსისთვის განკუთვნილ მაგიდასთან მომპირათესა. როგორც ჩანს, ენუქიძეს უკვე დაერეკა. მთელი დღე ჩემს აფორიაქებულ მდგომარეობას მწარე ნალექსად ახლდა - მტკივნეული ვახცდა, რომ ველარასდროს ვიხილავდი ჩემს საქართველოს, ჩემს საყვარელ მიწას-წყალს, სადაც (არსებულ რეჟიმის მიუხედავად) გიორგისთან ერთად სამი უმდიდრესი წელი გავატარე!

მეორე დღით მოვიდა მამაჩემი. მოვიარე პოლონეთის, გერმანიის, ბელგიისა და საფრანგეთის საელჩოები. საბავოში ჩემი ბრძანის მიტანა მომთხოვეს. იქ ჩემს მიერ გადაღებული ფირები, დედის ნახატი, ექსპოზიციისთვის შემდეგ ჩემს მიერ ტექსტირა და ილუსტრაციებით შედგენილი გეოგრაფიული ტურნალები ჩამომართვეს. ფოტოაპარატის ნაღებაც უნდოდა, მაგრამ მტკივნეული მოთხოვნების შემდეგ გადაწყვიტეს ჩემთვის დაეტოვებინათ. მე მათ გიორგის დღს მისამარ-

თი დაეტოვებ, თუკი დედის ნახატი გაგზავნას მოსურებდნენ (მერე გავიგე, რომ ეს ნახატი გიორგის დამ მართლაც მიიღო და დედის ძალიან ახლობელ მეგობარ ქალს გადასცა, რომელმაც ჩაიკეტა და სადაღაც შეინახა. ნახატი დაზიანდა და იმ ქალმა მედაც მისწერა, საქართველოს მუზეუმში შეეცვა-დები მისი ადგილად, მაგრამ უკვე მოსტყდებელი იყო).

გიორგის დის უნახავად მოსკოვიდან წავი წავიდი, იგი ჯერ კიდევ სუსტად იყო. გამგზავრების წინა ღამეს საავადმყოფოში დაერეკე და ავადმყოფის მონახულების უფლებმა ვითხოვე. დამეთანხმნენ. ყველაფერი მოუვლევი. ტრავმული, გახარებული იყო ჩემი ამბის იღბლიანი დასასრულით. ძალზე სევდიანი გახლდათ ჩვენი განსაზრება. დაბრუნებისას, სასტუმროს პოლიმი ერთ ქართველს ვთავაყვარე, კორვად ციციბოდი. მითხრა, მოსკოვში რას აკეთებდი. არ ვიცოდი, რა მეპასუხა, რაღაც უნდა შემეფხნა. გიორგის დის გამოჯანმრთელობას ველოდები და მერე თბილისში დაბრუნდები-მეთქი. მოდი, ხვალ დღიდან მუზეუმების დათვალიერებას შეუდგეთო, შემომთავახა. რა მექნა? ვუთხარი, ხვალ საავადმყოფოში უნდა წავიდე, ახლა კი ძალზე დაღლილი ვარ, მოსვენება მინდა-მეთქი. სხვა გზა არ მქონდა, სულიერად და ფიზიკურად ილაგვანყვეტილი, მშვიერი ჩემს ნომერში ავედი. მოსვენებას არ მძლავდა მიმწარევი ფიქრები, დავაღწე თუ არა ბოლოს და ბოლოს თავს მოსკოვს?

მატარებელი სადგურიდან 9 საათზე უნდა გასულიყო, მე კი 8 საათზე უკვე იქ ვიყავი. როგორც აღმოჩნდა, ჩემთვის ადგილი „საერთაშორისო“ ვაგონში შეეკვეთათ. ზუსტად 9 საათზე მატარებელი დაიძრა. ველარავინ შემაჩერებდა, მატარებელი ბერლინისკენ მიმავანდა! წასვლით ვაგონში წასვლა არ მინდოდა - ვათუ ვინმე ნახვალს შევეფეთო-მეთქი, ვფიქრობდი. რამდენიმე საათიც და პოლონეთის საზღვარს მივაღვიქით. მატარებელი თითქმის ცარიელი იყო. იმ დროს ტურისტები რუსეთში იმეათად წადიოდნენ. ქვეყნიდან გასვლის უფლება მხოლოდ სამსახურებრივი მიგონებით ეძლეოდათ კომუნისტ საჯარო მოხელეებს. ვარშავაში მატარებელი ერთი საათით გაჩერდა. იქიდან ვაგნოვები, მინდოდა შორიდან ქალაქისთვის თვალის შემეცლო. თავისუფლებით უტკებოვდი, თუმცა ზოგჯერ მაინც ვაგიფიქრებდი, რუთუ საბოლოოდ დაეიხსენი თავი საბჭოთა კავშირის მარწმუნებინა?

ბერლინი რომ ჩავიდა, იმ კაცთან მივიდი, რომელსაც 200 დოლარი უნდა მოეცა. ძალზე სპასიოზონი კაცი აღმოჩნდა, ფული მაშინვე მომცა, ბესიკის დანაბარებიც გამომცა - იმ ადგილას უნდა მივსულიყავი, სადაც ბერლინი მყოფი ყველა კომუნისტკი იყრიდა თავს. სასტუმროს წააგვავდა, დიდი სსადილო ოთახით, ბიბლიოთეკით, სადარბაზო ნახევით. არ ვიცოდი, რომ ისეც ბერლინი იმყოფებოდა. რაზეც და ვნახე ბესიკი, მისივე მაღალერები ვიყავი აღსასვლე. ენუქიძეს მისი წყალობით შეეხვედი, ეს მან ჩამავიწოა. მთელი დღე ერთად ვატარებთ და მერე სადგურში მიმავლია. მანაც ძალიან მთხოვა ერთი წლის შემდეგ დაბრუნებულიყავი. პარიზისკენ მიმავალ მატარებელში ავედი. ერთი-ორი წლის შემდეგ ვაგივ, რომ ბესიკი დაეხებრებოდა, მისი ცოლი კი გაეციმბირებოდა. ბრწყინვალე პიროვნება გახლდათ, უდიდესი ღვაწლი მიუძღოდა ჰიდროელექტროსადგურების შენეებლობაში. რა დაამავა, რომ ასეთი აღსასრული მოუშეზადეს!

პარიზის სადგურში მთელი ოჯახი დამხვდა, მაგრამ ვაი, რომ მათ შორის არ იყო ჩემი ძმა! დედა გვარიანად შეცდომილიყო, დაბერებული და დამწერებული მომეჩვენა, თუმცა ძალზე გაიხარა საწმლიანი გაპრობის შემდეგ ისე რომ მნახა. ახლა სამუშაოს ძებნა უნდა დამეწყოს, მაგრამ ვინ მომიღებდა სამსახურში საბჭოთა პასპორტი? ევტე დროებით მომეძებნა რამე, სადაც პრობის უფლების საბუთი საჭირო არ იქნებოდა? პარიზში პოლიციის დეპარტამენტის მიერ გაცემული შრომის უფლების გარეშე უცხოელებს მუშაობა ეკრძალებოდათ. გადავწყვიტე, ვალიანის პოლიციის დირექტორი, ჩემი ყოფილი უფროსი, ბენი ბოლდერი მენახა. ძალზე გაიოცა ჩემი დანახვა, ვუთხარი, სამუდამოდ დაებრუნდი საფრანგეთში და სამსახურს ვეძებ-მეთქი. საბედნიეროდ, დროებით მდინის ადგილი შემომთავაზა და მეც მუშაობას შევედგე. რამდენიმე ხნის შემდეგ ბელგიელ გრაფს, დახელს შევხვდი, მდივანს ეძებდა. მონის პარკის შორიახლოს მშვენიერი ოფისი პოვნა, მოსალაპარაკებლად იქ მიმინვია. შევთანხმდით, შრომის ნივანკის საკითხიც მარტივად გადავჭყრი: სუნაი იხანადა მაროკოში იმყოფებოდა, მის ნივანკს ჩემი ფოტო დავაკარი და მუშაობას შევედგე. ეს არ იყო მთლად კეთილსინდისიერი საქციელი, ყოველი პოლიციელის დანახვაზე გული მეკუთმებოდა, მაგრამ ამით არავის დამავებია რამე, მე კი ვამომავდა ექვსი თვის მანძილზე დიდ ბრტანეთში გამეზავრებად.

გრადე დახვლი ერთი ზარმაცი, უბოროტო კაცი გახლდა. თავის თავზე სიამოვნებით ლაპარაკობდა, უზრუნველად ცხოვრობდა, ჭმან-სა უყვარდა, ღამის კვლებში დადიოდა, აზარტული თამაშებით იყო გატაცებული. მონტენგროს უკანასკნელი პრინცის ქვიერი ჭყავდა (ცოლად, იმის ფულბის ფლავადა. ლიონის დავაგენის სანაინალ-მდელო მექანიზმი გამოიგონა, თუმცა ამ ბონების განვითარება არ მოჰყოლია, ქალადღზე დარჩა, რასაც ალკოჰოლისადმი მისი მისწრაფება არ შეუწყლებია. გრადე დახვლითანი გავიციანი ნილ სტიუარტი, რომელიც პარიზში, ერთ-ერთ კომპანიში მუშაობდა, ხშირად ვხვდებოდით ერთმანეთს. ზოგჯერ ვეხმარებოდი, საჭირო მასალებს ვუბჭვადე.

ის, რომ ენუქიძეს დავამართე, ერთი წლის შემდეგ საბჭოთა კავშირში დაბრუნდები-მეთქი, ჩემსეინებას არ მამლევდა. იმ ერთმა წელმა გაიარა, თანაც მესეს პასპორტიც ვადა გაუფლდა. ენუქიძეს წერილი გაუფლავებინე, პარიზში კიდევ რამდენიმე ხნით დარჩენის ნებართვასა და საბჭოთა საელჩოში ჩემი პასპორტის ვადის გახანგრძლივებას სთხოვდი. პასუხში არ დააყოვნა, მწერდა, რომ სულ მალე პარიზში ჩამოვიდოდა, საბჭოთა საელჩოშიც დარეკა ჩემი პასპორტის თაობაზე. საბჭოთა საელჩოში მისთვის აუცილებლობა გულს მიმონღდა. სამავიგროდ, იმ რომ მივიღე, ერთწლიანი პასპორტი ჩამაბარეს. გერმანიის ერთ-ერთი სამკურნალო კურორტიდან, სადაც ენუქიძე დაავადებულს თორკმელებს გამო ხშირად ჩადიოდა, რამდენჯერღმე მომწერა. იმედიანი წერილები იყო, მამშვიდებდა, მწერდა, როგორც კი პარიზში ჩამოვიდოდა, მაცნობდა და ყველაფერზე ერთად მოვილაპარაკებოდი. მართლაც, ერთ დღეს პარიზში ჩამოვიდა და წერილი მომწერა. მითხვოდა, მის სანახავად მივსულიყავი. რომ მივიდი, რომ ჩეკისტთან ერთად დამხვდა, თუმცა ქართულად ველაპარაკობოდი და, ჩემი აზრით, მათ არ ესმოდათ ჩვენი საუბრის შინაარსი.

ყოველ შემთხვევაში, ასე მეგონა. ჩვენი საუბრის დროს ვიძევებ შემოვიდა და ბეჭდებოდა კონტრეტო ვადისაც. გახსნა, მითხრა, სტალინისგან არისო. წერილი ნათელი ფაქტით ქართულად იყო დაწერილი. დავხვდი, გამიჭირდა იმის აღქმა, რომ საბჭოთა კავშირის ამგანმდელი მმრძანებლობა და მის ფარგლებს გარეთ ყველაზე საშუალებელი კაცისგან იყო. თუმცა ვწერილი მეგობრული შეჩვენა, რმწინებს ვამოთქვამდა, რომ გერმანიამო მკურნალობა ენუქიძეს სასიკეთოდ წაადგებოდა და მას მალე იხილავდა (მამის ენუქიძესთან ერთად ფოტო მეც გადამიღეს, მას ხელში წერილი ეჭირა). მივადექით ჩემი და ჩემი მშობლების დაბრუნების საკითხს. მამა ამის წინააღმდეგა და თან დაწინაურებული ვარ, ვერც ვერაფერი შეავცდევინებს ამ აზრს-მეთქი. ვუთხარი ისიც, რომ რომ ცეცხლს შუა ვიყავი, რადგან წარმოუდგენლად მიმჩანდა მშობლების დატოვება. თუმცა მოცემული პირობაც უნდა შემესრულებინა. როგორ მოვექვეყულიყავი? ცოტა ხნით ვარსმდა, მერე მითხვა, მეორე დღეს, სენ-ფრმენ დე პრეზე, რესტორანში წავყოლოდი მოსალაპარაკებლად. უარი ვერ ვუთხარი. ენუქიძის ეს შემთავაზება მამას დიდად არ გახარებია, მაგრამ ისეთი მადლიერი იყო მისი, მოსკოვიდან თავის დაღწევის საშუალება რომ მომეცა, ვერ შეძლო ჩემთვის ნახსლად დამეხლა.

წავედი ენუქიძესთან შესახვედრად. ჩვენი სასადალო მაგდა ტრასაზე იყო გაშლილი, ჩეკისტები აქეთ-იქით მხარს ვეიმშენებდნენ. სადილობის დროს ენუქიძემ მითხრა, პარიზში უნდა დარჩე და შეგატყობინებ, როდის დადგება შუბი დაბრუნების დროო. ერთანტელმა დამიარა. მამ უნდა დაბრუნდე! როგორ უნდა წავიდე ისე უკან, იმ ქვეყანაში? მოულოდნელად ადგა და მითხრა, გარეთ გამომყვიო. მშვენიერი საღამო იყო, ბადრი მთავრე ანაყოფიდა, ტრასის ქვის ლობებზე გადავიხარეთ. არ მინდოდა იმ ორი კაცის თანდასრებით მეთქვა და რაკი ახლა ერთი-ორი წუთით მარტონი ვართ, უნდა გავიზოლო, რომ მსოფლიოში ბეგერი რამ შეიცვალა ჩვენი ბოლო შეხვედრის შემდეგ, უნდა მე თითქმის არ გირჩევთ, როგორ ვებმთხვევამო არ უნდა დაბრუნდეთ და ადრე მოვეყმული პირობა ნუღარ შეგანუხვობთ", - მითხრა ენუქიძემ. სიხარულით ალვისეც, ვუთხარი, რომ უსაზღვროდ მადლობელი ვიყავი ყველაფრისთვის, რაც ჩემი გულისთვის გააკეთა, რომ ვერასდროს შევძლებდი მისი სიკეთისთვის სამავიგროს გადახდას. ვალინა და მისიარა: აუხვდეთ ამ მთავარს, ყოველი ახალი მთავარის გამოჩინებას გამიხსენეთ და ეს იქნება თქვენგან მოძღვნილი სადაკიერო". რა უნდა ეთქვა ამაზე მეტი, რომ საამუდამოდ დამსოამდეო? ახლა 1978 წელია. 1933 წლიდან მოყოლებული ბადრი მთავარის დანახვისას ყოველთვის მასსენებდა. მას მერე აღბარსდროს მიწახავს, თუმცა გერმანიამო სამკურნალოდ ჩავსილას მონად წერილებს მიგზავნიდა. მშვენიერი წერილები იყო - ყვავილებზე, ხეებზე. ნუხავა, თუ როგორ ვართმევი თავს ფინანსურ სიმნელებებს ისეთ კავბატლისტურ ქვეყანაში, როგორც საფრანგეთა". 1936 წელს მაღალი თანამდებობის პირობა დიდი სწმენდის დროს ენუქიძე დაბრტრტეს. სტალინმა, მისმა საკუთესო მეგობრმა, ეს როგორ დაუშვა?

გიორგის დისგან წერილი მივიღე, მწერდა, თურმე ქუჩაში ბერტას შეხვედრია (თბილისში ჩვენი სახლის პირდაპირ ცხოვრობდა) და ჩემი პარიზში ყოფნის ამბავი ვერ უშმაღავს. ბერია გამშავებულად და უთქვამს: არა უშავს,

სადაც უნდა იყოს, მაინც მიგნებდით". შიშმა შემიპყრო. მის მერე ხშირად მესიხმობოდა, თითქმის ბერია ჩემს დაქვარას ლამობდა, მე ვკორო, ახლა ვეღარაფერს დამავლენებ, პრიტანეთის მოქალაქე ვარ-მეთქი (იმ დროს უკვე დაქორწინებული ვიყავი მეორედ), მერე ვიღვიძებდი და, როცა ვხვდებოდი, ეს მხოლოდ მოღანებდა იყო, ვეზარდებოდი. ამგვარი სიზმარი წლების მანძილზე, სტალინის სიკვდილამდე და ბერიას დახვრეტამდე არ მასვენებდა.

ჩემი ქორწინებისთვის აუცილებელი დაბადების მონომობის ასაღებად ისევე საბჭოთა საელროში უნდა მივსულიყავი. უკიდურესად უყენებდა შემხედნენ. რისთვის გჭირდებოდათ დაბადების მონომობა, შეითხებ. აუხსენი, რომ დაქორწინების ვაიერებდი. გადაწყვიტეს გეფრკვიათ: „ვინ არის ის ცაცი, ვისედაც უნდა იქორწინოთ?“, „პრიტანეთის არმიის გადადგარი პოლკოვნიკი“. „ახლა რას აკეთებ?“ - განაგრძეს დაკითხვა. ვუპასუხე, შოტლანდიაში მამულის მესატრებოდა-მეთქი. „ოჰ, მამ ბურჭუა ყოფილა თქვენ გესმით, რომ თუკი ამ ცაცზე დაქორწინება დააპირებთ, საბჭოთა მინაზე ფეხის დადგმის ველარსადროს ვიღრსებთი“ დარწმუნებულად ვარ, არც არსადროს გამოჩნდება ამის სურვილი-მეთქი, მიუხედავად მყისვე მიხვდი, ამის თქმა არაფრისდღებდათ არ შეიძლებოდა (მე ხომ საბჭოთა საელროში, საბჭოთა ტერიტორიაზე ვიმყოფებოდი). კარისკენ გავქანდი და თავქუდმოგლეჯილი გამოვვარდი გარეთ. შორს ამ შემწარავი გარემოშიდან დარწმუნებით მონომობის გარეშე, თემცა უთხისოდაც დაქორწინების - 1914 წლის თმში ნილის მიერ მიღებულმა საბატიო ლეგიონის ორდენმა გაცივებდა: ამ ჯილდოს სათითო ქალაქის მერმა დაქორწინების ანუ დაჯილდოვდა.

აქ მე უკან უნდა დავიხიო და ერთი-ორი სიტყვით მოგიხიბოთ, თუ როგორ განვითარდა ჩვენი ურთიერთობა, რომელიც 1937 წლის 20 აპრილს ჩემი და ნილის ქორწინების დამთავრდა. ნილი საქართველოში მენშევიკების რეჟიმის დროს, 1921 წელს იმყოფებოდა - ქართველებსა და სომხებს შორის მიმდინარე სამშვიდობო საფურცეცხლას თავმჯდომარეობდა. იმ დროს იქ მოტლანდიელ მებრძოლთა ნაწილი იყო განთავსებული. გავიწილი გვექონდა, რომ მათ შორის იმყოფებოდა ვიცე-პოლკოვნილი სტუარტი, ხშირად ვხვდებოდი მას თბილისის ქუჩებში ახვდებოდა. მისი შტაბ-ბინა ქალაქის ცენტრში მდებარეობდა, ჩემი სკოლის მახლობლად. საკამოდ ხშირად ვხვდებოდი. ქართული საზოგადოება სხვადასხვა სახეობა თავიერთობაზე ინევედა - სადღე-წვეულებებზე, საბალეტო ნარმოდგენებზე და სხვა, მაგრამ მას, როგორც სამშვიდობო კონფერენციის თავმჯდომარეს, მიამნდა, რომ ვერ მისცემდა თავის უფლებას ამგვარი მონევეები მივლი. ჩვენი სახლი ფრანგებს, ამერიკელებს ხშირად მასპინძლობდა, მაგრამ ჩვენთან ნილის სტუმრობა არ შეუდა. პარიზში რომ ვნახე, უკვე ექვსი წლის ნაცნობები ვიყავით, საკამოდ ხშირად ვხვდებოდი ერთმანეთს, ვისხვებდით ვარდასულ დღეებს, თბილისის ახლებს. ასე თუ ისე ვხვდებოდა ნელ-ნელა კალაპოტში დგებოდა. მზიარული განწყობა მიზრუნდებოდა, პირქუში ნარსული დავინევებს ექვსობა, ნილის ხელშეწყობით გიორგის არყოფნას თანდათანობით ვეგუებოდი. ანან ჩემს მომბლებს შეგბა მოგვარა - თორენ საქართველოდან ნაპოვლის შემდეგ - სამსახურიდან დაბრუნებული ერთთავად შინ ვიკეტებოდი.

1935 წელს ნილის მამა გარდაიცვალა, კინლხშიოიადრტში უნდა ნასულყო, მოთხრა, რამდენიმე თვის შემდეგ ჩამოვალ და დავქორწინდითო. იმ დროისთვის უკვე განქორწინებული იყო. ნილის პარიზში დაბრუნებისთანავე ჩემს მომბლებს და გრად დაწვლს შევაცტკობითე მომბლოთელი ქორწინების თაობაზე. დაწვლს ვუწება ნახვად იმის გამო, რომ მასთან აღარ ვიმუშავებდი. მის ოფისში მდოენის ადგილი მედეამ დაიკავა. დავქორწინდით და კინლხისკენ გავიწიეთ.

ისევე განხდა ჩემს ცხოვრებაში ბედნიერების წლები. რას ვიფიქრებდი, ისევე ლაღად თუ ვიგონობდი თავსა მაგრამ მოხდა საოცრება. თავს აღარ შევაცხენთ იმის მოყოლით, თუ როგორ გავაცხარეთ ერთად 36 წელი. ეს უკვე სხვა ამბავია, მწუხარებანარევი და სიხარულით აღსავსე. დანიყო ვეფერ მსოფლიო ომი. ექვსი წლის მანძილზე ჩემი მობლები გვიარც ვნახე. ომის დამთავრებისთანავე დღეობ ჩემი გარდაიცვალა. მანამდე მე და ნილმა უშიშმესი დარტყმა მივიღეთ - მოგვიკვდა პატარა ვაჟი - 6 თვის მარტისი. ნილის დაბადებამ 1943 წელს სიხარულით და ბედნიერება გვამოუხა. შემდეგი დარტყმა იყო მამის გარდაცვალება. ისე ძლიერ ვიყავი ჩემს მომბლებს მიჯაჭვული, დღემდე უსაშველოდ მენატრებოდა. რაც შეეხება მარტისის გარდაცვალებას, არა მგონია, რომელიმე დედა ოდესმე შეეგუოს სასუთარი პირმშოს დაკარგვას.

მგონი დროა აქ გავჩერდე. ბედნიერი წლები ბოლოს და ბოლოს წყდება, ისინი უსასრულოდ ვერ გავტყულებდა, ასეთია ცხოვრება და ახლა, ნილის გარდაცვალება, ყველანაირად ვცდილობ როგორმე შევიფრიდე მარტისულობას, უწინრობას, ვისევე დღედაღამ ვეფიქრო - მისი კარგად ყოფნა და ბედნიერება უპირველესია ჩემს ცხოვრებაში. არ ვიცი, სად ვნახო ძალა ცხოვრების გაგრძელებისა. ნილის სასუთარი ცხოვრება აქვს ქმარსა და უსაყვარესი შეღთან, დღეობდა ერთად. მე კი მოგონებებით ვცხოვრობ და, ვიმედოვნებ, არ დაეანეები ტვირთად ახალგაზრდებს, ჩემი ცხოვრება უსაშველოდ არ გავტყულებდა.

ეს მონთახობა ერთი ამოსუთეკითაა დანეროლი, ზოგჯერ ძალზე გაჭინარებულა. ჩემთვის მთავარი იყო იმის ახსნა, თუ როგორ ვხვდებოდი ამ ქვეყნისის ისეთი მართული ქვეყნიდან, როგორც საქართველოთა. ძალზე მწარე ლტოლვილის ბედი. ოღონდ როდესაც ყმანვილი ხარ, ბევრად უფრო იოლად ვეგებ ნებისმიერ უფუფულო ცხოვრებისეულ გამოწვევას. მეტადრე ჩემი მომბლებისთვის ეს უთუოდ ძნელი ასატანი იყო. მათი ოდესაც მშვიდი, უზრუნველო ცხოვრება მყისიერად გაჩანავდა. ბედად, ნილის უსაშველობით, ლტოლვილის მწარე ბედნიერ თავი დავაღწიე და ამდენი ბოხოქარი წლის შემდეგ ვიპოვე მუდღორი ნასაყუდელი, სადაც მშვიდად და ბედნიერად ვცხოვრობდი. რამდენი რამ უთქმელი დამარჩა, მაგრამ ძალზე გრძობი გამოვიდოდა. არ მინდა ჩემი ნანერის ხელახლა გადაკითხვა. ძნელია ნერი იმ ენაზე, რომელიც შენი მობბლოფერი ენა არაა. ამიტომაც ბევრი შეცდომა იქნება. გარდა ამისა, ჩემი ხელწერა ძნელი გასარეგია, მაგრამ რაც შეეძლო, ესაა.

კინლხშიოიადრტი ჩემთვის ძალზე ძვირფასია. მიხარია, რომ ნინო, მრავალი სიმწლის მიუხედავად, ცდილობს არ მოწყდეს ამ ადგილს და, იმერისა ვთხოვ, დაუფასდეს ის შრომა, რასაც აქ ებღებს. ჩემთვის კი ეს მშვენიერი ადგილი მზარავი მოგონების აღმცხრობისა და სწორედ აქ მენატრება ნილი ყველაზე მეტად. პარიზი ჩემთვის რაღაც ჯადოსან-

ეთ იყო, მეგონა, მუდამ მისი მონატრული ვიქნებოდი, მაგრამ კინოლბობიდანარტი პარიზის მაგიერი გახდა და აქ ძალზე ბედნიერი ვიყავი. სულ ეს არის, რისი ფურცელზე გადატანა მინდოდა, რადგან ძალიან ცოტა ვინმე თუ იყოდა, რა სისხლბორცულად ვარ ამ ადგილით დაკავშირებული.

1918-20 წლებში საქართველო აღიარებულ იქნა დედაქალაქი და დე-იურე გაერთიანებული ერების უმაღლესი საბჭოს, აგრეთვე მსოფლიოს სხვა ძალების და საბჭოთა კავშირის მიერ (1920, 7 მაისი), მაგრამ ამან ვერ შეუშალა რუსეთს ხელი ომის გამოცხადებად დე-ფაქტო საქართველოს ტერიტორიაზე და ექვსი კვირის სისხლისმღვრელი ბრძოლების შემდეგ დაეპყრო იგი. მას მერე, მოუხდავად საერთაშორისო საზოგადოების პროტესტისა და ქართველი ხალხის მუდმივი წინააღმდეგობისა, რუსეთი თავიერთმანებლად არ უშვებს საქართველოს, ანადაგურებს

სამათასნლოვან თვითმყოფად კულტურას, ანგრებს თქვესმეტსაუკუნოვანი ქრისტიანული სარწმუნოების ძეგლებს. მაგრამ არასლავური ერის ფიზიკური და მორალური ამოშანთვისისა ხაზარულად მცდელობა, ბრწყინვალე ქვეყნის მინასთან გასწორების ეს უხარმზახარი ძალისხმევა მარცხისთვისაა განწინრული.

საქართველო კიდევ ერთხელ ვათავისუფლებდა. კავკასია იქნება დამოუკიდებელი და თავისუფალი ქართველების ერთობა.

ჯერჯერობით ეს მხოლოდ მოლოდინია.

1978 წელი, მოტლანდია

ინგლისურიდან თარგმანა ნანა ლავაგოშია

კრიტიკა

ხათუნა თავდგირიძე

ნაროტიკული სავდის ბაო

გიორგი კეკელიძის „ცრუ“ და „მართალი“ ოდაი

ერთი წლის წინ ერთმანეთის მიყოლებით რამდენიმე ლესი დავერეხე და გამოვაქვეყნე კიდევ, რომელთაც ეპიგრაფად გიორგი კეკელიძის ლექსებიდან ამონარიდი ქონდა ნამძღვარებული. მივხვდი, რომ ამ ტემამი და განწყობით კიდევ ბევრის დაწერის „სამშორეობა“ არსებობდა და ამ შექმერდი. ვფიქრობ დროულადაც, გიორგის უეთხარო კიდევ, მანს ლექსებს რომ ვკითხულობ, ამიტომ საერთოდ აღარ ვეწერ ლექსებს-მეთქი.

გიორგის ლექსებს ავეს საოცარი მისტკური ეწერებტკია, რომელიც გადამდევის არის და დამორგუნელიც: ჯერ აგავსებს თავისი სუბსტანციით და შემდეგ სულ მთლიანად გამოგვარეილებს. რა თქმა უნდა, მე საკუთარ თავზე ვლასპარკობ, იმ ხომოქმედებაზე, რომლსაც პირადად ჩემზე ახდენს გიორგის პოეზია. ეს შემოხვევითი არ არის. რაოდენ ახაქრონიშნადაც არუნდა მოგაჩვენოთ, ჩემთვის დღესაც სამყაროს აღქმის და გახედვის ერთადერთი გზა ის უძველესი მითოსია, რომელშიც თავად სამყარო ჩაკარგული. ამ არქაულ მსოფლგაცხადება და მსოფლაქმის კიდევ უფრო მიმპარერებს გიორგის პოეზია, სადაც სრულიად ახლებურად ისტორიკული მითოლოგემება და შუა კულტურულ ფორმლებში არასად, არცერთ დონეზე არ იპარგება „სახსისი“ აუთენტუზში ეროვნული მოვლენებისა და საგნებისა. მეც ეს საწყისთან „მარადიული კვლავდარუნება“ მიმჩნავ გიორგის პოეზიის ერთერთ მთავარ ღირსებად. ახლა არავისთვის ვამბობ ამ

შინაარსის პოეზიისთვის შერჩეულ საელქო ფორმასა და სტრუქტურაზე, წიგნის გამოსვლის კვლეო გიორგი მთლიანობაში, ყველა ასპექტიდან გაეიაზრო გიორგი კეკელიძის, როგორც არქაული ფერულიდან ახლადამდგარი თანამედროვე პოეტის ფენომენი. ეს კი მხოლოდ მატარა ჩანახერი, პირველადი მთაბექ-დობების, მის მიერ მოტანილი სულიერი განწყობის აღნუსხვა, ამიტომაც - ემოციური და უზუბექტური. ამ განწყობას „ეროტიკული სეფისი“ - დავარქვი, რადგან ჩემთვის ცხადი გახდა ის ესთეტიკური ფაქტი, რომელსაც სრულად ხორცს ასხამს გიორგი კეკელიძის პოეზია: ეს არის ერთხა და იმავე დროს ეროტიკული და სეფდიანი სიმღერა. პოეტმა ამ ორი ანტიპოდური თვისობის ბუნებრივად შეთავსება შათი საკრალიხაციის გზით მოახერხა, თითოეულს გამოაცალა რა ეგზისტენციალური ტევადობა და ტრანსცედენტურ სიფრცემი გადართო. ამ ყველგან იკითხება ინდივიდუალური, პოეტ-იზირებული არქაული სურნელის მატარებელი ეროტიზმი, რომლის მიჯნითა მზარე (ისევე როგორც „ქარის მიგნითა მზარე“, რომელიც ყოველთვის მზრალია), სახეა ადამიანურ-ლეთებრივი სეფით. ავტორი უძველესი დროის მომსახედაც და აღდგენად ლეთობას ჰგავს და მისი სიკედელ-ალეგორიის ფაქტობა არის გამოხატული მის პოეზიაში. აი, პოეტი-დემორგის მიერ განხორციელებული პოეტური კომპოზიცი:

მზე მარტივია, წითელია და ოდნავ მრგვალი

აქ არაფერია ახალი, აქ ყველაფერი ძველი და კარგად ნაცნობია, მაგრამ თავისი სიძველით, ხაცნობი ზუსტი მონაზულობით, სისადავით და სიმარტეობით ულამაზეს პოეტურ ხატს წარმოსაბავს. თითქოს ავტორი ხელისგულზე მიდებს მზის წითელ დისკოს, რომელიც ისე „გამარტივდა“, რომ აღარც კი მწვახს. აი, მერე კი ყველაფერი რთულდება. რთულდება, როცა მთვარეს კლავენ, რომ მზე მეითონ ცოლად:

მზე შევირთო ცოლად, როცა მთვარე მოვაკლი.

მერე ციცვალს და გვალვას მიაქვს ყველაფერი და მზის, როგორც უდიდესი ქალური ძალის დაოკება ხდება საჭირო:

... მზეს ვიოკებ და სიკედლისკენ გადაკიდულ ბილიეს ვართულებ.

სიკვდილიც გართულებულია და სიცოცხლაც, როცა მამა-მთავარ იმისთვის უნდა მოიკლას, რომ შხე-დნდა ცოლად შეერთონ. ეს უძველესი „დედასთან დაბრუნების“, საწყისთან შერწყნის მიითლთვებმა, ყველა დროისთვის თანადროულ ეროტიზმს მოეტყუა და ერწყნის და ახლებურად ინტერპრეტირებულ სიყვარულის ეროტიკულ-დრამატულ, ხორცისა და სულის თანგახცვის რეალობას ხატავს. ვადმოცემის უკიდურეს სიღრმე და მეტაფორულობა როგორც უკლამა ხესი ფანტასტიკურ-მისტერიული სამოსი, თავისთავსვე აბუნდოვანებს, „აბურუსებს“. ეს ერთგვარი „უსიერი ტყეა“, სადაც ავტორი კოსმიური გმირით ტყეებს ჭამს, რომ სამოთხის გემო იგრუნოს, მაგრამ სამოთხის გემოს მალევე ფარავს ტყის ფულურობი გახრწნილ ავსულთა ამქორებულ მკვდრის სუნი, რაც თავისებური ეროტიზმია სიკვდილისა:

**ვჭამდი ტყეებს (სადაც სიკვდილისგემოდ მეცნიე
სამოთხე),
ტყეში ფულურის, ფულუროში გახრწნილ ავსულებს ...**

სიყვარულის ღრმად ეროტიკული და სულიერ-მისტერიული განცდა გორგი კეკელიძის მიერს მოეზნა გასდევს. მისი სისხლი „ტბილია“ და სხეული „უსირცხვილი“:

**ჩემი სისხლი ტბილი გახდა საოცრად,
ჩემი სხეული არანაშულად უსირცხვილი.**

ეს „ეკებანი“, ლატენტურნი და გადაფარულ-შეხვეტილი უსაძველო სეველი, სხვადასხვა არხებიდან, ნაკადებიდან გამდებდებით მოედინებიან და მთელი სამყაროს ესპანოლოგიას ახორციელებენ. ავტორი კი ამ დროს, თავის თავზე და ყველა მკითხველზე მეტად ჭკვიანია, ის ან მანამ კედება ვიდრე სიკვდილი მოდის –

ჭკუა ვიხმარე და უწუმრად გარდავიცვალე,

ან: საკუთარ ლექსებს ნოეს კიბობანეით გადასარჩენად ამჩნევს და ამ მორევში იკამდე ხტობალობს, ვიდრე მინის რომელიმე ახალი ბორცვი არ გამოჩნდება. მას მუდამ „ახალი ბორცვი“ ენატრება, ვიდრე საკუთარ მაყარს არ აღმოაჩნის.

და მაინც, მისი სამყარო, რომელიც მეტ-ნაკლებად ჩვენიც ხდება, იმდენადვე არის ეროტიკული, რამდენადვე მელანქოლიური, ამიტომ შეგნის ამ სამყაროს ღმერთს ცრემლები და არ უხდება სიცოლი:

**... ღმერთს ცრემლები საოცრად შეგნის
და ღმერთს საოცრად არ უხდება, როცა იცნის ...**

არც ავტორი იცნის, რადგან იცის, არც მას უხდება სიცოლი. რადგან იცის მისი „სიცილი“ მარცხ „ცრულ“ იქნება. ამიტომ წერს „**აღმსარებლის ეპისტოლეს**, ყველაზე გულწრფელ აღსარებას, ამ დროს ის ყველაზე მართალი „ცრუა“ და გვესაუბრება როგორც ცრულ-ღმერთი, ცრულ-ღმერთი. მის ზომ სინანდელში „**ჩემი დაბრუნალი ფრთები**“ უწყნია და იწვის ფრთებსაც და უამრავ საბურველს, როგორც ბომა კაცები და ქალები იხდებიან ერთმანეთზე გადაცემულ ჭრულ სამოსს, როცა ერთმანეთს სატრფილოდ და სამკითხოდ ეძახიან. მოგეტი კი საკუთარი თავის მკითხავი და ჭურჭლია, ყველა ღვთაების თუ ღმერთის, თუ „ნითელი ბოძას“ სველა-ლოცვისაგან არის განჯვადებული:

**რად ბოშოა ჯავრიანო,
რად დამდე ჯავოს ბორკილი,
რად გამიხმე სიყრმის ნღები...
აჰა, ჩემი ფეხით მოვსულვარ,
მარტო და სნეული მოვსულვარ,
ვერცხლის ძაფით მოვსულვარ და ვერ მიცანი –
აჰა, მოვაბი ძაფი,
რას მომტირი ბოშა ქალო,
რას მანვენე მტკივან პირსა,
ღარიბი ვარ,
მარტო და სნეული მოვსულვარ
აჰა, მოვაბი ძაფი წერილი და არ მოვნიე,
ფუჭად მომღმუი და ფუჭად მემხოვ,
ცრულ მოვაბი ძაფი,
ცრულ მოვაბი ძაფი ვერცხლისა და სწვლილი,
არ მოვეჩანავ და არ მოვაცლი,
ცრულ მოვაბი ძაფი –
მენი
მისაცვლელი
ჭილი
მოვატყუა**

სიცოცხლე ნითელი ბოძას სველაა და ყველა გზაჯვარედინზე მისი ჯადო-კამალოები აწყვია. ვის შეუძლია ჩვენი განჯვადობა ნითელი ბოძას სველისაგან...

შეილოდ ძლიერები გადარჩებიან, მას შემდეგ რაც სიყრმის ნღები გაუხმებთ და სიხმრებს ჭკვირით აშავ-ცლიან. ისინი ახდენილი ოცნებების მოტეხი სუნი იგრძნობენ რომ განჯვადდენენ.

ღარიბო და სნეულო, ვერცხლისძაფიანო, სიყრმისნღებამშობარო, სიხმრდამხრტილო, დგახარ გზაჯვარედინზე და ილიმები, რაკი ცრუა მენი სიღარბო, შენი სნეულება და ნღემი მოხრა. ცრულ მოვაბი ძაფი ვერცხლისფერი, გააკრეფე ნითელი ბოძას. მისი მისატყუებელი კბილი ვერ კიდევ დედის ნიაღში მოიცვალა.

ქრონიკა

2008 წლის ნოემბერში ნიუ-იორკში შედგა „ეროვნული წიგნის პრემიის“ ლაურეატთა დასახელების ცერემონია. აღიწერული პრემია ამერიკაში ლიტერატურის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ვიდეოა. კატეგორიაში „შაბერული ლიტერატურა“ გამარჯვებული 31 წლის პიტერ ზატსენი დასახელდა რომანისთვის „ზინდფურტი კლეა“. ზატსენი, ცნობილი ლიტერატურული კრიტიკოსი „პარის რევიუ“ ერთ-ერთი დამაარსებელია. მის ერთდამ უკვე მიღებული ჰქვს ეროვნული წიგნის პრემია 1979 წლის ლიტერატურული წიგნისათვის „თიფლის ავანა“ – ის ზატსენის შივს საქმიად გააძაბა მიუხედავად დაიცავა მისი ერთდოგისა უკომბოლ პანტატორი რომელიც ფლორიდაში ცხოვრობდა XIX საუკუნეში.

ანეტ გორფონ რიდას პრემია „ლიტერატურული ლიტერატურის“ კატეგორიაში მიიღო ისტორიული ნაშრომისათვის „კმინსტეპი შინტონელთან ამერიკული ოჯახი“ (ამიჯო მონების საბი თაობის შესახებ, რომლებიც აშშ-ს შესამე პრესიდენტის თომას ჯეფერსონის მამულიში ცხოვრობდნენ). ვორდონ-რთი პირველი ხანის ქალაი, რომელმაც ეროვნული წიგნის პრემია ლიტერატურული ნომინაციაში მიიღო. წლის საუკეთესო საბავშვო წიგნად უკვე ღმინდელი აღიწერიდა, ავტორი თხზულებისა „რა ვნახე და როგორ ვგრუბობ“. პიტერის პრემია მარც დათვის ეწერა ანთოლოგიისათვის „ალი ალიან“.

ლაურეატებს მიიღეს ბრიჯაი სტატუები და 10000 დოლარის წყა.

„შიშო არაგვისპირელის ცხოვრება სათავგადასავლო რომანის გმირს შეხსარება“

თამარ ლონდაძის ესაუბრება როსტომ ჩხიკიძე

— რამ შთავგაონათ შიშო არაგვისპირელზე ბიოგრაფიული რომანის შექმნა?

— ინტონაციასზე არ შეგეტყობათ, მაგრამ მაინც საცნაურია თქვენი შეკითხვის ქვეტექსტი, გაოცებით განმსჭვალული, დიდებულ სახელთა შემდეგ უცნაოდ არჩევანი იმ მწერალზე რომ შეეპარეთ, ვინც ნაკლებადაა დაფასებული სალიტერატურო წრეებშიც. მეორეხარისხოვანი კლასიკოსად უფროა მიჩნეული, თუკი შეიძლება არსებობდეს ამგვარი სიტყვათმეთანხმება. ეს შესაძლოა არ იყოს შევნიერული ტერმინი, მაგრამ რეალობას კი ზუსტად აირეკლავს. მიჩქმალულ კლასიკოსზე სხვაგვარად ვერც იტყვი. არადა, შიშო არაგვისპირელის მხატვრული სამყარო — უამრავი ნოველის, ორი პიესისა და ერთადერთი რომანის ხერხემალზე ამოზრდილი — არამარტო მხატვრული შთამბეჭდაობითა და ზოგადგოგონული თუ შოგადაკაობრული ტკივილების გამოხატულებითაა აქტუალური დღესდღეობითაც, არამედ ბევრი ისეთი თემითა თუ მოტივით, ამჟამად განსაკუთრებით რომ გვაფორიატებს და ზოგის შენარჩუნება-გაღრმავებასაც ვესწრაფით და ზოგისაგან თავდალწევასაც.

შიშო არაგვისპირელი ჩვენი საზოგადოებრივ-სალიტერატურული სინამდვილის უშუალო მონაწილე, ერთ-ერთი ქოშატი და თანამდგომი, და რატომ არ უნდა ვისარგებლოთ მისი ამ თანადგომით, ჩემთვის აუხსენელია.

— გულწრფელად რომ გიხიზნათ, როდესაც ჟურნალ „ჩვენი მწერლობის“ ფურცლებზე ორ ფრაგმენტს ვაგეცანი ამ რომანიდან და იქიდან შევიტყვეე, შიშო არაგვისპირელის ცხოვრების ქრონიკა ძალიან გახდებოდა მკითხველისათვის ხელმისაწვდომი, მართლაც მომეჩვენა, რომ საქმიანობა ერთგვარად გაითხოვით, დიდი სახელებების შემდეგ თავს ცოტა ამოსუნთქვის საშუალება მიეცით, თან გააგრძელებთ ციკლის შევსება, თან თავი შეიხსნებთ უფრო რთული რომანებისათვის.

— ამჟამადაც იმავე თვალსაზრისზე ხართ?

— რას ჰრძანებთ, მაშინ ხომ „მომეჩვენას“ აღარ ვიტყოდი. და ძალიანაც ვნანობ, საქმეში ჩახუნდებოხით უნებურად ასეთი რამ რომ დაგნამეთ, თითქოს მთელი თქვენი სამწერლო და სამეცნიერო გზა არ ადასტურებდეს, რომ ოდნავ გაიოლებაც არადრისა გვჩვევიათ. საერთაქვენი მინანქრებსაც კი როგორი პასუხისმგებლობით ეკიდებით და რაღა უნდა ითქვას ბიოგრაფიული ქრონიკაზე იმ ციკლიდან, რომელმაც ვყვალავ მკვეთრად გამოვარჩიათ ქართულ მწერალთა შორის. აბამცთუ ამდენი, ბიოგრაფიული რომანთა მიახლოებული რაოდენობაც არავის მოეპოვება... მაგრამ ამჯერად

უფრო ის მაინტერესებს, უშუალო ბიძგი რა გამოდგა ამ ქრონიკის შევადგენად?

— მამას უნდოდა ამ ბიოგრაფიული რომანის დაწერა — ჯერ კიდევ 60-იან წლებში. დაასრულა თუ არა ვასილ ბარნოვის ცხოვრების ქრონიკა („რომანი და ისტორია“), აპირებდა მაშინვე ნამოეწყო ეს ახალი. თუ ვასილ ბარნოვის ბიოგრაფია გამოიყენა ქართული რომანის ისტორიის აღსადგენადაც, შიშო არაგვისპირელის ბიოგრაფია ჩაფიქრებული ჰქონდა ქართული ნოველის ისტორიის სრული სურათის წარმოსახვისათვის.

სახელწოდებაც შევადგორის შეერჩია: „ნოველა და ხასიათი“.

რაკილა გორის შედგაოგორ ინსტიტუტში ყოველწლიური საკულევი თემების დამუშავება ევალებოდა, ეს ჭანრი განსაზღვრა შესწავლის საგნად და სამი ნაშრომიც შექმნა: ნოველის ჩასახვის ირგვლივ, მის შუასაუკუნეობრივ აღსებობასა და საკულევი ქართულ ნოველაზე. საერთო ფონზე ქართული ნოველის თავისებურება უფრო თვალსაჩინოდ გამოიკვეთებოდა, ისევე, როგორც საერთო ფონზე წარმოჩნდა ქართული რომანის თავისებურება ვასილ ბარნოვის ცხოვრების ქრონიკაში.

გაზრება-ანალიზის შუაგულში ამჯერად შიშო არაგვისპირელი იმსახრებდა, მითუმეტეს, რომ არამარტო მის მიერ შექმნილი ხასიათებია მეტად კოლორიტული და სახიერი, არამედ თვით მისი პიროვნული ხასიათიც საჭიროდ და საგანგებო ჩალრმავებასა და ნაშრომინას, მისი სკეპტიკური ბუნება, მისი მღვმარება და ყოველნამიერი მისწრაფება ფიქრებში ჩაძირვისაკენ, მისი კეთილშობილება და სალიერი სისპეტავე, რაც უკვე საკმაოდ გაიჭიკათებულყო ჩვენს სინამდვილეში და ახლა ლამის საშუალებით ექსპონატად შევრაცხოთ ეს თვისებანი.

წურც იმსადვიენებთ, რომ შიშო არაგვისპირელის ცხოვრებისეული მღვმარებანი სათავგადასავლო რომანის გმირსაც კი შეიძლება შეხსარბოს.

— „რომანი და ისტორია“ ჩემი ერთ-ერთი უსაყვარლესი წიგნია და, დარწმუნებული ვარ, „ნოველა და ხასიათიც“ არანაკლებ შთაბეჭდილებას მოახდენდა მკითხველზე. რამ შეუშალა ხელი მის შექმნას?

— ოთარ ჩხეიძის უპირველესი მიზანი მაინც „მატიანე ქართლისას“ ციკლის ვასრულება გახლდათ, თანადროული საქართველოს დამატებული ყოფისა და ბედისწერის მოქცევა მხატვრულ ქარგაში, ნოველების ციკლი ცალკე ნამოეწყო, ისტორიული და თანამედროვე პიესების ციკლი კიდევ ცალკე; და ბიოგრაფიული რომანთა სერიას ველარ განვდა — ვასილ ბარნოვისა და ლორდ ბარონის

გარდა ვედარაინ აქცია მხატვრულ-დოკუმენტური ქმნილების გმირად — ვერც ალექსანდრე ყაზბეგი, ვერც მიხეილ ჯავახიშვილი, ვერც შოი არაგვისპირელი, ვერც უოლტერ სკოტ... ძალიან კი ნყდებოდა გული და დანაწებით ნაშოცდენია სხვადასხვა დროს, იქნებ გადამედო ყველაფერი და ამთავან რომელიმე ცხოვრებისათვის მომეკიდა ხელიო. შოი არაგვისპირელზე ეს სინანული მის დღიურებშიცაა გამჟღავნებული, რადგანაც ყველაზე წინ წაწეული მაინც ეს მონოგრაფიული თხზულება გახლდათ — ნოველის ისტორიის ზოგადი ქარგავი გამწვანებული და შიოს ხასიათივით და სილუეტით შთამბეჭდავად შემოხაზული ესეიში „სამყარო შოი არაგვისპირელისა“. შეიძლება ითქვას, ამ ესეიში ჩანურულია ბიოგრაფიული რომანის სიუჟეტური ძარღვი, რომელსაც მხოლოდ გამაღ სჭირდება, საილუსტრაციო მასალით შევსება, საზოგადოებრივ-ლიტერატურული ფონის გამკვეთრება და... რომანიც მზადაა.

სხვათა შორის, ასევეა ბიოგრაფიული ქრონიკის სიუჟეტური ძარღვი ჩანურული „რომანი და ისტორიის“ იმ თავში, რომლის ერთ-ერთი მთავარი გმირიც ალექსანდრე ყაზბეგია; ესეიში ისევე „ჯაყოს ხიზნები“; „რომანი და ისტორიის“ იმ თავში, რომელშიც უოლტერ სკოტის მონუმენტური ფიგურა წარმოდგება, და კიდევ იმ ესეიში ახალი ინგლისური რომანი, კვლავ ისტორიული რომანის მამის სახეებს რომ წარმოაჩენს...

— ალექსანდრე ყაზბეგზე ბიოგრაფიული რომანი უფოდ იმ მონაკვეთმა მოგვაცოხნათ.

— დახ — რაკილა გამულა სჭირდებოდა, კიდევ გავძლიე „ყაზბეგიანას“ ვრცელი თხრობა-ანალიზი მთლიანად ამ გზას ვაკეცვა.

— ასევე ხომ არ აპირებთ მიხეილ ჯავახიშვილისა და უოლტერ სკოტის ლიტერატურულ პორტრეტთა გადაზრდას ბიოგრაფიული რომანებზე? მითუმეტეს, არაერთხელ დაბრუნებიხართ მიხეილ ჯავახიშვილის ამა თუ იმ თხზულებასაც და მისი ბიოგრაფიის დეტალებსაც, „ყაზბეგიანაში“ უოლტერ სკოტის სილუეტის დასამახსოვრებელი გაველეხა კი გაფიქრებინებს მკითხველს, რომ „აივანოს“ შემოქმედის მხატვრულ სამყაროში საკლებად ხარი გათითცნობიერებულა.

— ჩემი ბიოგრაფიული ციკლი — რომელიმე უშთაერესად უნდა მოიცავს XIX-XX საუკუნეთა საზოგადოებრივ-პოლიტიკური და კულტურული ცხოვრების ხანრობა, თუქც, ცხადია, ამ სივრცის გარეთაც გადავხე ხომარა — იმდენი სახელის გარომანწლებს გულისხმობს, ჩამოთვლა ძალზე შორს წაგვიყვანდა და უსარგებლოცაა. ასე

რომ, მიხეილ ჯავახიშვილი და უოლტერ სკოტიც რომ იყვნენ ნაეარაუდენი, რა ვასაკერია, თუქც სინასნარ ძნელი სათქმელია, ხორცი შეესხმის თუ არა ან ერთის ბიოგრაფიულ ქრონიკას და ან მეორისა. შემოქმედება ურთულესი პროცესია — საესებთი ხელსაყრელი პირობების დროსაც — და როდის რა წამოინვეს, რა გაგაყოლიებს და ჩავთიერებს, შენვე ნაკლებ გემორჩილება.

— მის ცხოვრებისეულ მღელვარებებზე ბრძანით, სათავგადასავლო რომანის გმირსაც შეეხარებოდით...

— განა რაიმე გადაეჭარბებ... ცხადია, აუცილებელი ხელაც არ არის, მწერლის ცხოვრება ადვსილიციოს სათავგადასავლო ამბებით, დეტექტურით, მწვავე სიუჟეტებით, მღელვარებათი მის სულში უნდა ბრუნავდეს და წარმტაც, სულისდამატყვევებელ სიუჟეტებსაც უშთაერესად წარმოსახვა ქმნიდეს, მაგრამ კაცობრიობის სალიტერატურო ისტორიას ახსოვს ისეთი მწერლები, რომელთა ბიოგრაფიული ქარგავი კი — მხატვრული სამყაროს გაუთვალისწინებლად — აბტყვევებს მკითხველის გონებას.

შეიძლება გავიკვირდეთ — სად ფიქრები ჩაიბრუნებოდა, განდგომისაკენ გაუწელებული ლტოლვა და სად სათავგადასავლო ამბებით სახვე მოგრაფიული, მაგრამ ასე კი მოხდა შოი არაგვისპირელის ცხოვრებით, არი მოლარული მხარე უწყვეტობით თუ შინაგანი კანონოიმეურებით დაუახლოვდა, შეერევა ერთმანეთს და მეტად ორიგინალური, შთამბეჭდავი სახეობაც ამათ გამოქვეთა.

ჯერ მარტო იატაკქვეშა პოლიტიკური ორგანიზაციის შემწრა დად ღირს ვარშავაში.

— საცავებოდ აღნიშნავთ, რომ ამით შოიმ და მისმა თანამებრძოლებმა უშუალოდ ხდი გასდეს 1832 წლის შეთქმულების მონაწილეობითან. ნიშანდობლივია პლუტარქეს კვალიობაზე პარალელური ბიოგრაფიების მონახას რომ ქმნით შოი არაგვისპირელსა და ელიზბარ ერისთავს შორის. სულიერი კონსტრუქციით იქნებ ბევრი არ მოაპოვებდეს ასეერგად განსხვავებული პიროვნებანი, მაგრამ მაინც რამდენი საერთო შეიძლება აღმოჩნდეთ, თუკი თქვენბური ნიუანსობრიობით დაუკვირდება ადამიანი მათი ბიოგრაფიული რეალებების გადაკვეთას.

— უშთაერესი მაინც მათი გარინდებაა სიცოცხლის მიწურულს და სადღად დასაღიერისაკენ ცქერა ღრმად სევდიანი მზერიით.

— ამ დეტალმა მაინც განსაკუთრებით შემძრა. ის გარეგნებაა ამაღლევებული, არც 32-იანებებს რომ არა სჯერათ, იასე ფალაუნდშივილმა განზრახ გავცაო, და

პრო-პატი ყველაზე კვირადღიობაული ნიშნი

ნუიორკის საჯარო ბიბლიოთეკამ იტალიელი ისტატებისაგან საქუქრად მსოფლიოში ყველაზე ჭირადღიობაული წიხი მიიღო. 28 კვირადღიობიანი ტაიმი ხელისთაა დამაზღებელი და 100 000 დოლარზე მეტი ღირს.

წიხის სახელწოდებით "მარჯვე ხელი" აღორძინების ხანის იტალიელი ისტატის მიქლანჯელო ბუონაროტის ცხოვრების აღწერის მონუმენტური გამოქვეთა. იტალიელან ჩამოტანილი თიქრფანი ძველი ყველას სასმუჯაროზე 2 დეკემბერს გაიტანეს.

რარიტეტი, მოხედავად იმისა, რომ მის დასამზადებლად სკურპულოზური მუშაობის ექვსი თვეა საჭირო, 1 ცალი არ დამზდებულა. "მარჯვე ხელის" ასლები უკვე ახად მუღობოთა საკუთრებაა. სიძირის მოხედავად უკვე გამოქვცის 20 ცალზე მეტი გათედა.

არც ვარშავის ორგანიზაციის წევრებს — ფილიპე მახარაძემ შეგნებულად გაგვიყვია. შოი არაგვისპირელი მანც პირ მიმნდობა, სულიერად უხაკველი პირიონება, გაცემა რომ ვერ დაუჯერებია და მათი ორგანიზაციის წევრდნასა და მემამბოხთა გადაქცევის პატიმრებად ფილიპე მახარაძის უნებურ საქციელს, რალაც უტაქტობას მიაწერს.

— ფრანსუა ვიონის ხელგამოლილი, კუმანური ბუნებისა არ იყოს, მეტრ ტაბარის, ვისი დისმენის გამოისობითაც მოხდნენ ისიც და მისი თანამზარაველნიც ციხეში, მსუბუქი ირონით „სიმართლისაგან დალლილ კაცად“ რომ ისხენიებს თავის განთქმულ მოუმაში „მცირე ანდერძი“. ეგაა და ეგ სამაგიეროს მიზლეა.

— ეს პარალელი მეტად საგულისხზოა და მრავალმხრივ გასათვალისწინებელი მისი პიროვნული ხასიათისა და მხატვრულ-იდეური მრწამსის ასახსნელად, თუმიც ისევ არ უნდა ხდებოდეს, რომ გამცემთა საქციელს ყოველთვის რალაც გამართლება ეძებნობოდა, სხვა ქვეყანაში თუნდაც წმინდანებად აღიარნო — იაჯე ფალავანდიშვილისა არ იყოს, ჰეგონის მხარეს მისიონერად რომ მოვევლინა — ჩვენი დამოკიდებულება მათ მიმართ ოდნავდაც არ უნდა შეიცვალოს.

— ასეც ეჩნება საზოგადოებრივი აზრის არსებობის პირობებს, რაც მისალნევი გვაქვს და თანაც დროულად, თორემ ტელევიზიები ისე ექატიებან ხალხს წყვედადისასეც, სულ უფრო გაგვიფხვდება სწორ ორიენტირთა გამოკვეთა და წნეობის ამაღლება.

— რომანული ხაზი მეტად მძაფრია თქვენს მხატვრულ-დოკუმენტურ თხზულებაში. შოის გაცრეხებული სიყვარულიც... მისი გულისათვის თეიმოკველეობაც — შოი მღვიმელის მძისუნლისა, თამარ ქუჩუკაშვილის — ასერივად გულისშემძვრელი, მტკვარს რომ შპოვა სამუდამო განსასვენებელი შოი არაგვისპირელის ქორნილის დღეს... ამის თაობაც სატატაც მქვს ნაკითხული თავის დროზე, სხვათა შორის, თქვენს მიერ გამოქვეყნებული ჟურნალ „ოშგვას“ ფურცლებზე, და მაშინ თვითონ ფაქტმა უფრო შემძრა, ახლა კი მისი მხატვრული გააზრებისა და შესრულების დონეცაა.

— ასე თქმაზე არ შეიძლება, ნუგზარ შატავის ის დოკუმენტური ნოველა (ფანრობრივად ეს უფრო ზუსტი განსაზღვრებაა) თავის დროზე საგულისხში გახლდათ და მეც გამომადგა რომანის წერის პროექსში, საგანგებოდაც ეიმონმეც და არცთუ მოკლეად, მიუხედავად იმისა, რომ მანამდე თვითონ ისე უცერემონიოდ გაასალა ჩემი დეტექტიური ცდის „ეკლანი და პატარა გზა“ ზოგადი ქარგა, სტრუქტურა და ძირეული იდეა თავის სენცნარად, მოშლილ საზოგადოებრივ ყოფას როგორც შეფერის — პასუხი რომ არაფერზე არ მოგვეცხებოდა... რა ეწეა, ჩემი მოვლეთობა, არავის არაფერი დაუთქარგო...

რაც შეეხება მხატვრული გააზრებისა და შესრულების დონეს, რომანის გამოლი თხრობა, ფონის რაც შეიძლება სრულყოფილი წარმოსახვის შესაძლებლობა მეტ საშუა-

ლებს განიჭებს ასეთ დროს (ჯერ მარტო ვება ყოფიანთან გაგზავნილი ბარათების ჩართვა რად ლრის თხრობაში), მითუმეტეს, შემუშარულ ჩანაწერთა უკრად მისი მხატვრული დამუშავებაც თუ შეეძა არსებობს.

იმ მხრივაცაა ეს ეპიზოდი ამაღლებელი, რომ ქართველმა საზოგადოებამ მკაცრად მოსთხოვა პასუხი და სულაც მოაკვეთა შოი, მიუხედავად იმისა, რომ ყველასათვის ცხადი გახლდათ მისი კეთილშობილური ბუნებაც და უცოდველობაც ახალგაზრდა ქალის დაღუპვაში. ხომ მანც მისი მიზეზით მოხდა ის ტრაგედია?! და თვით ეკატერინე ვამაშვილი, თვითონაც კეთილშობილური გაზახიერება, მოთავებოდა ამ წნეობრივ მსჯავრს...

— ვაჟა-ფშაველას მოემები გახსენდება — მოკვეთილის ტრაგიზმის მისულელი გააზრება.

— დამანართი, სწორედ ეს უნდა შეთქვა. მართლაც ვაჟას სიუჟეტიცა და, ცოტა არ იყოს, გასაკვირია, ხელი რომ არ მოჰკიდა... ბერძი კი მარჯვედ გამოეცხებოდა ეპიზოდთა მხატვრულ ქარგაში მოსატყევეად, ნაწენრდა: ძველ ამბავით, — და თუმც მათი სიმძელ არავის სჯეროდა, მანც ერთგვარი საფარველი გახლდათ.

— უამრავი ისტორიული პერსონაჟი მონაწილეობს თქვენს რომანში, მაგრამ ამჯერად მინდა გამოვჩარჩოთ თელი სახოკია, დანამახსოვრებელი არჩილ ჯორჯაძისადმი მიძღვნილი ბიოგრაფიული ქრონიკიდანაც „წერილები იტრისის ნისქილიდან“.

— იმ ეპოქის სურათთა აღდგენას როდესაც ლამობ, შეუძლებელია ასევე თელი სახოკიას, ვინც — სხვა ყველაფერსაც რომ ჩამოგვხსნათ მის უამრავ დანატვართაგან და მადლითაგან — აჯერ არჩილ ჯორჯაძე და შოი არაგვისპირელი გადაურჩინა საქართველოს. ის შესაძლებელია თავის ეთნიკურ წარმომავლობასაც აღარ დაბრუნებოდა და სამუდამოდ ჩაკარგულიყო რუსეთში ანა ევროპაში, ეს კი ეროვნულ მეობას შეწარმუნებდა, მაგრამ მწერლობისა კი რა მოგახსენეთ, თედოს მიერ განვული მშობა რომ არა — კაცი ლუკაშაურის იულებდა და თავის თანატოლს ისე პატრონობდა არაშეშავი, თათის მისი შვილი ყოფილიყო. ციხეშიც ხომ შოის ცათი მოხვდა — როგორ თუ ვარშავის იატაკქვეშელებთან უშუალოდ იყავი დავებშირებული და საქართველოში ცდილობდი ფარული ორგანიზაციის შექმნასო. ასეთ პიროვნებათა მრებზე ბევრი რამ გადადის, და თუმც ისე კანთილად აღარ მოჩანან უშაფერო ისტორიის გამოისობით, მაგრამ ბიოგრაფიულად მოვალეობაც სხვა რა ყოფილა, თუ არა მიჩქვლილ გმირთა და გმირობათა შესაფერისი წარმოჩენა, მათი ღრმად ჩაბეჭდვა საზოგადოებრივ ცნობიერებაში.

— უპვე დახრულებულია ოთარ ჩხვიძის ცხოვრების ქრონიკაც (სავიგისმოს შეიღებო?) და უახლოეს ხანში რომელი მწერლისა თუ მოღვაწის ბიოგრაფიის მხატვრულ გააზრებას უნდა ველოდეთ?

— მე რომ არ ვაძლევ თავს ამოსუნთქვის უფლებას, გასაგებია, მაგრამ აღარც თქვენ გინდათ ამომასუნთქოთ?!

მარინე რევიშვილი

უჩვეულო სიბლი

ლაშა იმედაშვილის დატექტიური კრაპულის განხილვა

— თუ რამე განსაზღვრავს თანამედროვე ქართული პროზის დონეს, მათ შორის უთუოდ უნდა ვთვლიდნენ ლაშა იმედაშვილის ნივთებიც... — ამ სიტყვებით ვახსნა ჟურნალ „ჩვენი მწერლობის“ დაარსებში გამართული კიდევ ერთი ლიტერატურული თავყრილობა **როსტომ ჩხეიძემ**, — ის კრებულიც, ორი წლის წინათ რომ გამოიცა და ეს ახალიც — „სამი მკვლელია ძველ თბილისში“ ორიგინალური სამყარო, რასაც წარმოსახავს ლაშა იმედაშვილი, ქმნის თავისი მახვილგონიერებით, დიდი იუმორით, სარკაზმით, სატირით, დრამატიზმით — ძალიან კარგად არის ეს პარამონია მიღწეული მისი მოთხრობების ციკლში, ყოველთვის მთლიანობის შთაბეჭდილებას რომ გიქმნის.

ეს მოთხრობები, რომელთაც კარგად იცნობს „ჩვენი მწერლობის“ მკითხველი, თურმე ახალი საბაზისური უნდა გამოლიანებულყო. ამ კრებულის გამოცემას ამირან გამოსართლმა მოკავდა ხელა.

სათაურების შევლა საერთოდ ახასიათებს ლაშა იმედაშვილს და ეს მისი სტილისტიკის თავისებურებაცაა. „ბიოგრაფიებიც“ სხვა სათაურებით ქვეყნდება ფურნალში, გაზეთში და სხვა სათაურებით გამოიცა.

ყოველ შემთხვევაში, ნიგინ, რომელიც დღეს ჩვენს ხელთაა, ასეთივე ცოცხალი მონაწილეა ჩვენი სალიტერატურო ცხოვრებისა, — დეტექტივი, ასევე მოუძებლებელი, უკუდავი ფანრი, რომელსაც ძალიან მარჯვედ იყენებს ლაშა იმედაშვილი, მის პაროდირებასაც ეხ ახდენს... ცნობილი ისტორიული სიუჟეტბა მიზნობლია, პოსტმოდერნის ხერხებაცაა გამოყენებული... ოღონდ არა ბელოვნურად და მოდური აყოლიებით, როგორც ხშირად ხდება ხოლმე...

ეს ეპოქა — მე-19 საუკუნის დასასრულისა და მე-20 საუკუნის დასაწყისის თბილისი, ეს გარემო აღდგენილია ლაშა ცოდნითა და ინტუიციით, არა მარტო სიუჟეტებითა მომხიბლავი და ორიგინალური, თითონ ფონიც თავისთავად მწამუნელოვანია და ღირებული. არა მარტო ლიტერატურის მკვლევარი, ისტორიკოსი და სოციოლოგიც ბევრ საინტერესოს გადაანყდება ლაშას მოთხრობებში... თუკი იმ ეპოქის აღდგენას მოისურვებს...

ეს ნიგინ ბედნიერი გამომკლისია იმ თვალსაზრისითაც, რომ გამოსართლანავე კრტიკის ინტერესის სფეროში აღმოჩნდა, — ორი რეცენზია უკვე დაბეჭდილია ცალკეულ მოთხრობებზე — ერთი ახალგაზრდა კრიტიკოსის გიორგი გამახაურისაა ეკუთვნის, მეორე — ივანე ამირხანაშვილის. კრებულს უძღვის ლევან ბრეგვაძის შესავალი, რომელიც

მხოლოდ შესავალი კი არ არის, არამედ — როგორც ლევანს სჩვეია — ზუსტ და ღრმა დაკვირვებებს ვეთავაზობს...

ჩვენი დღევანდელი განხილვაც რეპორტაჟად იქცევა და ესეც, მოგვსენებთ, კრიტიკის ნაირსახეობაა. ერთი სიტყვით, იმის თქმა მინდა, რომ თუ ვართ მონაწილენი ევროპული სალიტერატურო ცხოვრებისა, აი, ასეთი ნივთებით და ამგვარი გამომხატურებანით... მინდა ვკითხო ლაშას, რამ შთაავაზნა ეს ნიგინ...

ლაშა იმედაშვილი:

— მოგვსენებით, როსტომის მერე ძალიან ძნელია საუბარი... ვეცდები ორი სიტყვით მოვახსენოთ ჩემი აზრი... ყოველთვის მაინტერესდება მიკარგული, დაინყვებული თბილისის აღდგენა, რამდენადაც შესაძლებელი იყო, არა ისტორიული (ეთნოგრაფიის, ტოპონიმის), არამედ რეკონსტრუქციური თვალსაზრისით.

და ვეცდები, ეს საკმაოდ შესწავლილი, იუმორითადად თუ შეგებდავთ, კრიმინალური საქმეები სრულიად სხვა კუთხით განვიხილო, იმ კუთხით, რომელიც თეორიულად საეჭვოთი შესაძლოა არსებულყო. ვცადე ეს ყველაფერი ჩამეტყა იმ ეპოქაში, გადმომეცა ის სურნელი, რაც მაშინ იყო... რა გამოვიდა, ეს უკვე თქვენი განსაჯელია.

როსტომ ჩხეიძე:

— „სამი მკვლელია ძველ თბილისში“ მოიცავს დაგნი იუველის მკვლევარებს, ივანე მაჩაბლის საიდუმლოებით მოცულ გაუჩინარებასა და ილია ჭავჭავაძის მკვლელობას...

როგორ უცნაურიც უნდა იყოს, დაგნი იუველი რამდენიმე მწერლის და ხელოვანის შთამავრებულზე, მეტად კოლორეტული ქალი აღსრულა თბილისში. მისმა დაღუპულმა საუკუნის შემდეგ გამოიჩინა დიდი ინტერესი, ჩვენს სალიტერატურო და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ეს ამბავი ნამონია ანდრე კარბელაშვილმა თავის ნარკვევში, რომლითაც დაინტერესდა რევისორი და დრამატურგი ზურაბ კანდელაკი და შექმნა შესანიშნავი რადიოსპექტაკლი (თითონ პიესა გამოქვეყნდა „ჩვენი მწერლობის“ ფურცლებზე). რადიოსპექტაკლი გადაიკა რადიოთი და განხილვაც იყო მისი. და იგივე სიუჟეტით დაინტერესდა ლაშა იმედაშვილი. ამ მხრივაც არის საინტერესო, — შედარება იმისა, თუ ორმა შემოქმედმა როგორ გაიზარა ერთი და იგივე რეალობა. ჩემი მხრე დავძენ, რომ შეიქმნა ზურაბ ნარბეცხელის ლიტერატურული ნიმუში.

ზურაბ კანდელაკი:

— ლაშას მოთხრობა ძალიან მომეწონა. მე სხვა კუთხით დავინახე დაგნი და მისი მკვლელობაც. ზუსტად არც ციცო, თითონ ეს პიროვნება იყო საინტერესო, თუ ის ფაქტი, რომ ეს ტრაგედია მაინცდამაინც თბილისში მოხდა...

მარნაშ ტემუნვევით მოვისმინე ზურაბ ქარუმიძის გამოსვლა მკვლევარისთვის, სივაც თქვა, რომ ეს ფაქტი მე აღმოგვიჩინე (არც ანდრე კარბელაშვილი უხსენებია და არც არავინ...) და ახლა რომანს ვწერ ამ თემაზე... თანაც ინგლისურ ენაზე. ვიდრე ინგლისურად დაინერგობდეს და ქართულად ითარგმნებოდეს, დიდი დრო გავა. ისე უხერხულად მდგომარეობაში ბევრი ივდებს თავს ქართული ლიტერატურის პროცესში ჩაუხედაობით.

როსტომ ჩხეიძე:

— ლევან ბრეგვაძეს მინდა ვთხოვო აზრის გამოთქმა... თითონივეა დეტექტიური ფანრით ძალიან დაინტერესებუ-

ლი და თავდადებული ებრძვის ედგარ ჰოსს, უნდა, რომ პირველობა ჩამოართვეს... ამტიკიცებს, საყოველთაოდ დადგენილი დებულება, რომ ედგარ ჰოს არის მამამთავარი ამ ეპოქისა, გადასინჯვას საჭიროებს და თანაც უნდა გადაისინჯოს ქართულ მასალაზე დაყრდნობით. მიაჩნია, რომ პირველი დეტექტივის ავტორი იყო სულხან-საბა ორბელიანი და არა ედგარ ჰოს. ძალიან მომხიბლავი დებულებაა, მითუმეტეს რომ არგუმენტებითაა გამყარებული. მიამაჩნია, რომ ეს დებულება ვეროპაშიც უნდა გავრცელდეს. ეს მოსაზრება უთუოდ ანგარიშგასაწევია.

ლევან ბრეგვაძე:
— ეს მოთხრობები სხვა თანმიმდევრობით გამოქვეყნდა პრესაში და სხვა თანმიმდევრობით ვიხილეთ ახლა ნიგეში. პირველი ორი ნაკითხული მქონდა ჟურნალ „ჩვენს მწერლობაში“, მესამე — ილია ჭავჭავაძის მკვლელობის გამოძიება — ვერ არ იყო დაბეჭდილი და ანაწყობის ნაკითხვი.

პირველი შთაბეჭდილება ისეთი ვახლდათ, როგორც იმიჯითაღ მქონია დიდი მწერლების კითხვის დროსაც კი — ვერსად რომ ვერ მოიხყენ, გადადიხარ საინტერესოდან კიდევ უფრო საინტერესო პასაჟზე. არსებობს მოსაზრება, რომ შედარებით უინტერესო ადგილები ანუ ბალასტი ტექსტში უნდა იყოს შედარებისთვის იშველიებენ გემს, — გემზე თუ ბალასტი არ არის, თუ მასში არ დევს არაფრის მაქნისი ტვირთი, ისე გემი ვერ გაეუარავს. თავის-თავად საინტერესო ანალოგია და უფრო რომანებს ენება, ჩემი დაკვირვებით.

ლაშას ნაწარმოებები ვრცელი მოთხრობებია, „პოვესტებს“ რომ უნდადებენ რუსები და აქ ბალასტი ვერ ენახე. თან მსუბუქად იკითხება და როცა მთავრდება, გწყნის.

ამ აუდიტორიას არ სჭირდება ამის განმარტება, მაგრამ ფართო მკითხველმა საზოგადოებამ კი შეიძლება არ იცოდეს, რომ ამ თავმოყრილია ძალიან ბევრი დავიწყებული, ძველი, ძველბერი კარგი თბილისური ოსურჯობები... ძველი ტექსტებია გაცოცხლებული, მაგრამ ეს როდია მთავარი. მთავარი ის არის, რომ წარსულში დეტალურად გამოძიებული ამბების ხელახალი გამოძიება ხდება, ოღონდ... მწერლური გამოძიება.

თითქოს რაღა უნდა დაინეროს ილიას მკვლელობის შესახებ, მაგრამ ლაშა იმედამიღი მიიწვ სერს ანაზე.

ეს მწერლის ვერსიებია. მართლაცდა, რატომ არ შეიძლებაოდა ასეც მომხდარაიყო: ილია ჭავჭავაძის მკვლელობა იმისი ორგანიზებულ ყოფილიყო, ვინც მას იძიებდა?!

რატომ არ შეიძლებაოდა, რომ უკვალოდ გამჭრალ ივანე მამაბელს ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში დაემთავრებინა სიკვითლუქ?!

წორეგვილი ქალბატონის დაგნი იუველის თავგადასავალიც კარგად არის შესწავლილი („ჩვენს მწერლობაში“ დაიბეჭდა ლიანა ელიაშას ნერილი ამის შესახებ, ზურაბ კანდელაკმა დადაგ რადიოიპისა...). ლაშას მოთხრობაში სხვაგვარად ილუქება ეს ქალბატონი — მტკვარში იხრობა... აქ შერწყმულია ორი ამბავი — ერთი იმ წორეგვილი ქალბატონისა და მეორე — გიორგი შარვაშიძის ცოლისდის, ნინა ანდრევეცკაისა. სწორედ ის დაახრწეს თუ დაიხრო მტკვარში (სიმაართლე სწორედ გარკვეული არ არის).

სრულიად ძალდაუტანებლად შეჟოდის ტექსტში პერსონაჟად იოსებ იმედაშვილი, რომლის უნიკალური არტივი ინახება ლაშას ოჯახში და ეს ყველაფერი — ოჯახური ტრადიცია თუ განსაკუთრებული გარემო, რომელშიც მწერალი აღიზარდა, ასევე უნიკალურს ხდის ამ ტექსტებს...

და ბოლოს — ძალიან კარგი იუმორი აქვს ლაშას, რაც ნინა კრებულშიც გამოჩნდა, „ბოიგაფიები“ რომ მქვია. ამის გამოც ერთმომ სახალისოა ამ მოთხრობების კითხვა.

ამირან გამარათილი:
— მართლაც, სულმოუთქმელი ინტერესით იკითხება ლაშას ნიგნი, ზუსტად ასე მიჩნერია ჩემს ჩანაწერებში: სულმოუთქმელი ინტერესი... აზრი აზრს მოსდევს, ეპიზოდი — ეპიზოდს და სულის მოთქმის საშუალებას არ გაძლევს.

და სწორედ ეს გაინტრიგებს, გიზიდავს.

ლაშას მოთხრობებში გამოყენებულია პოსტმოდერნის ელემენტები (დღეს ყველა მიმართავს, არ ვიცი, ეს კარგია თუ ცუდია!), მაგრამ ეს მხოლოდ გარეგნული სამოსია, ისევე, როგორც დეტექტიური ფართი, შიგ კი ძალიან მძლავრობს ბელეტრისტიკა — ამ სიტყვის ძველი და კარგი გაგებით. თუ არა ხარ ბელეტრისტი, ვერც პოსტმოდერნი გიმეჭვლის და ვერც სხვა მატერული მეთოდი.

არ მოიხყენო, როცა ვამბობთ (ლევანმაც ეს იგულახს-მა, ალბათ!), სწორედ ბელეტრიზმის დამსახურებაა.

ლაშა შესანიშნავი მოთხრობელია. მოთხრობელი აღძრავს ამ ინტერესს და არა დეტექტიური ფართი.

თუმცა გულწრფელი მინდა ვიყო და ვთქვა, რომ გუშინდელ ლაშას მთვრე ნიგნი ნაკვიკიხე „მოკლავის სიზმარი“ — ის არ მომეწონა და არ მომეწონა იმის გამო, რომ ლაშა იქ უფრო ინფორმატორია, ვიდრე მოთხრობელი... ეს ითვლება ქართულ-სომეხთა ომს, როგორ ვერავლად შეიძლება სომეხები ქართველებს ომში, ლოურ რომ ნაკვართვს... ლაშა აქ თითქმის გვეუბნება: აი, ნახეთ, რა

ლაშა იმედაშვილი

დოკუმენტები ვართ ქართველები და რა ვერაგები არიან სომხებიო... აქ უფრო ინფორმაციაა, ვიდრე მხატვრული ტექსტი... ანუ ლამაზ ხელწინდება თბრობის კულტურა, სიტყვის იმიჯითა ფლობა.

რაც შეეხება დეტექტიურ ჟანრს... ამის დამწყები ჩვენის სულაც რუსთველა...

ერთხელ სატელევიზიო ნაყოფიერ ნახევრად სახუმარო ლექცია იმის თაობაზე, რომ "ვეფხისტყაოსანი" დეტექტიური რომანია... ეს იმისთვის დამჭირდა, რომ ამეხსენა: ლიტერატურაში ერთს პულს ერთი — არ არის აუცილებელიად ორი!

ბავშვობაში პარმენ ლორას ცხრავე რომანი მქონდა ნაკითხულ... მონიფულაობაში დაინტერესდი, რა იყო იმის მიზეზი, რომ მისი რომანები ცოცხლად იკითხებოდა... ინტრიგა... ინტრიგა არის ის, რაც მწერლის ოსტატობას ცხადყოფს.

რუსთველიდან მოყოლებული არსებობს ფორმა, რომელიც გვანერტებს და სხვაგვარად შეგახებდეს ბევრ მოუღუნეს, თუნდაც ილიას, ივანე მაჩაბლს, ძველ თბილისს, ძველ საქართველოს... ლამაზ ამ წიგნს კიდევ ერთი ღირსება აქვს: ის აღვიძრავს ნოსტალგიას... ბევრ პირადულ განცდასაც...

როსტომ ჩხვიძე:

— საკვებით ბუნებრივია, ბატონ ამირან, რომ პირადული მოგონებები აღვიძრავთ ლამაზ ბელეტრისტიკამ, იმიტომ, რომ ისტორიულ-დოკუმენტური ფონი ამ მოთხრობების ძალდაუტანებლად იწვევს ამ მოგონებებს და უკავშირდება ამა თუ იმ ოჯახის ნარსულს.

იღუხია იქმნება, რომ ეს არის დოკუმენტური მოთხრობები, ისტორიული ფონი გამოკვეთილია და დამოუკიდებელი მნიშვნელობა შეიძლება მქონდეს, მაგრამ ნაწარმოებში ეს ყველაფერი მაინც ბელეტრისტიკაა.

მაკა ჯობაძე:

— ეს ნოველი ნამდვილად შენაქმენია ქართული ლიტერატურისათვის... არაჩვეულებრივი წიგნია, იმ თვალსაზრისითაც, როგორც, ვთქვით, ვახტანგ ჯავახიძემ „უცნობით“ მთლიანობაში ნარმოაჩინა ვალაკტიონი...

მნიშვნელობანა ეს წიგნი იმითაც, რომ მან დამანახა დღევანდელი საქართველოს სულისკვეთება, მოუხდავად იმისა, რომ ეს სულისკვეთება ძალიან მწარეა, გამიჩინდა დიდი იმედო: — დროთა კავშირი, როგორც იტყვიან, აქ დადრეკული არ არის.

ნოსტალგიასაც უთუოდ აღძრავს... აქ შეიძლება პიროვნება, დიდი ადამიანი მოგენტარს და არა მაცნც-დაცნოს ის ეპოქა, რადგან ლამაზ ძალიან კარგად იცის, რომ ყველა ეპოქაში ადამიანი ერთი და იგივეა, თავისი უკეთურებითა და თავისი სიმდასრულებით.

ამირანმა ჩემი სათქმელიც თქვა, როცა მარაბელზე და ილიაზე საუბრობდა. წიგნის კითხვისას ჩემთვის დაიარღვა ის მითი, რომელსაც ამ ორი ადამიანის მთარგმნელობითი დანაწევლება ქმნიდა. მხოლოდ თარგმანთან მიმართებით კი არა, ისედაც ზმირად მიფიქრია ამ ორი დიდი პიროვნების ურთიერთობაზე.

და აი, მწერალმა ზუსტად მიავნა ამ ფსიქოლოგიურ ხაზს. ღრმადნიჭიერება მეტნილ დიდ ამბიციასთანაა დაკავშირებული, მაჩაბლის გუგლისხმობა — დიდმა ტლანტებმა მზირად არ იციან, რომ დიდები არიან, რა თქმა უნდა, ბედნიერი გამოწაკისებიც არსებობს... მარაბელმა იცოდა, რომ მისი რანგის მთარგმნელი სხვა არ იყო.

საოცრად მზიბლავს სიტყვის მომჭირნობა, რაც ლამაზს პროზას აბასითაებს, ტყეად და ცოცხალი ქართული, რომელიც თითქოს ძველიც არის, ამავე დროს კი ძალიან თანამედროვეა, სიტყვის გრძობა, მართლაც, უცნაური რამეა...

ეს წიგნი მოითხოვს განათლებულ, კვალიფიციურ მკითხველს, ინტელექტუალურ მკითხველს... რათა სრულად შეგერძოს ეპოქა, რომ ზაქალიები, რაც იმ ეპოქას ახლდა... მაგრამ მინდა გითხრათ, რომ არაინტელექტუალური მკითხველისთვისაც არ აქვსება მძიბე ნასაკითხი.

დღეს ემოციებით და შთაბეჭდილებებით შემოვიფარგლები. კიდევ ერთი: რაც უნდა ტრაგიკულ, ყოველბატულ სიტუაციას აღწერდეს მწერალი, თბრობას დამოკლავის რაღაც სიმშვიდე თუ შინაგანი წონასწორობა ახლავს, შეიძლება ეს იმ ეპოქის ძალიან ღრმა ცოდნიდან მოდის ანდა ენის უფუჭიუსი გრძობიდან.

როცა ივანე მაჩაბელს მამა გარდაეცვალა, ლამაზწერს: „ამ სიტყვში მიცვალბულს შეიძლება სუნიც აპყვეს...“ ათასნაირი ვარიანტი შეიძლება მოიძებნოს: ვთქვათ, „აუვიდეს“... მაგრამ როცა იტყვი „აპყვეს“, ცხედრისადმიც პაკიონისციმისა და სიფხიზლით გრძობითა გამსჭვალავს.

შეორე; აივანე ფული ამოიღო... და 80 თუმანი მიხილ მისიურაძეს ჭკონილ ხელში ჩაუღო... როცა სიტყვა „გაქონილ“ ხმარობს, ეს დაკვირვება — ინტუიტურად, თავისთავად მოიხს. ვინ იცის, რამდენ ასეუტ გაქონილ ხელს ჩაუფრად და რამდენი ტლანტი დაიღუპა ასეთი ხელით დღევანდელი საქართველოში.

„შორს ამ ქვეყნიდან, რაც შეიძლება შორს, სადაც ძმა ძმას კლავს და ტრაქტიკრში მიცვალბულს მებოლილი ძებვიეტი შყვიანი“.

ბოდიშს გიზიბთ ემოციისათვის, მაგრამ, ეს სინამდვილეა დღევანდელი საქართველოსთვის!

ლამა, გარდა იმისა, რომ სიტყვის ოსტატია, კიდევ აქვს დიდი სიყვარული ადამიანებისა. ბიოგრაფიულადაც ეს არის ინტელიგენტი, განონასწორებული ადამიანი და უცებ ვერ წარმოადგენ თუ რამებლა ნენებში, განცდებში ტრიალებს მის გულში. თუ კონტექსტიდან ამოვლოვებ, შეიძლება ვერც ვაიყო, არ მინდა დიდი აბზახის მოჭანა, მაგრამ ერთს ნაკიოთნობავ: „წორიზონტის კი გაუნძრეველად დგანან გემები, როგორც ლამაზი, ყოუტი ვორები...“ თითქოს რა ატეუ საერთო ვრისა და გვეს, მაგრამ როგორი ლამაზი მხატვრული სახეა... და ასე დაუსრულებლად, ყოველ ნაბიჯზე... ერთი სიტყვიით, ამ წიგნს უცნაური ხიბლიც დაჰყვება და არენს უზარმაზარ იმედს...

როგორც ასფალტზე ამბიბთქავს ხოლმე ბალახი, შემოქმედებაც ასეა და მინდა მადლობა ვუთხრა ამ ადამიანს, რომ საკუთარ თავს არ უღლატა, ამ ძნელბედობის ეპოს ზის, მუშაობს და ქმნის...

როსტომ ჩხვიძე:

— ლამაზ იმედამვილის მწერლური გზა არ ყოფილა სწორზაზობრივი, თავიდანვე წარმატებული, ბოლოს ნლებია, რაც ინტენსიურად იბეჭდება, ნიგნტის გამოსცა, თუმცე მისი დებოუტი კარგა ხნის წინათ შეგდა, და იმ პიროვნებათა შორის, რომლებიც პირველი პუბლიკაციის გამოჩენისთანავე შეატყვეს მწერლური ძალა და მისი მომავლიც განსაზღვრეს, იყო ზაზა აბზინიძე, ჩვენი მართლად კრიტიკოსი და წიგნის დღევანდელი შეფასებანი ბატონი ზაზას მამინდელი იმდენბედის დადსიტყვებაა.

ზახა აბზიანიძე:

— პრეზენტაციები ორნაირი არსებობს. ერთი — როგორც წესი, ცნსობა ისე, რომ წინი არავის ნაუკითხავს, მაგრამ არის ტელევიზია, ავიოტაჟი, არის რამდენიმე რეგისტრირებული უფრო პათეტური გამოსვლები... და მეორე — შესხლად ისეთი, როგორც დღეს ახლა... — უმეტესობას ნაკითხული აქვს წინა, და თავის აზრს, თავისივე ენაზე და არა ტელევიზიაზე უზიარებს ერთმანეთს...

კიდევ ერთი რაღაც მინდა ვთქვა და ვინმეს შეიძლება პრეტენზიულად მოეჩვენოს: როდესაც ჩაკვირებები კითხვა - შენი პროფესიაა, - წინის მიხედვით შეიძლება იფარაუდო, როგორ ადამიანთან გაქვს საქმე. ბევრჯერ მიფიქრია მავანზე, ღმერთო, რატომ არ არის ეს კაცი ქიმიკოსი ან, ვთქვათ პალეობიოლოგი; მაშინ ზომ არ გათქვამდა წინის მეტეფიებით თავის ამდენ საიდუმლოს...

მეერი რამ არის ტესტივით. — აუცილებელი არაა უბამობა იყოს, ან რაღაც ისეთი, რაც არ ნაკითხება — სუფილა გაოგნებულია და დაარბინებული — ზედათ, რა წერია? — არა, არ არის ეს მთავარი! — ისევე, როგორც ერთი და იგივე სიუჟეტი, ვთქვათ, პაპიანის და დადებული, სრულებით არ გვახსოვდება, მწიფად უფურცელს, — და მეორე — იმდაგვარივე მიზანსცემა საბინელ დისკომფორტს გეჟმნის და სურვილი გინდებდა, სასწრაფოდ საპნით ჩამოიბანო ეს ქუჩაყი...

რა ბინდა ვთქვა: აი, ის ერთი გათვებული ღამე თუ რამდენიც ჭირდება ამ წინის ნაკითხავს, ვიტყვას შეგონების ძალიან კარვ ადამიანთან კონტაქტის და პირადად ჩემთვის ეს შეგონება ძალიან ბევრს ნიშნავს, ძალიან ბევრს. აი, ეს პროცესი თინავად დახვების, რაღაც ძალიან კარგი ორინტაციის, რაც გაპირობებულია გენეტიკითაც, ბიოგრაფიული მომენტებითაც — ამაზე აუ ითქვა და სიტყვას აღარ ვაგვიტყვებდა, — ძალიან საგრძობობა ღამას წინებში. საგრძობობა მის პროფესულ იერშიც.

სამწუხაროდ, ხშირად პირიქითაა, როდესაც რამდენიმე წინის ვამოცემა და საქმეში გამობხარეებანი ლატენტურ თვისებებს ამეღავენებს, არცთუ საუკეთესოს...

ახლა თემატკას რაც შეეხება: თუ ნების მომცემთ, მოგონებზე გადავალ: ყველაზე უფრო დასაბნელებელი სცენა ჩვენს სახლში: მამაჩემი — გიორგი აბზიანიძე — რომელიც იმეამად რედაქტორობს თეორეტიკულს აკაცი სურეთისას, — ზის მავადსთან, ახნია აბაჯური და მთელი ეს დოკუმენტები, — მათ შორის, მავადის და აკაკის ურთიერთობის, ილიასა და აკაკის ურთიერთობის, — ნინ უწყვია.

როცა ათი-თორმეტი წლისა ხარ, მანქანაზე ბუჭდება სწავლობ და რაღაცის გადაბუჭდება ვთხოვენ... ცხადია, შენ ამით ცხოვრობ და, ვთქვათ, ეს თემა — მანქანის გაურთიერებისა, აკაკის მონანილობა თუ არმონანილობისა, ილიას მკვლელობის თემა და სხვა — უპიე შენი ცხოვრების ნაწილია...

აქვე დავთქვა: მამაჩემი იყო რედაქტორი ისიდორე ოდიშელის წინისა „წინამურის ტრაგედია“ (უმცროს თაობას მინდა შევახსენო, რომ ისიდორე ოდიშელი ვახლად მოსამართლე სწორედ იმ პერიოდისა, სადაც ბერძენთაშვილს ასამართლებდნენ!): მასსოვს მათი დიალოგებიც და ის, თუ როგორ ცდილობდა მამა, წინის ოფი-

ციოზური ტენდენცია, როგორღაც შეერბილებინა, თუმცა მომხრე ვახლდათ, რომ ეს წინი გამოსულიყო და ხშირად უთქვამს, ოდიშელის წინში მიხობილი ბევრი მასალა დატოვდა საყურადღებოდ და აქტუალურიაო.

ღამას სიუჟეტების თვალმდენებისა კითხვები ჩნდებოდა და ჩნდება: ადამიანი, რომელიც დეტექტივები უყვარს (შე ნამეფილად არ მიყვარს ეს ფანრი!), ელის, რომ ამ კითხვებზე პასუხი იქნება გაცემული. მაგრამ პასუხები არ ჩანს, თუმცა ამას ავტორს ვერ ვუსაყვედურებთ. აი, ის მრავალწინტალი, რომელიც აუცილებელია კარგი პროზოსათვის, აქ დატოვებულია და ალბათ, ასეც უნდა ყოფილიყო... ამ კითხვებს პასუხს ვერ ვასცემ და არც დაუსაბავს ეს მიზანი ღამას. მისი სტილის თავისებურებად იქცა თამაში მრავალწინტილებით, თამაში შენაცვლებებით — ისტორიული გმირისა და წარმოსახული გმირის... და უნდა ითქვას, - ეს თამაში არაჩვეულებრივ ხიბლს ანიჭებს მის მიოთხრობებს.

არის მომხრევეც ფანრები, — აი, თუნდაც ჩემი საყვარელი მწერალი ჰიტერ აკროიდი, რომელიც გაცივინა მისი წარმოსახული ბიოგრაფიით სკარ უაილდისა, — იქ ისიც ძალზე ხშირად მიმართავს მხატვრულ ხერხს, რასაც ჩვენ ლიტერატურულ კოლავს ვარქმევთ და რაც ღამასთანაც ასე კარგადაა გამოყენებული: და თუკი რამე ანალოგიაზეა ღამარაკი — სწორედ ჰიტერ აკროიდი მახსენდება პირველ რიგში.

საინტერესოა თვალის გადავინება, თუ წინიდან ნივნამდე როგორ იხვენება ღამას თხრობის მანერა და მეც ვავიგებოვ: სწორედ ამის გამოც კითხება მისი ბოლო წინები ასე სულმოუთქმელად, აი, ამ დაბეჭდილობის გამო, სიტყვისადმი ფაქიზე დამოკიდებულების გამო. და საერთოდ, რაოდენ დასაფასებელია ეს უწარი მწერლის - ხსენილოვარი უმოკრატეტი დაგიატოს მიმინაღური საშუალებებით და მასქინამლური ფეფტებით.

ეს ძალიან რთული გზაა მწერლისათვის და ვუსურვებ ღამას წარმატებით ევლოს ამ გზაზე.

როსტომ ჩხეიძე:

— თხარ ლინდაძის წერილი გეახსოვს ღამას ერთ აღწერილ წინზე და დღესაც მინდა სიტყვის თქმა ვთხოვო. **თამარ ლინდაძე:**

— ეთვანებში იმ გამოსვლებს, რაც აქ მოვისმინეთ, უკვე ითქვა ჩემი სათქმელიც, ამიტომ სიტყვას ძალიან არ გავაგრძელებ. ღამა იმედაშვილს ძალზე მახვილი მზერა და ამასთან ერთად დანახულის სიღრმეში შეღწევის უნარი აქვს. საერთოდ, ცხოვრებაში არ უყვარს ბევრი ღამარაკი. მის ხასიათსა და ბუნებას ზუსტად გამოხატავს სიტყვები: "კაცი არამატყველი, მაგრამ დროად დაკვირვებული". თხრობის იმ სილღასა და თავდაპირველი სიმსუბუქის მიღმა, რომელსაც ღამა იმედაშვილი მწერლური ოსტატობით ქმნის, ყოველთვის საგულუბნობო და მნიშვნელოვანი კითხვებია. და კიდევ ერთი, მისთვის ისტორია არასოდეს მხოლოდ წარსული არ არის. მის მიოთხრობებს რომ კითხვობა, ძველი და იდუმალი აბუბის მორევი იწყებ ტრავლის და ისიც ცოცხლად გაივიცდი, რომ აკერ ახლა ხდება ყველაფერი.

ღამა ჩემთვის იმ საერთო ოჯახის წევრია, „წვენი მწერლობის“ ვარემო შემოკრებილი ავტორების სახით რომ გამოიკვეთა.

მაია ჯალიაშვილი

სეტიანი სულის ლაბირინთში

**მაია მირიანაშვილის
ორი ახალი თარგანი**

„მე ხომ მხოლოდ ის მინდოდა, ისე შეცხოვრა, როგორც ამას ჩემი მე ითხოვდა, რატომ იყო ეს ასე ძნელი? — ეს სიტყვები ეპიგრაფად უძღვის პერმან ჰესეს რომანს „დემიანე“ და კარგად ნარმოქმნება ნანარმოების მთავარი სათქმელი. მწერალს სწორედ იმ ტანჯვის მხატვრულად ხორცშეხსნა და გამოსახვა სურდა, რომელსაც ინვესტს შესემცნება, ადამიანის სწრაფვა სრულყოფილებასკენ, რომელიც დაკარგული სამოთხის ძიებას ედარება.

ცივილიზაციამ და ტექნიკურმა პროგრესმა უფრო გაამძაფრა და გამოკრთა ადამიანის ცხოვრებაში ორი რიტამის არსებობა: ერთია ხორციელი ცხოვრების რიტმი, რომელიც თავბრუსდამხვევად არის აჩქარებული, და მეორე, სულიერი ცხოვრება, რომელიც კვლავაც იმავე კანონზომიერებას მიჰყვება და ემორჩილება, რასაც ათასი თუ მეტი წლის წინათ. სულის საკვები რწმენა და ხელოვნება, ეს ხაზრდო არ აპურებს ხორცს, პირიქით, ხანდახან ისე ივიწყებს ადამიანი სულიერ სამყაროს, რომ მის არსებობაშიც კი დაეჭვდება, არადა, ჩვენი სული ყველაზე ძვირფასია სამყაროში არსებულ რეალურ თუ მისტიკურ მოვლენათა შორის. სულიერი სიბარული და აღმაშენებელი ბეგრადა აღემატება ხორციელს, მთავარი, რომ ადამიანმა არ დაკარგოს სულიერების სიტკბოს გემოსა და სურნელის შგვრძნება. პერმან ჰესე რომანში სწორედ ამის შესახებ მოგვითხრობს, როგორ გაიცნობიერებს ყმაწვილი საკუთარი, ინდივიდუალური, ყველასაგან გამორჩეული სულიერი სამყაროს არსებობას და როგორ ცდილობს მის შემეცნებას.

სიყმაწვილის ისტორია, ემილი ზინკლერის მიერ დაწერილი — ამგვარი სახელწოდებით 1919 წელს გამოვიდა პერმან ჰესეს წიგნი „დემიანე“. ყდასა და სატიკოლო ფურცელზე სხვა არაფერი ეწერა. ასე რომ, მკითხველთა გარკვეულმა ნაწილმა „დემიანის“ ავტორად სწორედ ეს წიგნიველი მიიჩნია. ჰესე გაოცებულად იყო და ვული სწუდებოდა, რომ იმ დროის ცნობილმა მწერლებმა, მათ შორის, თომას მანანა, ფსევდონიმს მიღმა ნამდვილი ავტორი ვერ იცნეს. სამაგიეროდ, აღტაცებას ვერ მალავდა, უბრალო, გულისხმიერმა მკითხველებმა პირველივე გვერდების ნაკითხვისთანავე მთხრობლთან გაბაიფიცეს.

წიგნს გამოცხლისთანავე დიდი ნარმატება ხედავოდა. მწერლის ნაცნობებმა მასში ქარბად შენიშნეს ავტობიოგრაფიული ეპიზოდები, თუმცა ეს არ ყოფილა მთავარი. ავტობიოგრაფიული ფაქტების უხვად გამოყენება ნიშნულია ჰესეს პროზისთვის. „დემიანეში“ ხომ ასლივით იყო გადაღებული მწერლის მშობლიური ქალაქი, ოჯახური გარემო, უთანხმოება მამასთან და უსიამოვნებანი სასწრაფებელში, სასონარკვეთილება, თვითკვლელობის მცდელობა და ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში მკურნალობა.

ცნობილია, თოთხმეტოდე წლის ჰესემ მამას წერილი მისწერა და სახარების ლუკასეულ ავტობიოგრაფიაში ეჭვი გამოთქვა, სხვა წერილში კი აღუწერა თანატოლთა ჰიმონის სევანები. მამამ ჩვეული სულგრძელობით შეახსენა, ჩვენი სხეული სულიმინდის ქურჭელია და ბნელ საგნებზე ფიქრს თავი დაანებებო. ჰესე კი ამ თემას უფრო ჩაუღრმავა და ამგვარი, ერთი შეხედვით, „მკრეხელური“ აზრი მრავლად გამოათქმევინა თავის ალტერ-ეგოს, ემილი ზინკლერს. მთავალითად, იგი აღტაცებული აიტაცებს დემიანეს თვალსაზრისს, რომ ბიბლიური კენი გამორჩეულობის დალით არის აღბეჭდილი და სწორედ ამ რჩეულობამ მოაკვლევინა ძმა: „დაიხ, მე თავად ვარ კანენის მზავისი, მის ნიშანს ვატარებ და ეს არაა სირცხვილი, ეს გამორჩეულობაა. მე ჩემი მზაკრობობია და უბედურებით მამაზე მაღლა ვეგავარ, ვიდრე ის თავისი კეთილშობილებითა და ლეთისმოსაობით.“

ჰესეს ბიოგრაფიის კარგად მცოდნე მოთხრობაში სხვა დეტალებსაც ამოვიჩნობ, თუნდაც, მწერლის ვატაცებას აკვერცხლით, ფსიქოანალიტიკოსთან სიარულს, და სხვა, მაგრამ მთავარი ისაა, რომ ავტორი, ყოველგვარ მასალას, ცხოვრებისეულსაც და გამოკონილსაც, შესანიშნავად იყენებს ადამიანის სულის ღრმა, ბნელი და ნათელი ხვეულების წარმოსაჩვენად. ამ მოთხრობაშიც, ისევე, როგორც ჰესეს შემდეგდროინდელ საყოველთაოდ აღიარებულ ნანარმოებებში („ტრამპლის მგელი“, „თამაში ყალბი მარჯალიტებით“, „მოხილვა დილის ქვეყნისა“, „ზოდჰარტა“...) მწერალი ხატავს ადამიანის თვითშემეცნების მტკიცეულ პროცესს, რომელიც ლაბირინთში ტეტკალს ემსგავსება. ეს იყო მისი ყველაზე მთავარი საფიქრალი. საკუთარი თავისკენ გახა ნანარომებში სიმბოლურად ნარმოქმნილი, როგორ ჩიტის დაბადება კვერცხიდან. ჩიტი ან ვატცეს ნაჭუჭს და გათავისუფლებული ცაში აიჭრება გასანარდებლად, ან კიდეც საშუალოდ ნაჭუჭის ტყვე დარჩება.

რომანის მთავარი გმირი ყმაწვილი დემიანე, ერთგვარი მისტიკური და სიმბოლური სახე, რომელიც თავისთავში თანარბად მოიცავს ანგელოზურსაც და დემონიურსაც, ის ზინკლერს ადრეულ ბავშვობაში შემთხვევით გადაეცრება, დაუმეგობრდება და დიდნილავ განსაზღვრავს მის სულიერი ძიებას. დემიანე, ამავე დროს, შვიდწლია გავიარბო ჩვენი სულის მეამბოხე ნაწილის ერთგვარ პერსონიფიცირებად, ბარათმფლობელ „პოროტ სულად“, რომელიც ამშუდებდა ვინცბას, კლავს ყმაწვილის „პრმა სარწმუნოებას“ და ადამიანს ყოფის შემადრწუნებელ უფსკრულებს აზიარებს.

ამ ნანარომებშიც ჰესე ჩვეული ოსტიატობითა და შთაბეჭდვობით ჰყვება ადამიანის სულის ჭიდილის შესახებ. 1922 წელს დაწერილი ერთ წერილში თვითონ ჰესე „დემიანეს“ ანუ განმარტავდა: „ეს წიგნი აქვეყნებს აკეთილსინდვიდაულიზაციაზე, პიროვნების ჩამოყალიბებაზე, რომ-

ლის გარემო უმაღლესი სულიერი ცხოვრება არ არსებობს. ამ პროცესში კი აუცილებელია საკუთარი თავის წინააღმდეგობა, თვითდაჯერება. ამ დროს მხოლოდ ერთადერთი მტერი გვტყობს — პირობითობა, ირიბობა, მემშინარობა. უკეთესია ებრძოლო ყოველგვარ ეშმაკს, ვიდრე აღიარო პირობითობის ყალბი ღმერთი”.

მართლაც, ყოველგვარ პირობითობასა და სიყალბესთან ბრძოლის პათოსით არის ეს ნაწარმოები გამსჭვალული.

შევე მსოფლიოში აღიარებული, ნობელიანიტი მწერალია და მისი მხატვრული შემოქმედების ყოველი ახალი ნიმუშის თარგმანს მინაძენია ქართული ლიტერატურისათვის. მაია მირიანაშვილია ამჟერადაც ჩვეული გულმოდგინებითა და სიბუნებით თარგმნა შესეს შესანიშნავი ნაწარმოები და ქართველ მკითხველს შესაძლებლად მისცა მოშობლოურ ენაზე ნაკითხვისა, გონების გასაჯაროებლად და სულის დასაბურებლად.

ამ ნაწარმოებმა ტყვიად როდი მოავგონათ მკითხველებს ვითვის „ახალგაზრდა ვერთერის ვენბანი“. მის ცენცენც ახალგაზრდა კაცია, ყმანფილური ოცნებებითა და გასაჭირით. მკითხველის თვალწინ იზრდება ემილი ზინკლერი სულერად, ეს ზრდა ნინააღმდეგობებით აღსავსეა. მწერალი ჭარბად ჩართავს თხრობაში იდუმალსა და უსქეულოს და ამით უფრო ძაბავს მკითხველის მოლოდინს.

სავულისხმობა ისიც, რომ ამავე პირველი პირითაა მოთხრობილი, ეს მეტ ინტიმსა და უშობლობას ანიჭებს მონათხრობს. მკითხველს უწინდება შთაბეჭდილება, რომ მთავარი გმირი სწორედ მას გამპარჩევს სხვათაგან და თავისი სულის საიდუმლოებების შესახებ უყვება. განდობის ნადილი, მართლაც, ყველაზე მძაფრია ამ ნაწარმოებში.

მკითხველის თვალწინ იხატება მდიდარი და კეთილშობილი ოჯახი, ყმანვილი ემილი, მშობელთა და დათა მზრუნველობითა და ყურადღებით გარემოცულს, სიყვარული არ აქვია, მას უზრუნველად შეუძლია იცხოვროს, მაგრამ იგი მიძიებული სულსაა, გრძობის, რომ მისი ოჯახის საზღვრებს მიღმა არსებობს სხვა სამყარო, გადაბიჭვებს თუ არა მოშობლოურ სახლის კარს, მოხვდება უცხო სამყაროში, რომელიც სავსეა ქუჩებითა და სიმულთილით. მის ნაცნობ მოშობლოურ სიტატატეთსა და უშიქველოებას უპირისპირდება ქუჩა, სიცივე, ძალადობა, გულგრობობა, უსწეობა. ზიქი გრძნობს სტრიდოლირი ცხოვრების უაზრობას და მისწრაფის გარეთ, რათა ეზიაროს იმ განსხვავებულს, რომელსაც აქამდე მხოლოდ თავისი სახლის გაკრიალებული სარკმლიდან უყურებდა. ზინკლერი პირისპირ ეჯახება ცხოვრებას, ცეცმა, დგება და ამგვარად გამოიწობობა, გონებისა და სულის თვალ ეხილება და გაჭლისყური უმახვილებს.

შესეს ოსტატობა ჩანს იმაში, რომ იგი ახერხებს დახატობს, როგორ შემოიჭრება ყმანვილის სულში დემონური, რომელიც თითქოს აუცილებელიც კია შემეცნების გზათა დასალაშქრავად. ანგელოზური ცხოვრების რიტმი ხანდახან მინავლებდა, მაგრამ ადამიანის სულს ხომ აქვს უნა-

ღმბანი

ემილი ზინკლერის ასატატატობა

რი, ფენიქსითი განაბლებული აღდგეს საკუთარი ფერფლიდან, და სწორედ ამგვარად შლის დაკეცვა ფრთებს ზინკლერიც. თავდაუზოგავია მისი სწრაფი ცხოვრებისეული პირობათა ნაჭუქის დასამსხვრევად. შესეს პროზასა და ცხოვრებაში მუშმივიდ მაგრამდა ეს გამპარჩეულობისკენ სწრაფვა, ის „კოლექტივიზმის ორგიას“ უწოდებდა ხალხის რიმე იდეის გარშემო შემოკრებას, ამიტომაც არ მოსწონდა არც ფაშინი და არც კომუნისმი.

ემილი ზინკლერიც დაეძებს თავს და ცდილობს ისწავლოს გარკვევა ნამდვილი ჰუმანისტური იდეალებისა ფსევდოჰუმანისტურისაგან. ამ გზაზე ზიარად ცეცმა, ნისტურისაგან და ემპირიული ნამოსადგომად და გზის გასაგრძელებლად, დაცემის

გარემო ადგომასა და ამაღლებასაც დაეკარგებოდ დასი. ერთი ასეთი ნამდგომისას ზინკლერმა მთელი არსებით შეიგრძნო მტანჯველი, იდუმალებით მოცული, მაგრამ მაინც სიცოცხლითა და მშვენიერებით აღსავსე მისტერია, გეთისმანის ბალსა და კოლგოთაზე აღსრულებული. ეს გრძნობა კიდევ უფრო გაუღვივა ბაბის „ქრისტეს ვენბანი“ მოსმენამ, რამაც მთელი თავისი მისტკური ძრწონი შემოიტანა მის სულში ღვთაებრივი სამყაროს ტკივილები. მან გაიაზრა, რომ სწორედ ამ ტრავმადიასა და მუსიკაში იყო პოეზიისა და ხელოვნების დედაარსი.

II

მაია მირიანაშვილის მეორე თარგმნიც გემანული ლიტერატურის ნიმუშია, ოღონდ თანამედროვე, ავტორი ეველინე შტაინ ფიშერია. მისი რომანი „სახისმოლო შეგრძნება მუცელიში“ ყმანვილების ცხოვრებაზეა, ასე რომ, თემატიკით ეხმანება შესეს რომანს, თუმცა ოსტატობითა და გააზრებით ჩამოუვარდება. ეს ავტორი არც ისახავდა შესესავით რთულ მიზანს, თვითმეცნების პროცესის ფილოსოფიურ-რელიგიური ასპექტების წარმოჩენას. მისი მიზანი იყო, დაეხატა თანამედროვე საზოგადოებაში ყმანვილთა ცხოვრების თავისებურებანი, თაობათა ურთიერთობის მტკივნეული ასპექტები.

რომანის მთხრობელი გოკონა, რომელიც სადად, ლაღად და ერთგვარი კეკუცობით გვიყვება თავისი პირველი სიყვარულის შესახებ. მწერალსაც სწორედ ეს აინტერესებს, ამ მარადილი თვისი თანამედროვეობის სობრტყეზე წარმოჩენა. კიდევ ერთხელ დასტურდება საყოველთაოდ აღიარებული მშენებლები. რომ დროთა მსვლელობას ადამიანის სული არ ემორჩილება, იგი ისეთივე სათუთი და მგრძნობიარე რჩება ინტიმურ სფეროში, როგორც თუნდაც რომეოსა და ჯულიეტის დროს.

რომანის ცენტრში 16-17 წლის ყმანვილები, შეყვარებული მონა და პატრიკია არიან. მწერალი ხატებს მათ მშენებლებსა და გამოიწობებს, აღტატებას და სიძულვილს, დაეჭვებასა და ერთგულებას, ლტატებასა და იმედგაცრუებას, ურთიერთობებს მშობლებსა და თანატოლებ-

თან. ყველაზე მშობენლოვანი კი ამის ჩვენებაა, რომ სიყვარული ალბანებს ადამიანს, უმძაფრესს სამყაროს მშენებლების აღქმის უნარს, ზრდის და ზეწვის სულიერად, ნარუვალ ღირებულებათა დანახვის, აღიარებისა და დაცვის აუცილებლობას შეგარმობიებს.

რომანში ჩანს, რომ ავტორი კარგად ერკვევა მოზარდთა ფსიქოლოგიაში, ამანზე მეტყველებს ის ეპიზოდები, რომლებშიც ჩანს, როგორ იღებენ ახალგაზრდები გადნაყვებილებს, რას ირჩევენ და რას ენინააღმდეგებიან. ფაქიზად და ნატიფად არის დახატული გოგონას ოცნებები, დაქალღმობთან დაკავშირებული ვნებების გაღვივება და ამის ნიადაგზე კონფლიქტი საკუთარ თავსა თუ ახლობლებთან.

„ბავშვი აღარ ვარ“ — ეს ყველაზე ნიშნული ფრაზაა, რომლითაც ყმანელები გამობატავენ საკუთარ დამოუკიდებლობასა და თავისუფლებისკენ სწრაფვას. მათ აღარ სურთ ვინმეს მორჩილება და სწორედ ამ დროს არის საჭირო დიდების ფრთხილი ჩარევა, რათა არ მოხდეს მათი სულიერი სამყაროს შებღალვა, ტრავმირება. თავისუფლებას ხომ ყმანელებს მხოლოდ საკუთარ სურვილთა აღსრულებასთან აქვთ გაიგივებული, თუმცა ცხოვრება ყველაზე დიდი მასწავლებელია. ეს არ უნდა დაივიწყო დიდებმა და ავლონ ქუჩას, ქალაქს, თანატოლებს და ათასგვარ,

ერთი შეხედვით, საფრთხიან გარემოებას, რომ თავიანთი გაკვეთილები ჩაუტარონ მოზარდებს.

ქეს, როგორც ზემოთაც აღვნიშნეთ, სულიერი ძიებების გზაზე აუცილებლად მიიჩნევა დემონურ ძალებთან შეხვედრასაც, ამ რომანშიც არის ეს ნარმოქმნილი, რომ ყმანელებს საკუთარ ტყავზე გამოცადოს ყოფით უსიამოვნებათა სიმწარე. მას მხოლოდ საკუთარი თავი დაიცავს, ამიტომ, უპირველესად, დიდებმა მათ სწორედ ეს უნდა დაეცალონ — ცხოვრების დამოუკიდებელი გაცნობა.

მწერალი ფაქიზად და ლამაზად ხატავს ყმანელებს პირველ კონცხსა თუ პირველ სახალღეს: „მდინარე ზანტად მიიკლავებოდა თავის კალაპოტში, საამო ნიავი აქვთ-იქით არხეუდა ტოტებს. პატრიკის თვალბში სამყარო ფოიერვერკით ბრწყინავდა. მონას საკმაოდ თბელი მაისური ცეცა, პატრიკის მოალერსე ხელების სითბო მის კანამდე აღწევდა. ის სულ უფრო და უფრო ნებდებოდა ამ ალერსს, მღელვარე ტალღეებზე მიცურავდა და მიცურავდა საღლაც“.

ამ ნივთის ნამკითხველებიც, დიდებმაცა და პატრიკიც, სწორედ ამას იგრძნობენ უპირველესად, ზორცხულ ლტოლვასთან ერთად, სულიერი ურთიერთგაგების სითბოს, სიტკბოსა და ნეტარებას, სიყვარულის ამაღლებულობასა და რომანტიკულობას.

ლიტერატურული ცნობრება

შოთა რუსთაველის სტიქანდიანთაბი

სისამ — „ქართველოლოგიის, ჰუმანიტარული და სოციალური მეცნიერებების ფონდმა (რუსთაველის ფონდმა)“ გამოავლინა 2008 წლის 29 სექტემბერს მეცნიერთათვის შოთა რუსთაველის სახელობის სტიპენდიის მოსაპოვებლად გამოცხადებული კონკურსის გამარჯვებულები.

კონკურსი მიზნად ისახავდა იმ მეცნიერთა (დოქტორები ან/და მათთან გათანაბრებულ პირები) ნახალისებას, რომლებიც მუშაობენ საქართველოს სამეცნიერო-კვლევითა ან/და აკრედიტებულ უმაღლეს საგანმანათლებელ დაწესებულებებში, ქართველოლოგიის, ჰუმანიტარული, სოციალური ან ტეკნომიკური მეცნიერებების განხრით და გამორჩევიან აქტიური და წარმატებული სამეცნიერო საქმიანობით. 2008 წელს, სულ კონკურსის შედეგად, დარეგისტრირდა 39 განაცხადი.

2009 წლის იანვრიდან ერთი წლის მანძილზე, გამარჯვებულნი მეცნიერები მიიღებენ ყოველთვიურ სტიპენდიას 500 ლარის ოდენობით. საკონკურსო კომისიამ შეარჩია 10 საუკეთესო აპლიკანტი.

ბაჩანა ბრეგვაძე — ფილოსოფიის ინსტიტუტი, ფილოსოფოსი;

ზურაბ კიკნაძე — ილია ჭავჭავაძის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ქართველოლოგია-ფოლკლორისტიკა;

დამიან მელიქიშვილი — ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ქართველოლოგია/ენათმეცნიერება;

როსტომ ჩხეიძე — ლიტერატურის ინსტიტუტი, ფილოლოგია;

გიორგი სანიკიძე — თსუ/აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტი, ისტორია/აღმოსავლეთმცოდნეობა;

მარინა ჯიქია — აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტი, აღმოსავლეთმცოდნე — ქართული-თურქული;

ლელა ალექსიძე — ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ფილოსოფოსი;

თამარ ქორიძე — საქართველოს უნივერსიტეტი, ისტორია;

ნანა გაფრინდაშვილი — ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ფილოლოგია;

თედო დუნდუა — ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ისტორია;

ქალაქ ვერონის ერთ-ერთ მონასტერში მათთ საუკუნეში უცნაური ხელნაწერი აღმოჩნდა, რომელსაც სამონასტრო ცხოვრებასთან არავითარი კავშირი არ ჰქონდა. ეს იყო ძველი რომაელი პოეტის გაიუს ვალერიუს კატულუსის ლექსები. ებისკოპოსის, რომელმაც ხელნაწერი იპოვა, ამბავი აღწერილი ვერონიდან დაეუფლა: თან საოცარ სიამოვნებას გვერიადა მათი სიკეთება და თან სიტყვიერის გონება იპყრობდა, რომ წარმართული პოეზიით ტკებობდა. ასე გაადურჩა კალერიუს კატულუსი დაინყვებას, ასე გაუძლიო საუკუნეებს ამ ერთადერთი, შემთხვევით აღმოჩენილი ხელნაწერის წყალობით, მისმა მშობლიურმა ვერონამ რომ შემოინახა.

კატულუსი, რომელიც ძველი ნელათარიცხვის პირველ საუკუნეში ცხოვრობდა, შეიძლება ითქვას, რომადელ პოეტთან დღეს ყველაზე ცოცხალ და „უბერებელ“ პოეტად მიიჩნევა. „ლესბიას ციკლში“ (ასე უწოდებდა პოეტი თავის სატრეფოს) მას დიდი პოპულარობა მოუხვეჭა. კატულუსის ლირიკას პირობითად სამ ციკლად მირვე: პირველ ციკლში აერთიანებენ ლესბიას დანერვილ სატრფილო ლექსებს, მეორეში — მეგობრებსა და მტრებზე დანერვილ (სწორედ ამ ციკლს მიეკუთვნება მისი პასარი ირონიით გაჯერებული საღანდავ-განმავიქებელი ლექსები), ხოლო მესამე — ეპილიონებს, ეპითალამიკებს და პიმნური ტიპის ტექსტებს, რომლებიც ბერძნულენოვანი პოეტური ტრადიციიდან მომდინარეობენ და კატულუსის წინა ციკლებთან შედარებით აქ ნაკლებ თავისუფალია. „ბერნიკეს ნანაი“, ეს მცირე ზომის ლირიკული პოემა, სწორედ ამ მესამე ციკლს მიეკუთვნება. დანარჩენი ლექსები მეორე ციკლიდანაა, თუმცა, შესაძლოა, პოლო პატარა ლექსი ლესბიასაც მიემათებოდეს. ყველა მთავარი ქართულად პირველად ითარგმნება.

„ბერნიკეს ნანაი“, ეს ვრცელი ლექსი თუ მცირე პოემა, როგორც ამას თავად კატულუსი გავაწყვებს, კალიმაქესგან მომდინარეობს („ბატიადესისგან ვაფთხოვნი“, წმ. 16). ბატიადესი, იგივე კალიმაქე, ცნობილი ბერძნულენოვანი პოეტი იყო, ცხოვრობდა ალექსანდრედი III საუკუნეში წყნს ნელათარიცხვამდე. კატულუსისეული ტექსტი თავისუფალ თარგმანად მიიჩნევა, თუმცა რამის დაბეჯითობით თქმა ძნელია, რადგან დედანი დაკარგულია.

დედოფალი ბერნიკე პტოლემეის ევერეტისის, ეგვიპტის მეფის, მეუღლე იყო. პტოლემეაოსი გამეფებისა და დაქორწინებისთანავე (რაც ითქმის ერთდროულად მოხდა, ძვ.წ. 277 წ.) იძულებული შეიქნა უცერად იმში წასულიყო. პოემა ამ ისტორიულ მომენტს იყენებს და მთოლოგიზებულ სიუჟეტს აგებს. დედოფალი აღთქმას დებს, რომ თავის ნანავეს, უფრო სწორედ, ზოფსა თუ აუღლას, ქალმებრები შესწირავს მსხვერპლად. კულუს აფროდიტეს (ვენუსის) ტაძარში დებენ და ცოტა ხანში მისი კვლი გაქრება, მაგრამ თელ მადლ ცნობილი ასტრონომი კონონი მას ცაზე თანავარსკვლავედად ქველას აღმოაჩენს. მთელი ლექსი სწორედ ამ თანავარსკვლავედად ქველი კულუსის მონოლოგს წარმოადგენს. ტექსტი მოხსენიებული არსიწოე ასევე მთოლოგიზებული ისტორიული პოემა, სამეფო წყვილის ბებია, რომელიც ქალმებრთან იქნა გამოცხადებული და ზეფრიონის მთაზე, ნილოსის დელტასთან, ქალაქ კანოპოსის მახლობლად, მის სახელზე სამლოცველო ააგეს. მისი „დაქორსული რაწის“ ამბავი სხვა წყაროებში არ მომღწევა და ეს მთხმნება კომენტატორთათვის უმადლოვანია. დანარჩენი სახელები, მათ შორის თანავარსკვლავედას სახელწოდებები, ვუქრობთ, განმარტებას არ საჭიროებს, ისედაც მისახვედრია.

გაიუს ვალერიუს კატულუსი

უნაზღეს პოეტს, ჩემს მეგობარს, ჩემს ცეცილიუსს, დაუბრავს, გადისაცეს ამ უსტარამა ჩემი მისი ციკლის, თუბრა, ვერონას ჩამოვიდეს, მსწრაფლ მიატოვოს, აბალი კომი, ლარისის ტბის ნაპირები. კაცი, საოცრად აბლობელი, ჩემიც და მისიც, გაანდობს ნაფიქრს, ნაუკითხავს, რაც რამ დაწერა. თუკი ისორივებს, ფიანდაზად გზა დაიფიქროს და გაპოქორედეს, ნუ მიხედავს, თუნდაც ათასგზის შემოაბრუნოს, შემოაქდოს ყელზე მკლავები, ლამაზმა გოგომ და ჩურჩულით დაირენა სიხოფოს. ო, ის პატარა, როგორც მიხორებს, შეყრბობლია გიჟური ენებით, სიყვარულმა სრულად მოწონსა, და ეს მას მერე, დასაწყისი რაც ნაიკითხა ცეცილიუსის პოემისა დედა ქალმებრებო. თურმე ეგ ცეცხლი, რაც დრო გადის, უფრო ლევიდება... საპლოს მუზაზე გონიერო, ჭკვიანო გოგოც, მე მესმის შენი, ჭეშმარიტად დიდებულია, მშვენიერია „დიდ დედა“ ცეცილიუსის.

გემუდარები, თუ სამწლო არ იყოს შენთვის, ნულარ გვაწვავლებ, გაგეფიხილუ, სად იხალები.

ბევრი გეტყვ: მარსის მცირე ველზეც ფიყავი, ცირკსაც ვესტუმრე, წიგნის ყველა ფიადულს ვენვიე, იუპიტერის დიდ ტაძარშიც შემეფიხიდე, და პომპეუსის სევეტიანს პორტიკს დაეყვიე. გზად ყველა გოგოს ვაწერებდი, ვინც ეკ შემომხვდა, ვისაც სახეზე სიღამაზის დიმი უკრთოდა, ვეკითხებოდი ჩაციებით: „თქვით, მიპასუხეთ, თქვე საძაგებობ, სად დამალეთ კამერიუსი?“ ერთმა გულმდგირად გაიღელა და მომიყვარა: „აქ, ამ ვარდისფერ კერტებს შორის მყოფს ჩამარბული“. შენი მოძებნა პერკულუსის მიძმე შიპოსია! რატომ გაგვიბრძო, ქედმაღლურად ზურგს რად გვიკვირებ?! სად შეიძლება ცაცმა განახოს, მითხარ, მაუნყე! გამოძიებულ სამზეოზე შენი ამბავი. თუთრმა ლამაზმა გოგონებმა ტყვედ ნაფიყვიანეს? თუ გაქუმდები, ანუ ენას კიღოს თუ დააჭირ, ტრფობის სიამე სანახეროდ დაკარგულია, სასიყვარულო მითქმა-მითქმა ვენუსს ახარებეს! მაგრამ თუ გინდა, სურვას იტყვი, ქვენ, რაც გუნდადოს, იბრუნე ნამდვილი სიყვარულის იფიც მენილუ!

ვარუს, სუფენუსს შენც ზომ მშვენიერად იცნობ, კაცი ნატიფი, ენაკვიპობი, ზრდილი, ამას დაურთე, თანაც ლექსების მიზხველი, დღეში ათასს წერს, ხან ათი ათასს, მეტსაც,

ოღონდ ძველმოდურ ჩვენს პალიმფსესტზე — არა, მეფურ ქალაქზე, მდიდრულ ქალაქზე უყვარს, ნითელ ბაფთებით, ლამაზ თასმებით შეკრულ, პეშნით ნახეზზე, განწორებულზე ტყვეთი, მაგრამ, როდესაც ლექსებს თვალს ჩაჰკრავ მისას, ელდა გეცემა, ეს სუფენუსი ზრდილი, ქჷუსი კოლოფი, მოგაგევენება უმაღ ვილაც თხისმწველავ სოფელე ტეტია ბიჭად. და ეს ცვლილება, ეს გარდასახვა შეგძრავს! რაა მიზეზი? ნეტა რად ხდება ასე? ვინც სულ ახლახანს ასე ნატიფი ჩანდა, რეგვანდ ქცეულა, ყველა ხეპრეზე ხეპრედ. როცა ლექსებს ნერს, ბედნიერია თვითონ, ისე შეზარის თავის საკუთარ ნაქმნარს! ისე ხალისობს, იმდენად მოსწონს თავი! ე, რა თქმა უნდა, ცოტას ყველანი ვცოხადეთ, ცოტა სუფენუსს ყოველ ჩვენგანში მომხრეკ, მაგრამ, რას იზამ, ასე ყოფილა მუდამ, ზურგით რა დაგვაქვს, ჩვენი ვერ ხედავს თვალთ.

 თანამგ ზაერებო პიზონისა, უქმო კოპორტა! მსუბუქი ფუთით, ცარიელი ჯიბე-ჯუბათის! უსაყვარლესი ვერანისუ, ძმაო დაბუღულს! საქმე როგორ გაქვთ? აღარ გეყოთ, რაც დაითმინეთ მაგ არამზადის გვერდით ყოფნა, მიმშილ-სიცივე! ნეთუ მოგების მოლოდინში მხოლოდ ნაავთ? მეთუ ზომ ასევე, როცა პრეტორუს ჩემსას ნავეცი, მოგების ნაცვლად ვიზარულ ბარე ასმაგად. მახსოვს, მემიუს, როგორ ჩაქვე ძელი დაცემულს, და დაუნდობლად შენი ღახვრით როგორ დამლახვრე! რაო, არც თქვენ ხართ უკეთესად, თქვენც ამოგძელეს იმავე ძელით? მე რაც მომხვდა, არც თქვენ დაგაკლეს? კეთილმოზილი მეგობრები მოგიძებნიათ! თქვენ კი დაგატყდეთ ღმერთებისგან უზღვავე ქირი, რომის სირცხვილო, რომულუსის მოდგმის ვაებავ!

 უსაქმოდ ვტკეპნი ამასწინათ ბაზრის მოედანს, ვარუსი შემეხვდა, ნამიყვანა თავის ტურფასთან. ვნახე და კიდევ მომეწონა პირველ ნახეზე. ვებღაყე, ეს კახაა არც უმწია, არც გაუზრდელი, თბილად მიგიღებს, სასიამოდ გეტურტრულევა. ვიმუსაიფეთ, ბითინიის ამბები მკითხა, რა ხდება, როგორ მოვიარე იქაურობა, თუ ვერ გავმედიდრდი, ცოტა ფული აღბთა ჩამომყვია. არ დამიმაღლავს, მოვახსენე, რაც როგორ იყო, რომ, არა, მაგ მხრეუ სატრამბაოდ არ მქონდა საქმე, მშრალზე ვისხედით დიდიც, მცირეც, მთელი აჰალა. „თვითონ პრეტორი დღედაღამე დამძუნაობდა, სხვა, ქვეყანაზე არაფერი აღარ ახსოვდა“. „მაგრამ ტახტრევის მზიდაეები, — მოთხრო პასუხად, — როგორც ამბობენ, იაფია, მრავლად ჩამომყვით.“

ორიოდ წყვილი, არ იქნება, შენც არ გეყდა". ენამ ნამისწრო, ვუთხარ თავის მოსაწონებდა: „რაც მართალია, მხარე შერგო ყოველად ღატაკი, მაგრამ მთლად ისე უსახსროდაც არ დაერჩენილვარ, ჯან-ღონით სავსე რეა მზიდაეი ჩამოვიყვანე“. არადა, არსად, იქ თუ სადაც, არვინ მყოლია, ჩემი ჭრილა საწოლისთვის მზარი შეეგვა. ის კი, ის ურცხვი: „ახ, კატულუს, ჩემო ძვირფასო, ეგ მზიდაეები სულ ცოტა ხნით, ერთი დღით მაინც, ეგებ დაბითმო, რომ იცოდე, როგორ მწანდა ტახტრევისით ნასვლა სერაპიოსის დღესასწაულზე!“ „ადაცა, რა ვთქვი? — ეუღბნები, — მართლა ნამომცდა, ჩემია-მეთვი? მეგობარმა იყიდა ერთმა... გაიღო ცინამ... მშებეითი ვართ... შენი და ჩემი არ გაგვერჩევა... ის ვემბარობ, როგორც საკუთარს. შენ კი ასეთი უბერი და თავეკრია ნუ ხარ, კაცს ერთი ნაბით არ აცადო, ფრთები გაშალოს!“

 მოკედი, კატულუს! რაღად გინდა თავი ცოცხალი? ქალაქის თავად ზის ნონიუს ჩიჩახიანი, ვატრინუსმა საკონსულოდ ცრუ ფიცი დადო, მოკედი, კატულუს! რაღად გინდა თავი ცოცხალი!

 ისე მაიცინა დღეს ფორუმზე ერთმა უცნობმა, როცა კალვუსი, ტანმორჩილი ჩვენი ძმაკაცი, ვატრინუსს მხრობეებს მქუხარედ თხორობდა, — განცვიფრებულმა ხელაუკრობით შეუგვმინა ღმერთებს: „ეიამე, როგორ ლაპარაკობს ეს პანანუნა!“

 ჩვენს იგნაციუსს თეთრი კბილები შეენის. შეენის და აჩენს! ვთქვით, სასამართლო შეეგვა, თხაცრემლიანი უსმენს ორატორს ხალხს, ეს იკრიჭება. ვთქვით, ერთადერთი ვაჟი დედას მოუკვდა, საფლავს დასტორის მწარედ, ეს იკრიჭება. მოკლედ, რაც უნდა მოხდეს, ეს იკრიჭება, ხარობს კბილების ჩვენი. ჩემო კეთილო, ასეც არ არის მართლა, ნუ გეგონება, მაგთ მოხობლავ ვინმეს, მოეჩვენები დახვეწილი და ზრდილი. რომელი ხარ თუ საბინელი მოდგმით, უბერი ზოროზა, გინდაც ეტრუსკი ჯმუხი, ღავენიელი (შენით გადმოყრა კბილთა), ტრანსპადანელი (აი, ჩემებსაც მიეწედი), კბილებს რომ იხებ, განა მაკისთვის იხებ, მტრულ სიცილზე უფრო მტრული, გმტყვი, რჩევედ გაახლებ, არაფერია ქვეყნად! თუმცა მოიცა, კელტიბერი ხარ მგონი, თქვენში უსეთა, მარდით იზღვენ ღმრთილებს, დღისი უზნობე კბილებს იხებენ მარდით.

ჰოდა, ძვირფასო, შენი კბილების კრიალს ზედ აწერი, რასაც ხრუბავადი დილით!

ლობის მთებში ანთუ ძუ ლომმა გზობა, ანთუ მეფეფარე სკილას ნიაღში იშვი, ასე უწყალო, ასე სასტიკო ხო ხარ, ჩემი ვედრება, როცა მე ასე მიჭირს, არც გეკარება, რკინის ჭკონია ვული!

ბერძენიკის ნანახავი

ცის თალზე ყოველი მნათი, ვინც სრული სახებით იცის, ყველა ვარსკვლავის ეტლი, ერთობა-განერთობის წუთი, რომელნამს მოიცავს ბნელი შუის სწრაფად მობრუნალ დისკოს,

ან დადგენილ დროს ბომლინი როგორ ქრებთან, ისიც, ან როდის ენევეა მალეით ტრეგია ლატმოსურ მღვიმეს როგორ ედგება თრთოლვა სიყვარულისგან ბომბილს, მეც მანვე, კონონმა, მნახა, დამლანდა ვარსკვლავეთა შორის, მე, ბერენიკეს თმათა ოქროცუქრული ზილფი, რამეთუ აღსრულდა ფიცო, დედოფლის შესრულდა სიტყვა, ქალღმერთებისთვის დამთქვა სამადლობელო ძღვენად, როდესაც შეუღლე მისი, ქორნილის მეორე დილას, დაშქრად ნაფიდა ასურს სასტიკ, სისხლისმღვრელ ომში და შმაგად ჩაველილი ღამის, ქალწულითან ნეტარი ბრძოლის, აღსრულდა და ცრემლის ნაპვეა უტბებში სკვლი. არადა, რას გრწობდა ქალი? ზაფრავდა პირველი ღამე? თუ მშობლებისთვის სურდა მოთქმით მოეკლა გული? და თუმცა აფრქვია უხვად ცრემლები ღამეულ საწოლს, ღმერთებს მოუხმობ მონმედ, ხელთქმა არ იყო წრფელი. ეს მაინი ვირწმუნე, როცა წუბილით შეძრული ვნახე, როგორ ტირილდა მწარედ, ქმარს რომ უშვებდა ომში! მისაგან მთენილი ობლად, განათუ ცარიელ საწოლს, ნასკულს მოთქვამდი ქმრისას, ცრემლებს აფრქვევდი ნამდვილს.

ნალკვლამ მოვიცა სრულად, სიმწარე ძელებამდე ჩაგვცა, გული ავიგოს სიმმა, გრწობა და კარგე იქვე. აზრს ვეღარ იერებდი დიდხანს, ო, როგორ შეგცვლია ნირი, მახსოვს, ჯერ კიდევ ბავშვი რა უმიზარი იყავ! ვერც მეერ მოვდრიკეს ძალით, არ დამთე რჩეული შენი, ო, ის სიმტკიცე ძველი ნუთუ პირწმინდად გაქრა? რა დარდი ჩაგდეროდა ბნაში, როდესაც გტოვებდა ქმარი, როგორ ისრენდი თვალებს, როგორ იწმინდდი ცრემლებს! რა ღმერთმა შეგცვალა ასე? ო, არავიგ მწარეა თურმე უცებ განყვეტა მისი, რაც სიყვარულმა შექრა! მშვიდობით მოგვლოდა უკან, ზეცირთ შესთხოვდი შევლას, ჩემი აღუთქვი თავი, სისხლიც სამსხვერპლო ხართ. და, მართლაც, დამრუნდა ძღვენი, დამლევე გასრულდა ომი, ხარკი დააღო ძღველთ, თავის ვეპაიტე უყმო. დაბრუნდა, ავიბნა ნაქრვა და აქაც მაეიტომ მოგვხვდი, მსხვერპლად მივეთღვენ ღმერთებს, ჩემით აღსრულდა აღთქმა.

მომკვეცეს, არავინ მეთიხა, ვერ გამობდი, მომკვეცეს ძალით, შენს თავს ვფიცავარ ღამაზს, მაგ თმებს, ოქროსფრად დაყროლს!

საკადრი მიუზლას ზენამ, ადვილად ვინცა თქვას ფიცო, მაგრამ ვინ დაძღვეს რკინას? რკინით ვიმღვი ბასრით. მთა, ქვეყნად ყველაზე მძლავრი, რომელიც პელოოსს აერთობს,

თიას ბრწყინვალე ვაფი ძლივს რომ აივლის აღმართს, გაჭრა და ვაგატრა ისიც, ნავეებს რომ გაეველოთ წყებად, ზევა შეადინა ათონს მდიდრელების ხელით. თმამ როგორ გაუძლოს ნაზმა, კლდესა და პიტალოს ანგრეეს!

იუპიტერო, შეგთხოვ, მოსხუე ხალხობა მოდგმა! მოისრას, პირველმა ვინაც მიაგნო მაგ რკინის მადანს, მინის ძარღვები გაჭრა, მტკიცე ფოლადი ანართო! ის იყო, მომკვეცა კოინამ, დომლენი მტრომდენე მწარედ, როცა მეშინვის ერთამ ჩემკენ მომართა კვლი. ფრთამესხმულ ლაქროსულ რამზე თავად არსინომე შესევა, ქმარი შემოპყვა მცედარს ვითომის მხრისა.

ქვედამწვდა, წამილო ფრენით, ეთერში აიჭრა ისევ, წმინდა დამიღო ბინა, ტკბილი ვენუსის კალთა. მწედ გამოგზავნა ჩემთვის ზეფირთა მბრანებულ ქალღმერთს,

ვინც კანოპოსში, ზღვასთან, ბრძენე დიაცად ცხოვრობს. ვერსულს ცის თალზე დამსვა, ათასფერ ვარსკვლავთა შორის, რომ მეც მებრწყინა მალა, ვით არიადნეს გვირგვინს. ჩვენც ვიყოთ. ვიბრწყინით ცაზე ოქროსფრად დღეარე თმებმა,

შენიროლებმა მსხვერპლად ქალის ფიცსა და აღთქმას. თვალსმა ცრემლებით შეველ ზეცირთ ღმერთების ტარად და ძველ მნათობთა შორის მომიცა ქალმწიბრთა ბინა, ორივე ვარსკვლავდეს ვეკრიამწინეარე ღოწმსა და ქალწულს და ლიკარისს მოდგმის კალისტო მიდგას გვერდით. ნინ ფუძელი ბოთის ვარსკვლავს, რომელიც მიცურავს ზანტად

და ოკეანის სკენელში ზოზინ-ზოზინით ჩადის. და თუმცა ღმერთები ღამით ფეხებით გვივლიან თავზე, დილა ქალბრა ტეთისს ისევ უბრუნებს ჩემს თავს. რამწურის ასული, ვიტყვი და ნუკი შემირისავა თქმისთვის, სიმაროლუს ვიტყვი, შიმი ვერ შემიბორკავა ენას.

ამ ჩემმა მნათებმა მძრაზონ, გამკილონ, გამათათონ თუნდაც, რაც გულში მიდულს მაინც უნდა ამოვთქვა ღიად, სიხარულს მიხვებებს სევედა, აქ ვითელი მწუხარე დღეებს, შორს, მოკვეთილი მისგან, შორს, დარწმენილი მარტო.

როდესაც გოგონა იყო - ცხოვრობდა მოცალოდ, ღაღად, რა სიხარული ზეით არ გვიხმარია ერთად! ქორნილის ჩირაღდნით ვისაც დაუდგა ნანატრი ეამი, იმას მივმართავ თხოვნით - ქმარს ნუ დაუთმობს სხეულს, ნუ გაბევეს ტრფიალის ცეცხლში, არც მეკრდი შეიხნას მასთან,

სანამ საამო ოჩისს არ შემომწირავს საძღველო. იმ ოჩისს, რომელსაც შესთხოვთ ცოლქმრული სარეცლის დაცვას;

თუკი გაბედავს ვინმე - ასეთ სიყვარულს შერყვნის, შორს მისი მოძღვლილი ძღვენი მტვრად გაპყვეს და ნაცრად იქვეს!

კოეხის მერიდიანები

მე იმ უღირსი ცოლის მოძღვნილს მივიჩნევ არად!
და თქვენ კი თანხმობა გქონდეთ! თქვენს სახლში
მევიდობა იყო!
მეუღლეებულნი! თქვენთან იყო ურყევი ტრფობა!
გახსოვდეს, პატრონი ჩემო, ზეცად რომ აღაპყრობ თვალეებს,
დღესასწაულზე როცა ვენუსს საბოძარს უძღვნი,
მეც მიძღვენ, მენს ერთგულ მხეველს, სურნელი სირიულ
ნარდის,

მეც მიმათვალე იმათ, შესანიშნავთ მოდ!
რას ვაქნევ ვარსკვლავებს ცაში?! კვლავ ზოლფად მაქცია
ნეტავ,
თუნდ ორიონი მოხვედეს სადღაც მერწყულის გვერდით!

ლათინურიდან თარგმნა
მანანა ღარიბაშვილი

უცხოური ნოველა

დაიბადა ათენში 1919 წელს, სწავლობდა იურისპრუდენციას ათენის უნივერსიტეტში. 1936 წელს მეტაქსას დიქტატორის დიქტატორთან დატოვა თანამდებობა შრომის სამინისტროში. გერმანიის მიერ საბერძნეთის ოკუპაციის პერიოდში შეუერთდა ნინაბაძეების მოძრაობას, რისთვისაც 1944 წელს მესამე რაიხის მიერ სიკვდილი მიესაჯა და გაქცეული უშველა თავს. სტუდენტობიდან წერდა ლექსებს, 1954 წელს გაბოსცა მოთხრობების პირველი კრებული "გვესაჭიროება იმედი" და თავის ნოველებში II მსოფლიო ომის შემდგომი სამყაროთი იმედგაცრუებულმა მწერალმა პერსონაჟებზე გამოიყენა უსახელო ადამიანები — უმუშევარი თუ მარტოსულინი.

1965 წელს გამოქვეყნდა მისი შედევრად მიჩნეული რომანი "მედღობა", რომელიც ოცდაათამდე ენაზე ითარგმნა და საბერძნეთის ლიტერატურული პრემიით, "თორმეტა პრემიით", აღინიშნა (1966). ანდონის სამარაკის არის აგრეთვე ევროპლისის საერთაშორისო ლიტერატურული პრემიის ლაურეატი (1982). ცხოვრების ბოლო პერიოდში მწერალმა მიუძღვნა ახალგაზრდებს, დააფუძნა ახალგაზრდათა პარლამენტი ათენში, იყო UNICEF-ის ელჩი და ზრუნავდა ბავშვთა უფლებების დაცვაზე. სიკვდილამდე რამდენიმე წლით ადრე, საბერძნეთისა და კვიპროსის 37 ქალაქის საპატიო მოქალაქეს, 80 წლისას უთქვამს: „უნდა იბრძოლო, რომ დარჩე საკუთარ მედ — რათა არ უღალატო ბავშვობისდროინდელ მხერას“. ანდონის სამარაკის გარდაცვალება პილოსში 2003 წელს, ჩვენ კი დაგვიტოვა მოთხრობების რამდენიმე კრებული და სამი რომანი — წიგნები, რომლებშიც, ხალხთან ურთიერთობის, უბრალო ადამიანთან გამოხმავრების მოსურნე მწერლის თხოვნით, ბერძნული თუ უცხოური გამოცემლობები მუდამ უთითებდნენ მის მისამართს: ანდონის სამარაკის, ანაღნოსტოპულისის 59, 10672 ათენი, საბერძნეთი

ანდონის სამარაკის ერთ ღამეს

პირველმა მბეჭდავმა შეამჩნია თოვა.
— თოვლი! თოვლი! — შესძახა მან.
იმამსხვე ანება თავი სანახევროდ აკრფილი, "უკიდურესად სასწრაფო" დოკუმენტის ბეჭდვას, სარკმელთან მიიღობინა, ფართოდ გამოაღო და თოვლს შეუღებინა ხელი.
დანარჩენებშიც შენეჭტვას სამუშაო და სარკმელთან მივიდნენ. ასე რომ, საქანელთან ახლა სამი ვაკი და ორი ქალიშვილი იდგა, ანუ ბიუროს ყველა თანამშრომელი, გარდა ერთისა, თოვლის მოხელას სკამიდანაც რომ არ შეურხებია კუთხეში მჯდარი.

თავს იქეცდნენ ფიჭქები... განუწყვეტლად და ბევრიგლად ბრძენიდა. პირველი თოვლი იყო ამ ზამთარს.
— საღამომდე გვარიანად დადგეს, — თქვა სქელკისკერა პროტოკოლისტმა.

— ეტებ შუადღემდეც, — დასძინა სხვამ, — ჯერ ათის ნახევარია.

მხოლოდ იმ ერთს არ მიუბაძავს დანარჩენებისთვის. ცოტა ხანს უცქირა თოვას, მერე სიგარეტს მოუკიდა და კვლავ ქაღალდებში ჩარგო თავი.

მარგან მბეჭდავი გოგონა არ მოეშვა. მივიდა და ნინ დაუდგა.

— მოდი, თქვენც ნახეთ, როგორ თოვს! ჩემო კარგო, როგორ ადამიანი ხართ ვიცი, რამიჯაა საქმე, სიმარტოვო გიყვართ!

ხელი ჩასჭიდა და სარკმელთან მიიყვანა. ახლა დანარჩენებთან ერთად იყო.

მოულოდნელად ბიუროს კარი გაიღო და უმცროსი მოსამსახურის მელლოტი თავი გამოჩნდა.

— განიყოფილების გამგე! — დაძინა მან.

ერთბაშად ლსყველა თავ-თავის ადგილს მისცვიდა. ისეთი სახე მიიღეს, თითქოს სამუშაოში იყვნენ ჩაბრუნენი. პროტოკოლისტს თოვლის გუნდა გაეკუთვნინა, სიტყარემი ველარ გადაეგდო და არ იცოდა, რა ექნა გუნდისთვის; ჯობემი ჩაეფო, გუნდა კი ნელ-ნელა დნებოდა.

მ საათზე ბიუროდან გამოვიდა, დათოვლილ ქურჩებში გავიდა. მართლაც გვარიანად დაედო შუადღემდე. ნაშუადღევს თოვას გადაედო.

ქალაქი ფერმეცვლილი იყო.

დილიდან, მას შემდეგ, რაც მბეჭდავმა გოგომ უთხრა, ვიცი, რამიჯაა საქმე, სიმარტოვე გიყვართო, შემფოთობას გრწნობდა. ეს გოგო მისი სულის ყველაზე მგრწნობიარე სიმს შეეხო.

გადანყვეტილი ჰქონდა, სამუშაოს დასრულების შემდეგ ეთხოვა მისთვის სადმე დამსხდარიყვენენ. მასთან საუბარი სურდა.

კობეზე შეიპირა, როცა მბეჭდავი გოგო უკვე სასმახუ-რიდან მიიღოდა.

— პალტოზე ძაფი გაქეთ!

ვერ უთხრა, რომ მასთან საუბარი სურდა. ახლა, შუალაშით, უმიზნოდ მიიპოვებდა მარტო. გას-ცდა პროსპექტებს, სადაც დიდი მოძრაობა იყო და განა-თებულნი, ფერად-ფერადი ნარჩურები კონტრასტს ქმნიდა ირგვლივ დაფენილ თოვლთან.

ხმაურით მოსიარულე ბრბოს შეერია.

მარტოობა იგრძნო. დილითაც, როცა კუთხეში იჯდა და მბეჭდავმა გოგომ სარკმელთან მიიყვანა დანარჩენე-ბის გვერდით, სწორედ იგივე სიმარტოვე იგრძნო.

თვით მისი სუ-ლის ნიაღში დაეუ-და მარტოობას.

ცხადია, იცოდა, რომ სხვებს უცნა-ურ, საკუთარ თავში ჩაკეტილ ადამიან-ად მიაჩნდათ, რომელსაც, მბეჭდავი გოგოს თქმისა არ იყოს, სიმარტოვე უყვარს. მსგავსი სიტყვები მერე სხვებმაც უთხრეს. მაგრამ გოგოს ნათ-ქვამმა შეამფთოთა. ვერ აეხსნა, მისმა სიტყვებმა ასეთი განსაკუთრებული მთაბეჭდილება რა-ტომ მოახდინა. თუმც, მიუხედავად იმისა, რომ ეს შეე-რმნება მთელ დღე

ტანჯავდა და მბეჭდავთან საუბრის სურვილი კლავდა, უსანსნელ ნაშთ თემა შეცვალა და გოგოს უთხრა, პალ-ტოზე ძაფი გაქეთო. პირველად როდ ემართებოდა მსგავსი რამ: ბოლო ნაშთ გადააფიქრებდა ბოლმე სხვის-თვის გულის გადაშლას.

დრო გადიოდა, ის კი ხეტიალს განაგრძობდა.

ოპ, ნეტაც, დალაპარაკებდა მბეჭდავ გოგონას! ნეტაც, პყოფნიდეს გამბედაობა, გაუსაზბროს ნებისმიერ ადამი-ანს, გულისხმადი გაუზიაროს, უთხრას, რასაც განიცდის!

— ვიცო, რაშიცაა საქმე, სიმარტოვე გიყვარო!

მბეჭდავი გოგოც ცდებოდა სხვების დარად, რომლე-ბიც მანამდე იმავეს ფიქრობდნენ მასზე. მის თავს რაც ხდებოდა, მარტოობის სიყვარული ნამვილიად არ იყო. სწორედაც რომ სძულდა სიმარტოვე! უნდოდა ადამიანებ-თან ახლოს ყოფილიყო, მათ გვერდით მდგარიყო, მლე-ვარებისას მათ დაყრდნობოდა, თავისი მოვალეობა მოე-ხადა და დღეებმდე გატანჯულ კაცთა წინაშე. მაგრამ რა-ღაც აბრკოლებდა.

ცხადია, თუკი ყოფოდა გამბედაობა, ვინმესთვის გა-დაეწალა გული, ყველგაფრს დალაგებით ვერც ეტყობა.

შინაგანად აფორიაქებული იყო. რა გასაკვირია, ცხოვრე-ბისა და გარესამყაროს შემყურეს მათი მღელვარება გა-დასდებოდა? განა დღეს, მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, ჩვენი ყოფა, ჩვენი სამყარო მღელვარებით მოცული არ არის?

ცხოვრობაზე დაფიქრდა. შეეცადა სიმარტოვე, ცხოვ-რების ნამდვილი სახე დაენახა. და იბილა! მაგრამ აღმოა-ჩინა, რომ მარტოს ეცხოვრა, შინაგანად მარტოსულს. უნ-დოდა ამ სიმარტოვისაგან თავი დაეღწია, სძულდა მარ-ტოობა. ჩვენს დროში ნება არა გვაქვს განმარტოვებულე-მა ვიცხოვროთ, ფიქრობდა იგი. ადამიანები გველიანი, გვეძებენ! და თუ მათთვის ბედნიერების მინიჭება არ შეე-ვიძლია, ის ხომ მა-ინც ძალგვიძის, გუ-ლი გადაუშალოთ და ფუთხრათ, რომ ეს ცხოვრება მშეი-დად ყოფნის საშუა-ლებას არ გვაძ-ლებს, რომ მათ ახ-ლოს, მათ გვერდით ვდგავართ, მათსა-ვით საერთო მღელ-ვარების მონაწი-ლენი?!

დაახლოებით !! საათი იქნებოდა, როდესაც ერთ ცუ-დად განათებულ, ვინრო და გრძელ, ნესტინა ბარში შე-ვიდა. კედლებზე სასმელების ძველი, გახუნებული რეკ-ლამები იყო გაკრუ-ლი.

კონიაკი შეუკვეთა. სიგარეტს მოუკვია და შეეცადა სხვა თემაზე ფიქრო. ვერ შეძლო! იგივე ფიქრები უტრია-ლებდა გონებაში. ბოლო ხანებში და ამ ღამესაც ამ ფიქრე-ბის ტყვე იყო.

ბარში სინყნარე სუფევდა. თითო-ოროლა კლიენტი იჯდა მხოლოდ. მეორედაც შეუკვეთა კონიაკი.

შუალამე გადასული იყო, როდესაც ბარიდან გამოვი-და.

შინსკენ არ ნასულა. ბეტიალი განაგაბო დათოვლილ ქუჩებში. ნელ-ნელა ქალაქის ცენტრს დამორდა.

ცხოვრებაზე დაფიქრდა. საკუთარ ცხოვრებებს გადა-ხედა, თითქოს ღრმა უფსკრულს მიმოავლოო თვალი ზე-მოდან, და თავზარდამკვეში რამ შენიშნა, სიტყვის თქმაც ვერ შეძლო, ხმა ნართმოდა.

შენიშნა, რომ ჩვენი საბლის სახურავები არასდროს ისე ახლოს არ ყოფილა ერთმანეთთან, როგორც დღეს, თუმც ჩვენი გულები არასდროს ისე შორს არ ყოფილან ერთმანეთისგან, როგორც დღეს. სიმარტოვე, რომელსაც განიცდიდა, პიროვნული განცდა არ გახლდათ. იგრძნო, რომ ეს თანამედროვე ადამიანის ბევრი იყო. არასდროს

მბატყარი აეთანდოლ პოპიაშვილი

დღევანდელით ღრმა და მძიმე არ ყოფილა ადამიანის მარტოობა!

ახლა სამრეწველო რაიონში იყო. აქ კაცი მრავლად ნახავდა ქარხნებს. ირგვლივ სრული მდუმარება სუფევდა. შედარებით ქვევით, კვარტლებში, მუშები ცხოვრობდნენ.

ყველაფერი, რასაც განიცდიდა, — შეკითხვები, შემფოთობა თუ მღელვარება — ერთბაშად გოლინდა გულზე... ზა, ნეტავ შეველოს ვინმეს გაუზიაროს გულისხანები!

რალაც ტალღა ახრჩობდა, მისგან გამოსვლას ითხოვდა. ერთ-ერთი ქარხნის კუთხეს რომ გასცდა, მარცხნივ, კედელთან ახლოს, ჩრდილი შენიშნა. ადგილზე შედგა.

შოშია შეიპყრო. მისგან რამდენიმე მეტრის დაშორებით ვიღაც იდგა უძრავად, თავზე ქუდი, და მას უყურებდა. ნეკვარში ღამე იდგა. გარშემო სრული მდუმარება სუფევდა. ორიოდ ნაშთი გადაურა შოშია. მოუახლოვდა უცნობს, ამ ღამით მასავით სრულიად მარტომყოფს, ახლოს, უაღრესად ახლოს, მერმონ მისი ორანი, ტალღა მიფერად მოანება გულზე, მერე რალაც გატყავდა მის სხეულში, შეგება იგრძნო და ამ უცნობს — ვინ იცის, რომელი ბავშვის მიერ იქ დადგმულს — გაუზიარა გულისხანებები, ამ თოვლის პაპის გადაუშალა გულს.

ახალბერძნულიდან თარგმნა
ნიკოლოზ შამუგია

მარიო ბენედუტი

ორი ნოველა

მანინჯაპის ღამე

მას რვა წლის წინათ გადატანილი ოპერაციის შემდეგ მას ჩავარდნილი ჰქონდა, მე კი ბავშვობის დროინდელი დამწერლის იარა მანინჯა ტუქთან. ორივენი მახინჯები ვიყავით, მაგრამ ეს სულაც არ იყო ჩვეულებრივი სიმახინჯე. ჩვენი შემწევარე, კაცი ვერ იტყოდა, კეთილშობილურ-ნე და სათნო გამოქვეყნებულა აქვით, მაგრამ ჩვენ ამით მხოლოდ საკუთარ უბედობებს გამოვხატავდით. ჩვენნაირი გარეგნობის ადამიანები ამგვარი მზერით ცდილობენ დაუპირისპირდნენ სილამაზეს; ჩვენს თვალში მორჩილებას კი არა, უფრო იმედგაცრუებას ამოკითხავდით და ესეც მეტყვის მოგვარიების ერთგვარი საშუალება იყო. ალბათ სწორედ ამან დაგვაკავშირა ერთმანეთთან, თუმცა სიტყვა „კავშირი“ ამ შემთხვევაში სრულიად უადგილოა. უნდა დავთქვა, რომ სიძულვილის ყოველგვარი გამოვლინების მიმართ შეუნყარებლები ვართ, მაგრამ საკუთარ გარეგნობასთან დაკავშირებით ეს გრძნობა მაინც გვეუფლებს ხოლმე.

პირველად ერთმანეთი კინოთეატრის საღაროსთან დაეინახეთ; აი, მამინ იყო, რალაც იდუმალი ერთსულოვნებით რომ შევათვალერეთ ურთიერთი, მაგრამ სიმპათია არ გვიგრძენია. ბილეთების რიგში მარტო არავინ ყოფილა. ცოლ-ქმრული ნყელიები, მფეარებულები, მეგობრები ხელხილვ გადამდობილი იდგნენ საღაროსთან, ამიტომაც ჩვენი მარტოობა კიდევ უფრო თვალშისაცემი ხდებოდა და აღარ ვიცოდი, ხელები სად ნაკველო, ერთმანეთის სიმახინჯეს ვუთქვამ, თუმც კი გულგრილად ვაკერდებოდი. მის დამახინჯებულ ვნას ისე მოურიადებდა დაგადგი თვალს, თითქოს ამით ცდილობდნი, მისთვის საკუთარი დასახინჯებელი ლოყა დამეხმებინა. ქალი სულაც არ შემეცარა; ის კი, თვალს არ მაცივლებდა, დაიწინებო მკვირდებოდა და მასში სწორედ ეს თამამი მზერა მომეწონა, რომლითაც იგი სრულიად უშ-

ფოთველად შესცქეროდა ჩემს ქოსა, პრიადო ლოყას. მერე ის იყო, კინოთეატრში შევედი. სხვადასხვა რიგში, თუმცა ახლოს ვისხედით. ის ვერ მხედავდა, მე კი სიბნელის მიუხედავად, დროდადრო თვალს შევავლებდი ხოლმე მის კეფას, თმას, ღამაზად მოცვანილ კურსს, საოცრად ზუსტად რომ დაეკავებინა კუთხენილი ადგილი.

ფილმის გმირი ქალი ერთი საათის განმავლობაში ცდილობდა ჩვენს მოჯადოებას და საკუთარი მომხიბვლელობის დემონსტრირებას ახდენდა. მე კი შემწევს სილამაზის აღქმის უნარი, მის დანახვაზე ახლაც ვერ ვმალოვ აღფრთოვანებას და მშვენიერების თაყვანისცემის ვარ. სიძულვილის გრძნობა ჩემი სახისა, დროდადრო, ღმერთისთვის მაქვს შემონახული. ყველა ჩემნაირ გონჯსა და მახინჯს სიძულვილით ვუყურებ ხოლმე. ვინ იცის, ამ შემთხვევაში ალბათ ცოტადდენი ღმობიერება მმართებდა, მაგრამ მათ რომ ვუყურებ, ასე მაგონია, საკუთარ თავს ვხედავ-მეთუი სარკეში. ხანდახან ვფიქრობ, ნეტავ რა ბედი ეწეოდა მითოლოგიურ ნარცისს, მასაც ჩავარდნილი ყბა, მგაეთი დამწვარი ლოყა, ნაიარევი შოშია ან ნახევრად მოქმული ცხვირი რომ ჰქონოდა-მეთუი.

ერთხანს კინოთეატრთან ველოდებოდი, მერე უკან გავეყვი და გამოვალაპარაკე; გაჩერდა და ისე შემომხედა, თითქოს რალაც ყუყუბოდა. ფინჯან ყაყაზე რომ დავაბატე, მოულოდნელად დამთანხმდა.

კავშირს ხალხის ტვეა იყო, მაგრამ ერთი თავისუფალ ადგილს მოვკარი თვალს და იქით წვედი. მაგონდებს შორის რომ გავდიოდი, ზურგით იქ მყოფთა მზერის ფერხობი, გოაცებულ და ცნობისმოყვარე მზერას. ჩემი შინაგანი საცეცები უკვე ისე მქონდა გამახვილებული, რომ კარგად ვიჭერდი ნორმალური გარეგნობის ადამიანებისთვის ჩვეულ ავადმყოფურ ცნობისმოყვარობას და ვგრძნობდი, როგორ ეკმაყოფილებდნენ ერთგვარი ქვეცნობიერი სადინზის გრძნობას. ამჯერადაც დიდი გარჯა არ დამეჭირებია, რომ ყურით დამეჭირა ეს ნაცნობი ჩურჩული, უადგილო ჩახველება, გოაცების გამომაბეველი შემახილები. სიმახინჯე, რა თქმა უნდა, ერთგვარ ინტერესს იწვევს, ორი მახინჯი ერთად კი ნამდვილ სახანაზობაა, თუმცა არცთუ დიდად ესთეტიკური. მაგრამ რაკი მახინჯები ერთ ბედქვე მყოფი ადამიანები არიან, ისინი ერთად უნდა იყვნენ და, თუ ცხოვრება მათ ცოლ-ცოლვე ამყოფებს, ეს ნიშნავს, რომ ორივე იმსახურებს ამას.

დაცხედით და ნაყინი შეუვსეცით. მან ხელჩანთი-დან სარკე ამოიღო და თმა გაისწორა. მშვენიერი თმა პქონდა. მისი ამგვარი ქცევა ახლა დიდ გამბედაობას მოითხოვდა, და მან საოცრად თამამად და მოზიზილავად მოახერხა ეს.

— რაზე ფიქრობთ? — ვკითხე მე.
მან სასკე ისევ ჩანთიში ჩადო და გაიღიმა. ახლა ღრმულმა მის ლოყაზე სხვაგვარი ფორმა მიიღო.

— ვიფიქრე, ჩვეულებრივი ხალხმრავალი ადგილია-მეთქი. — მომიგო მან.

მერე დიდხანს ელაპარაკობდით. საათ-ნახევარში ორ-ორი ფინჯანი ყავის შეკეთა მომიხდა, რათა ჩვენი ერთად ყოფნის მიზეზი ვამემართლებინა. უეცრად მივხვდი, რომ საუბარი სხვა მიმართულებით წარმოებოდა, ერთობ გულწრფელი გახდა და, ცოტა არ იყოს, შემეშინდა კიდევც, ეს გულწრფელობა მაღელვებელი პირფერობაში არ გადაზრდილიყო. მაგრამ უკან დახევას აღარ ვაპირებდი.

— მარტოსული ადამიანი ხარო, არა?

— დიხ. — მომიგო მან ისევ, რომ ჩემთვის თვალი არ მოუშორებია.

— ვფიქრობ, ყოველთვის მოგწონდათ ლამაზი მამაკაცები; და ახლა ალბათ იმ გოგონას მშვენიერ სახეს შენატრით, აი, იქ, ხელმარჯვნივ რომ ზის. მე კი თქვენ ძალიან ქქიანი ქალი მგონიათ, რასაც, მისი სულელური სიცილის შემხედვარე, იმ გოგონაზე კერაფრთი ვერ ვიტყვადი.

— ალბათ ასეა. — მომიგო მან და პირველად ამარიდა თვალი.

— იცით, მეც გამომდებოდა იმაზე ვფიქრობ, ნეტავ ასეთი არ ვიყო-მეთქი. და ახლა, ვგონებ, ვაგვიჩნდა შანსი, სხვანაირები გავხდეთ, და თუ ამ შანსს ხელიდან არ გავუშვებთ, რაღაცას მაინც მივაღწევთ.

— კი მაგრამ, რას და როგორ?
— ეშმაკმა დალაბეროს, რასაც მოეინდომებთ იმას, და როგორც მოეინდომებთ, ისე, წარმოიდგინეთ, ერთად ვიქნებით და ერთნაირად ვიფიქრებთ, რაც გინდათ ის დაარქვით, მაგრამ სწორედ ახლა გვეძლევა ამის რეალური შანსი.

ქალმა კოპაძე შეკრა, თითქოს სურს ამაო იმედებს თავი დააღწიოს.

— მაგრამ თავდაპირველად პირობა უნდა მომცეთ, რომ არ იღიქრებთ ჩემზე, გიჟიაო.

— გაირდებით. — მითხრა მან.
— მომსმინეთ, ჩვენ ღამის სიბნელები უნდა შთავინ-თქათი მიმიხედოთ, რას ვაპრობ?

— ვერა. — მომიგო მან.
— როგორ არ გესმით. უკუნეთ სიბნელები თუ აღმოვჩნდებით, იქ ზომ ერთმანეთს ვეღარ დავინახავთ! ნეტავ თუ იცით, რა მშვენიერი სხელი გაქვთ? იცით თუ არა?

ჩემს ნათქვამზე გაელიმა და ჩავარდილი ყბა ვარდი-ფრად შევფაკლა.

— აქვე ახლოს, მარტო ვცხოვრობ. — ვუთხარი მე.
მან თავი ასწია და ახლა უკვე ისევ შემომსაკურდა, თითქოს უნდა ჩემზე რაღაც შეიტყოს. მერე უეცრად მითხრა:

— ნაივდით!
ოთახში შუქი ჩავაქრე და ორმაგი ფარდა ჩამოვავარე. სიბნელები მისი სუნთქვა მესმოდა, მაგრამ ეს არ ყოფილა განსაკუთრებული სურვილის ან ვნების მაუნყებელი ხმა. მინდოდა, გახდამო მივხმარებოდი, მაგრამ ამის ნება არ დამართო. დანახეთ ვერაფერს ვხედავდი, თუმცა ვგრძნობდი, მოლოდინით აღსავსე უძრავად რომ იდგა. ხელი ფრთხილად გაეინოდა, რომ მის მკერდს შევხებოდი, და ამ შეხებამ თითქოს მხნეობა შემამატა. სიბნელები ვგრძნობდი მის მუცელს, მკერდს, მთელ მის სხეულს; მისი ხელები კი ჩემს დანახვას ღამობდნენ. მერე ის

მხატვარი აივანოვ ჭელიძე

იცო, ერთი წამით გამოვფხიზლდი, თითქოს რაღაცამ მიზიბგაო, და მივხვდი, რომ წარმოსახვიდან სასწრაფოდ უნდა გამომედგენა ის უაზრო სურათები, თვითონვე რომ გამოვიგონე, ახლა კი ვცდილობდი რეალობად მექცია ისინი. ამ შეგრძნებამ მოიცილა ახლა ჩემი სხეული და ვიცოდი, რომ მის დასაძლევად ახლა მთელი ძალ-ღონე უნდა მომეკრიბა. და იცით, მე ეს შეეძქლი. ხელი ნელ-ნელა მივეუახლოვე მის სახეს, მოვებნე ის საშინელი დასახინჩრებული ადგილი და ფრთხილად დავუწყე აღერსი, თუმცა ახლა ჩემი მოცახვახე ხელებით უფრო მის ცრემლებს ვნმუნდდი, ღამალებში რომ ჩამოსდიოდა ლოყებზე. მერე მისი ხელიც ვგრძმენი და მივხვდი, რომ იმ დასახინჩრებულ, ქოსა, პრიალა ტყავზე მეფერებოდა, ბედინსწერას დადიეთ რომ დაესვა ჩემს სახეზე. არც ერთს ცრემლი არ შეგვმრობია თვალზე, მაგრამ ეს მხოლოდ უმედურების კი არა, ბედნიერების მაუნყებელი ცრემლებიც იყო.

მერე ის იყო, აედექი და ორმაგი ფარდა გადავნიე.

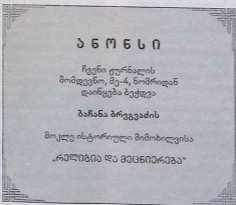

სახელ და სახად თიხისაღ

ბოლო ქიანჭველა ფეხდაფეხ ველარ მოჰყვა თანამოქმეთა ქარავანს, რადგან საიდანაც შაქრის ნატეხი გადმოვრდებოდა, ორად გაიპო და საბრძოლვს გზა ჩაუხერგა. ქიანჭველამ გაყვითლებულ ქალღმრუტ ნაბიჯი შეანებლა და ფეხებით მოსინჯა შაქრის კენიწი, მერე ოდნავ გვერდით გადაინაცვლა, უკანა ფეხებზე შედგა და ნადვლს საათის ისრის მიმართულებით შემოუარა; და, რაკი ახლა შაქართან სულ ახლოს იყო, ფეხები გაჭიმა და ზედ აბობლებმა დააპირა, მაგრამ ამოად. ცოტა ხანში ქიანჭველამ ტაქტიკა შეცვალა და შაქარს გვერდიდან მთელი ძალით ჩაეჭიდა ფეხებით, ნაწმსრევეების გროვაზე აფოფხდა, ზედ თავზე მოეყვია და მორე მხარეს გადავიდა. მისი მეტაბრეტი საკმაოდ შორს ნასულაყუნენ და უკვე ქალღმრუტ ფურცლის გადაღმა, მემობირთან იმყოფებოდნენ. ქიანჭველა იმ ადგილას შექერდა, სადაც ქალღმრუტ ფურცისცვალება დანეკნობოდა, და, ექვსივე ფეხით გულდაგულ გადასიერა ასომთავრული „ეწ“-ის სივრცე; ეს მანძილი რომ გადალახა, ქიანჭველამ ფურცლის ნათელ მხარეში ამოყო თავი. მაგრამ ამ დროს ისევ გადმოვარდა შაქრის ნატეხი და ისევ ორად გაიპო. ქიანჭველამ ორივე ნატეხი შეათვალა და სწრაფად გამოაბოლდა წინ; მერე შედარებით მოსხში ქიანჭველა შეარჩია, ზურგზე მოვიდოდა და გზა განავრძო. ცოტა ხანში ის სიგარეტის ნაწივი გადავლომა, მაგრამ ქიანჭველამ ეს სინძველევ გადალახა და მალე ნაწივის გადაღმა მხარეს აღმოწინდა, სადაც ქალღმრუტ ისევ მუჭი ფერი შეჰპარვოდა. თითქმის რომ გადაიარა, უეცრად ნივამა ნამოჭვროლა, სათოქოს ვიღაცამ საბერველს ჩააჭერა; საბრალო ქიანჭველა მეტროტმანდა, ტვირთიანად ძირს მოადინა ტყაპანი და ამფერად შაქრის კენიწივ საბოლოოდ მეტრად იქცა; კვლავ ფეხზე რომ ნამოჭვრა, ისევ გამაგებელი დაიხყო წინ და უკან ზორიალი, მაგრამ, როგორც ჩანს, მალე ესეც მობეზრდა და კვლავ შაქრის კენიწს მიუბრუნდა, სულ ცოტა ხნის წინათ თითქოს რომ შერწყმებოდა მის ტანს. ბევრი ეცადა, მაგრამ რაკი ტვირთი ზურგზე ვერა და ვერ მოიკიდა, იმედგაცრუებულმა ერთი მიმართულებით განიგვრძო გზა. მერე ასო „დონიც“ გადალახა და ისევ ქალღმრუტის ნათელ მხარეზე აღმოწინდა. აქ კიდევ ერთი წინააღმდეგობა შემოხვდა გზად და იძულებული შეიქნა, შექერებულყო. ამფერად ქიანჭველა რბაც საგანს გადააწყდა, მას სიდიდით ბევრად რომ აღემატებოდა, და ამიტომ უკან დაიხია; მერე ოდნავ წინ წაიწინა, ნიადაგი მოსინჯა და ყოყმანი დაიწყო. ქიანჭველამ წამით შეისვენა და კვლავ შეეჭიდა ტვირთს; მისი ზურგზე ნამოკიდება უნდოდა, მაგრამ მცდელობა ორივეჯერ ამაო

გამოვდა, თუმცა ბოლოსდაბოლოს მაინც თავისი გაიტანა და ტვირთიანად გაუდგა გზას. მერე ის იყო, ასომთავრული „ანი“-ც გადაიარა და ტვირთიანად სულა განავრძო, მაგრამ ფურცლის თვიერი ადგილი ველარ გადალახა, რადგან ქალღმრუტ ვიღაცას გადაეადგილებოდა. ქიანჭველა პაემში რამდენჯერმე ამატკრებდა და ახრზე მხოლოდ მაშინ მოიჭრა, როცა იატაკზე ზღართანი მოადინა. ახლა მის სიახლოვეს, ხუთიოდე სანტიმეტრის მოშორებით, ჩალაბულა ვედო და ქიანჭველა ძალზე ფრთხილი ნაბიჯით შეეცადა მას მიახლოებოდა. მიზანს რომ მიადინა და ფეხები წინ გაიშვირა, ნივამა ისე დაეჭვროლა, რომ ჩალაბულა გვერდზე მოისროლა და იატაკის ფიცრებს შორის, ღრიჭოში ჩაეჭვდა. ქიანჭველა გულმოდგინედ აუყვია გზას ზემოთ ამ მიმართულებით სიარული ნამდვილად ხელს აძლევდა, რადგან კუთხემდე მივიდოდა თუ არა, შექვლო ნორული მოძრაობა შეესრულებოდა. ეს მიძიე გზა ნახევარ წუთში გაიარა და ტვირთიან სულ ახლოს აღმოწინდა. ახლა მემობირამდე ისე მივიდოდა, რომ არსად აღარ გადაუხვევდა. მეტობარი ქიანჭველები კარგა ხანია მიფარებოდნენ თვალს და პანია ზერელში გაუწინარებულყუნენ. ქიანჭველას ხის იატაკზე გადაადგილება უფრო უჭირდა, ვიდრე ქალღმრუტ; თანაც ამფერად პატარა წინააღმდეგობაც უნდა გადაეღებოდა; ნურთიანი იატაკის გავლას წუთმეტი მტკიცდსარდებოდა; ჩალაბულა კი, ცოტაც და, ღრიჭოში გაუწინარდებოდა. ქიანჭველამ ორიოდ სანტიმეტრში გაიარა, საშინელი ტხანნი გაისმა და იატაკის ფიცრებზე ხანახანი დაიწყო, ჩალაბულა კი სადაც გვერდზე გადავიარდა და ახლა ღრიჭოს გადაღმა მხარეს ეგდო. ქიანჭველამ შეურთან დივარზე რომ გადაინაცვლა და ღრიჭოს კედელს მიაგება, წამობრძიკა და კინაღამ იმ სიცარიელეში გადაეშვა, მის წინ უფსკრულივით რომ დაცული ხახა, მაგრამ თავი დროზე შეიმავრა და რის ვაი-ვაგაბობით გადავიდა მერე მხარეს. ახლა ჩალაბულა უკვე მის გვერდით ეგდო; ქიანჭველას წინა ფეხები უკაცცაბებდა, მაგრამ ტვირთის წამოკიდება მაინც მოახერხა და ორად მოკაპული გაუდგა გზას; ცოტა ხანში წელში გასწორდა და ჩალაბულა უფრო მოხერხებულად მოვიდო ზურგზე. მემობირამდე ნახევარი მეტრითა პკონდა ვასავლევო; ქიანჭველა კვლავ მოუწყებოდა ნაცნობ გზას. მერე ის იყო, ნაბიჯს აუჭქარა, რადგან აღარ ეწინოდა, რომ ტვირთიანად უფსკრულში გადაიჭებოდა. ფინიშამდე ორიოდ სანტიმეტრითა რჩებოდა, როცა ქიანჭველამ ახალი საფრთხის მოახლოება იგრძნო. მალე, სად იყო და სად არა, ადამიანის ფართო ხაწვენებული თითიც გამოწინდა, რომელმაც ტვირთიკიდებულ ქიანჭველა აუღელვებულად გასრისა.

ესპანურიდან თარგმნა
მაკა გოგოლაჰვილა

ანონსი

ჩვენი ჟურნალის
მომდევნო, მე-4, ნომრიდან
დაიწყება ბეჭევა

ბაჩანა ბრეგვაძის

მოკლე ისტორიული მიმოხილვისა

„რეალიზმი და მისინიკრება“

მეგობარი გუსტავ შტი

ჯეფერსონული ბანკირის ვეება სახლის სასტუმრო ოთახში სხედან ასული აბანკირისა და ორი ფინელი იმიგრანტი. ერთმა მათგანმა ინგლისურის ინიჩ-ბინჩი არ იცის; ქალს, სახელად ლინდას, არც ერთი სიტყვა აღარ ესმის არც ერთ ენაზე (ესპანეთის სამოქალაქო ომის დროის აბკი ვალუცია და სამუდამო დაყრუვდა). ისინი ცდილობენ გააგებინონ ერთიმეორეს რაზე შემეგობით შესაძისა, რომელსაც ჯერ ნერა-კითხვა არ უსწავლია.

და შეხმატობილებულად ბაასობენ ისინი იმედზე, ნათელ მომავალზე, სანუკვარ ოცნებაზე — სამარადისოდ გაათავისუფლონ ადამიანი მისი ცხოვრების ტრაგედიისგან, სამარადისოდ გადაარჩინონ სწეულებებს, შიმშილსა და უსამართლობას, შეუქმნან არსებობის ადამიანური პირობები. მეზობელ ოთახში კი იყნებნს ბანკირი ფლემ სნოუპსი, ბატონ-პატრონი მთელი ამ სახლისა, მთელი ამ ფუფუნებისა, სადაც ისინი — მისი ასული და ორი ფინელი მუშა — მისცემიან ოცნებას, რომელმაც მთელი მსოფლიოს სწოუპსებს უნდა მოუღოს პოლიციანი არიანი ისინი?

ვინ არიან და ულიანდ ფოლკენერის უკანასკნელი რომანის („The Mansion“) პერსონაჟები.

ლინდა, ვითომდაასული ფლემ სნოუპსისა, ამ რომანის ერთ-ერთი მთავარი გმირი გახლავთ. ქმარი, მოქანდაკე და კომუნისტი, ესპანეთში დაეღუპა და ახლა დაქვრეუბულ-დაყრუვებული ბინადრობს თავის ვითომდამამასთან, რომელიც ჭირის დღესავეთ სძულს.

მის სულისკვეთებას საუცხოოდ გამოხატავს მისივე სიტყვები: რომელი ლექსი ან თუნდაც პოემა შედრება იმსა, რომ ადამიანი თავს სწირავს, რათა უარი უთხრას ისეთებს, როგორიც არიან პიტლერი და მუსოლინი?!

რაც შეეება ორ ფინელს, ფოლკენერის მიერ შეთხზულ ქალაქში (ჯეფერსონი რომ უწინდა ავტორმა და უნდა ნაეიკითხობა: ოქსფორდი) არავინ უწყობდა, როგორ და საიდან გაჩნდნის ისინი იქ. ერთი იყო მენაღე, მეორე — ზეინკალი.

ეს ფინელიდ დარმმუნებულნი იყვნენ, რომ ჯეფერსონში არსებობს პროლეტარიატი და, როგორც კი ინგლისურს ვისწავლით, მოვიძიებთ ამ პროლეტარებს და კომუნისმის საქმისათვის ერთად ვიბრძობლებით.

ტანმარჩილა მენაღემ ვერაფრით ვერ ისწავლა ინგლისური და ეკონა, სწორედ ამიტომ ვერ გააგებნა ჯეფერსონულ პროლეტარებს, რომ ისინი წარმოადგენდნენ პროლეტარიატს.

ტანმორჩილი ზეინკალი უფრო გამჭრიახი გამოდგა. მიხვდა, რომ თუკი უნდა გახბდ ჯეფერსონის ერთ-ერთი პროლეტარი, ჯერ პროლეტარიატი უნდა შექმნა.

ხოლო კომუნისტურ რჯულზე მისაცევეად მხოლოდ ზანგებს თუ გაუფენდი პროპაგანდას, რადგანაც ჯეფერსონის ყოველი მცხოვრები, დაწყებული მოხალული სიმინდის

გამყიდველი და დამთავრებული გვებრთელა ავტობარაფისა თუ უნივერსიტეტის მფლობელით, ყველანი იყვნენ კომუნისტთა მონინაამდეგნი. და უპირისპირდებოდნენ ყველას და თუთუულს, ვინც ექვემდებარებოდნენ ჯეფერსონელთა უფლებას — ცეცადით, ემოციით, მოვებებათ, მოყვანათ, მოიძიან რამე, რაც შეიძლება იაფად, ნებისმიერი თაღლითობით, მამაძაღლობით, დაყურებით, მუქართითა თუ ძალადობით, და მერე გაყვიდათ ეს ყველაფერი რაც შეიძლება ძვირად, ესარგებლათ რა მყიდველთა გაჭირვებით, უცილობითა თუ სიმორცხვით.

ასე რომ, ფინელები ჯეფერსონის საზოგადოების სახლერებს გარეთ იმყოფებოდნენ, განა იმტომ, რომ ანაორებული კომუნისტები იყვნენ, ეს არავის არ ანუხებდა, მაგრამ ანუხებდათ ის, რომ ისინი ზანგებს ემგობრებოდნენ, ეკომიგებოდნენ, მათი პოლიტიკური თანამოაზრნი იყვნენ. და ადგილობრივი პოლიცია აღმაცერადა უყურებდა ორივეს.

სხედა ბანკირის სახლის სასტუმრო ოთახში ორი „მუნჯი“ ფინელი და ესპანეთის შემდეგ სამუდამოდ დაყრუვებული კომუნისტი ლინდა (გამჭირვებულ სიმბოლო!) და ოცნებობენ კაცობრიობის ნათელ მომავალზე.

მართლაც რომ გროტესკული სურათია, ოღონდ ფოლკენერი გულთბილად, უაღრესი შეწყნარებითა და სიმპათიით გვიხატავს ამ პერსონაჟებს (ლინდას ხომ პირდაპირ ეთავანება!).

იტყვიან, მუთავსებელის მუთავსებას ღამობო? გულთბილი სარკასში ვისა კენიანა?!

მაგრამ დიდებული მწერლის კალამს ყველაფერი ხელეწიფება!

როგორც ირკვევა, ორ ფინელ იმიგრანტს პროტოტიპიც ჰყოლიათ. ჯონ ფოლკენერი თავის ნიგნში „ჩემი ძმა ბილი“ უსიამოდ აღნიშნავს, რომ ერთხელ ულიანდ ფოლკენერმა (მეორე მსოფლიო ომის წლებში) 50 დოლარი აჩუქა ვინმე გუსტავ უტს, ნორვეგიელ მღებარს (ჩემში „პალიარს“ რომ ეძახიან), რომელიც იყო ერთადერთი ოფიციალურად დარეგისტრირებული კომუნისტი მოსისიბის შტატში; აჩუქდა არა პოლიტიკური სიმპათიების გამო, არამედ — როგორც „ხარკი პატივისცემისა იმ ადამიანისადმი, რომელიც უპირისპირებდა ჩემნი შტატის ორ მილიონ მკვიდრს“.

ღმერთმა უწყის, ჰგავდნენ თუ არა ფოლკენერის მიერ შეთხზული ფინელი მენაღე და ზეინკალი იმ რეალურად არსებულ ნორვეგიელ მღებარს, მაგრამ გუსტავ უტმა ალბათ გარკვეული წელილი შეიტანა ამ პერსონაჟთა გაჩენაში. და ორმოცდაათი დოლარი, რა თქმა უნდა, აჯალბ იქნებოდა მისთვის! სხვათა შორის, მამინდელი დოლარი დღევანდელი არ გვეგონოთ. დღევანდელზე ათჯერ, თუ მეტჯერ არა, ლინიერი იყო...

ულიამ ფოლკენერი

დავცა მისი ალაში

ქართველი ეპითაღლ-მწერლის მიხედვით, გარნი-სის ომის ბედი გადაწყვიტა ივანე მხარგრძელის ღალატმა.

შიდა საუკუნის შემდეგ ივანე ჯავახიშვილი გამოეყო-მაგება მოლაღალტედ შერაცხულს: არა მოსაფიქრებელია, რომ ამირსპასალარს, რომლის სახელსაც საპილოოდ და-მარცხების მთელი სირცხვილი და პასუხისმგებლობა უნდა დასწოლოდა, ასეთი უცნაური და უფუფური შურისძიება ეკისრა თავის წინამძღოლთა სარდლისადმი. ივანე ათბავი ხომ ბავშვი არ იყო, რომ არა სცოდნოდა, წინამძღოლთა მიუშველებლობით ნაგებული ომი ვის უფრო გაუფუფებდა სახელს, მას მთავარსარდალს თუ მის ხელქვეითს სარ-დალს შალვა ახალციხელს, ან რომ ნათლად გათვალისწი-ნებული არა ჰქონოდა, რამდენად საშში იყო საქართვე-ლისათვის ხვარაზმელთაგან გარნითან დამარცხებენ?.

დიდი ქართველი ისტორიკოსი შესაძლებლად თვლიდა ივანე მხარგრძელის უნებლიე შეცდომას და კატეგორიუ-ლად უარყოფდა შურიტ გამონეველ უმოქმედობას ანუ ღალატს.

შემდგომში ნიკო ბერძენიშვილმა სცადა ივანე მხარ-გრძელის რეაბილიტაცია: „სასწრაფოდ მყურავით ქართვე-ლიტ შემდეგ ჯარს ელოდნენ, ამიტომ დროის მოგება სურდათ, მაგარი მოზიციები დაეჭირათ და ომს არ იწყებ-დნენ. ჯალალედინმა მონინაღმდეგეს განზახვა შეუტ-ყო და თვითონ შემოუტია. ქართველები დამარცხდნენ“.

რეგვს კივანე ნერდა: „ბრძოლის შედეგზე უთუოდ გავლდა იქონია ივანე ათბავის მერყეობამ და ორქო-ფულმა მოქმედებამ, რაც მისი ხანდაზმულობით შეიძლე-ბა აიხანას“.

წინდება ამგვარი კითხვა: რატომ იჩნეს უჩვეულო აქტი-ურობას შალვა ახალციხელი, როდესაც ჯარს გამოცდილი მთავარსარდალი ჰყავს? ვინ იცის, ვგებ ივანე მხარგრძე-ლი დიპლომატიური გზით აპირებს საქმის მოგარებას? შალვა ახალციხელს კი, ალბათ, ომი სწეუროდა, ახალ-ახა-ლი გამარჯვებანი და სახელისა მოხვეჭა...

ამ ბოლობანს გოჩა ჯავარიძემ ახალ ინფორმაციას მი-აკვლია გარნისის ომის შესახებ XIII საუკუნის არაბი ის-ტორიკოსის ალ-ბაღდადის თხზულებაში.

აი, რას ამბობს იგი: „მოვიდნენ ხვარაზმელინი და გამო-ვიდა მათ წინააღმდეგ ქართველთა ღამქარი. ბრძანა ივა-ნემ და განლაგდა ღამქარი ცენტრად, მარჯვენა და მარ-

ცხენა ფლანგებად. მარამ თქვა შალვამ: ხვარაზმელინი აზდები თაქმუნების ღირ-სნი არ არიან და მავათ მეც ვეყოფიო. იგი წინდაუხედავად ჩაება ბრძოლაში, რადგანაც თავი ღვინით ჰქონდა გაბრუ-ბებული. შვიდი ათასი მეომართურ შეჭრა ხვარაზმელთა შუაგულში, მარამ მტერი გარს შემოერტყა და დაეცა მი-სი ალაში. და მაშინ თქვა ივანემ: შალვა დამარცხდა და ჩვენც უნდა უკუვიქცეთო. იგი გაემართა უღელტეხილის-კენ და უკან მიჰყვებოდნენ ბრძოლის ველიდან გაქცეულ-ნი. ისინი იჩებებოდნენ ხეობაში და მათი უმრავლესობა დაილუა“.

დიდად მიზიდვლი სურათი როდი გახლავთ, მარამ შური და ღალატი მინიშნებულები კი არ არის. თუკი ვენ-დობით არაბ ისტორიკოსის უნიკალურ ინფორმაციას, უნდა დავასკვნათ, რომ ქართველთა შორის, როგორც ჩანს, ჩვეულმა უდისციპლინობამ იჩინა თავი. ბრძოლის წარმართვის გეგმა, უსათუოდ რომ ექნებოდა მთავარ-სარდალს, ერთი ხელის დაკრით ქარს გაატანა შალვა ახალციხელმა.

განა მთავარსარდალი უსიტყვოდ შეეგუებოდა ხელ-ქვეითი სარდალის თვითნებობას და ალტაცებით დაულო-ცავდა გზას? ვინ იცის, რა სიტყვიერი შეხლა-შემოხლა გა-იმართებოდა ივანე მხარგრძელსა და შალვა ახალციხელს შორის... განა ჩრდილი არ გადაეკვროდა მთავარსარდალის დამსახურებულ პრესტიჟს? განა არ შეიბაღებოდა მისი სიტყვა და ბრძანება?

წინამძღობლთა სარდალი, სახელგანთქმული რაინდი, არაფრად ავდებს საქართველოს მეფის მიერ დანიშნული მთავარსარდალის გეგმას და ერთადერთ ბატონსა ემორ-ჩილება, ძველი რომაელები ბაზუსს რომ ეძახებდნენ.

ასე უნდა დავასკვნათ, თუკი არაბ ისტორიკოსს ვენ-დობით.

არად, მას სპარსელი ისტორიკოსიც (ჯუჯეინი) ერ-თგვარად ეკვრს უკრავს: „ამ დროს, როცა განთიადის შუ-ქი ღამის წყვილია სდევნიდა, ჯალალედინმა ქართველ-თა ბანას მიღწია გარნისის ხეობაში, სადაც ისინი ღვი-ნი მთერალები და გაღეშილები იყვნენ“.

გარნისის ომში ქართველები დამარცხებას მალევე მოჰყვა ხვარაზმელთაგან თბილისის აღება და შემარწუ-ნებელი აოხრება, მერე კი — მათი ხუთწლიანი თარეში და რბევა საქართველოში.

ქრონიკა

სამხრეთ კავკასიის პრობლემა გადაჭრას მიეძღვნა ორი დიდი კონფერენცია, რომლებიც გაიმართა ბუღლის დედაქალაქ ბრუსელში 16 იანვრიდან 23 იანვრამდე. კონფერენციაზე მონა-წილეობდნენ სამოქალაქო საზოგადოების თვალსაჩინო წარმე-მადგენლები ევროპიდან და ამერიკიდან, აგრეთვე სამხრეთ კავ-კასიელები.

საქართველოდან კონფერენციას სტუმრობდნენ: მწერალი გურამ ოდიშარია, მეცნიერები ნოდარ საჩრავაძე და ვია ანჯა-ბაძე; პოლიტოლოგები: შაატა ზაქარეიშვილი, ილიანე მაინდრა-ვა, ჯანა ჯავახიშვილი, ალა გამახარია და ვახტანგ ყოლბაია.

იმსჯელებს სხვადასხვა მნიშვნელოვან საკითხზე, გადამყდა დაიწეროს ნიგე მიძღვნილი სამხრეთ კავკასიის პრობლემა-

ბისადმი. ამ ერთობლივ კრებულში გათვალისწინოვებდა თუ რა გავლდა უსაბუხო დიპლომატიის მონადინებით. აღინიშნა აგრეთვე საბაბო და სამოქალაქო დიპლომატიის როლი კონ-ფლიქტების გადასაჭრელად.

კონფერენციის მონაწილეებს შესაძლებლობა ჰქონდათ DVD-ს მემუარების გასწავლობდნენ გურამ ოდიშარია მეცნიე საკ-მადედ განმარტებულ პიესას „ზღვა, რომელიც შორია“. მწერლის ეს ნაწარმოები, როგორც მთელი მისი შემოქმედება, შავიო და-დასტურება იმისა, თუ რაოდ დიდია როლი ხელყოვნებას და უკუღმურება კონფლიქტურ მარეებში ეკთონმეზობლორ ურ-თიერთობის აღსადგენად, ნანატრი სამშვიდის დასასადაგურებ-ლად, სახელმწიფოებრიობის დასამკვიდრებლად.

ნამდვილი ისტორიის ფრასგენეცები

როგორ ინახავს ისტორია იმ ადამიანთა სახელებს, ისტორიას ვინც ქმნიდნენ?

ეს შეკითხვა აინტერესებს ბევრს, **რუსუდან ნიშნიანიძემ** კი გადაწყვიტა, თვითონაც ყოფილიყო მონაწილე ისტორიის შემონახვისა. ამიტომაც რამდენიმე წლის წინათ საგანგებოდ მოინახულა და ერთდაც ესაუბრა იმ პიროვნებებს, რომელნიც სხვადასხვაგვარად, ოღონდ მთავარია, რომ სახიერად და კოლორიტულად გამოხატავდნენ ეპოქის ნიშან-თვისებებს. ავტორის გახმაურებული ორტომეულის სახელწოდებას რომ დავესესხოთ, ამჯერადაც მკითხველი ორ საქართველოს გახედავს — სამანს აქეთ და სამანს იქით. და გახედავს ამ პიროვნებათა შემწეობით:

გიორგი ნატროშვილი,
ოთარ ჩხეიძე,
კობა გურული,
მაია ბერიშვილი,

ალექსანდრე ფუტკარაძე.

სანდო მეგზურებისა და ეპოქის მონშეების, უამრავი ისეთი რამ რომ შემოქმევიით და მეხსიერებაშიც აღუბუქდავთ, რაც სხვა საისტორიო თუ დოკუმენტური წყაროებიდან არ შემოგვრჩენია ან ასე მკაფიოდ და მიუყვარძებლად არსად მოიპოვება.

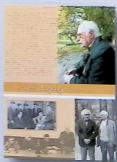
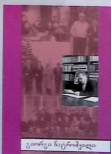
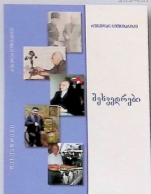
როგორც ავტორი აღნიშნავს მცირე წინათქაში:

— მიზანმიმართული თანმიმდევრობით დალაგებული თემები მოიცავს როგორც განვილილ — XX საუკუნის ლიტერატურულ ცხოვრებას, მხატვრობას, ქართულ ემიგრაციას, ისე კონკრეტული ადამიანების ბიოგრაფიის ასპექტებს. ისინი არაერთ უცნობ ფაქტს იგონებენ; ისეთ მოვლენებსაც, რომლებიც ხელისუფლების იდეოლოგიის თუ კონიუნქტურის გამო გვერდზე რჩებოდა. უბრალოდ, მათ არ „იხსენებდნენ“. ვგულისხმობ ლიტერატურულ ტექსტებს, ნახატებს, ნაშუქვებებს, რომლებიც კარგად ნაცნობია ქართველი მკითხველისთვის, მაგრამ მათი შექმნის პერიპეტეიები უცნობი.

მით უფრო დასაფასებელია **რუსუდან ნიშნიანიძის** მონაწილეობა და პროფესიონალიზმი, მათთან პირადი შეხვედრები და საუბრები გადაეცემა ისტორიულ-დოკუმენტურ წყაროდ, თანაც ცოცხლად და ექსპერსულად საკითხავ თხზულებებად, დიალოგის სტრუქტურაზე გაშლილებად, მათმა ერთობლიობამ კი ჩვენს სამწერლო სინამდვილეში დაბადა ეს თვალსაჩინო ნიგნი „**შეხვედრები**“. ნიგნი დიზაინერული თვალსაზრისითაც ორიგინალურია და ეფექტური, მოსალოდნელია, რომ გადაიღონ სხვადასხვა გამომცემლებმა.

რედაქტორი **გიორგი ლობანიძე**, გამომცემლობა „**უნივერსალი**“.

გამოიცა შპს „**კომპიუტერული სამყაროს**“ და მისი ერთ-ერთი ხელმძღვანელის მიხედვით **ჯაფარიძის** თანადგომით.

639/6

ღვინის აჯანრობა

ტატინა თვითონა-პაპისაშვილი